

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Necati Cumalı'nın “Tütün Zamanı” Üçlemesinin Söz Varlığı

Hazırlayan
Zehra DOĞRUAY

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Okan Celal GÜNGÖR

KARAMAN – 2022

ÖN SÖZ

Canlı bir varlık olan dil, her döneme tanıklık ederek toplumsal ve kültürel mirası gelecek kuşaklara taşır. Bu sayede toplumlar, geçmiş hâl ve gelecek arasında güçlü bağlan-tılar kurar. Dolayısıyla toplulukların kalabalık birer yığın olmaktan çıkıp tarih, ülkü, ge-le-nek, görenek birliğiyle millet olma bilincine erişmesinde dil hayatı bir işlev görür.

En önemli kültür aktarıcısı olan dil, temelde bu işlevini, dilin canlı ve değişken aynı zamanda en etkili ve güçlü birimleri olan kelimeler aracılığıyla gerçekleştirir. Zira top-lumda doğru, güzel ve etkili bir iletişim ancak söz konusu toplumun kelime dünyasına yani söz varlığına hakimiyetle mümkündür.

Geçmişten günümüze gelen yazılı kaynakların tümünün söz varlığı, bize dilimizi inceleme, karşılaştırma ve değerlendirme imkânı sunar. Bundan dolayı söz varlığı alanında yapılan her çalışma, Türk dili için çok değerlidir.

Edebiyat dünyasına miras bıraktığı her eseri duru bir Türkçe ile kaleme alan Ne-cati Cumalı, yazın hayatı boyunca Türkçeye sahip çıkmak ve onu yetkin kılmak için çaba göstermiştir. Eserlerini ise toplumsal bir sorumluluk bilinci ile kaleme aldığından yazar, eserlerinde kültürel izlere bolca yer verir. Çalışma, yazarın *Tütün Zamanı* başlığı altında topladığı üçleme romanlarının, söz varlığı üzerinedir. Söz varlığı başlığı altında tamlamalar, ikilemeler, alıntı sözcükler, deyimler, kalıplaşmış sözler ve argolar tespit edilmeye çalışıl-mıştır. Her romanın verileri önce ayrı ayrı ele alınmış daha sonra bu verilerde karşılaştırmaya gidilmiştir.

Çalışmalarım boyunca destek ve yardımlarını esirgemeyen, her aşamada bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan kıymetli danışman hocam, Doç. Dr. Okan Celal Güngör’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tezimin yazım süresi boyunca her anımda destek olan ve

Çalışmamı sonulandırabilmeme vesile olan anneme, eşime ve kardeşime; varlığı ile bana her daim g veren oğlum Emir’e kalpten teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Çalışmada Necati Cumalı'nın *Tütün Zamanı* başlığı altında toplanan üçleme şeklindeki romanları, söz varlığı açısından incelenmiştir. İlk olarak yazarın yaşamı ele alınmış daha sonra eserlerinin söz varlığı; tamlamalar, ikilemeler, alıntı sözler, deyimler, kalıp sözler ve argolar başlıkları altında incelenmiştir. İnceleme kısmında tespit edilen unsurlar tanık cümleleriyle verilmiştir. Çalışmada, başlangıçta her eser, kendi içinde değerlendirilmiş daha sonra bu eserler arasında karşılaştırmalar yapılarak yazarın eserlerinin söz varlığı hakkında genel bir tablo ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Necati Cumalı, Tütün Zamanı, Söz Varlığı, Zeliş, Yağmur-
larla Topraklar, Acı Tütün.

ABSTRACT

In the study, Necati Cumalı's novels in the form of trilogy, collected under the title of Tütün Zamanı, were examined in terms of vocabulary. First of all, the author's life and were discussed, then the vocabulary; of his works was examined under the headings of phrases, reduplications, quotations, idioms, formulaic words, slang. The elements identified in the analysis part are given with witness sentences. In the study, at the beginning, each work was evaluated within it self, and then a general picture was revealed about the vocabulary of the author's works by making comparisons between these works.

Keywords: Necati Cumalı, Tütün Zamanı, Vocabulary, Zeliş, Yağmurlarla Topraklar, Acı Tütün.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar.....	ix
LİSTELER.....	x
GİRİŞ.....	1
Necati Cumalı Hayatı Ve Eserleri.....	6
I. Hayatı.....	6
II. Sanatı	9
III. Eserleri	15
IV. Tütün Zamanı Üzerine.....	19
V. Tütün Zamanı I “Zeliş” Romanının Özeti.....	23
VI. Tütün Zamanı II “Yağmurlarla Topraklar” Romanının Özeti.....	28
VII. Tütün Zamanı III “Acı Tütün” Romanının Özeti	33
VIII. Ödülleri.....	39

1. BÖLÜM: SÖZ VARLIĞINI OLUŞTURAN UNSURLAR..... 39

1. 1. Tamlamalar.....	42
1. 2. İkilemeler.....	44
1. 3. Deyimler.....	48
1. 4. Alıntı Sözler.....	51
1. 5. Kalıp Sözler.....	56
1. 6. Argo ve Kaba Sözler.....	58
1. 7. Söz Varlığı Hakkında Yapılan Çalışmalar.....	60
1. 8. Sınırlılıklar ve Yöntem.....	70

2. BÖLÜM: ROMAN TAHLİLLERİ.....71

2. 1. Tütün Zamanı 1 “Zeliş” Romanının Tahlili.....	71
2. 1. 1. Tamlamalar.....	71
2. 1. 2. İkilemeler.....	79
2. 1. 3. Alıntı Sözcüklerin Köken ve Anlam Bilgisi.....	84
2. 1. 4. Deyimler ve Anlamları.....	179
2. 1. 5. Kalıp Sözler.....	190
2. 1. 6. Argo ve Kaba Sözler.....	193
2. 1. 7. Tütün Zamanı 1 Tahlil Sonucu.....	198
2. 1. 8. Liste 1: Alıntı ve En Sık Kullanılan Türkçe Sözcükler.....	201
2. 2. Tütün Zamanı 2 “Yağmurlarla Topraklar” Romanının Tahlili.....	208
2. 2. 1. Tamlamalar.....	208
2. 2. 2. İkilemeler.....	214
2. 2. 3. Alıntı Sözcüklerin Köken ve Anlam Bilgisi.....	221

2. 2. 4. Deyimler ve Anlamları.....	353
2. 2. 5. Kalıp Sözler.....	382
2. 2. 6. Argo ve Kaba Sözler.....	388
2. 2. 7. Tütün Zamanı 2 Tahlil Sonucu.....	394
2. 2. 8. Liste 2: Alıntı ve En Sık Kullanılan Türkçe Sözcükler.....	396
2. 3. Tütün Zamanı 3 “Acı Tütün” Romanının Tahlili.....	406
2. 3. 1. Tamlamalar.....	406
2. 3. 2. İkilemeler.....	415
2. 3. 3. Alıntı Sözcüklerin Köken ve Anlam Bilgisi.....	421
2. 3. 4. Deyimler ve Anlamları.....	535
2. 3. 5. Kalıp Sözler.....	558
2. 3. 6. Argo ve Kaba Sözler.....	563
2. 3. 7. Tütün Zamanı 3 Tahlil Sonucu.....	569
2. 3. 8. Liste 3: Alıntı ve En Sık Kullanılan Türkçe Sözcükler	571
SONUÇ.....	579
KAYNAKÇA.....	587

KISALTMALAR

Alm.: Almanca

Ar.: Arapça

Bul.: Bulgarca

Çin.: Çince

Erm.: Ermenice

Far.: Farsça

Fr.: Fransızca

İng.: İngilizce

İsp.: İspanyolca

İt.: İtalyanca

Mac.: Macarca

Moğ.: Moğolca

Rum.: Rumca

Rus: Rusça

Soğd.: Soğdca

T.: Türkçe

TDK: Türk Dil Kurumu

Ven.: Venedikçe

TABLÖLAR**Tablo 1:** Romanlarda Geçen Söz Varlığı Ögelerinin Sayıları**Tablo 2:** Romanlardaki Alıntı Sözcüklerin Sayıları

LİSTELER

Liste 1: *Zeliş*'te Geçen Tüm Alıntı Sözcüklerin ve En Sık Kullanılan Türkçe Sözcüklerin Sayıları.

Liste 2: *Yağmurlarla Topraklar*'da Geçen Tüm Alıntı Sözcüklerin ve En Sık Kullanılan Türkçe Sözcüklerin Sayıları.

Liste 3: *Acı Tütün*'de Geçen Tüm Alıntı Sözcüklerin ve En Sık Kullanılan Türkçe Sözcüklerin Sayıları.

GİRİŞ

Dil, insanlığın ilk zamanlarından bu yana var oluşunu sürdüren ve iletişimimizi sağlayan en önemli yapı taşıdır. Dil en geniş anlamı ile güdüler, duyguları, düşünceleri doğrudan ya da dolaylı olarak aktaran, ileten vasıtaadır. Bu yönüyle hemen her varlık türünün kendine özgü bir dili vardır. En gelişmiş bildirişim dizgesi olarak dil, ses, şekil ve anlam unsurlarının oluşturdukları sistemli bir yapıdır. Seslerden örölü olan bu sistem, her toplumun kendi değeri yargılarına göre şekillenmiş ortak kurallar bütünüdür (Vural, 2012: 21). Bir diğeri tanımı ile: “Dil insana ait olduğı gerçek dünyadan ayrı ve onun kanunlarına bağı olmayan yapay bir dünya kurma ve tabiata tarihi katma imkânı veren bir saymacalar sistemi ve ses-anlam ilişkisi bütünüyle nedensiz olan seslerden örölü ortak iğretilemeler toplamıdır” (Karaağaç, 2009: 15).

Dil ile düşünce organı olan insan beyni destekleşe oluşmuş olmalıdır. Öyle ki sonuçta dil düşünmenin de bir vasıtası olmuştur. Ana dilimizden cümleler kurarak düşünürüz. Bunları dile getirdiğimizde adına konuşma deriz. Dil olmasa düşünce ve duygu da gelişemezdi, insan topluluğı ilerlemez, bir medeniyet yaratamazdı. Yine kişi oğluna vergi olan din hayatı ile sanat hayatı da dil temeli üzerine kurulmuşlardır (Banguoğlu, 1995: 9-10). Dilin bütünü milletin evidir. Bin bir odalı bir ev. Buna şehir ülke demek daha doğru olur. Milletler dillerini tıpkı medeniyetleri gibi kurarlar. Her milletin kendisine göre bir medeniyeti vardır (Kaplan, 1983: 178).

Dil, Türk milli kültürünün en büyük varlığı, en kuvvetli bağıdır. Bu bağıın gevşemesi ve kopması millî hayatı temelinden sarsar. Onun için dile itina ve saygı bir devletin de bir milletin de en büyük vazifesidir. Dilin üç cephesi vardır: Konuşma dili, yazı dili, terim dili (Ergin, 1997: 42). Zenginlik ve çeşitlilik açısından değeriendirmek gerekirse

konuşma dili şüphesiz en çeşitli ve coşkulu olanıdır. Ancak ciddi anlamda ağız özellikleri taşıyabilen metinler dışında tarihte süregelmesi mümkün değildir. Bu sebeple bize dil ile kültür aktarımı yapacak olan yazı dilimizdir. Dil ile ilgili yapılan hemen her çalışmada dil ve kültür bağının önemi üzerinde durulur. Bu şekilde, konunun sürekli yinelenmesi elbette sebepsiz değildir. Dil, kültürel öğelerin bolluğu ile zenginleşir ve kendine has millî bir zemin oluşturur. Ergin, Türk kültür değerlerini şu şekilde sınıflandırmıştır: 1. Dil 2. Örf ve Adetler 3. Dünya Görüşü (ahlak, aile, vatan, devlet, ordu, hukuk, iktisat, ferdi davranışlar) 4. Din 5. Sanat 6. Tarih (1997: 41-46).

Dilin önemi hem kişisel hem toplumsal düzeyde oldukça fazladır. İnsanoğlu hayata geldiği andan itibaren dilsel öğelerle anlaşılmaya ve hayatını sürdürmeye başlar. İlk iletişim anne ile olur ve yıllar içinde gelişip genişleyerek ilerler. Anne-babasından duyduğu ilk cümleler, ilk hitaplar insanın dünyaya bakışını şekillendirir. Kişinin büyüdüğü ailede hangi dil kullanılıyorsa dünyayı tanıtan ilk simgeler, o dil ile oluşur. Kişi büyüdükçe kendine has, bağımsız fikir ve düşünceleri oluşsa da tüm yaşamı boyunca hep bu dönemin izlerini taşır. İnsanlar kendinden sonraki nesillere; tecrübelerini, kültürlerini, gelenek ve göreneklerini, dil ile aktarırlar. İnsan gözlerini hangi milletin içinde açıysa, o milletin dil ve kültürüne aşina olarak ve özümseyerek büyür. Aslında sadece dil, milletlerin, insan ilişkilerini kendi başına belirleyebilir. Bu sebeple bir dilin ne kadar köklü ve zengin olduğu ve anlam derinlikleri, o toplum içindeki insanların birbirleriyle olan ilişkileriyle ortaya çıkmış olur. Bu nedenle önce kendi dilimizden, sonra yetiştirdiğimiz bireylerin dilinden, daha sonra ise bütün milletimizin dilinden mesul durumdayız. Dilimiz bizi var eden şeydir ve dil, kültür aktarımının en ağır yükünü üstlenir. Kültürümüze, gelenek ve göreneklerimize sahip çıkmak demek bir millet olarak varlığımızı sürdürebilmemizin ilk şartlarından biridir. Bu

sebeple bunun ilk adımı, geçmişte var olan ve gelecekte var olmaya devam edecek olan dilimize kıymet vermek ve günümüz şartlarında konuştuğumuz dili korumak, geliştirmektir.

Dünya üzerinde konuşulan binlerce dil vardır. Türkçe, bu diller arasında en köklü ve güçlü olanlardan bir tanesidir. Yazılı dönem dahilinde düşünüldüğü zaman, Köktürkçe ile başlayan serüven aşama aşama ilerleyerek bugün Türkiye Türkçesi ve pek çok lehçe ile varlığını sürdürmektedir. Canlı ve gelişen yapısı, dili daima değişime müsait hâle getirir. Yüzyıllar boyunca toplumlar gerek ticari ve siyasi gerekse toplumsal ihtiyaçlar sebebiyle sözcük alışverişinde bulunmuşlardır. Türkçe de eski ve köklü bir dil olması sebebi ile birçok dil ailesinden sözcük almış ve yine birçok dile sözcük vermiştir.

Dil alışverişi tabii bir durumdur fakat alıcı taraf için değerlendirildiğinde dönemsel ihtiyaçlara göre bu alışın sınırı bazen aşılabılır. Geçmişte Doğu kökenli sözcükleri dinî-edebî ve bilimsel gerekliliklerden dolayı fazlaca almak durumunda kalmışız. Daha sonra teknolojik ve gelişmişliğe bağlı olarak aynı ihtiyaç açığı Batı dilleri ile oluşmaya başlamış ve Fransızca ile başlayan bu alıntı serüveni, diğer batı dilleri ile devam etmiştir. Bir ihtiyaç açığı ortaya çıktığında ve o boşluğu dolduracak bilgiye sahip olmadığımızda, ona sahip dillerden alıntı yapmak durumunda kalmaktayız.

Bilindiği gibi bir dilin gelişmesi, o dilin sahiplerinin bilgi ve üretim gücüne bağlıdır. Toplumun alıcı ve öğrenici olmaktan kurtulup verici ve öğretici duruma yükselmesi, yabancı unsurlara karşı direnmenin tek yolu olarak görünmektedir. Öğretecek çok şeyi olan kişi ve topluluklar, kendilerinden daha az şey bilenlere her zaman bir şeyler öğretir (Karaağaç, 2009: 146). Var olan her dil, kendine ait kurallara, yapı ve özelliklere sahiptir. Bunları inceleyen bilim dalı ise dilbilimdir. Dillerin kendilerine özgü yasaları, eğilimleri, sorunları olduğu gibi, bütün dilleri kapsayan ortak yasalar, eğilimler ve sorunlar

da vardır. İşte, dil dediğimiz bu çok yönlü, büyüklü varlığı inceleyen, özellikle onun başlıca sorunlarına eğilen bilime dilbilim adını veriyoruz (Aksan, 1979: 13). Dilbilimin önemli alt başlıklarından biri olan söz varlığı çalışmaya konu olacaktır.

Bu alanda yapılacak olan çalışmalara kaynak teşkil edecek eserler, yazıya geçen her metin olabilmekle beraber tercihen öncelik, toplumsal gerçeklerden faydalanan eserlerde olacaktır. Çünkü bir yörenin insanını, yaşantısını gözlemleyerek ve olaylara, bire bir şahit olarak anlatılan eserler, aslında bize o dönemle ilgili tahmin ettiğimizden çok daha fazla bilgi aktarımı sağlar ve dili, günümüzdeki şekli ile karşılaştırma imkânını doğurur ve bu alandaki çalışmalara ciddi kaynak oluşturur. Kullanılan kelimeler, hitap şekilleri, kalıplaşmış kelime grupları, deyimler ve argolar insanlar arası ilişkileri ve iletişimi yansıtır, dönemin sosyal siyasal şartları ile ilgili bilgi verir. Standart dilde kullanılan kelimelerin dışında ağızlarda kullanılan kelimeler, bir kesimin kendine has oluşturduğu konuşma şekli ve daha sayılabilecek pek çok örnek bu alandaki çalışmalarda değerlendirilebilecek önemli verilerdir. Bu saydığımız sözcük grupları, varlığını koruduğu ve zenginleştiği sürece dilimize belki de farkında olamayacağımız kadar çok destek vermektedir çünkü dilin zenginliğini yalnızca kullanılan standart dil ile ölçmek elbette mümkün olmayacaktır. Geçmişe ait elimize aldığımız eserler bizi yalnızca dili ile değil her yönü ile o döneme götürür. Doğrudan dönemle ilgili bilgi verilme dahi eserin yazıldığı yıl baz alınarak, kullanılan dil değerlendirilerek yine birçok çıkarım elde edilebilir. İşte elimize alıp bir çırpıda okuduğumuz giriş, gelişme ve sonuçlar aslında çok yönlü bilgiler sunar zihnimize.

Necati Cumalı da eserlerinde gözleme dayalı ve şahit olduğu toplumsal durumları sanatsal süzgeçten geçirip en iyi şekilde okuyucuya aktaran değerli yazarlarımızdan bir tanesidir. Bu sebeple çalışmada, Necati Cumalı'nın eserlerinden biri olan *Tütün Zamanı* üçlemesi, söz varlığı açısından incelenmiştir. Söz varlığı olarak inceleyeceğimiz eserleri

yazar bir üçleme şeklinde kaleme almış; İzmir'in Urla ilçesini üç ayrı kitapta, toplumun üç ayrı kesiminin bakış açılarından oluşturarak tamamlamıştır. Her kitap aynı ilçenin farklı statü gruplarından olan insanların hayatları çevresinde yazıldığı için alıntı kelime oranları köken bilgisi dahi farklılık göstermektedir. Romanlar, 1950 Türkiye'sine dair birçok gerçeği gözler önüne serer. İzmir'e mübadele ile gelmiş kesimin yaşamları, halkın içindeki sosyal ve siyasal ayrılıklar, halkın eğitim düzeyi, aile ilişkileri, kadın-erkek arası cinsiyetçi ayrımlar gibi daha pek çok başlık saymak mümkündür. Kendi hayat hikâyesini esas aldığımızda asıl mesleği avukatlık olan yazar, 1950-1957 yılları arasında Urla'da avukatlık yapmıştır. Üçlemenin ikinci kitabı olan *Yağmurlarla Topraklar* yazarın hayatı ile bire bir paralellik göstermektedir. Bu sebeple yazarın kendi yaşadığı yerleri birincil ağızdan anlattığı bilindiğinden, çalışma konusuna uygun ve zengin verili bir üçleme serisi olduğu düşünülmüştür.

Hem dönemsel hem kırsal bölge temalı romanlar olmasına rağmen yazar, diyalog ya da monologlarda ağız özelliklerini oldukça nadir yansıtmıştır. Araştırmanın asıl önem arz eden yönü, o dönemdeki dil kullanımını, o yıllarda Türkçenin en çok hangi diller ile etkileşim hâlinde olduğunu görmek, bu etkileşimin oranını vermek ve söz varlığı olarak çeşitliliğini saptamaktır. Bu sayede dönemin aydın ve yazar kesiminin Türkçeyi kullanım düzeyi ve şekli de nispeten görülebilecektir. Yazarın eserleri, yerel özellikler taşıdığı için deyimler, ikilemeler, kalıplaşmış sözler açısından zengin bir malzeme sunar.

Çalışmanın başında bu alanda yapılan sözvarlığı çalışmaları ele alınmış daha sonra Cumalı'nın eserlerinin söz varlığı incelenmiştir. İkileme, deyim, argo, kalıp ve alıntı sözlerin yanı sıra isim ve sıfat tamlamaları da çalışmaya dahil edilmiştir. İncelenen ögeler tanık cümleleriyle verilmiş ve sonuç kısmında bu ögelerin sayısal dökümü yapılmıştır. Böylece sözcük ve sözcük gruplarının kullanım yoğunluğu saptanmaya çalışılmıştır.

Necati Cumalı Hayatı ve Eserleri

I.Hayatı

Necati Cumalı, 13 Ocak 1921'de Florina'da doğar, 1924'te ailesi ile birlikte İzmir'e yerleşir. Her yönden zorlukları olan bir mübadele göçü ile 3 yaşında Urla'ya gelmek zorunda kalan ve orada büyüyen yazar, o yılları anlatırken psikolojik ve ekonomik sıkıntılarını hep içinde taşıdığından bahseder. O dönemde Rumlardan kalan Urla yanmış, yıkılmış harap bir ilçe görünümündedir. Hatta Rumlar döneminde varlıklı olan mahalleler daha sonraları buralar yabani otların büyüdüğü ve çocukların uçurtma uçurduğu alanlar hâline gelir. Urla'nın bu görünümü ve halkının uzun süre yoksullukla mücadele etmesi yazarı ömrü boyunca düşündüren bir sorun olarak hafızasında yer eder (Akçaoğlu, 2011:7).

Aile bireyleri arasından en çok bahsettiği dedesi İbrahim Efendidir. İbrahim Efendi yaşadığı topraklara çok bağlı dindar bir adamdır. Cumalı, dedesinin el yazması Kuran-ı Kerim'inin olduğunu ve geceler boyu yazıp ibadet ehli bir insan olarak yaşamını sürdürdüğünü söyler. Mübadele esnasında İbrahim Efendi yaşadığı topraklardan asla ayrılmak istemez ve üzüntüden felç geçirir, 3 yıl sonra ise 96 yaşında hayata gözlerini yumar. Yazarın babası mübadeleden sonra geçimini tütüncülük ile sağlayan bir adamdır ve Cumalı'nın dedesi ile neredeyse hiç ortak noktası yoktur. Annesi ise çalışkan ve çocukları ile arası hep iyi olan bir kadındır.

İlkokul yıllarına kadar varlıklı olan babasının daha sonra maddi durumunun iyice kötüleşmesi sonucunda ortaokula devam edemeyecek olan Cumalı'yı İzmir'deki yengesi yanına alır ve okul hayatına bu şekilde devam etme fırsatı bulur. İlkokulu Urla'da, ortaokul ve liseyi İzmir'de İzmir Erkek Muallim Mektebi ve İzmir Atatürk Lisesinde tamamlar. Lise dönemini edebiyat ve şiire ilgi duyarak geçiren Cumalı, eğitimine İstanbul Üniversitesi

Hukuk Fakültesi ile devam eder. Farklı sebepler ile eğitimine ara verir ve daha sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine geçiş yapar. 1938'den itibaren Ankara Hukuk Fakültesine devama başlayan Necati Cumalı, fakültedeki derslerden ziyade şiirle meşgul olur. Beğendiği ve sevdiği şairleri taklit ederek şiirler yazar (Aktaş, 1989: 198).

Çocukluk, ilk gençlik yıllarının toplumun ulus olma süreci yaşadığı bir döneme denk düştüğünün hep altını çizer. Çünkü bu sürecin Cumalı'nın kişiliğinin oluşmasındaki etkileri büyüktür. Cumalı'nın açısından bu süreç bir bakıma cephede kazanılan savaşın kültür alanında sürdürülmesidir ve kültürel kaynaklarımıza sahip çıkmak, folklor tutkusu bu savaşın belirgin özelliklerindendir (Uçarar, 1982: 31).

Necati Cumalı, 1942 baharında Yedek Subay Okuluna girer. Okuldan sonra da Ezine'de görev verilir. 1945 Şubat ayı sonunda Ankara'ya döner. Yanında, *Harbe Gidenlerin Şarkıları* (1945) adlı şiir kitabı vardır. Bu kitaptaki şiirler, iki yılını savaş korkuları içinde geçiren Cumalı'nın duygularını aksettirir. Artık Ankara'da sanatkârlar ve şairler arasında bir dost çevresi edinmiştir. Bunların başında da Vardar Apartmanı'nda bir dairede oturan Nahit Hanım ile Halil Vedat Fıratlı bulunmaktadır (Aktaş, 1989: 199).

Çanakkale ve Ezine'de askerliğini tamamladıktan sonra ilk olarak Ankara Toprak Mahsulleri Ofisinde çalışmaya başlar sonra Ankara Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğünde ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünde çalışır. Bu görevlerinden sonra İzmir'e dönme kararı alan yazar, 1950 ve 1957 yılları arasında Urla ve İzmir'de avukatlık yapar. Burada geçirdiği sürelerde birçok eserinin zeminini de hazırlar. 1958'de Paris'e gider ve 1959'da oradan avukatlığı tümünden bırakmış ve edebiyata doğrudan yönelmiş hâlde geri döner.

Berin Teksoy ile 1960'ta evlenir. 1963'te eşinin Tel-Aviv Tanıtma Ateşeliği görevi nedeniyle İsrail'de, 1964 sonbaharından 1966 yazına kadar eşinin Paris Basın Ateşeliği'ne atanmasından dolayı da Paris'te bulunur (Akçaoğlu, 2011: 6). Yazdığı bir şiir sebebiyle eşinin işine son verilmesi üzerine İstanbul'a dönerler. Daha sonra sık sık yurtdışı gezileri yapar ve bu geziler onun eserlerine kaynak oluşturur. Gezip gördüğü yerleri gezi yazısı şeklinde değil de kendi gözlem ve süzgecinden geçirerek öyküleştirek aktarır.

Cumalı o yıllar ile ilgili düşüncelerini şu şekilde belirtir: “Bütün bu geziler beni etkiledi, esinlendirdi, çağımızı daha yakından tanımamda yararlı oldu. Öykülerime, şiirlerime, denemelerime kaynaklık etti. Yazdıklarımı tekdüzelikten kurtarabildimse öyle sanıyorum ki bu niteliği, yaşamımı tekdüzelikten kurtaracak cesareti göstermeye borçluyum (Taş, 2001: 9).

İlk soyadı Acar olan yazar, ad ve soyadını kendi isteği ile değiştirdiğini söyler: “Benim asıl adım Ahmet Necati Acar'dı. Babamın aldığı Acar soyadını yakıştıramadım şiirlerime. Edebiyatımızda Ahmet bolluğundan geçilmiyordu. Bir Ahmet daha olmak istemedim. Mahkeme kararıyla Necati'ye uyumlu gelen Cumalı soyadını aldım.” (Cumalı, 1982: 205).

Cuma, Necati Cumalı'nın annesinin babasının sahip olduğu büyük topraklar üzerinde Kaylar köyünde yaşayan bir köylü kadının adıdır. Yazar bu isimden etkilenir ve kendisi de Cuma sözcüğüne -lı ekini ekler ve böylece Ahmet Necati Acar, Ahmet Necati Cumalı olur (Akçaoğlu, 2011: 3).

“Edebiyat tutkuma hiçbir zaman ortak tanımadım” sözleriyle edebiyatı yaşamında daima ön planda tutan Cumalı, seksen yıllık ömrünün otuz beş yılını yalnızca edebiyatla ilgilenerken ama edebiyat vasıtasıyla da ‘yaşamla ilgili olan her şeye’ merak salıp yazılarında

kendi bakış açısından izlenimlerini okuyucularına aktarır. 1 Haziran 1998 yılında kanser ameliyatı olan Cumalı, 10 Ocak 2001 tarihinde vefat eder ve 12 Ocak 2001'de İstanbul'da Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verilir (Akçaoğlu, 2011: 6-7).

II.Sanati

İçinde Kuran dışında kitap olmayan bir evde büyüdüğünü söyleyen yazar şiirle bu sebepten geç tanıştığını ifade eder. Henüz ilkokuldayken okumayı çok seven Cumalı, üst sınıfların kitaplarından manzumeler okuduğunu ve parmaklarıyla sayarak dizeler yazmaya çalıştığını söyler. Necati Cumalı'nın edebiyatla ilk tanışması ise ortaokulda Necip Fazıl'ın şiirleriyle karşılaşmasıyla başlar. Daha sonra Nazım Hikmet'i de çok beğenen Cumalı listeye Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'i de ekler. Lisenin son sınıfında tanıştığı Hüseyin Batu, Cumalı'ya yeni ufuklar açar. Varlık, Yücel, Gündüz, Çığır gibi dergilerin adlarını ondan öğrendiğini belirten yazar, Dıranas'ı, Tarancı'yı, Dağlarca'yı okur. Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet'in Garip anlayışı içinde yayınladıkları ilk şiirlere yakınlık duyar (Taş, 2001: 6).

Necati Cumalı, şiirden başlayıp hemen hemen tüm türde eser vermiştir. Edebiyatla tanışma sebebi olan şiir daima önceliğidir ve şairliğinden arta kalan zamanlarında yazarlık yapar. İlk olarak liseden sonra şiirler yazmaya başlar ve daha sonra bu şiirleri özgün bulmayarak yırtar. Sanatsal anlamda değerli olan ilk şiirini 1940'da yazar ve Varlık Dergisi'nde *Netice* adı ile yayımlar. Yücel Dergisi'nde ise 1945'de *Aysız Geceler* adlı ilk öyküsü yayımlanır. O yıllarda Orhan Veli ile tanışan ve dostluk kuran Cumalı, Oktay Rıfat, Tarancı ve Ataç için 'beni yüreklendiren yakınlarımdı' der. Orhan Veli vasıtasıyla, Halil Vedat Fıratlı ve edebiyata düşkün eşi Nahit Hanım'la dost olur (Taş, 2001: 7).

Bu yıllardan sonra ise eserlerini peş peşe yazar ve başarılarından dolayı birçok ödüle layık görülür. Şiir, hikâye, roman, oyun türünde eserleri vardır. Bunların hepsini aynı anda yürüten ve bu türlerde aynı derecede başarı gösterebilen yazarlarımızdan bir tanesidir. Farklı birçok alanda ve sayıca fazla eserinin olması onu doldurma eser yazmaya itmemiştir aksine her alanda ayrı ayrı başarılı eserler vermiştir. Şair başka alanlarda yazamamalı gibi eleştirilere de aksine özellikle yazmalı ve kendini her alanda tamamlamalı diye cevap verir. Bir dergi söyleşisinde ise kendisine her alanda yazması ile ilgili bir soru yöneltince şu cevabı vermiştir: “Çalışmalarımı edebiyatın bütün türlerine yaymış bir yazarım. Bu tutumumun çok olağan karşılanması gerekirken öteden beri sık sık bu yüzden sorguya çekilirim. Günümüzde olsun geçmişte olsun bizde ya da yabancı ülkelerde ilk kez böyle davranan ben değilim. Bizde Namık Kemal’i alın ilk örnek olarak. Edebiyatın bütün türleri ile uğraşmakla yetinmemiş tarih alanına da taşımıştır çalışmalarını. Çağdaş yazarlarımız, şairlerimiz arasında değişik türlerde ürün verenleri hep tanırırsınız; adlarını benim saymam gerekmez” (Ertop, 1982: 3).

Başlarda şiirleri Garip akımına benzetilse de zamanla Cumalı’nın kendine has bir üslup ve tarz oluşturduğu anlaşılır. Cumalı; sade dili, Türkçeyi etkin kullanması ve akıcı üslubu ile edebiyat dünyasında kendine özgü bir yer edinmiştir. Eserlerinde babasından dinlediği göç öncesi anılarını, mübadele sorunlarını, kadının toplumdaki yerini, kendi hayatından kesitleri ve yakından gözlemlediği olayları aktarır. Dinlediği ve gözlemlediği her şey onun edebi süzgecinden geçerek abartısız ve en sade hâliyle okuyucuya sunulur. Şiirleri, hikâyeleri, romanları, oyunları genel hatları ile değerlendirilirse sade ve naif bir dille toplumun gerçekliklerini ilmek ilmek işlediği söylenebilir.

Dil Bayramı’nın 37. yıldönümünde ödül alarak konuşma yapan Cumalı, şair ve yazarlar için şunları söyler: “Şairler, yazarlar bir toplumun her şeyden önce sözcüleridir. Bir

toplum içinde doğan, gelişen düşünceler, duygular şairleri yazarlarıyla biçimlerini, açıklamalarını bulur. Bir toplum içinde her beğeni, her düşünce akımı, o beğenileri, o düşünce akımlarını bize duyuracak açıklıkla kavrayabilmemize aracı olacak şairler, yazarlar yetiştirir” (Gökberk, 1969: 155). Yazarın kendi sözleri, sade ve akıcı bir dil kullanmasının nedenlerini de açıkça gösterir.

Salihoglu, Cumalı'nın dili için şunları söyler: “Cumalı'nın dili, yaşayan dil, yalın dil çizgisinde. Öz Türkçeye yeterince girememiş. Ama öz Türkçeye de asla karşı değil. Dost bakışların sıcaklığı var dilinde. Giysilerini pek yenilememiş bir dostun bakışları” (1968: 506).

Devellioğlu, tam da Cumalı'nın dil ve üslup anlayışına denk gelen bir dil izahında şunları söyler: “Herkesin bildiği, günlük hayatta kullandığı kelimelerin hayal mekanizmasını daha çabuk harekete getireceği gayet tabiidir. Bundan dolayı büyük yazarlar, yeni kelimeler icat etmekten çok herkesin bildiği kelimelerle yeni dünyalar yaratırlar. Bu alelade taş, tuğla veya çimento ile güzel bir bina yapmaya benzer (1983: 184).

Necati Cumalı, 1940 şiirinin çıkışını değerlendirirken, “Yalın yazmak, açık çıplak düşünmek, anlaşılmaq istiyorduk demektir. Bugün Cumalı'nın bu isteğe sonuna kadar bağlı kaldığını söylemek gerekmektedir. Gerçekten de roman ve tiyatroya üretiminde bir azalma görülmesine rağmen şiirden kopmayan bu yüzden şiirsel dönüşümleri izlemekten geri kalmayan Cumalı, ister istemez gerek biçim gerek içerik açısından etkiler aldığı İkinci Yeni Şiir'in kapalılığından ve imgeciliğinden de uzak durmuştur. Melankolikten nasıl kaçınmışsa patetik olmaktan da öyle kaçınmış, yalın duyarlılığı alt katmana sindiren kimi zaman öykülemeye içselleştiren bir biçemi benimsemiştir (Oktay, 1993: 525-526).

Cumalı'nın yalın bir üslup tercih etmesi, onun eserlerini sığ bir hâle getirmez aksine söz varlığı açısından zengin malzemeye sahip ürünler çıkarır ortaya. Pek çok deyim, kalıp söz kullanan yazar genel olarak atasözü kullanmaktan kaçınır. Bunun sebebini de şöyle açıklar: “Kullanıldıkları öykünün organik yapısı içinde takma organlar gibi kalırlar. Kullananın yaratıcılığını gölgelerler. Atasözleri ile konuşan roman kişileri düşünün. Bir romanı okuyup bitiriyorsunuz, elinize aldığınız yeni bir romanda başka bir kişi yine o atasözüyle çıkıyor karşınıza (Cumalı, 1982: 203). Yazarın bu düşüncelerinin sebebi muhakkak ki atasözlerinin kesin yargı barındırıyor olmasıdır. Deyimleri bir yazar istediği yere serpiştirir ve ne anlamda nereye kullanmak isterse ucunu açık bırakabilir.

Öykü ve romanlarında daha çok Batı Anadolu kasaba hayatından, burada yaşayan insanların dramlarından izler vardır. İnsan-toplum, insan-tabiat ve insan-insan çatışmalarına dayanan öykü ve romanlarında hemen daima aşk ihmal edilmemiştir. Şairliğin düzyazılara düşen gölgesi aşk kavramında kendisini gösterir. Kasaba hayatı onda hem köye kapanan hem de kente açılan bir kavşak niteliğindedir. Bu bakımdan öykü ve romanlarında bu geçiş kültürünün izlerini buluruz (Kolcu, 2009: 222).

Oyunlarının düşünsel temelini “ulus olma bilinciyle” Atatürkçü, çağdaş ve laik bir toplum anlayışı oluşturur. Bu anlayışla ve hümanist bir yaklaşımla Anadolu insanının sorunlarını ve toplumun aksayan yönlerini sergiler. Türk tiyatro edebiyatına ve sahne hayatına yerli, canlı ve değişik konu ve kişileri getiren Cumalı, karmaşık ilişkileriyle ve yapısıyla beliren insanın karanlıkta kalan taraflarına ışık tutar. Toplumun ve toplum içinde sıradan insanın aksayan taraflarına yönelttiği eleştiri oklarıyla, ideali sezdirmeyi hedefler. İnsan ve doğa sevgisini, aşk ve yurt sevgisi ile birleştirir. Hem insan hem de toplum adına özeleştiri sayılabilecek gerçekleri gün ışığına çıkarır (Yalçın, 2010: 285).

Cumalı, eserlerinde sağlam bir gözlemci olarak karşımıza çıkar. Toplumu tüm çıplaklık ve ayrıntısı ile gözlemleyip onun alışılmış sakin ve sade üslubunun süzgecinden geçirerek eserlerini bizimle buluşturur. Eserlerinde olaylar çevresindendir; şahit olduğu, gördüğü, yaşadığı olayları seçer. Necati Cumalı da kendi eserleri için şöyle demiştir: “Ben genel olarak yakından tanıdığım, gördüğüm olayları yazarım.” Roman ve öykülerde cinselliği; yeme-içme, barınma kadar doğal ve gerekli bir ihtiyaç olarak kaleme alır. Abartıya kaçmadan eserlerindeki kişilerin tüm arzu ve ihtiyaçlarını hayatın gerçeklerinden kopmadan, bir bütün içinde okuyucuya şiirsel bir anlatımla sunar. Yazdığı yıllara göre de değerlendirirsek kadın ve cinsellikle ilgili problemlerin üzerinde en çok duran yazarlarımızdan bir tanesidir. Erkeğin nasıl bir kadını beğenmesi, arzulaması ona doğru yönelmesi tabii karşılanıyorsa kadın için de bunların gayet olağan olduğunu göstermeye çalışır. Bir nevi kadını, toplumsal baskılarla sokulmak istenen kalıptan çıkarma çabası vardır. Her iki cins içinde cinsellik bayağı ya da aşağılık bir zevk olarak değil yaşamın en temel gereklilikleri olarak gösterir. Bu durum şehir ya da kırsal insanını anlatırken boyut değiştirmez.

Bazıları filme de çekilmiş olan hikâyelerinde Cumalı, şiirlerinde olduğu gibi kendi izlenim ve gözlemlerinden bolca yararlanır. Eserlerinde suça eğilimli insanların çok olması da avukatlık olan mesleğiyle yakından ilgilidir. Yazar güçlü tasvirleriyle okuyucusunu etkilemektedir. Bu hikâyeler okunduktan sonra kendilerini unutturmaz ve sık sık hatırlanır. Bunun sebebi yazarın sosyal ve psikolojik tenkitlerini ustalıkla hikâyelerine yerleştirmiş olmasıdır (Enginün, 2014: 374-375).

Tabiat ile insan bağlantısı onun eserlerinin bel kemiğini oluşturur. Doğa her zaman insana umut getirir. Tütün zamanı üçlemesinde de insanların hayatları, geçimleri, planları her ne kadar tabiat şartlarına bağlı da olsa koşulların olumsuz gitmesi onları üzse de

ümitlerini tümünden yitirmeden başlarını göğe çevirebilirler. Eserlerinde hayatın olumsuzlukları bulunsun da genel olarak bir hoşgörü, iyimserlik ve umut rüzgârının yüzünüze ılıkça çarptığını hissedebilirsiniz.

Hikmet Dizdaroğlu ise yazarın romancılığı hakkında şöyle söyler: “Batı’nın büyük romancılarını, hikâyecilerini hatırlayın; hemen hepsi de yakından tanıdıkları, iyi bildikleri çevreleri, orada yaşayan insanları, anlatmışlardır. Bir sanatçının anlattıklarını ille yaşamış olması, ille başından geçenleri anlatması gerekmez. Ama eserinde söz konusu ettiği nesneleri iyi bildiği ölçüde daha inandırıcı daha kandırıcı olur. Necati Cumalı’nın roman ve hikâyelerindeki başarı ögesi bundan doğmaktadır. Yazdıklarını yaşamıştır ya da yakından tanımakta ve bilmektedir” (1962: 819).

Yazarın, çalışmaya kaynak teşkil eden üçlemesi dışında üç romanı daha bulunur. Bunlar; *Aşk da Gezer*, *Uç Minik Serçem* ve *Viran Dağlar*.

Aşk da Gezer (1975), konum olarak diğer kitaplardan farklı olarak İzmir’de geçer. Fuar için İstanbul’dan İzmir’e gelen bir grubun ayrı ayrı hikâyelerinden bahsedilir. Asıl kahraman Ergun ise aşk acısı yüzünden İstanbul’dan İzmir’e gelmiştir fakat romanın adından da anlaşılacağı üzere içindeki aşkı da onla beraber gezmektedir.

Uç Minik Serçem (1990), Cumalı’nın çocuklar için yazdığı romandır. Cumalı onu yeğenlerim için yazdım, der. Roman gerçekten de gerek kahramanları gerekse olgu kuruluşu ve teması bakımından bir çocuk romanı olma özelliği taşır. Biraz roman, biraz masal, biraz fabldır. Kentleşmenin tabii güzellikleri olumsuz yönde etkilediğini vurgulayan ve çocuklara hayvan sevgisini öğretmeyi amaçlayan Cumalı, *Uç Minik Serçem*’i 1989’da tamamlar (Akçaoğlu, 2011: 56).

Viran Dağlar (1994) romanında, Necati Cumalı'nın anlattığı Zülfikar, babasının akrabasıdır. *Viran Dağlar*'da Zülfikar Bey mitleştirilmiş bir halk kahramanı olarak ele alınmıştır. Miti yaratan halkın muhayyilesi olduğu kadar bir bakıma Necati Cumalı'nın yaratıcılığıdır da. Viran dağlarda Zülfikar Bey'in hayatı daha çok akraba anılarından, Zülfikar Bey'in hikâyesini bilen kişilerden dinlenerek öğrenildiği için yazar, roman türüne daha uygun olaylar kurgulayabilmiştir (Apaydın, 2001: 174-175).

III.Eserleri

Cumalı, Türk edebiyatı için çok fazla kıymetli eser miras bırakmıştır. Eserlerinin tam sıralanmış hâli şu şekildedir:

Şiirleri

Kızılçullu Yolu (1943)

Harbe Gidenin Şarkıları (1945)

Mayıs Ayı Notları (1947)

Güzel Aydınlık (1951, 1971)

Denizin İlk Yükselişi (İlk üç kitabın eklemelerle yeniden basımı) (1954)

İmbatla Gelen (1955)

Güneş Çizgisi (1957)

Yağmurlu Deniz (Son iki kitabın eklemelerle yeniden basımı) (1968)

Başaklar Gebe (1970)

Ceylan Ağtı (1974)

Aç Güneş (1980)

Bozkırda Bir Atlı (1981)

Yarasın Beyler (1982)

Bütün Şiirleri I (Tufandan Önce, Bozkırda Bir Atlı, Aç Güneş, Huri ile Süleyman
1983)

Sonradan bütün şiirleri toplu hâlde yayınlanır:

Aşklar ve Yalnızlıklar, Toplu Şiirler I (1985)

Kısmeti Kapalı Gençlik, Toplu Şiirler II (1986)

Hikâyeleri

Yalnız Kadın (1955, 1970)

Değişik Gözle (1957)

Susuz Yaz (1962)

Ay Büyürken Uyuyamam (1969)

Makedonya 1900 (1976) Sonradan Dila Hanım adıyla (1978)

Kente İnen Kaplanlar (1976)

Revizyonist (1979)

Yakub'un Koyunları (1979)

Aylı Bıçak (1981) Sonradan Uzun Bir Gece adıyla (1991)

Oyunları

Boş Beşik (1949)

Mine (1959)

Nalınlar (1962)

Derya Gülü (1963)

Oyunlar 1 (Boş Beşik, Ezik Otlar, Vur Emri 1969)

Oyunlar 2 (Susuz Yaz, Tehlikeli Güvercin, Yeni Çıkan Şarkılar ya da Juliette
1969)

Oyunlar 3 (Nalınlar, Masalar, Kaynana Ciğeri 1969)

Oyunlar 4 (Derya Gülü, Aşk Duvarı, Zorla İspanyol 1969)

Oyunlar 5 (Gözü, Bakanı Bekliyoruz, Kristof Kolomb'un Yumurtası 1973)

Oyunlar 6 (Mine, Yürüyen Geceyi Dinle, İş Karar Vermekte 1977)

Yaralı Geyik (1981)

Dün Neredeydiniz (1983)

Bir Sabah Gülererek Uyan (1990)

Vatan Diye Diye (1990)

Devetabanı (1992)

Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu romanını 1963 yılında oyunlaştırır. Boş Beşik, Mine ve Susuz Yaz filme de çekilir.

Romanları

Tütün Zamanı (1959, ikinci baskı “Zeliş” adıyla 1971)

Yağmurlar ve Topraklar (1973)

Acı Tütün (1974)

Aşk da Gezer (1975)

Uç Minik Serçem (1990)

Viran Dağlar (1995)

Denemeleri

Niçin Aşk (1971)

Senin İçin Ey Demokrasi (1976)

Etiler Mektupları (1982)

Niçin Af (1989)

Şiddet Ruhu (1990)

Ulus Olmak- Atatürk Denemeleri (1995)

Senaryoları

Bağımsızlık ya da Ölüm (1990)

Hatıra

Yeşil Bir At Sirtında (1987)

Çeviriler

Gottfried Keller, Yedi Efsane (1946)

Theodor Storm, Meşe Ağaçlı Köşk (1946)

Langston Hughes, Memleket Özlemi (1961)

Merimee Prosper, Altın Araba (1963)

Guillaume Apollinaire, Şiirler (1965)

İnceleme Kitapları

Muzaffer Tayyip Uslu, Şiirleri, Yazıları, ve Kendisi İçin Yazılanlar (1956)

Guillaume Apollinaire, Yaşamı Sanatı ve Şiirleri (1986) (Taş, 2001: 24-28).

IV.“Tütün Zamanı” Üzerine...

Yazarın *Tütün Zamanı* üçlemesindeki başarısının sebeplerinin başında yakından tanıdığı insanları sade ve sakin bir dille kaleme almış olması gelir. Bu kısımda daha ziyade bu üçlemeyle ilgili hem yazarın hem başkalarının söylediklerine yer verilecektir.

Tütün Üçlemesi diye bilinen roman dizisi nesnel gerçeklikle ozansı duyarlığı birleştirir. Bu üç roman anımsanacağı gibi *Tütün Zamanı/ Zeliş* (1959), *Yağmurlarla Topraklar* (1973), *Acı Tütün*'dür (1974). Üçleme, 1950'lerde Urla'daki tütün üreticilerinin güçlüklerle dolu yaşamını dile getirir. Tütün yetiştirilen toprakların paylaşımı, tütünün ekilip yetiştirilmesi, işlenmesi türlü güçlükler gösterir. Hava koşulları tütün üreticilerinin önünde

önemli bir engeldir. Her şeyden daha güç olanı da ürünün değerine satılabilmesidir. Her yıl ocak ayında tütün fiyatı devlet tarafından belirlenir. Bu fiyat emeği, masrafı karşılamaz. Tekel'in alımı sınırlı kalır; alıcılar malı düşük fiyatla kapatır. Tütün üçlemesinde tütüncülerin güçlüklerle dolu dünyası bütün çıplaklığıyla sergilenir (Ertop, 1996:10).

Necati Cumalı, TRT'ye verdiği bir röportajda “Tütün Zamanı” üçlemesi için şunları söyler: “*Zeliş*, televizyonda *Tütün Zamanı* adıyla oynadı. Onda tütün işçilerinin günlük yaşayışlarını, dokümanter olarak geleneksel tutumlarını, batıl itikatlarını inanışlarını, kırsal hayatlarını yansıttım. Günlük yaşayışlarındaki yoksulluklarını, emeklerini on sekiz saat bir yerde çalışmalarını bir aşk hikâyesi etrafında vermek isterim. İkincisinde bir kasaba ortamını alıyorum. Kasabanın siyasal, sosyal yapısını ve kasaba aydınlarının durumu içinde on iki ay süren bir dönemde yağmurları ve dolayısıyla ekicilerin doğa ile olan ilişkilerini; yağmur yağdı, yağmadı yağacak derken bütün sevinçlerinin, bütün üzüntülerinin bu yağmurlara bağlı olduğu da görünüyor. Tek hikâyeye bağlamasını sevmiyorum romanlarımın, muhtelif yollardan, kanallardan çıkarak geliştirdiğimiz zaman daha renkli olduğuna kanaat getiriyorum. Onun için *Yağmurlar ve Topraklar*’ da bir taraftan kasaba aydınlarının bir taraftan doğa ilişkilerinin bir taraftan da bir avukatın yazıhanesine gelen kasabayı daha yakından tanımamıza hizmet edecek olayları verdiğim zaman aslında üçlü dörtlü, bir iki aşk hikâyesini veriyorum. Mesela romanımı doktorla Hüsniye’nin aşkını, Perihan ile Nihat’ın aşkını vererek renklendirmeye çalıştım. *Acı Tütün*’de ise tütün piyasasının açılışını, otuz altı saat içinde tütün ekicilerinin ürünlerini değerlendirmede karşılaştıkları sorunları dile getirmeye çalıştık. Bütün kitaplarımda yapmak istediğim şey, yaşadığım çağı böyle değişik açılardan tanığı olduğum gibi yansıtmaya çalışmaktır.”

Üçlemenin ilk romanı olan *Zeliş*, yazarın doğrudan anlattığı konunun dava olarak kendisine gelmesi ile kaleme alınır. “Necati Cumalı, sekiz yıl Urla ve İzmir’de taşra

avukatlığı yapmıştı (1950-1957). Romanın kahramanı Zeliş'i bir dilekçe yazdırmak için bürosuna geldiği gün tanıdı. Roman, çekiciliğini bu gerçekliğinden alıyor. Tütün ekicilerinin yaşayışlarını, hayat şartlarını üzerinde gözlemlerle veren, yumuşak ve tatlı bu köy romanı, filme de alınmıştır” (Necatigil, 2016: 472).

Necati Cumalı, 1984'te Yankı dergisine verdiği bir röportajda Zeliş'in nasıl ortaya çıktığını şu şekilde aktarıyor: “Bir sonbahar günü hüzünlü, dışarıda yağmur yağıyor. Kapı açıldı. 17 yaşlarında yüzü hafif çilli, başında beyaz yemenisi bir genç kız gülümseyerek içeriye girdi. Benim bir derdim var dedi, doğrudan. Gel bakalım anlat, dedim. Benim param yok ama dedi. Olsun sen gel bakayım hele bir anlat, dedim. Birini seviyorum o da beni seviyor. Babam vermedi, kaçtık. Kaç gün dağda, bayırda, tarlalarda dolaştık, saklandık. Şimdi içeride benimki. Tabii basit bir olaydı bu hallettik. ...Aşk buydu. Çok etkilenmişim, oturdum yazmaya başladım. İşte *Zeliş* böyle ortaya çıktı.

Hikmet Dizdaroğlu, *Zeliş* üzerine Türk Dili Dergisi'nde bir tenkit yazar. Genel olarak eseri başarılı bulur. Cumalı, Urla'da yetişip büyümeseydi, ortaya böyle bir yapıtın çıkamayacağını belirtir. Romanda hissedilen sevginin herkesi kucaklamasını, romanın akışını, sade dilini başarılı bulurken; romanda psikolojinin bir tarafa itilmesini, Zeliş ile Cemal'in net fiziksel özelliklerinin verilmemesini ve yazarın bazı yerlere müdahil olmasını romandan tanık cümleler vererek eleştirir. Dizdaroğlu, yazarın bu kusurları bilmeme ihtimalinin olmadığını ancak sebebi her ne olursa olsun bu araya girme şeklinin ancak Ahmet Mithat'ta görülebileceğini ifade eder (1960: 380-384).

Nihayet Arslan ise *Zeliş* üzerine yazdığı eleştiride: “Romanları, yazarın kendi görüşlerini aktarması gibi teknik kusurlara rağmen iyi kurulmuş; sağlam gözlemlere, gerçek hayatın dinamizmini taşıyan gerçekçi tasvirlerle sahip; yerel renkliliği ve yerli unsurları

içtenlik ve sadelikle yansıtmısıyla kendi insanımızı bulduğumuz gerçekten bizim olan romanlardır. Bu da Necati Cumalı'nın Türk roman tarihinde hak ettiği önemli yeri alması için yeterli bir nedendir, der" (2001: 219).

Adnan Binyazar da *Yağmurlarla Topraklar* için Türk Dili Dergisi'nde bir yazı yazmış ve özet olarak şunları söylemiştir: "Özetle denilebilir ki Kurtuluş Savaşı yaratarak halkçı bir çıkışla Cumhuriyet'e varmış bir ulusun, çıkarıcı çevrelerin oyununa gelen ve kendini bu oyunlarla var etmeyi düşünen aydın kesimin toplumsal birikimlerini, gününü gün etme yolunda harcayan bir anlayışın romanıdır *Yağmurlarla Topraklar*. Başını taştan taş vurarak dönenip duran aydın bilinçsizliği, bir kasaba ortamında romansal bir çözümleme yöntemiyle yansıtılıyor. Bu nedenle Cumalı'nın romanında Türk aydını kendi kendisiyle hesaplaşmaktadır" (1973: 54).

Acı Tütün, toplumcu gerçekçi bakış açısıyla kaleme alınmıştır. İnsanların dramları birer toplumsal sonuç olarak kendisini gösterir. Hukukun değil gücün etkili olduğu bir hayat içinde yaşama savaşı veren insanların dramıdır bu (Kolcu, 2009: 235). Romanda Yusuf direnişin simgesidir: Hem umudu ve kararlılığı hem de süreklilik düşüncesini temsil eder. Yenilgi her zaman teslimiyet anlamına gelmemektedir: Cumalı'nın siyasal/ideolojik bakış açısı budur. *Acı Tütün* direniş motifiyle kendisinden çok önce yazılmış olan Reşat Enis'in *Toprak Kokusu* (1944) ile Orhan Kemal'in *Bereketli Topraklar Üzerinde* (1954) adlı romanına eklemlenebilir. Cumalı, pasifist olarak yorumlanabilecek bir gerçekliği benimser (Oktay, 1993: 530).

V. Tütün Zamanı 1 “Zeliş” Romanının Özeti

İzmir’in bir ilçesi olan Urla, Kurtuluş Savaşı’na kadar nüfusu elli bini aşan bir kenttir. Öyle zengin, öyle neşe dolu bir şehirdir ki yerli Rumlar ile Türkler mübadele olana dek hoşgörü ve nezaket ile yaşarlar. Savaş zamanı Yunan işgali başlayınca, Rumlardan bazıları onları destekler ve yıllarca sorunsuz ekilip biçilen topraklar yağmalanmaya başlar. Savaş haydutları ise şehri boşaltacakları kesinleşince, mahalleleri ateşe verip kaçarlar. Mübadele ile Anadolu’ya gelen Türklerden bazıları o yangınlardan sağlam kalabilen evlere yerleştirilirler. Yine Rumlardan kalan bağ, bahçe, zeytinlik bu göçmenlere dağıtılır. Kavalalı tütüncüler, Manastırlı toprak sahipleri, mallarını mülklerini orada bırakırlar. Ancak yangının zararı şehrin üzerinden uzun yıllar silinmez. 1931 Buhranı ve II. Dünya Savaşı’nın etkileri de üzerine gelince bölge halkı bir türlü kendini toparlayamaz. Bağlardaki üzümler alıcı bulamamasına rağmen, zararına birkaç yıl ekmeye devam eden bağ sahipleri ne yapacağını bilemez hâle gelir. Kavalalı eski tütüncüler bağların yerine tütün ekilmesine ön ayak olurlar.

Bir gün bu esere konu olan ailelerden birinin kızı olan Zeliha, tarlaya bağladığı keçinin boynundaki urganı koparıp kaçtığını fark eder. İçeriden çıkan anası dövünmeye ve kocasına söylenmeye başlar. O esnada Zeliha birden keçiyi görür, Topal Avni Bey’in tarlasında diye bağırır. Anası aynı telaşla koşun yakalayın da bir de elden laf işitmeyelim der. Zeliş ile küçük kız kardeşi hemen koşar ve tarlaya bir zarar vermeden yetişmek için nefes nefese kalırlar. Ancak yolun karşısına atlayan keçi bu sefer de Kadıovacıklı Ali Onbaşının küçük bahçesine atlar. Ufak ama sebze meyve ekili olan bahçeye küçük zararlar veren keçiyi bir delikanlı tutar ve Zeliş’e ipini uzatır. Zeliş ile delikanlının bir anda gözleri birbirine değer ve tuhaf bir hisle kıpkırmızı kesilirler. O esnada oğlanın babası, kaçırmasanız olmaz mı be kızım diye lafa girer. Zeliş ipini kopardığını izah etmeye çalışır devamında kimin kızısın sen muhabbeti ile ortam yumuşar. Tekrar kaçmaya yeltenen keçiyi tutmak için

bu kez de Zeliş'in elini kavrayan Cemal, iyice bir tuhaflaşır. Kıpırmızı kesilen Zeliş keçiyi sıkıca tutup bahçeden çıkar. Sofraya koyacakları genelde bir tas tarhanadan başka bir şeyi olmayan ailede Zeliş'in durgunluğu göze çarpar. Nasıl olduğunu, ne olduğunu anlayamaz ama her ne işle uğraşırsa uğraşsın Cemal aklından bir türlü çıkmaz. Acaba bir daha görebilecek mi ya da o da Zeliş'i düşünüyor mu gibi sorular zihninde dolaşır durur. Anası ısrarla nesi olduğunu sorsa da yok bir şeyden başka cevap alamaz.

Zeliş'in tüm işi tütün toplamak ve kırmaktır. Öğlen sıcağında, tütün işlerine daldığı bir sırada genelde Bekir gelir sevimsiz bir samimiyetle. Zeliş her zaman aynı tavırla hiç yüzüne bakmaz, doğrudan babasını çağırır. Ancak Bekir'in bu sık ziyaretlerinin ve babasına maddi yardımlarının tek sebebi Zeliş'tir. Bu gelip gitmeler sıklaştıkça niyetler de ortaya çıkar. Bekir açık bir şekilde durumu dile getirir ve Recep'ten kızını ister, o da kızını vereceğine dair söz verir. Hatta Zeliş varmak istemezse zorla vereceğini, daha da olmazsa eğer kaçırabileceğinin garantisini dahi verir. Ancak bundan Zeliş'in haberi de rızası da yoktur.

Cemal, bahçelerinde gördüğü günden beri yalnızca Zeliş'i düşünmektedir. Zeliş'in de ona karşı bir şeyler hissedip hissetmediği beynini kemirir durur. Günlerden sonra ilk kez kuyunun başından su çekerken karşılaşırlar. Daha doğru düzgün iki kelime edemedi Zeliş'te gözü olan Yaşar çıkagelir. Bu ovada “yeni gelene kız kaptırmazlar” gibi patavatsızlıklar yapar ve Cemal şaşkınlığından tek laf edemez. Ama bu suskunluğu günlerce içini kemirir. Zeliş'in gözünde ne duruma düştüğünü tahmin etmeye çalışır. Ara ara da acaba Yaşar ile Zeliş arasında bir şey olabilir mi diye kederlenir. Günlerce Zeliş'i görebilmek umuduydu uyanır ancak her gün bitimi aynı hazine sonla karşılaşır. Zeliş'in de kendinden farklı olmadığını bilse belki bir nebze su dökülür gönlüne ancak hiç haber alamaz.

Yetiştirilen işleri kutlamak için bir eğlence düzenlenir köyde. Anası, Zeliş ile küçük kız kardeşi Rebiş'i alıp gider, Recep gelmek istemez. Cemaller de oradadır ve şenlik yerinde gözleri birbirine değen Cemal ile Zeliş kıpkırmızı kesilirler. Biri baksa ikisinin yüzüne aynı anda, heyecanlarını anlaması an meselesidir. Sırayla kızlar oğlanlar oynamaya çıkarlar. O sırada Zeliş, Cemal'in baktığı bir anda onu arka tarafa çağırır. Kimseye belli etmeden Zeliş'in peşinden giden Cemal, kızı gördüğü anda sarılır. Orada gönüllerinin birbirlerinde olduğunu söylerler. Aşklarının karşılıklı olması iki aşğın da ayağını yerden keser. Ancak gerideki kalabalığı bir an olsun unuturlar. Cemal'i oynamak için çağırınca herkesin gözüne Zeliş'in de yokluğu batar. Rebiş hemen gizlice koşar gider ablasını aramaya. Geri döndüklerinde iki kardeşi bir arada gören kalabalık, iki kardeşin ihtiyaç için mi yoksa Cemal ile Zeliş'e gözcülük için mi gittiğini anlayamaz. Ama olan bitenin farkına anası varır. Eve döndükleri vakit, kadın Recep'e artık Zeliş'i evlendirme vakti geldi, elimizi çabuk turalım diye fikir verir. Recep'in ise niyeti tütün işini çok hızlı yapan kızını işler bitmeden vermemektir. Aslında Bekir'in de Zeliş'i istemesinin altında yatan sebep budur. Zeliş'in anası da babası da büyük kızları kaçarak evlendiği için artık Zeliş'te de böyle bir şey olmasından korkarlar. Hem evlerinden çıksın hem de hâli vakti yerinde biri ile baş göz olsun isterler. Çünkü köyde kızlarının kaçması meşhurdur.

Cemal hem ayakları yere basmayacak kadar mutludur hem de fakirlikten ve bahara gideceği askerliğinden çekinmektedir. Askere gitmeyen, bir avuç toprağı olmayana kız verirler mi diye düşünür ve dertlenir bazen de Zeliş'i düşler mutlu olur. Bir gün Zeliş'in evinin önünden geçerken kız kendisine sessizce, mektup yazıp kuyunun yanındaki taşın altına bırakmasını söyler. Böyle aylarca mektuplaşırlar. Cemal, tüm endişelerini yazar, kuyu başında gördükleri Yaşar'ı da sorar. Aldığı cevaplar hep onu mutlu eder. Her ne olursa olsun

birbirlerini sevip bekleyeceklerine dair sözler verirler. Bu arada haklarında söylentiler almış başını yürümüştür. Bir de Zeliş'in anası mektupları bulunca işler iyice karışır.

Eskiden Bekir'e hiç yokmuş gibi davranan Zeliş, artık onun evlerine geldiğini görünce elinde ne varsa sağa sola öfkeyle fırlatmaya ve kaşlarını çatıp bakmaya başlar. Bu durum Bekir'in hiç hoşuna gitmez ve gönül rızası ile kendine varmayacağını anlar. Ancak kendisi gibi zengin, toprak sahibi biri ile evlenip hanım olmaktansa beş parasız Cemal'i niye istediğine bir anlam veremez. Recep'in istemezse al, kaçır sözüne istinaden kız kaçırma işlerinde şana sahip olan Kör Fehmi'nin yanına gider. Zeliş, henüz 18'ine basmadığı için bekleme kararı alırlar.

Günler böyle geçerken Cemal'in Zeliş'i kaçıracağı söylentisi iyice yayılır. Zeliş'in anası kızına büyü yaptıklarını düşünerek hacılara hocalara gider. Daha sonra tekrar bir mektup bulamayıp Zeliş'te de bir değişiklik görmeyince büyü'nün bozulduğuna inanır. Kör Fehmi ile Bekir'i yan yana Cemal'in babası görür. Hemen aklına Zeliş'i kaçırma planlarının olduğu gelir ve bunu oğluna söyler. Mektubunda bunu Zeliş'e yazan Cemal, çok endişelenir. Zeliş ise büyük bir cesaretle ondan başka kimseye varmayacağını ve gerekirse ona kaçacağını söyler. Her endişesinde içini rahatlatan Zeliş'e Cemal'in aşkı gün geçtikçe büyür ve bir an evvel ona kavuşmayı ister. Ancak askerliği ve fakirliği elini kolunu bağlar. El mahkûm beklemeye koyulurlar. Aylar geçer ve ekinlerin işlerini bitiren köylüler artık bağlardan göç edip evlerine gitmeye başlar. Kör Fehmi ile Bekir, Zeliş'i kaçırma planı yapar. Planın yapıldığı gün, babası ile Rebiş önden çıkarlar. Zeliş ile anası ise arkaya kalıp komşularla vedalaşmaya giderler. Kör Fehmi ile Bekir'i bir araba başında gören Rebiş, ablasını kaçırmayı planladıklarını hemen anlar ve nefesi kesilene kadar koşar ablasına haber verir. Bunu duyan Zeliş bahçede gördüğü Cemal'in yanına koşar ve durumu anlatır. Hiç hazırlıksız olmasına rağmen arkalarına bile bakmadan koşmaya başlarlar. Artık dönüşü

olmayan bir yola girerler ve birlikte kaçarlar. Zeliş geri gelmeyince anasının içine ateş düşer ve kızının kaçtığını anlar. Haberi alan Bekir öfkeden kudurur hemen K r Fehmi ile peşlerine düşerler fakat nafile, akşam karanlığı ç kene kadar kovalamalarına rağmen bir türlü yakalayamazlar.

Suluk almadan koşmaya devam eden aşıklar nereye gideceklerini ne yapacaklarını bilmezler, tek çareleri Cemal'in dayısının oğlunun evine varmaktır onu da Zeliş, jandarmalar yakalar diye istemez. Bir tanıdıklarının evinde geceyi geçirdikten sonra yine de dayı oğluna doğru yola çıkarlar ancak Bekir ile Recep sabahın k r karanlığında jandarmanın kapısına çoktan dayanırlar ve arama ekipleri yola çıkar. Zeliş yaşını doldurmadığı için Cemal suç işlemiştir. Üç dört tane de yalancı şahit ayarlayan Bekir, durumu lehine çevirmeye karar verir. Zira onun gibi bir iş gücünü kaçırmayı göze alamaz. Dayısına vardıklarında jandarmayı kapıda gören Zeliş ile Cemal, son anda yakalanmaktan kurtulurlar. Yol üzeri denk gelen bir boş kulübede günlerini geçirmeye başlarlar. Yakındaki bahçeden az çok yiyecek kaçırarak kuş vurup pişirerek günlerin geçmeyeceğini çok geçmeden anlayan aşıklar, tarlalara çalışmaya gitmeye karar verirler. Bir iki gün sonra jandarma onları bir bahçede yakalar ve Cemal'i tutuklar. Savcının karşısına geldiklerinde ise Zeliş onun Cemal'e kendisinin kaçtığını onu nasıl sevdiğini yoksa asıl Bekir'in onu kaçıracağını cesurca atılarak anlatır. Hiçbir şey diyemeyen Cemal yalnızca Zeliş'i dinler. Çünkü kaçmak için Zeliş'in kendisinin geldiğini söyleyemez milletin içinde. Yaşı yüzünden suç işlediğini de bilir. Savcı Zeliş'e inanır ancak elimden bir şey gelmez; seni babana, oğlanı da kanuna teslim etmeliyim der. Mahkemede de Zeliş aynı cesur yüreklilikle anlatır her şeyi. Ancak babası şikayetçi olduğu için hapis cezası verirler Cemal'e. Kapıdaki kalabalık âdetâ Zeliş'in cesaretine mest olur. Bekir'i ise yuhlamaya başlarlar. İki aşığın karşısında duramazsın, herkesin önünde vazgeçtim de diye ısrar ederler. İyice gururunu kaybeden Bekir

kabul etmeye mecbur kalır. Ağlayan kendini yerden yere vuran Zeliş de Cemal'i geri gelene kadar orada bekleyeceğini, asla kimseyle gitmeyeceğini haykırır. İnsafa gelen babası sonunda şikâyetini geri alır. Evlenen Cemal ile Zeliş, ellerinde bir torba güle oynaya İzmir'e tütün işlemeye giderler.

VI.Tütün Zamanı 2 “Yağmurlarla Topraklar” Romanının Özeti

Nihat, İstanbul'dan mezun olduktan sonra Urla'da avukatlık yapmaya başlar. Asıl niyeti İstanbul'a gitmek; yazmak, araştırmak ve farklı işlerde çalışmaktır. Her sene niyetlenir ancak bir türlü üzerindeki yığınla davayı bırakıp gitmeye cesaret edemez. Çünkü köylüleri baba yadigârı gibi görür onu. Davalar ne kadar saçma olsa da onlar hâllerini tam olarak izah edemeseler de Nihat onlara kapısını kapatamaz. Belki de doğma büyüme Urlalı olduğu için böyle bağlı hisseder kendisini buraya. Ancak gün geçtikçe içi daha da sıkılmaya başlar. Kız kardeşi ve erkek kardeşi okudukları için annesi ile yalnız yaşar. Babasını kaybettikten sonra avukatlık yapmaya başlayınca, köy halkı onu kendi evlatları olarak görüp her dertlerinde Nihat'a koşarlar. Nihat da onlardan zorlayıcı paralar talep etmez, borçlarını ödeyemeseler dahi kimsenin kapısına para istemeye gitmez. Fakat buranın Nihat için en sıkıntılı yönü görüşlerini paylaşacak, tartışacak statüde kimseyi bulamaması olur. Görüştüğü doktor, yargıç arkadaşları vardır ancak onlar da asla görüşleri ile ilgili bir fikir beyan etmezler. Çünkü bu fikirleri, her an bir yerlerden duyulup yayılarak onları işinden edebilir. Tutuklanma ya da işinden olma pahasına da olsa Nihat düşündüklerini, en azından eleştirdiklerini yazmak, araştırmak, paylaşmak ister. Mesleğine, hayatına bir yön veremediğinden evlenmekten de kaçınır. Annesi, arkadaşları artık otuzuna geldin deseler de onun hiç böyle bir niyeti yoktur. Evlenirse buraya iyice kök salıp çıkamamaktan korkar.

Köylülerden büyük çoğunluk Kurtuluş Savaşı sonrası mübadele ile gelen göçmenlerdir. Çoğunlukla tarlaların tapusu bile ellerinde olmadan ekip dikerek geçimlerini sağlamaya çalışan bu insanlar, yağmurun yağdığı aralığa, yağış hızına ve ayına göre hayatlarını şekillendirirler. Üzüm, tütün ya da zeytin her ne olursa olsun hasat zamanı geldiğinde ellerine geçen para neredeyse harcamalarını zor karşılar durumdadır. Hâl böyle olunca da Nihat, bu insanların hâlâ neden buraya çakılıp kaldıklarını bir türlü anlayamaz. Bir köylünün ona söylediği şu cümleler artık onun köylüleri sorgulamasını sonlandırır: “Bize ne verilirse ona razıyız beyim, bundan başka iş bilmeyiz.” Enflasyon farkının da artmasıyla iyice dengesizleşen alış satış fiyatları ilk elden köylüleri vurur. Toplum, kendi içinde halkçılar ve demokratlar olarak ayrılmış ve her iyi makamda olan kendi görüşünden olanı yanına almaya çalışır hâledir. İktidar ile ilgili en ufak bir eleştiri demokratların, halkçılarla ilgili bir eleştiri de halkçıların kulağına bir anda gider. Bulunulan toplulukta hangisi daha fazlalıkta ise insanlar, işinden gücünden olacak kadar ağır bedel ödemek zorunda kalır. Tüm bunları Nihat bildiği için hiçbir görüş, eleştiri ya da takdir beyan etmeden işini yapmaya çalışır. Ancak kıramadığı için, neredeyse ücretini almayacağını bildiği hiçbir davayı reddedemez. Kasabaya İstanbul’dan ilk gelişinde, köylülerin gözünde bu halkçıdır diye bir etiketi oluşur fakat onun bu sahiplenici davranışları, bu etiketi tez zamanda söküp atar. Kasabada en sık görüştüğü kişi, Dr. Çetin’dir. Kendilerini geliştirme azmi ve okuma araştırma yönleri onları arkadaş eder. Bu arkadaşlık boyunca ise iki taraf da görüş bildirecek kadar ileriye giden bir toplumsal muhabbete girmezler. Ancak en büyük konuları, oradaki insanların bu zor hayatı nasıl böyle sorgusuz kabullenmiş olmalarıdır. Dr. Çetin uzmanlık için asistanlık yapmaya İzmir’ gitmeye niyetlidir ve dil çalışmaları yapar. Sıtma ile savaşta memur olduğu için orada kalmak durumundadır. Nihat’a da sürekli İstanbul’a gitmesi gerektiğini söyler. Nihat da kendisini yalnız kaldıkça sorgular bu konuda. İzmir’deki eskiden

beri arkadaşı olan Av. Tuğrul ise onun evlenip İzmir'e yerleşmesini ister.

Herkes ağız birliği etmiş gibi Nihat'ın etrafında evlen diye baskı yapmaya başlar. Aslında Nihat'ın beğendiği ara ara karşılaştıkça bakiştıkları bir kız vardır. Nihat'ın buraya yerleşip kalma korkusu kıza açılmasını engeller. Beğendiği kız, kasabanın ortaokulundaki resim öğretmeni İstanbullu Perihan'dır. Perihan'ın eniştesi hatırı sayılır birisi olduğundan onu bu okula yerleştirmiştir. Hafta sonları İzmir'de ablası ve eniştesinde kalan Perihan, kasabada arkadaşları ile kalır. Kasabadaki dedikodu korkusundan ne Dr. Çetin ne de Nihat kendilerini beğendiğini belli eden kadınlara dahi yüz vermeye korkarlar. Perihan, her okuldan çıkışında ve her İzmir'e gidişinde Nihat'ın yazıhanesinin önünden geçer ancak henüz bir kez bile merhabalaşmışlıkları yoktur. Günler böyle Nihat'ın kararlı kararsız Perihan'ı izlemesiyle geçerken, Perihan'ın çalıştığı okulun müdürü Nihat'ı çağırır. Bir öğrenci velisi ile öğretmen arasındaki sıkıntılı bir durumun izahını öğrenmek amacıyla çağırılmıştır okula. Nedenini anlayamadığı bir şekilde heyecanla girdiği odada yan masada Perihan'ın isminin müdür yardımcısı olarak yazdığını görür. Müdür derse gitmek zorunda kalınca ikisi odada yalnız kalırlar ve Nihat bir cesaretle ona hafta sonu İzmir'de sinemaya gitmeyi teklif eder. Perihan ise açık gönüllülükle kabul eder. O günden sonra Nihat hafta sonunu dört gözle bekler. Buluşup gittikleri sinemada Nihat, Perihan'a çok güzel olduğu, onu çok beğendiği söyler. Hislerinin tam olarak karşılıksız olmadığını da anlayınca Perihan'ın elini tutar ve aralarındaki ilişki orada başlar. Daha sonra buluşmalar her hafta sonu devam eder. Cuma gecesini Nihat'ın ayarladığı otellerde geçirirler. Daha sonra bu durumdan Perihan rahatsız olunca Nihat küçük bir ev tutar İzmir'de. Ancak ikisi de birbirlerinin hayatında olduklarını herkesten sır gibi saklarlar. Bunun bir nedeni kasabanın diline düşüp her yerde dedikodularını duymak istememeleri bir diğeri ise Nihat'ın ne kadar sevdiğini söylerse söylesin tüm yaşananlara rağmen Perihan'a hiç evlilik kelimesinden söz

etmemesidir. Perihan'ın annesi onları ziyarete gelir ve Perihan hafta sonları ablasında kalır bu süre zarfında pek görüşemezler. Ancak bir rastlantıymış gibi yılbaşı gecesi Nihat'ın Perihan ve ailesinin olduğu yere gelmesi, annesinin olanları anlamasına vesile olur. Perihan her şeyi anlatır ve annesi ona evlilik için Nihat'a karşı sabırlı olmasını söyler. Ancak Perihan uzun zamandır hissettiği huzursuzluğu annesinin gidişiyle daha da çok hisseder ve âdeta bir metres hayatı yaşıyormuş hissiyle kendisinden utanır. Tam olarak açmasa da konuyu, bu soğukluğunu Nihat'a yansıtır fakat beklediği gibi bir karşılık bulamaz.

Dr. Çetin ise kiracısı olduğu duvar ustasının kızı Hüsniye'nin ona olan hislerine karşılık verme cesareti bulur. Hüsniye 18 yaşında ilkokul mezunu olmasına rağmen kendini yetiştirmek ister. Doktor da bunu göze alır ve sınavlarını dışarıdan verdirerek hemşire okuluna gönderme sözü verir. Cesaretilikle kızı babasından ister. Kasaba kendince bu uyumsuz evliliğe şaşırır ancak konusu fazla sürmez. Doktor da istediği gibi İzmir'de asistanlığa geçmeye hazırlanır. Nihat'ın yanındaki yardımcı çocuk Kenan ise evlenme haberini verir. Bu esnada Nihat aralarındaki soğukluktan mutsuzdur ancak ne bir evlilik adımı atabilir ne de hayallerinin önünde engel görünen Perihan'dan vazgeçmeye cesaret edebilir. Bu karmaşa devam ederken Nihat hâlâ ciddi kazanç getirisi olmayan davaları almaya devam eder. Yağmura bağlı olarak köylüler ya tümünden mutlu ya da tümünden mutsuz gezerler. O sene güz yağmurları aşırı gecikerek tarlalara zarar vermiş, bahar yağmurları da çok yağarak çiftçiye mutsuz etmiştir. Üzüm bağı olan sevinirken, tütün ekecek olan karalar bağlar hâle gelir. Hayatları böyle yağmura bağlı yaşayıp gitmeye öyle alışmışlar ki aslında toplumsal ya da idari hiçbir şeyi düşünme fırsatı vermezler kendilerine. En büyük sorunları, tarlalarındaki tapu sorunları, tarla komşularının alıp veremedikleri gibi husumetlerdir. Nihat ise her işlerine koşan bir kahramana dönüşmüştür. Babası öldükten sonra aile içinde de aynı

durumdadır. İstanbul’da eczacılık okuyan kız kardeşi ve yatılı lisede okuyan ve tıp isteyen erkek kardeşinin masrafları onun üzerindedir.

Bir gün yazıhanesinde çalışırken hiç ummadığı bir anda bir mektup gelir. Kâğıdı eline alır almaz yazısından Perihan’ın gönderdiği anlar ve içini bir korku kaplar. Çok geçmeden korktuğu başına gelir ve mektupta Perihan onu çok sevdiğini fakat bu düzeyde bir ilişki sürmenin onun onurunu kırdığını, daha fazla devam edemeyeceğini, zorluk çıkarmadan ayrılmaları gerektiğini yazar. Nihat, dünyası başına yıkılmış gibi hisseder çünkü o istemeden Perihan’a ulaşmak mümkün değildir. Bu zaman aralığında Perihan’ın ablası eniştesinin ortağı olacak Cengiz’in onunla evlenmek istediğini söyler ve bu konuda da ısrarcı olur. Perihan ise ayrılık acısıyla oldukça mutsuz ve ümitsizdir. Nihat en sonunda bir bahaneyle okula gider ve Perihan’a onu evde bekleyeceği saati söyler. O gün geldiğinde aklından günlerce geçirdiği evlilik mevzuuyla ilgili tek kelime dahi edemez. Perihan ise onu yalnızca bedensel olarak istediğini ve asla diğer kadınlardan farkı olmadığını söyler ve kararlı bir şekilde çeker gider. Bu ilişkiden haberi olan tek arkadaşı Tuğrul ise Nihat’a çok kızar. Ne kadar sevse de hiçbir kadının böyle bir muameleyi kabul etmeyeceğini ve Perihan’ın çok haklı olduğunu söyler. Son olarak Tuğrul’un da nişanlandığını öğrenen Nihat iyice pişman olmaya başlar. Perihan’ı tahmin ettiğinden daha çok özler ve hayatını onunla geçirme fırsatını kaçırdığı için kendisini suçlar. En sonunda Perihan ile arkadaş olan kız kardeşinden o gün evde yalnız olacağını öğrenir. Ortalık iyice çekilene kadar bekler ve bir cesaret Perihan’ın evine gider. Perihan ise sadece ağlayarak sarılabilir. İkisi de birbirini ne kadar özlediklerini söyler. Bu arada Nihat orada hiç vakit kaybetmeden onunla evlenmek istediğini söyler. Sabahın dördünde sessizce evine geçen Nihat mutluluktan uçacak gibidir. Zaten birbirlerini tanıdıkları için haberi annesine ve kardeşine verir. Ondan sonraki buluşmalarda Nihat, İzmir’deki evi Perihan’ın nasıl sahiplendiğini ve kendisine karşı nasıl başka

davrandığını görür. O kendini sürekli suçlu hissedene kaçır gibi gelip giden Perihan, yerini daima mutlu ve kimseden çekinmeyen birine bırakır. Birkaç ay sonra Nihat tüm davalarını arkadaşı Tuğrul’a devreder. Okullar kapanınca da sade bir nikâh kıyarlar. İstanbul’da kendisine bir gazetede bulduğu iş artık onu beklemektedir hem de sevdiği kadın ile. Vapura binip uzaklaşırken gözünden düşen yaşlara hâkim olamaz. Sanki o kendi derdini anlatmayan kasabalıları terk ediyormuş gibi bir vicdan azabı kaplar içini.

VII.Tütün Zamanı 3 “Acı Tütün” Romanının Özeti

Urla’da halk geçimini daha fazla tütüncülük ile sağlar. Bunun sebebi 1931 Buhranı sonrası üzümlerin eskisi gibi kâr bırakmaması ve neredeyse alıcı dahi bulamamasıdır. Tekel ve Amerikan fabrikalarının her sene düzenli tütün alması ekicileri buna yönlendirir. Yıllarca göz bebeği gibi bakılan üzüm bağları, yerini tütün tarlalarına bırakır. Çok daha zahmetli olmasına rağmen ve geliri giderini karşılamamasına rağmen kasabalıların başka şansı yoktur. Urla’da doğan çocuklar ya bir şekilde eğitim alıp başka şehirlere gidecek ya da aile yadigârı olarak tütüncülük yapacaktır. Çünkü ne bir fabrika ne de bir başka iş alanı bulunur. Üç beş kişi kundura, bakkal, manav işi yapar, onun dışında az da olsa zeytincilik ve tütüncülük kasabanın can damarıdır. İnsanlar tütün eklemeye başladıkları anda aslında borçlanmaya başlar. Bir sene boyunca ekmesi, dikmesi, toplaması, kırması, dizmesi ile bütün bir aileyi çalıştıran tütün, yıl sonunda satıldığı zaman bütün bir geriye kalan yılın borcunu bile bazen ödemez. Halk partisi sonrasında vaatlerle başa gelen Demokrat Parti de aslında eski geleneği sürdürür. Bütün bir sene öğünlerine zeytini soğan ve tarhanadan başka çeşit girmeyen bu insanlar, yine de isyana varmadan her sene aynı hevesle, aynı yağmur hesabıyla işlerine yeniden soyunurlar. Bunca yokluk ve gün görmemeye rağmen yine de bu insanların ruh sağlığı, çok çok iyi durumdadır. Belki de bunun sebebi toprağa ve doğaya bu denli bağlı oluşlarıdır. Bunun tam zıttı olan bir örnek ise

kasabada doktor olan Ziya Somer'dir. Okumuş, kültürlü ve oldukça ahlaklı bir beyefendi olmasına rağmen hayatı anlamsız ve mutsuz bir şekilde geçer. İzmirli bir tüccarın kızı ile evlendikten sonra hayatı perişan olur, iki kızı olduğu için ise evliliğini bitirme gibi bir düşünceyi aklına dahi getirmez. Karısı yıllarca onun taşra görevlerinde yanına gelmez ve İzmir'de çocukları ile kalır. Doktor evlidir ama neredeyse bir ömür bekâr hayatı yaşar. Tek gayesi karısının lüks hayatına para yetiştirmektir. Ömrü boyunca ertelediği uzmanlığına ise bir türlü fırsat bulamaz. Taşra görevlerinde hastanede yatıp kalkıp kendisine tek kuruş harcamadan karısına para yetiştirmeye çalışır. Hatta ek gelir olması amacıyla tütüncülüğe de başlar. Yani doktor bile tütün alımlarının bekleyicisidir. Tüm bunlara rağmen karısı, onun olduğu yerden ilerleyemeyen saf ve basit bir adam olduğunu düşünür. Tüm bu aşağılanmanın farkında olduğu hâlde kendisini beğendiğini belli eden başhemşire ile konuşmaktan bile çekinir.

Ferit, Urlalıdır, babası öldükten sonra annesi ve kız kardeşi ile beraber baba yâdigarı tütüncülük ile geçinmeye devam eder. Askerden yeni döndüğü zamanlar, giderken küçük bir kız çocuğu olarak bıraktığı Binnaz'ı karşısında rastgele kapılarının önünde görünce şaşırır; koca bir genç kızdır artık o. Bir iki kelimeden sonra bir daha onu göremeyeceğini bilir çünkü Binnaz'ın annesi Eda Algan, bir kızını toprağa vermiş, bir kızı da evden kaçmıştır. Bundan dolayı belki de Binnaz'a nefes aldırılmaz. Eda Algan ve kocası tarla sahibi değildir; yarıcılığa giderler. Ferit ise kendisinin işlerini hallettikten sonra yarıcılık yapar. Komşularının zihinsel engelli çocuğu İzzet'i de yanına alıp çalışmaya gider. Yine iş baktığı bir gün Binnaz'ın annesi ile babasının çalışmaya gitmek için bir beyin kamyonuna bindiğini görür. Hemen kendisi de İzzet ile beraber o beyden iş ister ve kamyonu biner. Bir hafta aynı yerde çalışırlar Binnaz ile. Hiç yan yana gelip tek kelime etme fırsatları olmaz ama ikisinin de gönlü birbirine düşer. Oradan dönüşte Ferit'in annesi kızı oğluna

istemeye gider. Eda Algan'ın niyeti kızını daha zengin biri ile evlendirmektir ancak kızının kaçmasından korktuğu için razı olur. Bunun neticesinde birçok şartı sıralamaktan gocunmaz. Nişan, nişan bohçası, altın, üç gün süren düğün gibi birçok isteği sıralar. Ferit, kızı çok istediği için hiçbirini ikiletmez. Fakat bahar ayında bir tütünçüye sıralanan bu istekler düğünün kışa kalacağını habercisidir çünkü ocak-şubat aylarında tütününü satmadan düğünün yapılması imkânsızdır. Ferit, her şeyi göze alıp nişanı, istemeyi, bohçayı hâlleder. Annesi ile kız kardeşi mümkün oldukça kendi tarlaları ile ilgilenirken o türlü çeşitli işler yapar. Yaz sonu nikâhları kıyılırken, kapı önü karşılaşması dışındaki ilk yan yana gelişleri olur. Ancak ev geçiminden de tek sorumlu Ferit olduğu için ne kadar biriktirmeye çalışsa da evin ihtiyaçları için parası azalır. Artık sonbaharla birlikte iş bulamamaya başlar. Eda Algan ise bir kez bile Binnaz'ın tek kelime etmesine müsaade etmez. Nikâhlı karısı olmasına rağmen, düğün diye tutturduğu için ne Binnaz'a ne Ferit'e gün yüzü göstermez. Ferit, her gece bahçelerine bir gül bırakır ve Binnaz, bir kez bile yalnız kalamadığı fakat kendisini bütünüyle ona ait hissettiği kocasının emanetini alır ve koklayıp hayallere dalarak uykuya dalar. Ona kalsa ne düğün ne dernek umurunda değildir. Annesi bugün tamam dese hiçbir şaysız kocasının yanına gitmeye dünden gönüllüdür. Eda Algan ise kaç yıl sürerse sürsün düğün yapılmadan o evden çıkamayacağını her gün yeniden söyler durur. Ferit ile Binnaz'ın iki kelam etmesiyle bile el âleme rezil olacakları zihniyetinde olan kadın, pencereden dahi kızının yola bakmasına müsaade etmez. Annesinin bu tutumu, Binnaz ile onu düşman hâle getirir. Her günü kavga gürültü ile geçen Binnaz ile tüm çabasına rağmen düğün parası derleyemeyen Ferit'in tek umudu tütünlerin iyi bir fiyata satılmasıdır. Tütün piyasasının açılacağı gün yaklaştıkça uykuları kaçan Ferit tüm umudunu, düğününü, karısıyla geçireceği günlerin hayalini, gelecekteki çocuklarını; açılacak tütün piyasasına bağlamış durumdadır.

Aslında tüm kasaba Ferit ile aynı durumdadır. Tüm yıl keseden yiyen, her yakınından borç isteyen, sofralarına zeytinden, soğandan başka aş koyamayan bütün bu insanların tek umudu, tütünlerinin üç kuruş fazlaya satılıp, borçlarını ödeyip, yırtık ayakkabılarını değiştirecek kadar para kalmasıdır. Günler yaklaştıkça bakkalın, manavın veresiye vermekten elinde mal kalmaz hâle gelir. Yapacakları hiç iş kalmadığından, devamlı kahvede toplanıp kaça gidebileceğinin tahminlerini yaparlar.

Karısı ve üç çocuğu ile küçük tarlasında tütün işleyen Yusuf da borç harç aldığı arabasıyla işi olanları İzmir'e götürür. Kalan borcunu ödemek ve üç çocuğu ile karısının geçimini sağlayabilmek için tütün satışını dört gözle bekler. Ferit'i şehre götürdüğü bir gün düğünü dert etmemesini, nikâhlı karısı olan Binnaz'ı çekip alıp gelmesinin yanlış olmadığını söyler. Ferit'in yanıtı ise Eda Algan'ın buna asla müsaade etmeyeceği olur. Yusuf on yıllık evlidir ancak karısıyla hâlâ resmi nikâhı yoktur. On yıl önce yanına çalışmaya gittiği vurdumduymaz bir beyin karısına sevdalanır ve karşılık bulunca birlikte kaçarlar. Elinde küçük bir bebeği de olan kadının kocası peşlerine bile düşmez. İşte Yusuf'un üç çocuğundan ilki ile hikâyesi böyledir. Fakat Yusuf onu da kendi çocuklarından ayırmayıp nüfusuna alır. Kadının eski kocası olan bey ise hiç arkalarını aramaz; kadının nikâhı dahi onda kalır.

Günler yaklaştıkça radyolarda hükümetin her türlü tedbiri aldığı, çiftçinin asla mağdur edilmeyeceği haberleri tekrar tekrar verilir. Ancak herkesin içinde bir şüphe vardır ve kimse söylenenlere tam itimat edemez. Bunca yıl çabasının tam karşılığını alamamış çiftçi, fazlasını beklemekten kendisini ve hayallerini sakınır. Fakat yine de radyoda tekrar tekrar geçen haberler, gönüllerine bir damla ümit serpmiyor değildir. Satışların açılacağı gün git gide ertelenir, bunun amacı elbette ki tüccarın lehinedir. Çünkü ellerinde stok kalan tüccarın onları eritmesi gerekir. Tüccara yapılan bu iyilik, çiftçinin gün geçtikçe borcuna borç eklemesi demektir.

Tekel'in ve diğer özel markaların eksperleri fazla insan içine çıkmadan günlerini geçirir ve her sene görev yerleri istisnasız değişir. Ağzlarından ise fiyat ve kaç balya alacakları ile ilgili tek kelime çıkmaz. Günler her bir önceki seneye benzer şekilde böyle geçer ve satışların açılacağı sabaha kadar fiyat bilgisi Tekel eksperleri dahil kimseye bildirilmez. Yılın bu zamanları, mesleğinden nefret eder düzeye gelen Tekel eksperleri İsmet Tezcan, sessizliğin pek hayır olmayacağını anlar ve son günler stresten uyuyamaz hâle gelir. Sabaha yakın gelen telefon en düşük kaliteli ürünün 180 kuruştan alınacağını ve devletin kısıtlı alım yapacağını, sırayı tüccarlara bırakacağını söyler. O umutlu kalabalığa bunu nasıl söyleyeceğini bilemeyen İsmet Tezcan, iki jandarma ister yanına. Sabahın kör karanlığında tüm ekiciler devlet kapısıdır diye ilk Tekel önünde toplanırlar. Jandarmaları görünce kuşkulanan topluluk nefeslerini tutmuş bir hâlde beklerler eksperleri. İsmet Tezel'in söylediği fiyatı duyunca ise kıyamet kopar. Bağışmalar ve öfke nöbetleri bütün hayallerinin yerini alır çiftçilerin. O anda hep bir ağızdan satmayacaklarını söylerler. Emeklerini bu fiyata asla ziyan etmeyecekleri konusunda hem fikir olurlar. Yusuf ise atılır ortaya, asla satmam, der, yakarım o fiyata anca dumanını alırsınız diyerek kalabalığı etrafında kenetler. İsmet Tezcan ise haklısınız, elimden ne gelir diye cevap verir. Diğer özellerin de 10 kuruş fazlasına alacağını duyan ekiciler, tümünden düş kırıklığına uğrarlar. Bu fiyata tütün satmaları demek, değil ellerine üç beş kuruşun kalması, borçlarını bile ödeyememeyi göze almak demektir. Doktorundan bakkalına, Ferit'ten Yusuf'a tüm ekicinin dünyasını başına yıkan bu fiyat, tüm İzmir ilçelerinde ekicilerin birbirlerinden habersiz ortak karar almalarını sağlar. Herkes tütününü satmamakta hem fikirdir. Ancak alıcı tüccarlar bu duruma hiç endişe bile etmez çünkü iki gün içinde bu kenetlenmenin bir bir bozulmak zorunda olduğundan fazlasıyla eminlerdir. Ertesi gün ilçeler teker teker satmaya başlarlar tütünlerini. Tüccarlar, satmaktan başka çareleri olmadığını bildikleri için geri adım atmazlar. Her saat kenetlenen ilçelerden

birinin düştüğünün haberini alırlar. Kapısına varacakları ne bir belediye başkanı ne bir yetkili bulamazlar. Kendi elleri ile seçtikleri milletvekili ise elinden geleni yapacağını söyleyip ayrılır yanlarından. Yani, çare olacak herkes kapı duvar olur ekiciye.

Ferit'in neredeyse tümünden yaşama sevinci kaybolur. Binnaz'a ulaşabileceği son köprü de ellerinde yıkılmıştır. O gece arkadaşlarıyla içip Binnaz'ın penceresinin önünden “yandım” naraları atarak geçer. Binnaz'ın, sevdiğinin hâline içi sızlar. Elinden bir şey gelmedikçe düşman olur annesine, ancak yine de ezip geçemez.

Doktorun karısı ise satışların açıldığı andan itibaren kocasını aramaya başlar. Normalde de hiç insan yerine koymadığı adamı, ekicinin yanında durup tütününü satmadığı için yerden yere vurur. Adam hastaneye gelince odasına çekilir ve yaşadığı hayatın nasıl gözleri önünde ziyan olduğunu düşünür. Bir kadının onu böyle bir hâle getirmiş olmasından midesi bulanır ve nasıl olduysa bir anda elindeki uyku haplarını yutuverir. Hasta için soru sormaya gelen başhemşire kimseye söylemeden adamın midesini yıkar, hızlı müdahale ile onu hayatta tutmayı başarır. Doktor, kendine gelince nasıl böyle bir şey yaptığına anlam veremez. Ancak uyanan doktor artık asla eskisi gibi olmayacaktır. Başında bekleyen hemşirenin elini tutar ve bundan sonra asla yanından gitmemesini söyler.

Binnaz yan evdeki arkadaşına gitmek için bir boşluk bulur ve evden çıkar. Evlerine gidince o arkadaşının da Zeynep'te yani Ferit'in evinin yanında olduğunu öğrenir. Bir heves oraya koşar gider. İzzet ise Binnaz'ın oraya kendi başına geldiğini öğrenince hemen Ferit'e haber verir. Evde yalnız olan Ferit, kapının önünde gördüğü Binnaz'ı bir anda kolundan kavrar ve eve götürür. Tüm öfke ve hırçınlığı ile artık karısı olması için sabrı kalmadığını söyler. Bu arada kızının haberini alan Eda Algan soluğu Ferit'in kapısında alır. İkisi yalnız kalınca olacakları tahmin eden kadın, kapılarına dayanır.

İzzet ise gözcülük rolüne kendisini öyle kaptırmıştır ki içeriye kadının girmesini engelleyemeyeceğini anlayınca hiç çekinmeden kadını vurur.

Eda Algan'ın ölüm haberi kasabanın ortasına çığ gibi düşünce son kale Urla da düşer ve kim olduğu bile bilinmeyen birinin önder oluşuyla Tekel'e satışlar başlar. Yusuf ise arabasının arkasına bütün tütününü doldurup bir hışımla evden çıkar. Tekel'in önüne yığıldığı tütününü gözünü kırpmadan yakar.

VIII.Ödülleri

Yazar *Yağmurlu Deniz* adlı kitabıyla 1968 yılında Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü *Tufandan Önce* şiir kitabı ile de 1984'te Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazanır. *Susuz Yaz* adlı hikâyesi, 1963 yılında Metin Erksan tarafından beyaz perdeye aktarılır. İlginç konusu ile 1964 yılında Berlin Film Festivali'nden Altın Ayı Ödülü'nü alır. 1968 yılında da oyunlaştırılarak sahneye aktarılır. *İş Karar Vermekte* adlı eser 1957'de Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün kısa radyo oyunu yarışmasında ikincilik ödülünü; *Yaralı Geyik*, 1978'de Muhsin Ertuğrul Oyun Ödülü'nü; *Dün Neredeydiniz* ise 1981'de Kültür Bakanlığı Tiyatro Ödülü'nü alır. *Viran Dağlar* 1995 yılında Yunus Nadi Roman Ödülü ile 1995 Orhan Kemal Roman Ödülü alır.

1.BÖLÜM: SÖZVARLIĞINI OLUŞTURAN UNSURLAR

Söz varlığı, en geniş tanımıyla dile dahil olan her şeydir çünkü söz varlığını sadece dil bilimsel olarak sınırlamak dilin tüm varlığını anlayabilmemizi engeller. Bundan dolayı bir dilin söz varlığını incelerken ölçünlü dilin ses ve şekil bilgisini, ağız özelliklerini, kültürel özelliklerin dile yansıma biçimlerini ve bu yansımaların sınıflandırılma şekillerini incelemek gerekir ki dili her açıdan değerlendirmek mümkün olsun.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te söz varlığı; “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler” şeklinde tanımlanmıştır.

Konuşma dili ile yazı dili farklılıklar gösterir. Bu sebeple, temel söz varlığını belirlerken yalnızca yazılı kaynaklara başvurmak yeterli değildir. Söz gelimi, iletişim kurmada sıkça kullanılan kalıplaşmış ifadeler (Günaydın!, İyi günler!, Allaha ısmarladık!, Güle güle!, Hayırlı işler! vb.) yazılı metinlerde sıklık taraması yapıldığında ilk sıralarda görülmeyebilir. İletişimin temeli dil olduğuna göre, temel söz varlığını belirlemede doğal dil esas alınmalıdır (Barın, 2003: 312).

Bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğu, nelere değer verdiği hatta nükteye olan eğilimi hep söz varlığının incelenmesiyle ortaya çıkar (Aksan, 2018:16). Tabii bu incelemenin başlangıç noktası sözcüklerdir. Bu nedenle öncelikle sözcük tanım ve sınırlaması belirlenerek çalışmaya başlamak gereklidir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te sözcük; “Anlamli ses veya ses birliği.” olarak tanımlanır. Sözcükler günlük iletişimimizin en önemli unsurlarıdır. Yalnızca anlatmaya değil anlamaya da yaramaktadır. Kelimelerin anlamı bilinmeden okunanların ya da söylenenlerin anlaşılması imkânsız gözükmeğtedir. Bir metinde okuyucunun anlamını bilmediği kelime sayısı çoksa metnin anlamının kavranması da zorlaşır. Kelime hazinesi, bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda bellekte depolanan birikimi ifade etmektedir (Özbay, 2008: 32-33). Kelimeler aynı zamanda düşündürme aletidir. İşittiğimiz veya okuduğumuz bir kelime hafızamızın bir yerlerinde uyandırılmayı bekleyen bazı düşünceleri tetikleyebilir.

Biz de kullandığımız kelimelerle başkalarının zihninde yeni düşünceler uyandırabiliriz (Demir, 2016: 142).

Birey ve toplum için hayatî önem arz eden dilin farklı seviyelerdeki kelime servetini oluşturma çalışmaları, hem bireyin eğitim ve öğretimine yön verme hem de sosyolojik gelişim için toplumun şekillenmesine katkıda bulunma bakımından önemlidir (Tosunoğlu, 2000: 71).

Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir (Aksan, 2018:19).

Eski dönem yazılı kaynaklarımızın söz varlığı açısından, incelenmesi şu an konuştuğumuz dil ile kıyas edilebilme imkânı verir. Ulaşılan veriler, Türkçenin yıllar içinde ne denli değişip geliştiğini gösterir. Söz varlığı araştırmalarıyla; eski kullanımlar hâlen kullanılmaya devam ediyor mu, değişime uğramış mı, zaman ile kayıp olmuş mu ve yerine yenileri türetilmiş mi sorularının cevaplarına ulaşılır. Dönemsel söz varlığı metin incelemeleri, tarihsel araştırmalar için de kaynak niteliğindedir.

Eski dönem çalışmaları kadar yakın dönem eserlerinin de söz varlığı açısından incelenmesi önemlidir. Çünkü Cumhuriyet'in ilanından sonraki harf değişimi, toplum yaşantısındaki köklü değişimler; kültür ve dilimizi nasıl etkilemiş sorularına bu şekilde cevap bulunur. Tanzimat'a kadar Arapça-Farsça bilgisi olmayanların anlamakta güçlük çekeceği bir dil meydana gelmiştir ve kullanılan kalıplaşmış sözcüklerin bile çoğu alıntılardan oluşmaktadır. Bu sebeple söz varlığının başlıklarından olan alıntı sözcükler çok yüksek seviyelere ulaşmıştır. Dil devrimi ile sadeleşme yoluna gidildikten sonra teknoloji ve yaşam değerleri olarak fazlaca örnek alınan Batı dilleri ile etkileşim içine girilmiştir. İlk

etkileşim yıllarından bu yana bu oranın ne kadar arttığını belirlemek söz varlığı araştırmaları ile mümkün olacaktır. Milli Edebiyat döneminde konu olarak İstanbul ve çevresinden Anadolu'ya açılan ya da ağız özelliği yansıtan edebî eserler ise halkın konuşma diline ulaşmamızı sağlar. Cumhuriyet ile beraber yeni hayat düzeni, yeni kurumlar, ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlar romanlara doğrudan konu olmuştur. Eserler kaynağını toplumdan aldığı zaman kültürel öğelerin kullanımı daha yüksek olur. Bu sebeple toplumsal gerçekçi romanlar söz varlığı açısından değerlendirmek için önemli kaynaklardır. İncelenen metnin özellikleri, dönem ve yazılma amaçları belirlenerek söz varlığı çalışmasına başlanır ve sonuç bu çerçeveler dahilinde değerlendirilir.

Söz varlığını belirleyen başlıca unsurlar; tamlamalar, ikilemeler, deyimler, kalıplaşmış sözcükler, argolar, ağız özellikleri, alıntı sözcükler vb. türlerdir. Bu türlerin doldurduğu havuza ise dil denilmektedir. Bu sebeple söz varlığı adı altında çalışmanın sınırları oldukça geniştir. Buradan sonra çalışmanın hacim ve sınırlılıklarını göz önünde bulundurarak söz varlığı adı altında inceleyeceğimiz başlıkların kısaca ne anlam ifade ettiğinden ve yapılan çalışmalardan bahsedilecektir.

1. 1.Tamlamalar

Bir tamlayan / belirten tamlanan / belirtilen dili olan Türkçede söz dizimi son derece önemlidir. Çünkü Türkçenin bu özelliğini tüm yönleri ile sözdiziminde görürüz. Söz diziminin önemli konularından olan isim tamlamaları da bu hususta ön plana çıkmaktadır. Türkçede kavramları işaretlemek için müracaat edilebilecek önemli yollardan biri de kelime gruplarıdır. Bunların içinde de en çok faydalanılanlar tamlamalardır (Baydar ve Ertane Baydar 2018: 74). Tamlamaları, isimlerle oluşanlar ve sıfat + isimle oluşanlar şeklinde iki grupta inceleriz.

1. 1. 1. İsim Tamlaması

İsim tamlaması iki veya daha çok ismin meydana getirdiği kelime grubudur. İsim tamlamaları bir ismin anlamının iyelik sistemi içinde başka bir isimle tamamlanması esasına dayanır (Vural ve Böler, 2012: 186). Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır. Tamlamanın ikinci unsuru daima iyelik eki taşır. Bu tamlamada ana unsur sonda bulunur. Birinci unsur tamlayan, ikinci unsur tamlanandır (Karahan, 2014: 44). İsim tamlaması, belirtili isim tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması olarak ikiye ayrılır.

Belirtili isim tamlaması, tamlayana -In/-Un, -nIn/-nUn ilgi hâl eklerinin ve tamlanana ise iyelik eklerinin gelmesiyle oluşur. Bu söz grubunun ilk sözcüğüne gelen ilgi eki, sonraki gelen sözcükle arasında ilgi kurar ve tamlama bu şekilde oluşur.

Tamlayan ad, ilgi durumu eki aldığı için belirtili ad tamlaması adını alan bu birleşimde iki ad arasında belirli kesin bir anlam bağlantısı vardır. Ancak bu bağlantı sürekli değil geçicidir: *anaların anası, başarının sırrı, dünyanın yüzü, gecenin karanlığı, öğretmenin planı, şimşegin parıltısı* gibi (Korkmaz, 2009: 271).

Belirtisiz isim tamlamalarında ise tamlayan ek almaz ve tamlananın aldığı iyelik ekleri ile tamlama oluşur. Bu gruptaki tamlamalar çoğunlukla kalıplaşmış yapılardan oluşur. “Belirtisiz isim tamlamasının iki unsuru arasında daimî bir ilişki mevcuttur. Tamlamada iki unsur arasına başka bir unsur giremez ve unsurlar yer değiştiremez. Bundan dolayı nesne adı olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri belirtisiz isim tamlamasıdır.” (Karahan, 2014: 44). Bu niteliği dolayısıyla belirtisiz ad tamlamaları dilimizde çeşitli adlar; özellikle tür, alet, aygıt, makam, kuruluş görev adı olan birleşik adlar, benzetme vb. özellikli daha başka adlar kurmaya elverişlidir: *Antep fıstığı, devlet adamı, dikiş makinası, edebiyat*

öğretmeni, erkek ruhu, horoz döğüşü, ilçe kaymakamı, İstanbul camileri, kimlik kartı, kiracı sorunu, köy evleri, sokak kapısı, su yolu gibi (Korkmaz, 2009: 272-273).

1. 1. 2. Sıfat Tamlaması

Bir ismin önüne sıfatın gelmesiyle oluşan ve ikisinin de ek almadığı yapılara sıfat tamlaması denir. Kelime grupları, söz diziminde ağırlıklı olarak kullanılmakta ve ifadeye zenginlik kazandırmaktadır. Tabii yapıya uygun olarak kelime gruplarının kendi içlerinde bir tamlayan (belirten) ve tamlanan (belirtilen) ilişkisi mevcuttur. Sıfat tamlamaları da Türkçe sözdiziminde en çok kullanılan kelime gruplarından biridir (Baydar, 2004: 35).

Sıfat tamlamasında ana unsur isimdir, sonda bulunur. Sıfat, yardımcı unsurdur; ismin önünde yer alarak ismi tamamlar. Yani sıfat tamlayan, isim tamlanan unsurdur. Bu tamlamada, isim ve sıfat unsuru eksiz birleşir. İki unsur da gruplaşmayı sağlayan herhangi bir ek taşımaz. Bir sıfat tamlamasında, ismi niteleyen aynı türden birden fazla sıfat unsuru bulunabilir (yavaş, vakur, tatlı bir kadın sesi). Birden fazla isim unsuru da bir sıfat unsuru ile nitelenebilir (bu şüphelerden, kuruntulardan). Nesnenin neden yapıldığını belirten “demir kapı, cam bardak, mermer köşk, gümüş kemer” gibi tamlamalar, isim tamlaması değil sıfat tamlamasıdır (Karahana, 2014: 49-52).

1.2. İkilemeler

Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubudur. Tekrarlar anlamı kuvvetlendirir; nesne ve harekete çokluk, süreklilik ve beraberlik anlamı kazandırır. Grup içindeki kelimeler eş görevlidir. Genellikle kelimeler arasında belirli bir ses düzeni bulunur. Bundan dolayı tekrar gruplarının birçoğunda unsurların yeri değiştirilemez. Mesela “eğri büğrü” tekrar grubu, “büğrü eğri” şeklinde ifade edilemez (Karahana, 2014: 60-61).

İkilemeler, anlatılmak istenilenin daha coşkuyla ve vurgu ile ifade edilmesini sağlar. Hem düzyazıda hem şiirde yüzyıllardır ahengi ve anlatımın akıcılığını sağlamak amacıyla Türkçede varlığını korumuş kalıplardır. Hem ölçünlü dilde hem de ağızlarda kullanılan pek çok ikileme bulunmaktadır. Dildeki sabitliği kırıp akıcılık kazandırdığı için ve anlatılan şeyin pekiştirmesini sağladığı için sözvarlığı açısından kıymetli söz gruplarından bir tanesidir. Türkçe bu alanda zengin bir kullanıma sahip bir dildir. Tuna’ya göre tekrarlar; Türk dilinde bilhassa en uygun şartlar altında 7-8 asırlık bir gelişmeden sonra iyice gürbüzleşen ve güzelleşen Türkiye Türkçesinde önemli bir yer tutar. Sözlerin belli kurallara bağlı olarak böyle yan yana kullanılmaları, dilimize kelime yaratma zenginliği, faaliyetlerin her türlüünün en ince şekilde söz ile ifadesini mümkün kılan fiili şekiller zenginliği, tasvir zenginliği ve güzelliği gibi çok esaslı özellikler kazandırmıştır” (Tuna, 1949: 432).

İkilemeler her ne kadar Türkçede geniş yer tutsa da tekrar edilen her sözcük ikileme değildir. Ağakay, ikileme yerine ikizleme terimini kullanarak bu durumu şöyle açıklar: “Arka arkaya tekrarlanan bir kelimenin, her tekrarı sözdizimi bakımından ayrı bir görevde ise böyle bir grubun ikizleme sayılmaması tabidir. Mesela: *Laf lafı açar, Birbirini çekemeyenler, Daldan dala konar, Yemek yemek* sözlerinde geçen tekrarlı kelimeler cümle içinde ayrı birer sözdizimi rolü oynadıklarından bunlara ikizleme denemez. Hatta annenin annesi tamlamasının kısaltmış bir şekli olup tekrarlarından biri tanılayan, ötekisi tamlanan görevinde bulunan *anneanne* sözünü bile, görünüşü ne olursa olsun, ikizleme sayamayız (Ağakay, 1953: 189).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te ikileme; “Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran

kelimelerin yan yana kullanılması: yavaş yavaş, irili ufaklı, aşağı yukarı gibi.” şeklinde oluşum bakımından dörde ayrılarak tanımı verilmiştir.

İkilemeler, oluşum şekilleri açısından bazı çalışmalarda da şu şekilde sınıflamalara tabi tutulmuştur: Doğan Aksan, *Türkçenin Sözcük Varlığı* adlı kitabında ikilemeleri beş ana başlığa ayırmıştır: 1. değişik sözcük türlerinden aynı sözcüğün yinelendiği 2. değişik sözcük türlerinden eşanlamlılarla kurulanlar 3. değişik sözcük türlerinden ters anlamlılarla kurulanlar 4. yansımalı ikilemeler 5. öncesi /m/ ile değiştirilerek yüklenen ikilemeler (2018: 206-208).

Muharrem Ergin, ikilemeleri; aynen tekrarlar, eş manalı tekrarlar, zıt manalı tekrarlar ve ilaveli tekrarlar olarak sınıflandırır. İkilemenin fonksiyonlarını ise kuvvetlendirme, çokluk, devamlılık ve devamında ortalama ve beraberlik olarak belirler (2009: 510-511).

Osman Toklu, “Dilbilime Giriş” adlı kitabında ikilemelerin oluşum biçimlerini yedi başlık altında toplamıştır: 1.aynı anlamlı sözcüklerin yinelenmesiyle kurulan 2.yakın anlamlı sözcüklerle kurulan 3.karşıt anlamlı sözcüklerle kurulanlar 4.biri anlamlı diğeri sesçe anlamlı sözcüğe benzeyen, onunla anlam kazanan sözcüklerle kurulanlar 5.tek başlarına anlamı olmayan sesçe birbirini çağrıştıran sözcüklerden oluşanlar 6.yansıma sözcüklerden oluşmuş ikilemeler 7. m-li ikilemeler (2015: 156-157).

Şahbender Çoraklı, ikilemeleri yapısal olarak iki sınıfta incelemiştir. Bu yapısal özelliklere sebep olan etkenlere de şu şekilde yer vermiştir: 1. kalıplaşma özelliği (az heceli sözcüğün önce gelişi, ünlü ile başlayan sözcüğün önce gelişi, Türkçe sözcüklerin önce gelişi, b- veya p- ile başlayan sözcüğün sonra gelişi), 2. ses benzerliği özelliği (ön seste benzerlik, iç ses uyumu, son seste benzerlik). Ses türemesi ile oluşan m-’li kalıpların önemli olduğunu

vurgulayarak ayrı bir başlık altında incelemiştir (2001: 54-59). Daha sonra Türkçe ikilemelerin oluşumunu anlam olarak da 3 sınıfta toplamıştır. Bunlar; önceki olaydan sonraki olaya (alım satım, geliş gidiş), dışıdan erkeğe (analı babalı, karı koca) ve uzaktan yakına (orası burası, şu bu) şeklindedir (2005: 41-42).

Hatipoğlu, “Türk Dilinde İkileme” kitabında ikilemeleri; sözcük yapısı bakımından (Türkçe ve yabancı sözcüklerle), sözcük türü bakımından (adıl, sıfat, belirteç, ünlem, bağlaç, eylem ile), aralıklı ikilemeler (bağlaçlı, sorulu, ikileme etkisiyle üçleme, sayı adlarından oluşan, yinleme ve bağlaçlı tamlama), yapı ve kuruluş bakımından (isim kök, eylem kök), görev bakımından (özne, nesne, tümleç, yüklem yerine), anlam bakımından (pekiştirme, güçlendirme, abartma, çoğaltma, kolaylaştırma) ve anlam bakımından ikilemeyi kuran sözcükler (ikisi de anlamlı, aynı anlamlı, anlamları yakın, anlamları karşıt, biri sözcüğü anlamlı, ikisi de yarım anlamlı) olacak şekilde yedi ana başlık altında incelemiştir (1981: 18-60).

Türkçenin eski metinlerinin de ikileme olarak incelenmesi; o dönemki hâllerinin şu an hâlâ var olup olmadığını, kullanılıyorsa ne şekilde olduğunu ve nasıl değişime uğradığını değerlendirebilmek açısından oldukça önemlidir. Bu alandaki çalışmalar, ikilemelerin Göktürk ve Uygur metinlerinden itibaren her eserde sıkça bulunduğunu gösterir. Bu bağlamda yazılmış tezlerden biri olan “Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler” adlı çalışmada o dönemin eserlerinden derlenerek bir ikileme sözlüğü ortaya çıkarılmıştır. Özellikle Uygur dönemi dini metinlerinde ikilemelerin daha yoğun olduğu saptanmıştır. Yeni bir dini kabul etme ve yayma politikası güdüldüğünden ikilemelerde yabancı kökenli sözcük kullanımı da yoğundur (Şen, 2002: 5-377). Türkçenin en önemli eserlerinden olan *Kutadgu Bilig*’de geçen ikilemeleri İbrahim Taş; isimli, fiilli, bağlaçlı isimli ve bağlaçlı fiilli şeklinde sınıflandırarak incelemiştir (2012: 44-92). Necmi Akyalçın ve Damla Aydoğan

Atabetül Hakayık'ta geçen ikilemeleri; karşıt anlamlı ve yakın anlamlı olarak iki başlıkta incelemiştir (2020: 108-109). Hüseyin Yıldız, *Divan-ı Hikmet*'te geçen ikilemelerin tasnifini önceki çalışmalara göre genişleterek şu şekilde derlemiştir: 1. yapı bakımından ikilemeler (aralıklı- aralıksız ikilemeler), 2. konum bakımından ikilemeler (kalıplaşmış ikilemeler, yer değiştirebilen ikilemeler), 3. köken bakımından ikilemeler (Türkçe iki kelimeden oluşanlar, ilki Türkçe ikincisi alıntı olanlar, yabancı iki kelimeden oluşanlar) (2011: 41-46).

İkilemeler en geniş sınıflandırması ile aynı ya da farklı tür sözcüklerin tekrarı ile oluşan kalıplaşmış yapılardır ve söz grubunda yer alan kelimeler arasında hem şekil hem de anlam ilişkisi vardır. Bu sebeple çalışmada, romanlarda geçen ikilemeler 7 başlık altında şu şekilde değerlendirilmiştir: aynı sözcüklerin tekrarı, yakın anlamlı sözcüklerin tekrarı, eş anlamlı sözcüklerin tekrarı, zıt anlamlı sözcüklerin tekrarı, yansımalı sözcüklerin tekrarı, biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerin tekrarı ve m türemesi ile oluşan sözcüklerin tekrarı.

1.3. Deyimler

Deyimler, hemen hemen her söz varlığı çalışmasında yer verilen en önemli söz gruplarındandır. Dil ve kültür zenginliğini ortaya koymada doğrudan bir ölçüt olan deyimlerin önemini aktarabilmek maksadıyla bu bölümde birkaç tanımına birden yer verilecektir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te deyim tanımı şu şekilde yapılmıştır: Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir.

Deyimler, genellikle birden fazla sözcükten oluşan, yapısındaki sözcüklerin birinin eş anlamlı olsa bile başka bir sözcükle değiştirilemeyeceği, genellikle sözcüklerin birinin veya bir birkaçının değişmece anlamı taşıdığı sözcük dizileridir (Toklu, 2015: 151).

Deyimler; düşünce, kavram, nesne ve kişilerin durumlarını, özelliklerini yansıtmak için kullanılan ve gerçek anlamın dışına çıkmış özel anlam/anlatım boyutuyla kalıplaşmış söz öbekleridir (Akyalçın, 2012: 10).

Çotuksöken ise deyimi, “En az iki sözcükten kurulan, sözcükleri anlam değişmesine uğrayıp yeni bir anlam kazanarak kalıplaşmış söz öbeklerine deyim adını veriyoruz” şeklinde tanımlar (2004: 83).

Deyimler bir anlatım biçimidir. Çoğunda yargı bulunmaz. Yani bir cümle değildir. Deyimlerin pek azı cümleler hâlinde ve cümle hâlinde olan deyimlerde yargı bulunur (Hengirmen, 2007: 7).

Geçmişe dönük metinleri deyim varlığı açısından incelemek oldukça önemlidir çünkü kullanılan deyimler hâlâ yaşamakta mı, değişime uğramış mı gibi sorulara en güzel cevap niteliği taşırlar. Bu sebeptendir ki hemen hemen yapılan her söz varlığı çalışmalarında muhakkak deyimler başlığına yer verilir. Türkçenin en eski metinlerinden bu yana birçok deyim, aynı şekilde veya dilin olağan gelişimi sınırlarında değişmiş hâlde varlığını sürdürmektedir. Bir o kadar da unutulmuş, kullanımdan düşmüş deyim vardır.

Bundan aşağı yukarı 1300 yıl önce kullanıldığını Köktürk yazıtlarından bildiğimiz “(birinin) sözünü kırmamak” anlamına gelen deyim o çağda “söz” demek olan, bugün sav biçiminde geçen sab ile kurulmuştu: “*menin sabımın sımadı*”. Daha sonraki dönemlerde, bugün kullandığımız deyimlerin ya olduğu gibi ya da pek az değişik olarak geçtiği görülmektedir. Örneğin Eski Anadolu Türkçesinde, 13. yüzyıla ait Çarhname’de bugün “aklını başına toplamak” biçiminde söylediğimiz deyim *ögüni (ya da ussunu) başuna der!* Olarak görülmektedir. Deyimlerin ne denli bizden ne ölçüde bizim öz malımız olduğunu anlamak için Türkiye Türkçesinden oldukça uzaklaşmış bulunan Kazak Türkçesine

bakarsanız “qızım sağan söyleyin kelinin sen tında (kızım sana söylüyorum gelinim sen anla) deyiminin yaşıadığına tanık oluruz. Türkmen Türkçesinde aynı deymi “gızım sana aydyan gelnim sen eşıt” biçiminde buluruz (Aksan, 2018: 39-40). Eski ve yeni tüm metinlerimiz deyim varlığı olarak o kadar zengindir ki bu şekilde sayısız örnek vermek mümkündür.

Necmi Akyalçın, deyim olarak alınan kalıpların deyim olup olmadığı belirlemek amacıyla bazı ölçütler belirlemiş ve kapsamlı beş deyim sözlüğünde (TDK, Ömer Asım Aksoy, Mehmet Hengirmen, İsmail Parlatır, Ertuğrul Saraçbaşı) var olup olmadıklarına bakıp karşılaştırmalar yapmıştır. Kullanımların maddelere göre neden deyim sayılıp sayılmayacağını bazı ölçütler koyarak açıklamıştır. Bu ltler şu şekildedir: eylem öbekleri, yardımcı eylemlerle oluşturulan öbekler, sıfat ve zarf görevli sözcüklerle oluşturulan söz öbekleri, gerçek anlamlı söz öbekleri, tek sözcükler, argolar, ikilemeler, kalıp sözler, terimler, benzetmeler, dolaylamalar (2012: 13-40).

otuksken, yapı bakımından deyimleri; bileşik eylem, tümleç + eylem, tümce, ikileme, ad tamlaması, sıfat tamlaması, ilgelerle kurulan ve eksiltili öbekler şeklinde sınıflandırmıştır (2004: 83).

Doğan Aksan, deyimlerin nitelik açısından sınıflandırmasına, kitabında şu şekilde verir: 1. söz dizimi açısından (ad-sıfat tamlamaları, yüklemsel olmayan sözcük bağdaştırmaları, eylemlikle kalıplaşmış yüklemsel sözcük bağdaştırmaları, yklemlı tümce biçiminde kalıplaşmış deyimler, deyimleşmiş ikilemeler), 2. anlambilim açısından (benzetmeler, deyim aktarmaları, ad aktarmaları, eviri yoluyla kavram aktarılarak oluşanlar, göndergesel anlamda kullanılan aynı zamanda deyimleştirme gösteren kalıplar) (2018: 184-190).

Muna Ö. Özezen, deyimleri biçim bakımından üçe ayırarak gösterir: 1. iki ya da daha fazla sözcüğün bir araya geldiği ve herhangi bir öbek türünde olanlar, 2. sonu mastarla bitenler, 3. cümle biçiminde olanlar (2001:869-879).

Deyimlerin geneli söylenenden başka bir anlam taşır. Soyutlama, benzetme gibi yollarla anlatılmak istenileni daha zengin ve nükteli bir anlatımla ifade eder. Bir dilin zenginliği ise deyim sayısı ile doğru orantılıdır diyebiliriz. Bundan dolayı deyimler çok önemli bir kültür mirasıdır. Günlük konuşmamızda pek çok zaman deyimleri kullandığımızın farkında dahi olmayız. Bu sık ve benimsenmiş kullanım, deyimlerin var oluşunu güven altında tutmaktadır. Deyimlerin tam olarak kaç sözcükten oluştuğu ifade edilemez çünkü bunun net bir sınırı yoktur. Deyimler konuşma ya da yazı dilinde kullanıldıklarında anlatımı güçlendiren ve renklendiren kalıplardır. Tüm edebî metinlerde kendisine fazlası ile yer bulan deyimler, dilimizin asırlardır sahip olduğu uçsuz bucaksız bir zenginliktir.

1.4. Alıntı Sözcükler

Alıntı sözcük, bir dilin başka bir dilden herhangi bir amaç doğrultusunda kendi diline belli değişiklikler yaparak aldığı kelimelerdir. Bazen iki farklı dilden alınan iki kelime ile karma bir alıntı sözcük meydana gelebilir. Türkçe, ilk yazılı dönemlerinden itibaren bu döneme kadar pek çok toplum ile sözcük alışverişinde bulunmuştur. Yüzyıllarca toplumlar arası savaş, göç, ticaret, siyaset gibi sebeplerle iletişimler kurulmuştur. Asya ve Anadolu'daki yaşam, zaman zaman farklı dilleri yakınlaştırıp uzaklaştırmıştır (Sarı, 2014: 3). Aynı zamanda benimsediğimiz dinî inanışlar da bu konuda önemli rol oynar.

Bir dili önceki ve sonraki evrelerinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Yabancı sözcük oranı ve alınan diller, kullanım şekilleri, unutilan ve yeni var olan söz-söz

grupları her ne kadar değişiklik gösterse de şu anki dil; bir önceki dil evresinin geleceği, bir sonraki dil evresinin ise geçmişi konumundadır.

Köktürkçede, Türk yazı dilinin bu en eski evresinde ödünçlemelerin sayısı gerçekten sınırlıdır: Kökeni bilinmeyen kimi özel adlar ve sanlar bir yana bırakılırsa Kültigin ve Tonyukuk yazıtlarının sözvarlığında yabancı öge oranı %1'in altındadır. (Aksan, 1977:345) Bu orandaki sözcükler ise dönemin coğrafyası ve sosyal-siyasal ortamı ile doğru orantılı şekildedir. Eski Türkçedeki alıntıların Çince, Tibetçe, Sanskritçe, Toharca ve Soğdca gibi dillerden geçmiş kelimeler olduğu bilinmektedir (Sarı, 2014: 3).

Uygur Türkçesi yabancı kültürlerle sıkı ilişkilerin bulunduğu bir evrenin dilidir. Yabancı ögelerin payının bu nedenle Köktürkçeden daha yüksek olması gerekir. Ama yaptığımız sayımlara göre -dinsel konuların işlendiği kesimler dışında- bu oran oldukça düşüktür. (Aksan, 1977: 345). Uygurların Manihaizm ve Budizm inançlarını benimsemeleri sonucunda alıntı sözcüklerin dinî kaynaklı olduğu görülür. Bunun sebeplerinden bir tanesi, kabul ettikleri dini yaymak ve öğretmek amacıyla eserler yazmalarındır. Eski Uygur Türkçesiyle yazılmış telif veya tercüme eserler, başta Sanskritçe olmak üzere Tibetçe, Toharca, Soğdca alınma sözlerin görüldüğü metinlerdir. Bu devrin yazıcılarında, bir ana dili reaksiyonu olarak şuurlu bir Türkçecilik sezilmektedir. Onların Budizm'deki Sanskritçe veya Çince terimleri zamanla Türkçeleştirdikleri anlaşıyor (Öner, 1996: 142).

Karahanlı Türkçesinin ünlü yapıtı *Kutadgu Bilig*'de ödünç sözlerin oranı gerçekten ilgi çekicidir. Ortalama oran %1.9'u göstermekte, kimi yerlerde %1'in altına düşmektedir. Buna karşılık 2 yüzyıl sonra yazılan *Atabetü'l-Hakayık*'ta bu sayı %20'ye kimi yerlerde %26'ya çıkmaktadır (Aksan, 1977: 345).

Batı Türkçesinin ilk evresini teşkil eden Eski Anadolu Türkçesi yabancı unsurlar bakımından denilebilir ki Batı Türkçesinin en temiz devridir. Bu devirde Türkçeye Arapça ve Farsça unsurlar girmeye başlamıştır. Eski Anadolu metinlerinde görülen Arapça ve Farsça kelimeler henüz çok fazla olmadığı gibi devrenin sonlarına doğru artan terkipler de henüz açık ve basit durumdadır (Ergin, 2009: 16). Tasavvuf konularının ve dinsel konuların işlendiği metinlerde ödünçlemelere daha sık rastlanması beklenirken ortalama oran Sultan Velet'in *İbtidaname*'sinde %13, *Yunus Emre Divanı*'nda %13, Aşık Paşa'nın *Garipnamesi*'nde %20'dir. Ancak Ahmet Fakih'in *Çarhname*'sinde %28 ve *Yunus Emre Divanı*'nda %22 şeklindedir (Aksan, 1977: 345).

Batı Türkçesinin ikinci evresi olan Osmanlı Türkçesi döneminde ise Arapça ve Farsça unsurların ağırlık kazandığı görülür. “Osmanlıca'yı Batı Türkçesi içinde bilhassa Türkiye Türkçesinden ayrı bir devre hâlinde tutan şey onun dış yapısıdır. İç yapı yani Türkçe bakımından yalnız Eski Anadolu Türkçesinden farklı bulunan Osmanlıca, dış yapı yani yabancı unsurlar bakımından Eski Anadolu Türkçesinden de Türkiye Türkçesinden de çok büyük farklarla ayrılan bir devre manzarası gösterir” (Ergin, 2009: 19). Sanat ve bilim dilinde Arapça-Farsça sözcük ve tamlamaların kullanımının kabiliyet ve üstünlük sayılması, herkesin dili bu yönde kullanmaya çalışmasına sebep olmuştur. Elbette ki eserlerde gördüğümüz o ağır dil, tam anlamıyla yerli halkın konuşma dili değildir; bu ağır ve karışık dil genel anlamıyla yazı diline hakimdir. Osmanlı'da dönem dönem Türkçenin sadeleşmesi için girişimler olsa da büyük çaplı bir etki oluşturulamamıştır. Bu amaç doğrultusunda ses getiren ilk dönem Tanzimat Dönemi'dir. Bu dönemde Şinasi, Namık Kemal gibi isimler dilde sadeleşmeyi hedefleseler de başarılı olamamışlardır.

Tanzimat Dönemi'nde bu kez de yavaş yavaş Fransız yaşam standartlarının etkisi altına girilmeye başlanmıştır. O dönemlerde Fransızca ile başlayıp günümüze kadar çeşitli

Avrupa dilleriyle beraber devam eden bu durum gelişen teknoloji ile dilimize pek çok Batı kökenli kelime girmesine neden olmuştur. Bunun ilk sebebi hayatımıza giren yeni cihazlar, aletler ve ürünlerdir. Bu eşyalar genel olarak üretildikleri dilde nasıl adlandırılmışsa o şekilde bizim dilimize geçmekte ve kullanımı çok hızlı yaygınlaşmaktadır. O dönemlerde ise kıyafet, eşya, teknolojik gelişmelere bağlı adlandırmalar hayatımıza dahil olmuş ve kullanımları hızlıca yayılmıştır. Divan edebiyatı döneminde nasıl ki Arap, Fars edebiyatları örnek alınmış tercümeler yapılmışsa aynı durum bu kez Fransızca için geçerli olmaya başlamıştır. Tanzimat ile başlayan bu dönem Cumhuriyet'in ilk ve devam eden yıllarında da süregelmiştir.

Millî Edebiyat Dönemi'ne Genç Kalemler Dergisi'nde yayımlanan Yeni Lisan makalesiyle Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, dilde sadeleşme fikrini ciddi olarak dile getirmiş ve sadece teoride kalmayıp bu fikri büyük oranda hayata geçirmişlerdir.

Cumhuriyet tarihimiz ise Türk dilinin araştırılması, geliştirilmesi, güçlü bir bilim ve kültür dili hâline getirilmesi konusunda önemli adımların atıldığı bir dönemdir. 1932'de Türk Dili ve Tetkik Cemiyetinin, bugünkü adıyla Türk Dil Kurumunun kurulması, edebiyat fakültelerinin açılması, bu adımlardan bazılarıdır. Ancak bazı çalışma ve çabalar geçmişe bir tepki hâline getirilince beklenen olumlu sonuçlar tam anlamıyla ortaya çıkmamıştır (Özkan, 1996: 261).

Yakın dönemde ise Fransızca, yerini İngilizceye devretmiştir. Teknolojinin takibi güç bir hızla gelişmesi ve yeme-içme ve giyim sosyal hayat kültürlerimiz Batı'ya doğru yüzünü döndükçe dilimizdeki yabancı sözcük ağırlığı, olması gerekenin üzerine çıkmış durumdadır. Şu an bir başka önemli etken sosyal medyadır. Dünya dili olarak tanımlanan

İngilizce her alanda karşımıza çıkmakta ve kendini zorunlu kılmaktadır. Sosyal medya mecraları artık hemen hemen her yaş grubunun erişebildiği bir konumda olmakla beraber özellikle genç nüfusun dilinde daha çok yer almaktadır. Artık alıntı sözcükler Türkçeye uyarlanmadan ilk hâliyle benimsenmiştir. Sosyal medya etkisi ile gençler, yabancı kelimelerin sonuna Türkçe ekler getirerek karma bir konuşma dili ortaya çıkarmıştır: likelamak, storyim vb. İletişim çağının, birtakım sınırlılıkları ortadan kaldırdığı düşünüldüğünde bu durumun daha kontrol altına alınmaz bir hâle geldiğini söylemek yanlış olmaz. Dillerdeki sözcük alışverişi bu noktada ne kadar olağansa bir sınırının olması da bir o kadar gereklidir. İnternete erişimin bu denli kolaylaştığı bir zamanda insanlar dünyanın dört bir yanındaki insanlarla anında iletişim kurabilmektedir. Bu iletişimde Türkçede karşılığı olan sözcüklerin dahi yabancı biçimlerinin kullanılması, yabancı kelimeler kullanarak konuşmanın, paylaşım yapmanın daha havalı olduğunu düşünen genç grubun varlığı, yadsınamaz bir gerçektir. Doğru, güzel, etkin bir Türkçe için yabancı dillere ve sözcüklere özenmemek, kendi söz varlığı denizimizden istifade etmemiz gerektiği fikri gençlere aşılmalıdır.

Anadilimizin doğurgan yapısı, sözdiziminin esnekliği ve her yargıyı dile getirmeye yatkınlığı da Türkçeye çok geniş anlatım olanakları kazandırmakta, dildeki incelikler de dikkati çekmektedir. Her alanda bilim, teknik ve sanatla ilgili terimleri kolaylıkla karşılayabilen anadilimiz için Dil Devrimi ile başlatılan girişimlerin, saygı ve güven duygusunun sürdürülmesi, özellikle yabancı öğelerin yarattığı yozlaştırıcı etkenlerin silinmesini sağlayacaktır (Aksan, 2005: 221).

1.5. Kalıp Sözler

Dillerin sözvarlığında önemli bir yer tutan iletişimsel sözler, belirli iletişim durumlarında özellikle toplumsal uzlaşma dayalı durumlarda alışlagelmiş bir biçimde kullanılan kalıplaşmış sözcük dizileri olarak tanımlanabilirler (Toklu, 2015:153).

Geçmişten günümüze gelinceye kadar bir olay ya da bir durum karşısında kullanılagelen kalıp sözler; daha önce hiç karşılaşılmayan yeni bir durum, yeni bir olay için de kullanılabilir. Kısacası kalıp sözler âdeta dilin bir tür çerezi konumundadır. Her olayın her muhabbetin ve her kültürün yani kullanıldığı her konumda geçerlidir. Böylelikle dilin gelişiminde anlatma becerisi konusunda kalıp sözler sayesinde önemli bir aşama sağlanmış olmaktadır.

Kalıp sözler bir toplumun geleneğini, göreneğini, kültürünü, inançlarını, sevgisini, saygısını ifade etme biçimini olduğu gibi yansıtır. Türkçede karşılama, selamlaşma, uğurlama, minnet gösterme, özür dileme vb. birçok konuda kalıp ifade bulunmaktadır. Örneğin Türkçenin olduğu kadar Türkün de inceliğini gösteren *sizden iyi olmasın* kalıp sözü yalnızca belli bir ortamda, belli bir amaçla kullanılanlara verilebilecek örneklerden sadece biridir (Aksan, 2018: 201). Bu şekilde daha pek çok dua, iyi niyet nükteli ve ince anlatımlarla ifade edilmektedir. Kalıplaşmış söz grupları Türkçeye kullanıldığı şekilde yerleşmiştir. Yüzyıllarca varlığını olduğu şekilde korumuş ve her duruma has belli başlı kalıpları olan ve bu kalıpların her kesim tarafından anlaşılabilir bir kullanım düzeyinde olması Türkçenin birçok dilde olmayan bir kültür aktarımına sahip olduğunun da açıkça kanıtıdır. (Bulut, 2012: 121)

Kalıplaşmış dil birimlerinin belli başlı yapısal özellikleri 1. kalıplaşmış olarak bulunma, 2. çoğunlukla tümce veya sözcük öbeği dizilişiyle görünme, 3. belirli tümce ve

sözcük öbeği türlerinde yer alma ve 4. az sayıda sözcükten oluşma şeklinde sıralanabilir. Kalıp sözlerin anlamlarına bakıldığında, iletmek istediklerinin belirli kavramsal gruplarda toplanabildiği görülmektedir. Bu gruplar şunlardır: hayır dua ve iyi dilek, beddua ve küfür, duygusal tepki, selamlaşma, ayrılık, batıl inanç, istek, konuşan veya dinleyeni yüceltme, istenileni kabul veya ret, eleştiri veya tehdit, genel bir davranış veya düşünce, töre ve gelenek, dini inanç, soru cevap, özür dileme, ödüllendirme, teşekkür. Yine, bu tür bildirimlerin yalnızca kalıp sözlere ait olmadığı, diğer kalıplaşmış birimlerin de benzer bildirimlerde bulunabildikleri rahatlıkla söylenebilir (Gökdayı, 2008: 92, 106).

Erol, “Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme” adlı tezinde, kalıp sözleri anlamlarına göre ayırarak inceler. İlk olarak hayır dualarını 40 alt başlığa ayırarak örnekler. Daha sonra bedduaları 42 ayrı grupta verir. Yeminler ve çeşitli kalıp sözler başlıkları ile anlam sınıflandırmasını tamamlar (2007: 16-214).

Dua ve beddua kalıplarının genel olarak kaynağı dinîdir. Aynı zamanda folklorik özellik olan bu kalıplar günlük kullanımda geniş yer kaplar. *Allah razı olsun, Allah çok versin, Allah iyiliğini versin, Allah ne muradın varsa versin* gibi kalıplar hem dua hem teşekkür niteliğindedir. Umutsuzluğa düşen biri için *Allah büyük, hayırlısı olsun; uğurladığımız birini tekrar görene kadar Allah’a emanet ettiğimizi belirtmek amacıyla Allahısmarladık* gibi söz kalıplarını sıklık ile kullanılmaktadır. Hapşırın birine dahi önemsendiğini hissettirecek, *hayırlı yaşa, çok yaşa, sağlıklı yaşa* gibi kalıplarımız mevcuttur. Bedduaların ise yine genel çoğunluğunda, kızılan kişinin başına Allah tarafından onu cezalandıracak olayların gelmesi ya da ahiret hayatında kötülük bulması için dilekler söz konusudur; *Allah belanı versin, lanet olsun, Allah iki cihanda güldürmesin, cehennemde yansın* vb. Gelen bir misafire *hoş geldiniz, sefalar geldiniz* diyerek konuk ağırlamaktan mutluluk duyulduğunun iması dile getirilir. Uğurlarken kullanılan *güle güle gidin, yine*

buyurun gelin gibi kalıplar da nezaket içeren uğurlama şekillerindendir. Özür dileme, teşekkür bildirme, yapılan bir hizmet karşılığında minnet gösterme, yakınıni kaybeden birini teselli etme, düğün bayram gibi merasimlerde tebrik için kullanılanlar gibi daha birçok alanda geniş konu başlıkları bulunmaktadır. Özellikle bizim milletimiz özel günlere ve geleneklerine bağlı olduğu için kalıp kullanımlar oldukça zengindir.

1.6. Argo ve Kaba Sözler

Argo TDK Güncel Sözlük'te "Her yerde ve her zaman kullanılmayan ve kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz ve deyim" olarak tanımlanır. Argo, belli bir kesim ya da topluluk arasında kullanılan bir özel dildir. Genel anlamı ile baktığımız zaman eğitim seviyesi düşük, toplumun alt tabakası tarafından kullanılan dil olarak tanımlansa da aslında kullanım alanı daha geniştir. Asker koğuşları, yatılı okullar, hapishaneler, esnaf, şoför gibi daha pek çok meslek grupları ya da çevrelerde kullanılmaktadır. Aslında söylenenin asıl anlamını herkesin anlamaması için konuşulan her şeye argo da diyebiliriz. Grup dinamiğini güçlendirmek adına sadece belli bir gruba özgü olan kullanımlar argo olarak tanımlanabilir.

Argonun oluşumunda genel olarak amaç ayıp ya da üslupsuz konuşmayı gizleme amacıdır. Bundan dolayı açıkça kullanılan küfürlerden ayrılır. Argo eğitiminin kendini gizlemesi, sövgü cahilin kendini ortaya atmasıdır. Argo, dilin değişik alanlarından kelimeler devşirerek açık olmaktan kaçarken sövgü, dilin temel kelimeleri ile muhatabını kovalamaktadır. Bu yüzden genel dil, argoyu kabullenirken sövgü (küfür) sözlerini yok hükmünde saymaktadır (Akar, 2014: 31).

Bir tür özel dil niteliğinde sayılan argo, diğer dillerde de görüldüğü üzere Türkçede daha çok dar anlamıyla olmak üzere kendisine belirli bir kullanım alanı sağladığı

ve bunun eskiden “külhanbeyi ağzı”, “tulumbacı ağzı”, “ayak takımı ağzı” gibi Türkçe kurallı ifadelerle veya “bayağaların aşağı olanların dili” karşılığında “lisan-ı hezele” yahut “rezil kimselerin dili” demek olan “lisan-ı erazil” biçimindeki yabancı kurallı tamlamalarla da adlandırıldığı görülmektedir (Ersoylu, 2004: 13).

Filiz Bingölçe, hazırladığı “Tanıklarıyla Osmanlı Argosu Sözlüğü” adlı çalışmasında, bugünkü argonun temelini Osmanlı argosuna dayandığını söyler (2011: 9). Birçok kültüre ev sahipliği yapmış 600 yıllık bir medeniyet olan Osmanlı İmparatorluğu, derin bir kültür hazinesine sahiptir. Her ne kadar yabancı sözcüklerin ağırlığı yüksek seviyede de olsa bu durum daha ziyade saray çevresi, edebiyat- eğitim sahaları ve yüksek tabakaya ait ortamlarda kullanım bulmaktaydı. Halk dilinin daha sade olduğunu, argoyu da halktan kesimlerin konuştuğunu düşünürsek bugünkü argoyu o günkü kullanımlardan ayrı değerlendirmemiz elbette mümkün olmayacaktır.

Argo genellikle genel dilin sözdizimi kurallarından yararlanır, ancak kendine özgü söz varlığı ile genel dilden ayrılır (Toklu, 2015: 195). Argo kelimeler, dilde olan kelimelere başka anlamlar yüklenmesiyle oluşur. Bu anlamları yalnızca argo konuşan kesime mensup insanlar anlar. Bu kullanım ve anlamların derlendiği pek çok argo sözlük bulunmaktadır. İnsanların sonradan anlam yükleme ile oluşur.

Argo, yapma bir dil olmakla beraber, Esperanto veya Volapük gibi derleme, sentez ve icat yoluyla laboratuvar çalışması neticesinde meydana getirilmiş yapma bir dil değildir. O “doğal dil” (langue naturelle) sınıfındandır (Devellioğlu, 1980: 14).

Hulki Aktunç, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü* adlı kitabında Türk argosunun oluşum alanlarını 6 başlık altında sıralar. Bunlar; 1. suç dünyası (hırsız, uyuşturucu, kumar, kabadayı, dilenci) 2. kapalı dünyalar (hapishane, okul, kışla, denizcilik), 3. azınlık dünyası

(etnik azınlık, göçmen), 4. cinsel dünya (cinsel, eşcinsel, fuhuş), 5. alışveriş dünyası (esnaf, şoför, eğlence yerleri), 5. spor dünyası (sporcu, taraftar) şeklindedir (1998: 11).

Mehmet Arslan, *Argo Kitabı* adlı eserinde argo sözcüklerin oluşma yollarını şu şekilde sıralamıştır: Konuşma dilindeki sözcüklerin başka anlam alması, yabancı sözcüklerin argo sözcüklerin arasına girmesi, özel dillerdeki sözcüğün argonun arasına girmesi, özel adların argo anlam alması, bir sözcüğe benzetme ile ikinci bir anlam verilmesi, güncel bir olayın argoya geçmesi, sıfatlardan cins isim türemesi, somutla soyutun yer değiştirmesi, istiare ile, düzdeğişmece yolu, karşıtlama yolu, örtmece yolu, eşanlamlı örnekseme yolu, sözcüğü budayıp farklı bir ek getirmek, sözcüğü daha kolay söylenebilir duruma getirmek, ikilemek, yeni anlam yüklemek, argonun anlamını genişletmek, eski ve bölge dili sözlerinden yararlanmak, sözcüklerin biçimlerini bozmak, yabancı sözcük kullanımı, sözcüklere Osmanlıca ek getirmek, sözcüklere yabancı ek getirmek, anlamdaş kullanma yolu, anlam değiştirme, mecazi deyimler yaratma, taklit sesleri ve çocuk dilinden türetme, örtmece sözcük veya deyim kullanmak, sözcük oyunları, hayvan ya da eşyayı canlı gibi gösterme (2004: 33-38).

Türetme yollarının bu kadar geniş olmasından da anlaşılacağı üzere argolar uçsuz bucaksız bir alandır. Üzerine ne kadar çalışılırsa çalışılsın argoya kesin bir sınır belirlemek, net kalıplara sokmak pek mümkün olmayacaktır.

1.7. Söz Varlığı Hakkında Yapılan Çalışmalar

Bu başlık altında, Yeni Türk Dili alanında bir ya da birden çok eser incelenerek tez düzeyinde yapılmış söz varlığı çalışmalarının kısa özetine yer verilecektir.

Ezgi Güzeliş (2022), “Samim Kocagöz’ün Romanlarında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde yazarın 12 romanındaki söz varlığını incelemiştir. Söz varlığı konusu;

Deyimler, Atasözleri, İkilemeler, Kalıp Sözler, Argolar, Yerel Ağız Kullanımları, Terimler olarak 7 alt başlıkta incelenmiştir.

Ahmet İncisoy (2022), “Bahaettin Karakoç’un Bir Çift Beyaz Kartal Adlı Şiir Kitabının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezi olan çalışmasında, Türkçe kökenli kelimelerin kavramsal tasniflerini yapmış, bilim alanlarına göre terimleri incelenmiştir. Devamında argo, ikileme, dua, atasözü ve deyim, bağlaç, edat, sıfat, ünlem, zarf, zamir, fiil gibi sözcük türleri ve alıntı kelimeler ile kalıp sözler ele alınmıştır.

Esin Şimşek (2022), “Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Türkiye Türkçesi Ağızlarına İlişkin Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde; Halo Dayı ve İki Öküz, Kara Pamuk ve Zıkkımın Kökü adlı romanlardaki söz varlığını; temel söz varlığı öğeleri, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri ve yabancı sözcükler başlıkları altında incelemiştir.

Mehmet Metin (2022), “Mustafa Orakçı’nın Ünlülerle Bir Gün Kitap Dizisinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde “Ünlülerle Bir Gün” adlı kitap dizisindeki 10 kitapta kullanılan deyim, ikileme, kalıp sözler, terim, yabancı sözcük ve yansıma sözcüklerin sayılarını vererek bu unsurları karşılaştırmıştır.

Cevdet Çoşkun (2021), “Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın Romanlarında Deyimler, Atasözleri, İkilemeler, Kalıp Sözler ve Argolar Bağlamında Söz Varlığı” adlı tezinde, Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın 5 romanındaki söz varlığını; argo, atasözü, deyim, ikileme ve kalıp sözler olarak incelemiş ve sonuç kısmında ise sayısal dökümünü vermiştir.

Selin Ergül (2021), “Hasan Ali Topbaş’ın Romanlarının Söz Varlığı Üzerine” adlı yüksek lisans tezinde, *Gölgesizler, Sonsuzluğa Nokta ve Kayıp Hayaller Kitabı* adlı

romanlarda söz varlığı başlığında adların kavramsal sınıflandırmalarına ve argo, deyim ve terim incelemelerine yer vermiştir.

Şeymanur Aydın (2021), “Cengiz Dağcı’nın Korkunç Yıllar ve Yurdunu Kaybeden Adam Romanlarında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde, yabancı sözcükler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler ve ikilemeler şeklinde bir inceleme yapılmıştır. Devamında, kullanılan adların kavramsal tasnifine yer vermiştir. Sonunda iki romanın birleştirilmiş söz varlığı tablo hâlinde verilmiştir.

Aslı Gümüş (2021), “Cahit Sıtkı Tarancı’nın Ziya’ya Mektuplar Adlı Eserinde Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; isimler, fiiller, sıfatlar, zarflar, zamirler, fiilimsiler, sıfat fiiller, zarf fiiller, edatlar, bağlaçlar, ünlemler, deyimler ve atasözleri başlıkları altında incelemiştir.

Oğuz Kılınç (2021), “Sevinç Çokum’un Tarihi Romanlarında Söz Varlığı” adlı doktora tezinde yazarın tarihî romanları olan *Bizim Diyar*, *Hilal Görününce*, *Ağustos Başağı*, *Lacivert Taşı* ve *Gözyaşı Çeşmesi*’ni incelemiştir. Romanlarda en sık kullanılan ilk 50 fiil, ilk 50 isim, sıfat, zarf, zamir, edat bağlaç, ünlem verilmiştir. Daha sonra atasözü, deyim, ikileme ve kalıp sözlerin sıklıkları verilmiştir. Son olarak romanlarda kavram analizi yapılmıştır.

Azime Sert (2021), “Rasim Özdenören’in “Hastalar ve Işıklar” İle “Uyumsuzlar” Adlı Hikâye Kitaplarında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri, argo ve terimler şeklinde incelemiş ve sonuna gramatikal dizin eklemiştir.

Tekin Öztürk’ün (2021), “Reşat Nuri Güntekin’in Acımak Adlı Romanının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde, adların kavramsal sınıflandırmaları yapılmış, atasözleri,

deyimler, argo, ikileme, kalıp sözler, terimler ve yabancı sözcükler incelenmiştir. Son bölümde ise romandan hareketle yazarın üslubu ele alınmıştır.

Sultan Abdullah'ın (2020), “Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna Adlı Romanının Söz Varlığı -İnceleme, Sözlük-” adlı yüksek lisans tezi olan çalışmasında sözcüklerin kullanım sıklığına göre derecelendirmeleri, yapısına ve sınıfı- türüne göre ayrımı verilmiştir. Romanda geçen atasözü, deyim, doldurma sözler, ikilemeler, ilişki sözler ve terimler de incelenmiştir. Son kısımda romanın gramatikal dizini, kişi ve yer adları dizini verilmiştir.

Emine İrem Özen (2020), “Sabahattin Ali'nin Romanlarında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; kökenine göre, kullanım sıklığına göre, yapısına göre, işlevine göre, anlamına göre, sınıfına ve türüne göre sınıflandırarak incelemiş çalışmanın sonuna gramatikal dizin eklemiştir.

Ufuk Yiğit (2020), “Yaşar Kemal'in “Çakırcalı Efe” Romanındaki Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde ikileme atasözü ve deyimleri geniş başlıklar altında inceleyerek sınıflandırmıştır.

Tuğçe Küçükadalı (2020), “Sabahattin Ali'nin “Değirmen” Adlı Hikâye Kitabı Söz Varlığı-İnceleme, Sözlük” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını, kökenine, kullanım sıklığına, yapısına, sınıf ve türüne, anlam türlerine ve işlevine göre incelemiş ve çalışmanın sonuna dizin eklenmiştir.

Fatma İlknur Karınsız (2020), “Hulki Aktunç'un Son İki Eylül Romanındaki Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; yabancı sözcükler, tekrar öbekleri, deyimler, atasözleri, kalıplaşmış sözler, ilişki sözleri, ağız, argo, terimler, özel adlar ve

arkaik sözcükler başlıkları altında incelemiştir. Çalışmada aynı zamanda dil sapmaları incelenmiş ve en son dizin eklenmiştir.

Servet Akıncı (2019), “Arif Nihat Asya’nın Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor Adlı Şiir Kitabında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; deyim, ikileme, özel isim, ilişki sözleri, yabancı sözcükler, çeviri sözcükler ve ağız başlıkları altında inceleyerek çalışmanın sonuna dizin eklemiştir.

Gülşen Şahin Karanfil, (2019) “Memleket Hikâyeleri Ve Gurbet Hikâyelerinin Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; isimler ve fiiller şeklinde ikiye ayırarak incelemiştir.

Erkan Gündoğar (2019), “Şair- Yazar Nuri Pakdil’in Deneme Türündeki Eserlerinde Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde sözcüklerin kullanım sıklıklarını, kavram tasniflerini ve ikilemeleri incelenmiştir. Çalışmanın sonunda eserlere ait dizine yer vermiştir.

Selim Selimi (2019), “Yahya Kemal Beyatlı’nın Şiirlerinin Söz Varlığı ve Söz Dizimi” adlı doktora tezinde kelime gruplarını ve cümle tiplerini incelemiştir. Çalışmada kavram tasnifleri verilmiş ve kullanım sıklığına göre sıralanmıştır. Çalışmada ilk 100 isim ve fiil belirlenmiş ve devamında dizin eklenmiştir.

Elif Özsoy (2019), “Elif Şafak’ın Mahrem Romanında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; yabancı sözcükler, çeviri sözcükler, kalıp sözler, deyimler, atasözleri, terimler, ikilemeler ve argo başlıkları altında incelemiş ve çalışmanın sonuna bir dizin eklemiştir.

Şükran Öztürk’ün (2019), “Sabahattin Ali’nin Romanlarında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde, *Kuyucaklı Yusuf*, *İçimizdeki Şeytan* ve *Kürk Mantolu Madonna*

romanlarındaki yabancı sözcükler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler ve ikilemeler incelenmiştir. Romanlarda en sık kullanılanlardan başlayarak en çok tekrar edilen sözcüklere yer verilmiştir. Her romanın ayrı ayrı tahlili yapılmış ve çalışmanın sonunda karşılaştırmalar yapılmış, birleştirilmiş söz varlığı tablosu ile çalışma sonlanmıştır.

Burak Oruç (2019), “Kemalettin Tuğcu’nun Hikâyelerinde Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde hikâyelerdeki söz varlığını; argo, atasözü, deyim, hitap ve ünlem, ikilemeler ve ilişki sözler olarak ele almıştır.

Ebru Özdoğan (2019), “Peyami Safa’nın Biz İnsanlar Romanının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; gramatiksel dizin ve tematik sözlük olarak incelemiştir.

İrem Hatıl (2019), “Sezgin Kaymaz Romanlarında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; yabancı sözcükler, ilişki sözleri, deyimler, atasözleri, terimler, ikilemeler, dini içerikli sözler, argo ve küfür başlıkları altında incelemiştir.

Sibel Yavuzkılıç (2019), “Gülten Dayıoğlu’nun “Ölümsüz Ece” Adlı Romanının Söz Varlığı İncelemesi ve Türkçe Öğretimine Katkısı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; deyim, kalıp sözler, argo, ikileme, yabancı sözcük, terim, özdeyiş, yöresel sözcük ve atasözleri başlıkları altında incelemiş ve çalışmanın devamında isimlerin sınıflandırmasını vermiştir.

Gülay Arık (2019), “Atilla İlhan’ın Son Dönem Şiirlerinin Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezi olan çalışmasında söz varlığını isimler; evren, zaman, bitki, hayvan, insan, maddi kültür ve manevi kültür isimleri başlığı altında incelenmiştir.

Ahmet Şahin Kılıç (2019), “Emine Işinsu’nun Sancı İsimli Eserinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; atasözü, deyim, yansıma, argo, terim, yabancı sözcükler, özel adlar ve ikilemeler başlıkları altında incelemiştir.

Melih Küçük (2019), “Abdülhak Şinasi Hisar’ın Bazı Eserlerinin Söz Varlığı Üzerine” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; isim tamlamaları, sıfat tamlamaları ve bağlama grupları başlıkları altında incelemiş ve çalışmaya gramatikal dizin eklemiştir.

Burcu Büşra Karadeniz (2018), “Yaşar Kemal’in ‘Ağrıdaki Efsanesi’ Adlı Romanının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; sözcük türleri, sözcük yapıları, sözcük kökenleri, sözcük öbekleri, atasözü, deyim ve halk dili unsurları başlıkları altında inceler.

Sayed Hassan (2018), “Abbas Sayar’ın ‘Çelo’ Romanının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını; yabancı sözcükler, kalıp sözler, deyimler, atasözleri, ikilemeler, terimler, argo-kaba ve küfürler, doldurma sözler, lakap ve rütbe adları ve yerel sözcükler şeklinde incelemiştir.

Nusret Salmanlı (2018), “Abbas Sayar’ın ‘Can Şenliği’ Adlı Romanının Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığını, yabancı sözcükler, çeviri sözcükler, deyimler, atasözleri ve kalıplaşmış sözler, ikilemeler, özel isimler, ağız unsurları, kalıp sözler ve argo başlıkları altında değerlendirmiştir.

Ünal Çakır (2018), “Nazan Bekiroğlu’nun İsimle Ateş Arasında Adlı Romanının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde yabancı sözcükleri köklerine göre ayrı ayrı başlıklar altında incelemiştir. Çalışmanın devamında ise tekrarlar, deyimler, terimler ve kalıp sözler verilmiştir.

Senem Nur Bolat'ın (2018), “İhsan Oktay Anar'ın Suskunlar Romanının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığı (leksikoloji, kelime sayısı ve sıklık dereceleri), kelime türleri, fiiller ve kelime grupları incelenmiştir.

Zübeyir Akdemir (2018), “Ahmet Mithat Efendi'nin “Vah” Adlı Romanında Kelime Grupları ve Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde kelime grupları; isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat fiil grubu, zarf fiil grubu, isim fiil grubu, edat grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, aitlik grubu, birleşik fiiller, kısaltma grupları, iyelik grupları ve isnat grupları başlıkları altında değerlendirilmiş ve çalışmanın sonuna dizin eklenmiştir.

Şerife Keskinel (2016), “Hüseyin Cahit Yalçın'ın Nadide Romanının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde, dizin ve özel ad dizini ile başlar. Devamında kavram analizi yaparak yabancı sözcük, çeviri ögeler, kalıp sözler, atasözleri, terimler, ikilemeler, argo ve deyimleri inceler.

Ayşe Şahin İlgör (2015), “İhsan Oktay Anar'ın Puslu Kıtalar Atlası Romanında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde adlandırmaların kavramsal tasnifi, deyimler, ikilemeler ele alınmış çalışmanın sonuna dizin (kişi adları, yer adları, gramatikal dizin) eklemiştir.

Nilüfer Yıldırım (2015), “Orhan Pamuk'un Cevdet Bey ve Oğulları İle Masumiyet Müzesi Romanlarında Söz Varlığı” adlı doktora tezinde söz varlığını; kelime türleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri, kaba söz ve küfürler, argo sözler, terimler, doldurma sözler, atasözleri başlıkları altında incelemiştir. Kelimelerin anlam ilişkileri ve kelime kökenleri de çalışmada ele alınmıştır.

Ahmet Burgaz'ın (2015), “Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde yazarın yayımlanmış tüm şiirlerinde geçen sözcüklerinin kullanım sıklıkları ve kavram tasnifleri verilmiştir. Çalışmanın sonuna dizin eklenmiştir.

Meva Apaydın (2014), “Samiha Ayverdi'nin Beş Eserinde (İnsan ve Şeytan, Ateş Ağacı, Batmayan Gün, Son Menzil, Mesihpaşa İmamı) Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde kelimelerin kavramsal tasnifi yapılmış, kullanım sıklıkları verilmiş ve çalışmanın sonuna dizin eklenmiştir.

Kazım Açıkgöz (2014), “Peyami Safa'nın “Bir Tereddüdün Romanı”nda Kelime Grupları ve Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde kelime grupları başlığı altında; isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, sıfat-fiil grupları, isim-fiil grupları, zarf-fiil grupları, tekrar grupları edat grupları, bağlama grupları, unvan grupları, birleşik isimler, ünlem grupları, sayı grupları, birleşik fiiller, kısaltma grupları ve Arapça- Farsça tamlamalar incelenmiştir. Çalışmanın sonuna dizin eklenmiştir.

Safiye Karababa (2013), “Feyza Hepçilingirler'in Romanlarında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığı; romanların birleştirilmiş söz varlığı tablosu verilerek değerlendirilmiştir.

Tuncay Türkmen (2012), “Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığı, 150 hikâye ele alınarak incelenmiştir. Atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler, terimler, doldurma sözler, lakaplar, argo ve kaba sözler ve özlü sözler şeklinde bir sınıflandırmaya gidilmiştir.

Zeynep Onaran (2011), “Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Romanlarının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde *Aydaki Kadın, Huzur, Mahur Beste, Saatleri Ayarlama Enstitüsü*

ve *Sahnenin Dışındakiler* adlı romanları incelemiştir. Eserlerin kavram tasnifine ve dizinine (kişi adları, eser adları, yer adları) yer verilmiştir.

Ceren Gögebakan (2010), “Yavuz Bülent Bakiler’in “Duvak” Adlı Şiir Kitabının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığı; yerli sözler, alıntı sözler, başlıkları altında ele almıştır.

Zeynep Yılmaz (2010), “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “19’uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi” Adlı Kitabının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde çalışmada geçen kişiler, eserler ve yer adları sınıflandırılmıştır.

Yasemin Kot (2009), “Ahmet Rasim’in Şehir Mektupları ve Romanya Mektuplarında Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığı; adlar, fiiller, sıfatlar, zarflar, zamirler ve edatlar başlıkları altında incelenmiştir.

Gülşah Parlak Kalkan (2009), “Yavuz Bülent Bakiler’in ‘Seninle’ Adlı Şiir Kitabının Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde söz varlığı; yerli sözler, alıntı sözler başlıkları altında sınıflandırılarak incelenmiştir.

Ebru Kır’ın (2009), “Yahya Kemal Beyatlı’nın Nesirlerinde Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde 8 kitabı incelemiştir. Çalışmada geçen sözcüklerin kavramsal tasnifi yapılmış sıklıklarına yer verilmiştir. Devamında da çalışmaya dizin eklenmiştir.

Zülcüf Gül (2008), “Fakir Baykurt’un Yılanların Öcü Romanındaki Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde yabancı sözcükler, çeviri sözcükler, kalıplaşmış sözler, deyimler, atasözleri, terimler, kalıp sözler, tekrar ve argolar incelenmiş çalışmanın sonuna dizin eklenmiştir.

Aylin Uysal (2007), “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Edebiyat Üzerine Makaleler’inde Kelime Grupları ve Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezinde kelime grupları 16 başlıkta ele alınmıştır. Söz varlığının sayısal dökümü yapıp çalışmaya dizin eklenmiştir.

1.8. Sınırlılıklar ve Yöntem

Çalışmada Necati Cumalı’nın 3 romanı söz varlığı açısından incelenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle söz varlığına dahil edilecek başlıklar belirlenmiştir. Daha sonra her bir başlık için kitaplardan ayrıntılı veriler toplanmıştır. Liste hâlinde verilen alıntı ve Türkçe sözcüklerin sayılarının belirlenmesinde, Cıbakaya Dizin Programı kullanılmıştır. Alıntı ve Türkçe sözcüklerin toplam sayıları kök hâlleri ile belirlenmiştir. Alıntı sözcüklerin köken ve anlam bilgisinde TDK Güncel Türkçe Sözlük esas alınmıştır. Verilen anlamlar yalnızca örnek cümlede kullanıldığı anlam ile sınırlı bırakılmıştır. Kitaplardan alınan her bir tanık cümle ve örnek için parantez içinde sayfa numarası gösterilmiştir. Alıntı sözcüklerin birçoğunun anlam ve örnekleri verilmiş, Türkçe ek alan alıntı sözcük örneklerine ara ara yer verilmiş ancak hepsinin örneğine, hacim sınırlılığı sebebiyle yer verilememiştir. Deyimlerin anlamlandırılmasında yine TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kullanılmış, orada yer almayanlar ise metindeki bağlama göre anlamlandırılmıştır. Romanlarda belirlenen tamlamaların ilk 50 sayfasındaki örneklerine yanlarında sayfa numaraları ile yer verilmiştir. Çalışmanın hacim sınırlılığı sebebiyle bu sayfadan sonra kullanılan tamlamaların, çeşitlerine göre toplam sayıları belirtilmiştir. İkillemelerde ise yine aynı sebeple en sık kullanılanların örneklerine yer verilmiştir. Romanların üçü de köy ve kasabada geçmesine rağmen bir başlık altında incelenebilecek kadar ağız özelliği bulunamamıştır. Bu sebeple sonuç kısmında yalnızca birkaç örneğe yer verilmiştir. Her bir romanın sayısal analizi kendi tahlillerinin sonucunda verilmiş, karşılaştırmaları ise sonuç kısmında gösterilmiştir.

2. BÖLÜM: ROMAN TAHLİLLERİ

2. 1. Tütün Zamanı 1 “Zeliş” Romanının Tahlili

2. 1. 1. Tamlamalar

2. 1. 1. 1. Belirtili İsim Tamlamaları

Çizmenin topuğu (5), İzmir’in gerisi (5), limanın açıkları (5), yarımadanın kıyıları (6), şehirlerinin insanları (6), kayığın etkisi (6), bakışlarının önü (7), bakışlarının karşısı (7), kimselerin önü (7), yaşamın varlığı (7), dağların yamaçları (8), halkının çoğunluğu (8), okullarının ürünleri (8), görüşün sahibi (8), zeytinlerin sahibi (8), bağların bitimi (8), Urla’nın yerlileri (8), Urla’nın yaşlıları (8), Venizelos’un politikası (9), curnalcıların düzenleri (9), anavatanın kentleri (10), çocuklarının dönüşleri (10), Arnavutluk’un köylüleri (10), hikâyenin yazarı (10), yangının zararları (11), herkesin koyunu (11), kasabanın görünüşü (11), herkesin eli (11), ürünlerinin değeri (11), buhranın etkisi (11), bağların yeri (12), kasabanın sevinci (12), aylarının kırları (12), ağaçların sıklığı (12), bağların üzüntüsü (12), insanların gürültüsü (12), ilçesinin yoksulluğu (12), kırlarının zenginliği (12), yeşilin çeşidi (12), tepenin üstü (13), tepelerin etekleri (13), ağacının altı (17), çardağın içi (17), güneşinin aydınlığı (17), ağaçların gölgeleri (17), otların dipleri (17), çardağın kapısı (17), çardağın önü (17), keçinin urganı (17), ipin ucu (17), gavurun oğlu (18), yolun üstü (19), tarlanın kıyısı (19), setin üstü (19), bahçenin kıyıları (19), bahçenin ilerisi (19), serginin gerisi (19), ağacının altı (19), yarıcılarının çardağı (19), yarıcısının oğlu (19), yarıcının karısı (19), çardağın kapısı (19), karnının üstü (20), mısırların arası (20), setin üstü (20), fırlayanların etrafı (20), mısırların kökleri (20), setin üstü (20), keçinin etrafı (20), elinin hareketi (20), delikanlının bakışı (20), bahçenin etrafı (20), bahçenin etrafı (20), kuyunun suyu (20), onların gözü (20), sitemin şiddeti (21), ayaklarının dibi (21), urganın

uçları (21), ellerinin bilekleri (21), delikanlının başarısı (21), tüylerinin renkleri (21), dışısının gözü (21), çardağın önü (21), çocuğun ağırlığı (22), göğsünün hizası (22), oğlunun yardımını (22), kocasının sözü (22), komşuların keçisi (23), keçinin ipi (23), ipin üstü (23), çardağın önü (23), keçinin İpi (23), Zeliş'in eli (23), burnunun dibi (23), Zeliş'in eli (23), dirseklerinin gerisi (23), saçlarının dibi (23), baldırlarının gerisi (23), yüreklerinin hızı (23), Cemal'in babası (23), Zeliş'in kardeşi (23), keçinin önü (23), Cemal'in sırtı (24), keçinin önü (24), anasının kurumu (24), çardağın köşesi (24), zeytinin gölgesi (24), çardağın gölgesi (24), zeytinin gölgesi (24), vücutlarının yerleri (24), sofranın üstü (25), anasının arası (25), sofradakilerin önü (25), sahanının içi (25), insanın hâli (25), sahanının yüzü (25), kaşıklarının tersi (26), çorbanın içi (26), yerlerin insanları (26), sofranın üstü (27), elinin parmaklarının ucu (27), alanın üstü (27), parmaklarının ucu (27), elinin üstü (27), sofranın üstü (27), babasının yanı (27), ağacının üstü (27), bademin gölgesi (27), tarhananın sahanı (27), ablasının yanı (28), bademin gölgesi (28), kolunun tersi (28), çardağın içi (28), çardağın kapısı (28), sandığın dibi (28), hasırların üstü (29), yapraklarının etrafı (29), çardağın kapısı (29), incirin altı (29), tarlanın kıyısı (29), incirin gölgesi (29), ağacın dalı (29), ağacın kökü (29), çardağın tavanı (29), zeytinin dibi (29), kerevetin kıyısı (29), kerevetin üzeri (29), başının altı (29), zeytinin kökü (29), karnının altı (29), kemerinin altı (29), zeytinin gölgesi (30), külotunun üstü (30), onun yüzü (30), zeytinin kökü (30), bacağının biri (30), Bekir'in sigarası (30), zeytinin kökü (31), karşısındakinin dediği (31), elinin tersi (31), Recep'in önü (31), kocasının sesi (31), anasının eli (31), Boşnağın yüzü (31), Bekir'in yüzü (31), çocukların dudağı (31), kocasının sesi (32), kızının eli (32), çardağın gerisi (32), Recep'in ailesi (32), babasının arası (33), Bekir'in güveni (33), eşeğin yanı (34), incirin dalı (34), kahvenin yanı (34), Recep'in duruşu (34), hayvanın ipi (34), Bekir'in önü (34), karşısındakinin parası (34), kesenin içi (34), hayvanın önü (34), yuların ipi (34), incirin dalı

(35), hayvanın boynu (35), hayvanın başı (35), hayvanın üstü (35), Kadiovacıklıların tarlası (35), incirin kökü (35), kasabanın yolu (35), incirin altı (35), çardağın etrafı (35), çardağın suyu (35), ocağın üstü (35), çardağın yanı (35), fenerinin gazı (35), tencerenin altı (35), yemeğin suyu (35), çardağın kapısı (36), telin arası (36), telin üstü (36), tarlanın tütünleri (36), tencerenin başı (36), tütünün hizmeti (37), tarlanın kenarı (37), ağacın dalı (37), babalarının yanı (37), zeytinin dibi (37), kardeşlerinin yanı (37), bayramın biri (38), damadın anası (38), kızının rahatı (38), damadın kazancı (38), adamın yeri (38), Recep'in gözü (38), Sıdika'nın küçüğü (38), onun kocası (38), kocasının ailesi (38), Ayşe'nin yüzü (38), tarlanın yükü (38), Recep'in üstü (38), tarlanın hakkı (38), kızının nikâhı (39), işin yarısı (39), ablalarının ardı (39), tarlanın işi (39), Recep'in gözü (39), komşunun kızı (39), büyüğünün kocası (39), Bekir'in tarlası (39), çardağın önü (39), tarlanın kıyısı (40), tarlanın etrafı (40), duvarın dibi (40), yuvasının yolu (40), ocağının dumanı (40), onun yeri (40), sıranın sonu (40), çalışmalarının hızı (40), yolun yukarısı (40), tarlasının başı (40), tarlasının lodosu (40), Fettah'ın karısı (40), incirin dalı (40), incirin dalı (40), zeytinin dalı (41), Rabiye'nin eli (41), zeytinin dalı (41), gözünün önü (41), zeytinin dalı (41), Hakk'ın buyruğu (41), baykuşun kendisi (42), onun sırası (42), ablasının sırtı (43), çardağın önü (43), düzlüğün ötesi (43), komşularının bağları (43), Zeliş'lerin çardağı (43), ağacın dalı (43), fenerinin ışığı (44), ışığın altı (44), mahallesinin tepeleri (44), mahallesinin ışıkları (44), otomobilin farları (44), gecenin içi (44), Cemal'in akranları (44), dondurmacının önü (44), çardağın içi (44), bekleyenlerin naraları (44), tenekelerin gürültüleri (44), kırmandalların yanı (44), Kemal'in yatakları (45), kırmandalların yanı (45), bahçenin kıyısı (45), yatağının kenarı (45), serginin kenarı (45), çardağın dibi (45), ateşin etrafı (45), yığının ateşi (45), otların yalımı (46), Cemal'in sevinci (46), Zeliş'lerin çardağı (46), fenerin ışığı (46), çardağın karanlığı (46), gecenin sessizliği (46), akşamın gürültüleri (46), keçinin aksırığı (47), kadının saçları (47),

yorganın dışı (47), yatağının kıyıları (47), çardağın direği (47), yatağının içi (47), ceketinin cepleri (47), sandığın dibini (47), yatağının ucu (47), çardağın gerisi (47), dışarının serinliği (47), yorganın altı (47), bacağının yanı (48), karısının bacağının sıcaklığı (48), karısının üstü (48), başının üstü (48), yatağın içi (48), karısının beli (48), yatağın içi (48), kuyunun yolu (49), kollarının hızı (49), duygunun eli (49), başörtüsünün altı (50), kovanın çekilişi (50), Zelişlerin tarlası (50)...

2. 1. 1. 2. Belirtisiz İsim Tamlamaları

İzmir Körfezi (5), insan sayısı (5), Urla ilçesi (5), Beşparmak Dağları (5), Karaburun dağları (5), dağ silsilesi (5), İzmir Körfezi (5), kuzey sınırları (5), Urla toprakları (5), dağ silsilesi (5), oyuk içi (5), güney sınırları (5), Ege Denizi (5), ilçe merkezi (5), Kurtuluş Savaşı (5), İzmir Körfezi (6), kuzeybatı sınırları (6), sebze bahçeleri (6), kuzey rüzgârları (6), narenciye bahçeleri (6), iklim koşulları (6), fizik özellikleri (6), fizik özellikleri (6), Akdeniz şehirleri (6), Akdeniz şehirleri (6), Ege Denizi (6), İstanköy kıyıları (6), insan sayısı (7), kıyı köyleri (7), güz başları (7), yaban ördekleri (7), turna sürüleri (7), ilçe merkezi (7), insan eli (7), dağ köyü (7), düşünce okulları (8), Kurtuluş Savaşı (8), insan sayısı (8), din ayrılıkları (8), hukuk düzeni (8), aşk hikâyeleri (8), Rum kızı (8), sokak araları (9), piyano sesleri (9), bağ yolları (9), laterna sesleri (9), Rum gençleri (9), Türk gençleri (9), İzmir İdadisi (9), Kurtuluş Savaşı (9), Yunan işgali (9), işgal orduları (9), serüven düşkünü (9), Türklük ayrılığı (9), ilçe halkı (9), savaş hâli (9), baba günü (9), Rum topluluğu (9), Rum topluluğu (9), utku haberleri (9), kurtuluş orduları (10), savaş kundakçıları (10), Urla beleni (10), Rum mahalleleri (10), Kurtuluş Savaşı (10), iskân hakkı (10), çoban köylüleri (10), toprak sahipleri (10), Rum malları (10), yangın yerleri (10), jimnaz binası (10), yangın yerleri (11), bel hizası (11), toprak yığınları (11), iskân davaları (11), üretim gücü (11), kıtlık yılları (11), iskân yolu (11), tahıl tarlaları (11), yangın yerleri (12), göçmen evleri (12), devlet

yapıları (12), kalfa işi (12), taş yapı (12), yaz başlangıcı (12), tütün zamanı (12), bağ zamanı (12), yaz ayları (12), okul tatilleri (12), baba evi (12), ikindi üstleri (12), Akpınar Deresi (12), zeytin ağacı (17), erguvan dalları (17), temmuz göğü (17), ikindi serinliği (17), ağustos böcekleri (17), buğday tarlası (17), gün ışığı (17), buğday sapları (17), işaret maksadı (18), sebze bahçesi (19), sebze bahçesi (19), badem ağaçları (19), kil topacı (19), fasulye sııkları (20), askerlik çağı (20), çardak halkı (20), sebze bahçesi (20), fasulye sııkları (20), çardak halkı (21), kol adaleleri (21), fasulye sııkları (22), böğürtlen kümeleri (23), mersin kümesi (24), sofrta tahtası (24), tarhana çorbası (25), somun ekmeğı (25), tarhana sahanı (25), sebze bahçesi (25), tarhana sahanı (25), ekmek parçaları (25), çorba sahanı (26), erkek eli (27), zeytin ağacı (27), sofrta tahtası (27), su testisi (27), tütün yaprakları (29), yol üstü (29), ana dalları (29), can sıkıntısı (30), Boşnak şivesi (30), cigara dumanı (30), işaret parmağı (30), orta parmağı (30), köylü cigarası (30), tütün kıymığı (31), kese kağıdı (31), dibek kahvesi (31), kahve takımları (32), bağ çubukları (32), çift zamanı (32), baş işareti (32), soru dizisi (32), baş işareti (33), kahve tepsisi (33), babalık hakkı (33), bostan korkuluğı (33), dana eti (34), et paketi (34), kahve tepsisi (35), et paketi (35), akşam telaşı (35), sofrta tahtası (35), sofrta bezi (35), diz boyu (36), baş tarafı (36), çocuk işi (36), kırma işi (36), akşam üstleri (36), tütün sergisi (36), tütün tarlaları (37), Kavala göçmenleri (37), tütün piyasası (37), mısır koçanı (37), erkek çocukları (37), deniz eri (38), Tepecik eri (38), saat başı (38), Bulgaristan göçmeni (38), Mandalan Ova'sı (38), yaz akşamları (38), yaz akşamları (39), tütün fidanları (39), yaz akşamı (39), et kokusu (40), akşam serinliği (40), mestan ağacı (40), Tenekeci Halil (40), yarasa sürüsü (40), kendi tarlası (40), akşam sofrası (43), iç sıkıntısı (43), çekirge ötüşleri (43), sebze bahçesi (43), tütün sergisi (43), gün ışığı (43), gemici feneri (44), bağ kuleleri (44), sıra mahallesi (44), elektrik ışıkları (44), Altıntaş mahallesi (44), akşam sofrası (44), kır yerleri (44), tütün tarlası (44), tütün sergisi (45), mısır koçanı (45), sevinç çığlıkları

(46), mısır koçanı (46), bağ çubukları (46), mısır koçanları (46), boyun damarları (46), teneke sesleri (46), köpek havlaması (47), köşe direği (47), cigara paketi (47), el yordamı (47), ayak ucu (47), tütün tarlası (47), sırt üstü (48), su tenekeleri (49), bağ kütükleri (50), yol arası (50), erguvan kümeleri (50)...

2. 1. 1. 3. Sıfat Tamlamaları

Üç yan (5), bir çizme (5), bu çizme (5), iki dağ (5), iki dağ (5), bir şekil (5), küçük tepeler (5), dip kıyı (5), iki yüz elli metre (5), küçük tepeler (5), güney sınır (5), küçük bir liman (5), dört kilometre (5), küçük liman (5), yeşil bir yarımada (6), bu adacık (6), bu yarımada (6), arka kıyı (6), iki yıl (6), bir yıl (6), bereketli tarla (6), meyveli ağaç (6), bu kıyı (6), bir balık (6), bir rüzgâr (6), doğal koşul (6), geniş kıyı (6), elverişli toprak (6), bu seçim (7), bir tarla (7), bir kayık (7), bu topraklar (7), küçük parçalar (7), bir derece (7), her karar (7), bir çizgi (7), bir bulut (7), küçük bir baskı (7), eski uygarlık (7), dik yamaç (7), bir dağ (7), bir kültür (8), bu olay (8), bu yer (8), bir tarih (8), bu yarımada (8), büyük çoğunluk (8), bir iki cümle (8), küçük bir zarar (8), yükselen tepe (8), bayındır bir kent (8), küçük liman (8), ipsis sapsız kimseler (9), her yenilik (9), çok kişi (9), büyük çoğunluk (9), bütün fesatlıklar (9), her zaman (9), öksüz kent (10), her gün (10), o ordular (10), bir saksı (10), birkaç ev (10), tek tük evler (10), bir kısım (10), değişik bölge (10), değişik işler (10), bu göçmenler (10), yakın ilçeler (10), büyük göç (10), iki yaş (10), her gün (10), acı anı (10), zengin mahalle (10), bir servet (10), tek parça (10), beyaz mermer (11), bir burjuvazi (11), bir servet (11), mermer döşeme (11), taş toprak (11), küp altın (11), yerli arabacı (11), küçük otlaklar (11), lastik bir top (11), uzun zaman (11), bir üretim (11), bir hayli (11), bütün kırlar (11), bir iki yıl (11), eski değer (11), eski tütüncüler (11), yerli bağcılar (12), her yıl (12), eski bağ (12), bir derece (12), küçük tarla (12), iki katlı bağ (12), çalışkan insanlar (12), her çeşit (12), dinlenmiş uyku (12), bir gün (12), bu kırlar (12), çocukça gurur (12), hafif bir

kıvrım (13), güzel kent (13), küçük unutulmuş yalnız bir ilçe (13), unutulmuş şeyler (13),
 evcil hayvan (17), uykulu bereketsiz bir tembellik (17), kopmuş urgan (17), küçük kardeş
 (17), küçük kız (18), ilk fırsat (18), bir kere (18), küçük kız (18), her zaman (18), şaşkın
 bakış (18), küçük omuz (19), sarı keçi (19), üç tarla (19), bir zarar (19), iki taraf (19), sık
 böğürtlen (19), yabancı erguvan (19), ağır bir sıçrayış (19), iki karış (19), iki sıra mısır (19),
 küçük oğul (19), büyük oğul (19), iki kız (19), birkaç kök fasulye (20), kısa bir sessizlik (20),
 küçük bir hareket (20), iki yüz adım (20), bu küçük bahçe (20), sakın bir ses (20), kısa bir
 an (21), ayrı şeyler (21), lüzumsuz bir hareket (21), aptalca bir hareket (21), iri kemik (21),
 güçlü el (21), kuvvetli kol (21), küçük gösteri (21), emzikli çocuk (22), küçük bacak (22),
 alıcı göz (22), başka baba (22), kaçamak bir bakış (22), bu şaka (22), bir hız (22), bir dikkat
 (22), bir hikmet (22), çok bir zarar (22), yeni bir urgan (22), küçük bir olay (23),
 beklenilmedik bir hareket (23), bu durum (23), tuhaf koku (23), dik göğüs (23), bir ürperme
 (23), hafif bir sille (23), birkaç adım (23), o an (24), bu küçük selam (24), iki adım (24), kısa
 bir zaman (24), hiçbir şey (24), okkalı bir yumruk (24), koyu gölge (24), incecik güneş (24),
 büyük bir bakır sahan (25), dört beş baş susuz yetiştirilmiş domates (25), iki baş soğan (25),
 eski bir konserve (25), bir zarar (25), bu laflar (25), görgülü insanlar (26), küçük yer (26), bir
 domates (26), bir zaman (26), her sofraya (26), her fırsat (26), önemsiz bir sebep (26), güç bir
 hava (26), bir iki kaşık (27), garip şey (27), bir kaşık (27), küçük bir badem (27), küçük
 badem (28), bu sıcak (28), iki hasır (28), bir sandık (28), incecik iki yatak (28), bir tencere
 (28), iki kız (29), bir ses (29), küçük kız (29), bir dal (29), küçük kız (29), uzunca bir değnek
 (29), birkaç karış (29), başka türlü (29), külot bir pantolon (30), yün çorap (30), özel bir
 dikkat (30), bir adım (36), iki paket (30), bir cigara (30), boş el (31), birkaç adım (31), bir
 balgam (31), yarım kiloluk kese kağıdı (31), bir lüle kahve (31), alt dudak (31), dargın çocuk
 (31), iki kahve (32), iki taş (32), her sefer (32), hiçbir şey (32), yirmi lira (32), bu soru (32),

ikinci bir soru (32), yarım kilo (34), yarım kilo et (34), beş lira (34), küçük bir kese (34), iki buçuk liralık (34), çabuk bir yürüyüş (35), ertesi gün (35), bir şey (35), kırk kargı (36), on adım (36), iki sıra kazık (36), kalın teller (36), iki tel (36), bir gün (36), bambaşka bir adam (36), bütün gün (36), koca bir sergi (36), hastalıklı bir fidan (36), bir yaprak (36), kısa bir dolaşma (36), erken saat (36), on kargı tütün (36), yirmi beş yıl (37), iki yıl (37), o gün (37), bu gün (37), bir gün (37), beş gün (37), dört çocuk (37), iki aylık (37), üç aylık (37), erkek çocuk (37), ilk kız (38), üç kız (38), bir buçuk saat (38), her yıl (38), iki bayram (38), yumuşak huylu (38), iki saat (38), büyük kız (38), on iki dönüm (38), üç yaş (39), her yıl (39), sıkışık zaman (39), iki yıl (39), erkek evlat (39), keyifli zaman (39), buz kızlar (39), bir yer (39), büyük kız (39), uzun bir süre (39), boş bir küfe (39), boz renkli kara kurbağa (40), örme taş duvar (40), bir kaplumbağa (40), ilk sıra (40), bütün tarlalar (40), sessiz bir çalışma (40), küçük bağ (40), bir baykuş (40), ağır tembel bir uçuş (40), o uğursuz (41), bir taş (41), o baykuş (41), her akşam (41), her akşam (41), bir serçe (41), bir haksızlık (41), bir serçe (41), bu iş (41), her akşam (42), bir serçe (42), bir taş (42), her akşam (42), birkaç adım (42), bir hiza (42), o Boşnak (42), yan göz (42), sarı lira (42), bir adım (42), bir yumruk (43), bu konu (43), ilk defa (43), bir gece (43), bir iki adım (43), son lokma (44), büyük şehir (44), üç adım (44), komşu tarla (44), şehirli akran (44), bir sinema (44), bir dondurmacı (44), küçük bahçe (44), kuruyan otlar (45), küçük yığın (45), kuru odun (45), bir neşe (45), kuru ot (46), üç beş parça kuru değnek (46), bir iki parça odun (46), o sıkıntı (46), bir ses (46), o sıkıntı (46), bir el (46), bir iki defa (46), üç çember (46), bir iki köpek (47), bir iki saat (47), kısa zaman (47), o kısacık gezinti (47), yeni bir nefes (48), bir erkek evlat (48), bir an (48), üç dört yıl (48), bütün gece (48), ilk kova (49), bu rüya (49), bir an (49), iki kulaç (49), üç adım (49), bu düşünce (50), bir adım (50), birkaç defa (50), geçen zaman (50), küçük bir bağ (50), ikinci kova (50)...

2. 1. 2. İkilemeler

2. 1. 2. 1. Aynı Sözcüklerin Tekrarıyla Kurulan İkilemeler

acele acele: “*Acele acele vedalaştı.*” (83)

al al: “*İkisinin de yanakları al aldı.*” (176)

ardı ardına: “*Zamanı gelince tayfası ile iki gün ardı ardına gelir ağaçlarda ne var ne yok toplar giderdi.*” (155)

ayrı ayrı: “*...bazen ayrı ayrı gündeliğe giderler, un, yağ, et parası kazanmaya gayret ederlerdi.*” (62)

baştan başa: “*Sergi yeri baştan başa aydınlandı.*” (45)

çabuk çabuk: “*Yanında onun, çabuk çabuk karışan saçlarını düzelttiğini gördü.*” (79)

el ele: “*...incecik bir yolda, el ele vermiş ilerleyen bir kadın bir erkek resmi vardı.*” (127)

geri geri: “*Görseydiniz nasıl geri geri gittiğini hepiniz eğlenirdiniz.*” (249)

gide gide: “*...turna sürülerinin yükseklerde gide gide kaybolan bir bulutun, çağırışını...*” (7)

göz göze: “*Dört kişilik grup Ali Onbaşı ile göz göze gelmekten kaçınarak birbirine yaklaştı.*” (205)

hemen hemen: “*Yolun iki tarafı hemen hemen geçtikleri bütün kır yollarında olduğu gibi erguvanların...*” (220)

ikişer ikişer: “Onlardan sonra sırayla öbür kızlar **ikişer ikişer** oyuna katıldılar.”
(75)

karşıdan karşıya: “**Karşıdan karşıya** sizi göreyim de yanınıza gelip derdimi söylemeyeyim.” (102)

kolay kolay: “Böyle bir kere söylenmeye başladı mı **kolay kolay** susmazdı artık.”
(18)

küçük küçük: “Kalabalıktan biri, o anda aradan geçen on günün **küçük küçük** kaygılarının, umutlarının...” (71)

nefes nefese: “...gömleği terden sırtına yapışıp **nefes nefese** kaldığı bir...” (76)

pırıl pırıl: “Işıklı **pırıl pırıl**, hızlı...” (45)

sık sık: “...bu yüzden **sık sık** içeri girer çıkarsa da cebinden harçlığı, önünden rakısı eksik olmazdı.” (110)

soluk soluğa: “Kör Fehmi ile Bekir **soluk soluğa** geldiler.” (173)

şaşkın şaşkın: “Recep anlatılanları **şaşkın şaşkın** dinliyordu.” (192)

tekrar tekrar: “**Tekrar tekrar** açıp okudum.” (125)

uzun uzun: “Kör Fehmi **uzun uzun** soruşturmayı gerekli görmedi.” (172)

üst üste: “Sabahtan beri dizilen tütünlerin kargıları çardağın kapısına doğru uzatılarak **üst üste** yerleştirilmişti.” (29)

yan yana: “**Yan yana** zeytinin gölgesine oturdular.” (30)

yavaş yavaş: “Önlerinde *doğuya doğru iyice uzanan gölgeleri, yavaş yavaş çetirlikler arasından ovaya doğru iniyorlardı.*” (214)

2. 1. 2. 2. Eş veya Yakın Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

akıl fikir: “Şimdi *aklı fikri* evlenmekteydi.” (107)

beş altı: “Sağda *beş altı* yüz adım ileride, alaca karanlıkta güç seçilen bir dam işaret etti.” (216)

beş on: “...ayak izlerini inceleyen Yaşar, Kadiovacıklılara doğru *beş on* adım ilerledi..” (171)

bet beniz: “Kadın *beti benzi* uçuk, koşuyordu.” (170)

bir iki: “Eh *bir iki* gün geç de olsa çıkar elbet.” (247)

birer ikişer: “*Birer ikişer* karış, arayla dizili, dört beş iri taşın üstünden sekerek...” (211)

çalı çırpı: “...ateşi beslemek için, çevrelerinde eğilmiş, *çalı çırpı* aranıyorlardı.” (95)

dağ taş: “Sorma on beş gündür dolaşmadık *dağ taş* bırakmadık!” (251)

doğru dürüst: “Eylül başından beri yağmur beklemişler, bir türlü *doğru dürüst* yağmur yağmamıştı.” (223)

dört beş: “*Dört beş* baş susuz yetiştirilmiş domates, çakıyla dörde bölünmüş...” (25)

evirdi çevirdi: “Adam mektupları elinde *evirdi çevirdi.*” (135)

gamsız tasasız: “...geceyi rahat **gamsız tasasız** karşılayan bir davranışları vardı.” (178)

güç bela: “Karısı etrafta aradı taradı **güç bela** iki parça kağıt bulabildi.” (185)

hâl hatır: “**Hâl hatır**, son yağmurdan sonra tarlaların durumu üzerine üç beş konuşma geçti aralarında.” (191)

iki üç: “O **iki üç** gündür hava açtıkça çardağın önünde yazdan kalma bir badem kütüğünü parçalıyordu.” (169)

itiş kakış: “Kör Fehmi telaşlanan Bekir’i **itiş kakış** “Gir içeri sen görünme!” diye arabanın içine...” (165)

kırık dökük: “...çardağının **kırık dökük** eşyasını yüklettiği eşeğini önüne katmış...” (165)

kolu kanadı: “Cemal’in birden **kolu kanadı** kırıldı.” (120)

para pul: “Selim Bey, oğlunu evlendirmek istiyor, oğlu bulduğu **paralı pullu** ev kızlarını almaya yanaşmıyordu.” (239)

sessiz sedasız: “Sergi yerine kız kardeşinin serdiği yatağa **sessiz sedasız** uzandı.” (60)

üç beş: “Cebinde çavuş aylıklarından bile biriktirdiği **üç beş** kuruş vardı.” (107)

yalvar yakar: “**Yalvar yakar** ikisini bir kahveye soktu.” (118)

2. 1. 2. 3. Karşıt Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

alım satım: “...İzmir’de aşlık **alım satımıyla** uğraşırdı.” (238)

alt üst: “Bu küçük olay birkaç bütün düşüncesini **alt üst** etti.” (108)

az çok: “Bekir **az çok** işi anlar gibi oldu.” (116)

büyük küçüklü: “...ana caddesine girerken, grubun arkası sıra, **büyük küçüklü** çocukların...” (258)

gelen giden: “...her seferinde kapıdan başını uzatıp **gelen giden** var mı diye baktıktan sonra yerine oturuyordu.” (91)

içini dışını: “O Kadiovacıların **içini dışını** iyi bilir.” (96)

ileri geri: “...konuşmuyor, artan bir hızla **ileri geri** sallanıp duruyordu.” (86)

karı koca: “...geçen Kadiovacıklı Ali Onbaşı, **karı kocanın** hizasına gelince durdu.” (64)

öte beri: “Kalktı, şaşkın şaşkın, çardağın içinde **öteye beriye** bakındı.” (86)

sağ sol: “**Sağa sola** dağılan bir tomar defter yaprağı görmenin verdiği şaşkınlık...” (133)

yatıp kalkmak: “...yemek içmek, çalışmak, **yatıp kalkmakla** kısıtlı yaşayışlarını...” (27)

2.1.2.4. Biri Anlamli Biri Anlamsız Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

konu komşu: “Bu dolaşmalar, **konu komşunun**, Kadiovacıların, Zeliş’in gözünden kaçmadı.” (142)

çoluk çocuk: “Beride, tarlasının lodosunda, Fettah’ın karısı, **çoluk çocuğu**...” (40)

tek tük: “...yangından kurtulmuş, **tek tük** evlere, Rumeli’den Anadolu’ya göçen...” (10)

zar zor: “*Zar zor yutkundu.*” (176)

2. 1. 2. 5. İkisi de Anlamsız Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

süklüm püklüm: “...uyuşuk uyuşuk **süklüm püklüm** dolaşan ikide bir...” (72)

2. 1. 2. 6. Yansımalı Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

oflaya puflaya: “Kalktılar, **oflaya puflaya** gelen Sümbül kadını karşıladılar.” (145)

vah vah: “...o kadar **vah vah** ederlerken, işleri bittikten sonra biri...” (144)

fıs fıs: “...incirin altında **fıs fıs** konuşurlarken görürdüm der, olur biter.” (116)

2. 1. 3. Alıntı Sözcüklerin Köken ve Anlam Bilgisi

Romanlarda geçen alıntı sözcüklerin anlamları verilirken bağlam dikkate alınmıştır. Bu sebeple Türkçe ek ve yardımcı fiil almış sözcüklerin örnekleri, anlamı tam ifade etmesi amacıyla verilmiştir.

abdest (Far.): Halk ağzında tuvalet anlamında.

“Entarisinin eteklerini **aptesten** yeni kalktığını belli edecek hareketlerle düzeltti!” (80)

acaba (Ar.): Şüpheli ve emin olunmayan.

“**Acaba** kim? Zeliş mi, anası mı?” (44)

acemilik (Ar. + T.): Tecrübesizlik.

*“Korkarım bir **acemilik** etmesin!” (83)*

adale (Ar.): Kas.

*“Dirseklerine doğru gerilen kol **adalelerinin** varlığını duyurmak isteyen bir dili var gibi geldi ona.” (21)*

adam (Ar.): İnsan.

*“...elbette ki ilkel bir toplumun **adamı** olamaz.”*

âdet (Ar.): Bir alışkanlık, görenek.

*“Zeliş karşılayıcılara söz yetiştirir, **âdet** olduğu üzere akranı kızlarla...” (71)*

âdeta (Ar.): Sanki, hemen hemen.

*“...ama setin üstüne atlamaya **âdeta** üşendi, tekrar bahçeye doğru dönünce...” (20)*

adlî (Ar.): Adalet ile ilgili olan.

*“Ne de olsa **adlî** işler üzerinde onun daha konuşulabilecek bir bilgiye sahip olduğu açıktı.” (192)*

aferin (Far.): Takdir etmek amacı ile kullanılan söz.

*“**Aferin** kız! Aferin! Dayat!.*

afet (Ar.): Sonu bir zarar ya da hasara sebep olan doğa olayları.

*“Bütün bu art arda gelen **afetler** kasabanın görünüşünü bir hayli değiştirdi.”*

(11)

ağustos (Lat.): Yılın sekizinci ayının ismi.

*“**Ağustos** sonlarına doğru bir akşam üstü, Zelişle kardeşi tarladaydılar.” (133)*

ahbaplık (Ar. + T.): Yakınlık, dostluk kurma.

*“Hesapları, **ahbaplıkları** bu yolda uzayıp gitti.” (117)*

ahır (Ar.): Büyükbaş hayvanların beslendiği kapalı alan.

*“Dişi diye bütün tanıdığı, **ahırında** beslediği, sırasında yükünü sarıp...” (108)*

ahiret (Ar.): Öldükten sonra günah ve sevaplar nezdinde yaşanılacak yer.

*“Benim dünya **ahiret** iki cihanda sevdiğim sizsiniz.” (126)*

ahval (Ar.): Olaylar.

*“Bu **ahvali** alemde sözünü özel bir dikkatle kullandığını anlamak güç değildi.”*

(30)

aile (Ar.): En küçük birimini, karı koca ve çocuğun oluşturduğu toplumsal yapı.

*“...bu büyük göç sırasında **ailesiyle** birlikte Rumeli'den Anadolu'ya göçtüğü zaman...” (10)*

ait (Ar.): Dahil olma.

*“Bugüne değil de geleceğe **ait** düşlerle yaşanan çağda bir kumaşı beğenip de...”*

(146)

akıbet (Ar.): Sonuç.

*“Dünden beri kızımın **akıbeti** meçhul bulunması...” (194)*

akıl hocalığı (Ar. + Far.): Birine yol gösterme, akıl öğretme.

*“...Bekir’e yanaştı ona **akıl hocalığı** etti.” (142)*

akla yakın (Ar. + T.): Akıl ile anlaşılabilir nitelikte olan.

*“...belli abdest yerleri, bulunmadığından, **akla yakın** bir yalandı bu.” (80)*

akraba (Ar.): Soy ve kan bağından oluşan aile fertleri.

*“Ne senin dayınlara gidelim ne de bizim hısımlar **akrabalara!**” (211)*

akran (Ar.): Yaş veya herhangi bir durumda birbirine eşit olan.

*“...kuyuya çıkan geçitten Cemal’in **akranı**, Cemal’den daha ufak yapılı bir delikanlı çıktı.” (52)*

alaka (Ar.): İlgi, bağlantı.

*“Ve hadise il bigâne **alakası** bulunmadığını...” (204)*

alaylı (Rum. + T.): Bir kişiyi ya da bir şeyi küçümser tavırda bulunmak.

*“Gözlemecinin oğlu **alaylı** bir tavır takındı.” (52)*

âlem (Ar.): Çevre, herkes.

*“Bu ahvali **âlemde** sözünü özel bir dikkatle kullandığını anlamak güç değildi.” (30)*

aleyh (Ar.): Bir kimsenin ya da bir şeyin karşısında olma.

“Üç şahit var **aleyhinde!**” (203)

ama (Ar.): Çelişkili ya da şartlı iki ifadeyi birbirine bağlamak için kullanılan bağlaç.

“**Ama** böyle de olsa, ne Türkün Rumun zeytinine ne de Rumun Türkün bağına...”
(8)

amele (Ar.): İşçi.

“...bulmuş hamarat **ameleyi** kaçırmak istemez elinden.” (143)

an (Ar.): Zaman birimi.

“Bir **an** bu sıkıntılarının, uykusuzluğunun hiç önemi, söylenmeye değer tarafı yok gibi geldi.” (49)

anason (Rum.): Maydanozgillerden bir bitki.

“Mal sahibi ile **anason**, buğday ektiler.” (107)

aptal (Ar.): Zeka ve anlama kabiliyeti düşük olan.

“Belki de **aptalca** bir hareketti.” (21)

arazi (Ar.): Yer, alan.

“...kolaylıkla kaybolmalarına yardım edebilirdi **arazinin** durumu.” (175)

armalı (İt. + T.): Bir şeyin simgesi olan şekil ile belirtilmesi.

“...her biri bir servete değen evlerin **armalı** demir kapılarının...” (11)

arsa (Ar.): Tarım dışı yapı için ayrılmış alan.

“Bu ev **arsa** tapuları arasına Urla yakınlarında ucuza...” (238)

arz (Ar.): Üst makama bildirme.

“...yüksek makamlarına **arz** ve sevk olunduğunu bildiren bir yazı yazdı.” (204)

arzulu (Far. + T.): İstekli olma.

“...saçlarından tutup sürükleyecek kadar **arzulu** görünen davranıştı sadece.”
(105)

asıl (Ar.): Gerçek olan.

“Söz buradan, Halil’in **asıl** merakına geçti.” (119)

askerlik (Ar. +T.): Yurdunu korumak için orduda yapılan görev.

“**Askerlik** çağında görünen delikanlı keçiyi bahçeden dışarı sürüklerken...” (20)

aşık (Ar.): Bağlanan, aşırı seven.

“Bir de **aşıkların** mektup alıp verdiklerini duyardı.” (102)

aşk (Ar.): Birine bağlanma, aşırı sevmek.

“Arada sırada bazı **aşk** hikâyelerinin, bir Rum kızının bir Türk’ü sevmesinin...”
(8)

ateş (Far.): Cisimlerin tutuşması ile çıkan ısı ve ışık.

“Arada bir ocağa uğrayıp kaynayan tencerenin altındaki **ateşi** yemeğin suyunu yoklamayı unutmuyordu.” (35)

avans (Fr.): Önden verilen.

*“Verdiği **avansa** rağmen Zeliş çok defa kardeşini geçer...” (64)*

avlu (Rum.): Herhangi bir yapının etrafındaki üstü açık ve etrafı duvar ile çevrili olan alan.

*“Aynacı kadın **avlu**ya açık kapısından ahret kokuları gelen...” (136)*

avukat (Ar.): Hukuka bağlı olarak, adalet için yardımına başvurulmuş meslek grubuna mensup kişi.

*“Katiller **avukatlarını** vurulanların saldırılarına uğradıklarına inandırdılar.” (183)*

ayarsız (Ar. + T.): Bir şeyin, düzenini devam ettirebilmesi için gerekli durumun bozulmuş hâli.

*“Sesindeki **ayarsızlığa** uyan hareketlerle keçinin, bir ucu...” (21)*

aynacı (Far. + T.): Ona karşı tutulan her şeyin görüntüsünü veren cam çeşidini satan kimse.

*“**Aynacı** kadının ikindi üstü diye gösterdiği parça, sonradan kediye gösterdiği parçaydı.” (136)*

azarlamak (Far. + T.): Ters konuşmak, haddini bildirmek.

*“Annesinin **azarlamasına** pek aldırmadı.” (18)*

azap (Ar.): Eziyet.

*“...babasını **azap** içinde bırakmak için yetiştirdi!” (238)*

badanalamak (Fr. + T.): Duvarlara boya sürmek.

“Beş on adım yürüdüktan sonra, sağda cephesi kireçle **badanalanmış** kapı pencere...” (113)

badem (Far.): Badem ağacının yemişi.

“...büyük bir **badem** ağacının altında Topal Avni Bey’in yarıcılarının çardağı vardı.” (19)

bahane (Far.): Bir sebepten dolayı, gerçek olmayan bir şeyi öne sürmek.

“...tarlanın kenarında laf atarlarken olur olmaz **bahanelerle** çardaktan çıksın...” (104)

bahar (Far.): Kış ve yazdan sonra gelen ılık geçen mevsim.

“-**Bahara** askersin! -Olsun.” (122)

bahçe (Far.): Bitki yetiştirilen topraklı alan.

“...tek tük narenciye **bahçelerine** karşılık, açıklıklarda zeytinlikler...” (6)

bahşiş (Far.): Gerekli olan karşılık dışında fazladan verilen para.

“Boya parasının üstüne on beş kuruş da **bahşiş** alan boyacı memnun uzaklaştı.” (111)

bakkal (Ar.): Yiyecek içecek satılan küçük dükkân.

“Pazara inince ilk işi, okula gittiği günlerde defter kalem aldığı **bakkala** uğramak...” (101)

bakla (Ar.): Baklagillerden yeşil bir bitki.

“...işaretlediği **baklaları** görebilmek için eğildikçe eğiliyorlardı.” (147)

balgam (Ar.): Salgılı tükürük.

“...ustaca bir **balgam** fırlattı.” (31)

banknot (Fr.): Kağıt para.

“...**banknotları** cebine indirmeyi uygun buluyordu.” (239)

bar (İng.): Dans edilen içkili eğlence mekanı.

“Nuri Bey daha on yedi yaşında **bar** patronlarının...” (239)

bari (Far.): Hiç olmazsa anlamında kullanılan zarf.

“Söyleyeyim de kızın da duysun **bari** gizli değil ki bütün alemin dilinde.” (99) nu

basiret (Ar.): Doğruyu görebilme yetisi.

“Kızın **basireti** çözülsün.” (136)

basit (Ar.): Kolay. “

Çalışan insanların o eksilmeyen hayat gücüyle bu **basit** takılmalar...” (67)

bazen (Ar.): Kimi zaman.

“**Bazen** çıkıp su tenekelerini dolaşıyordu.” (59)

bazı (Ar.): Kimi zaman ya da kimisi.

“Yerli Rumlar arasında o güne kadar zararsız gibi görünen **bazıları** da bunlar gelince...” (9)

bekâr (Ar.): Evli olmayan.

“...Filiz sokakta oturur, **bekâr**, sabıkası yok, okuryazar.” (266)

bela (Ar.): Sonu zarar olan sıkıntılı hâl.

“Ne **bela** geldiyse başıma bu yüzden geldi!” (113)

beraat (Ar.): Suçlu görülen kişinin aklanması.

“**Beraat** eden hapishaneden çıktıktan sonra Urla’da bir gün duramadı.” (184)

beraber (Far.): Birlikte bir arada.

“Evlenelim, küçük bir damımız olsun, içinde **beraber** yatıp beraber kalkalım.”
(100)

berduş (Far.): Serseri.

“Senin gibi **berduşların** her dediği işe benden başka...” (159)

bereketli (Ar. + T.): Bolluk, çokluk içinde olan.

“...bir yıl tahıl ekilen **bereketli** tarlalara bırakır.” (6)

beter (Far.): En kötüsü.

“**Beter** ol, deyyus!” (156)

beton (Fr.): Çimento ile suyun karışımıyla oluşan sert yapı malzemesi.

“Bütün yaz çiğnedikleri taban toprağı **beton** gibi olmuştu.” (162)

beyan etmek (Ar. + T.): Bildirmek.

“...külliye inkarla ademi malumat **beyan etti.**” (204)

beyaz (Ar.): Ak.

“Aynacı kadının ardından **beyaz** badanalı bir duvar boyunca...” (136)

beygir (Far.): At.

“...yakınında bağlı bir **beygiri** bulundukları yerden görebiliyorlardı.” (213)

biber (Rum.): Patlıcangillerden gelen bir bitki çeşidi.

“...domates, **biber**, patlıcan yetiştirilmiş, bahçenin kıyılarına...” (19)

bigane (Far.): İlgisi olmayan.

“Ve hadise ile **bigane** alakası bulunmadığını, oğlunun fiiline iştirak...” (204)

bigünah (Far.): Günahsız.

“...oğlunun suçunun kefarecini, babasının **bigünah** olarak çekmesi...” (225)

bihaber (Far. + Ar.): Habersiz.

“...nerede bulunduğundan tamamen **bihaberler.**” (226)

bilahare (Ar.): Daha sonra.

“**Bilahare** takdir elbette ki makamı celilimize aittir.” (226)

bilakis (Ar.): Aksine.

“Ben bu kadar yardım edeyim de **bilakis.**” (97)

bililtizam (Ar.): Bilerek.

*Zeliş'in Bekir'le nişanlı olduğunu yazmadığını **bililtizam** yazmadığını...* (193)

bilistifade (Ar.): Faydalanmak.

*"...yokluğumdan **bilistifade** eşyalarımı yüklediğim hayvanımla..."* (193)

billahi (Ar.): İnandırma anlamı için kullanılan yemin.

*"Hem vallaha hem **billaha** mı?"* (33)

bina (Ar.): Yapı.

*"...eski jimnaz **binasının** tek parça büyük beyaz mermer sütunlarının..."* (10)

binaenaleyh (Ar.): Bundan dolayı.

Bundan dolayı. *"Madem ki sözlüyüm **binaenaleyh** alacağım."* (201)

binnetice (Ar.): Sonuç olarak.

*"...sayın makamınızdan **binnetice** suçluların derhal yakalanmalarını..."* (194)

bizzat (Ar.): Kendisi.

*"Adamlarınız kifayetsizse **bizzat** kendiniz alakadar olun."* (231)

bostan korkuluğu (Far. + T.): Kendisinden çekinilmeyen güçsüz kimse.

*"Neciyim ben **bostan korkuluğu** mu?"* (33)

buhran (Ar.): Bunalım.

*"Henüz **buhranın** sarsıntıları devam ederken..."* (11)

burjuvazi (Fr.): Kent, soyluluk.

“...kökleşmiş bir **burjuvazinin** kurdu  , her biri bir servete değen...” (11)

cam (Far.): Silisli kumdan yapılan kırılgan ve ince nesne.

“  b  r **camlar**   n cam da dahil ya kırık ya da   atlaktı.” (157)

canlı (Far. + T.): Yaşamsal faaliyet gösteren varlıkların tümü.

“Bütün **canlıların** bitkilerin ağaçların gölgelerine çekilmiş...” (17)

cebren (Ar.): Zorla.

“...bıçağı dayayarak **cebren** ve tehdit suretiyle sürükleyerek...” (194)

ced (Ar.): Soy.

“A kızım, bu sanat yedi **ceddinden** miras Zeliş’e.” (67)

cehennem (Ar.): Sıkıntılı bir yer.

“**Cehenneme** kırmış boynunu, boynu kırılacak!” (19)

ceket (Fr.):   n kısmı d   meli ve kolları uzun olan giysi   e  idi.

“**Ceketini** yerine astı.” (47)

celil (Ar.): Yüce.

“Bilahare takdir elbette ki makamı **celilinize** aittir.” (226)

cenaze (Ar.): İnsan   l  s   ve törenine verilen ad.

“**Cenazeleri** kaldırılırken bütün Urla a  ladı.” (183)

cep (Ar.): Kıyafet ya da çantanın i   kısmına astar ile yapılan bölme.

“*Cebinde bir formalık en sevilen manileri, defteri, kalemi...*” (101)

cephe (Ar.): Yön, bölüm.

“...sağda *cephesi* kireçle badanalanmış, kapı, pencere çerçeveleri..” (113)

cesaret (Ar.): Kendine güven ile atılganlık.

“*Cesareti* varsa görünsün gözüne bir daha!” (58)

cevap (Ar.): Karşılık olarak verilen yanıt.

“...kendisine görünsün, *cevap* versin.” (104)

ceviz (Ar.): Kalın gövdeli olan ve hemen her bölgede yetiştirilebilen ağacın kabuklu yemişi.

“Bağ bozumu, bademlerin, *cevizlerin* çırpılması, tütünlerin köklenmesi...” (153)

ceza (Ar.): Yanlış bir davranış sonucu uygulanan yaptırım.

“*Ceza* kanununun kadın kız kaçırma, müessir fiili ile ilgili...” (110)

cezve (Ar.): Kahve pişirilen kap.

“Ocağı kuru bağ çubuklarıyla ateşledi. *Cezveyi* sürdü.” (32)

ciddi (Ar.): Gerçek olan, önemli, şakasız.

“Kocasının sözünü *ciddiye* aldı.” (22)

cigara (İsp.): İnce kağıda sarılmış sarılan ve dumanı çekilerek içilen tütün.

“Ortaya bırakılan paketten bir *cigara* aldı.” (30)

ciğerimin köşesi (Far.): Çok sevdiğim anlamındaki söz.

“...ah **ciğerimin köşesi**, yahut senden başka senden başka yârim yok.” (74)

cihet (Ar.): Taraf.

“...şiddetle tecziyeleri **cihetine** gidilmesini...” (194)

cins (Ar.): Çeşit.

“...önünde giden bir dışısını görünce zapt olunmaz **cinstendi**.” (160)

civar (Ar.): Etrafı, yakın olan.

“**Civar** köylülerin onun bu hükümet dairelerinde...” (191)

coğrafya (Ar.): Yeryüzündeki fiziksel ve beşeri yönlerden inceleyen bilim dalı.

“...Urla’nın **coğrafya** fizik özelliklerinin öbür Akdeniz şehirlerine...” (6)

cömertlik (Far. + T.): Eli açık olmak, esirgememe durumu.

“...**cömertliği** o derece avutur, coştururdu.” (12)

cübbe (Ar.): Mezuniyet törenlerinde giyilen ve bazı meslek gruplarının da giydiği uzun, bol ve düğmesi olmayan giysi.

“**Cübbelerini** giydikleri sırada hakime:” (198)

cümle (Ar.): Tümce.

“Ama bu **cümle** o kadar önemli, söylenmesi o kadar gerekli...” (62)

cüzdan (Ar. + Far.): Para taşımak için kullanılan küçük çanta.

“Bekir de bir yolunu bulup nüfus **cüzdanını** babasından alacak...” (118)

çabuk (Far.): Hızlı olan.

“Bağların yerini daha geç yeşerip daha **çabuk** çıplaklaşan tütün, tahıl tarlaları aldı.” (12)

çadır (Far.): Bez ya da plastik malzemeden yapılmış direklerle ayakta duran barınak.

“İleride Yörük **çadırlar** var.” (178)

çakal (Far.): Kurttan küçük yaban hayvanı.

“Harmanlara inen **çakalları**, domuzları bekleyenlerin naraları...” (44)

çamaşır (Far.): Giysi.

“...kuyunun başında **çamaşırın** suyunu ateşe vurmuşlar.” (95)

çardak (Fa+ Ar.): Tarla, bahçelere yapılan barınak.

“Zeliha **çardağın** kapısından çıkıp durdu.” (17)

çare (Far.): Çözüm yolu, derman.

“...Zeliş’i nasıl edip de görebileceği yolunda bir **çare** gelmiyordu.” (60)

çarşamba (Far.): Haftanın üçüncü günü.

“Önümüzdeki salıya **çarşambaya** kadar bekleyin.” (226)

çarşı (Far.): Genelde merkez alanlarda olan ve alışveriş için dükkânların sıralı olduğu alan.

“...**çarşıya** bir şey almaya gönderdiği zamanlarda...” (166)

çember (Far.): Merkezden aynı uzaklıktaki noktaların oluşturduğu kapalı eğri.

“...havada dönmeye, **çemberler** çizmeye başladı.” (40)

çene çalmak (Far. + T.): Çok konuşmak, gevezelik etmek.

“...birini bulursa **çene çalar**, arada bir canı isterse...” (36)

çeşit (Far.): Tür.

“Bir **çeşit** hayal kırıklığına uğradı.” (108)

çeşme (Far.): İçinden gelen suyun oluk ya da başlıktan aktığı sistem.

“Gazderesi **çeşmesine** yaklaşırken karşıdan koşarak gelen...” (174)

çevik (Far.): Atik olan.

“**Çevik** bir el hareketi ile sineği yakaladı.” (58)

çeyrek (Far.): Bir bütünün dört parçaya ayrılmış hâli.

“Sabaha, babasıyla tarlalarından bir **çeyrek** saat uzakta...” (62)

çile (Far.): Sıkıntı.

“Bu kadar **çileden** sonra!” (87)

çinko (İt.): Mavi beyaz renkte olan bir element ve bu elementten yapılmış olan.

“Ağzı **çinko** maşrapa ile kaplı su testisi, Zelişle anasının arasında duruyordu.”

(25)

çoban salatası (Far. + İt.): Domates, salatalık ve biberden yapılan bir salata adı.

“...kavun vereyim, bir de **çoban salatası** yaparım, ateş olunca da şiş yaparım.”

(114)

çorap (Far.): Ayağa giyilen giyecek.

“...**çoraplarının** bağını çekerek telaşlı hâllerle, çardağın kapısında göründü.”

(94)

çöp (Far.): İşe yaramayan, atık.

“Yerlerde düşmüş bir yaprak, en ufak bir **çöp** görünmüyordu.” (35)

daima (Ar.): Her zaman.

“Kadınların **daima** son dakika akıllarına gelen bir işleri olur.” (165)

dair (Ar.): Bir şeyle ilgili olan, üzerine anlamı veren.

“...mektuplaşıp mektuplaşmadığına **dair** bir ipucu elde edemediler.” (137)

daire (Ar.): Konut olarak yapılmış bir binadaki ayrılmış bölümlerden her biri.

“...onun bu hükümet **dairelerinde**, adliyede geçen hizmetlerine...” (191)

dakika (Ar.): Bir saatin atmışta biri olan zaman birimi.

“Aradan üç beş **dakika** geçti.” (156)

damat (Far.): Evlenen erkek.

“**Damadın** kazancı yerinde, kızının rahatı iyi görünür bakınca ama...” (38)

darbe (Ar.): Vurma, çarpma.

“...yumruk, yular **darbeleri** ile hayvanı zapt etmeye çalışarak komşusunu selamladı.” (160)

dava (Ar.): Olay, mesele.

“Güzel söylersin be oğlum ama bir günlük **dava** değil ki bu...” (93)

defol (Ar.+ T.): Savuş git, uzaklaş anlamında kullanılan söz.

“**Defol** şeytan, git başımdan, beni günaha sokma.” (142)

defa (Ar.): Kez, kere.

“Cemal kolu üç **defa** hızlı hızlı salladı.” (220)

define (Ar.): Gömülü olan değerli şeyler.

“...küp küp altınları bulmak için kazmalı kürekli **define** arayıcıları dolaştı.” (11)

defne (Rum.): Güzel kokulu ağaç.

“...yol kıyısındaki **defnelerin**, mersinlerin yaydığı kokular kaplıyordu havayı.” (40)

defter (Ar.): Yazı yazmak üzere aynı hizada bir araya getirilmiş kağıt parçaları.

“Pazara inince ilk işi okula gittiği günlerde **defter**, kalem...” (101)

delil (Ar.): Kanıt.

“...hakkında kesin **deliller** olmadıkça kişisel hürriyetine dokunulmamasını gerektirir.” (206)

depo (Fr.): Ardiye.

“...sabahtan akşama kadar şurada Köprübaşı’nda, Avni Bey’in **deposunda** tütün basıyorum.” (205)

derece (Ar.): Süreç içindeki her bir basamak.

“...bağlar arasına son **derece** sık dağılmış çeşitli meyveli ağaçlar görülür.” (6)

derhal (Ar.): Hemen.

“...suçluların **derhal** yakalanmalarına tevessül olunmasını...” (194)

dert (Far.): Üzüntü.

“Karşıdan karşıya sizi göreyim de yanınıza gelip **derdimi** söyleyemeyeyim.” (102)

devam (Ar.): Bitmeyen, sürüp gitme hâli.

“Adam şakalarına **devamla** karısına döndü.” (22)

devlet kapısı (Ar. + T.): Devletin kurum kuruluşları.

“Para, para, para, **devlet kapısı** gibi!” (148)

devretmek (Ar + T.): Aktarmak.

“...mezheplerin düşünce okullarının ürünlerini **devrederek** son bulmuşlar...” (8)

deyyus (Ar.): Bir sövgü sözü.

“Beter ol **deyyus!**” (156)

dikkat etmek (Ar. + T.): Özen göstermek.

“...yaprakların ana damarını üst üste getirmeye **dikkat etmek** gerekiyordu.” (66)

din (Ar.): Her türlü inancın kendine göre sistemleştiği kurallar bütünü.

“...kavimler birbirlerine yarattıkları büyük **dinlerin**, mezheplerin...” (8)

divit (Ar.): Mürekkebe batırılarak yazı yazan bir kalem çeşidi.

“...hokkası, **diviti** küçük rahlesiyle erik ağacının altına döndü.” (136)

doğru dürüst (T. + Far.): Eksiksiz, yanlışsız.

“Sevdadan, hasretten ne çeyiz düşündüler **doğru dürüst**...” (37)

dolap (Far.): İçerisine eşya konulan ve kapakları olan mobilya.

“Açtılar, **dolapta** sadece bir kutu kibritle, bir toprak çanak buldular.” (221)

domates (Rum.): Çiçekleri salkım olan ve erdikçe yeşilden kırmızıya dönen bir bitki.

“...iki sıra mısır, iki sıra fasulye ile **domates**...” (19)

domino (Fr.): Masa oyunu.

“...avuçlarındaki **domino** taşları ile yerlerinden kalktılar.” (258)

dostluk (Far. + T.): Çok yakın arkadaş olma durumu.

“Biraz da bu **dostluğun** onu Cemal’e yaklaştıracaklarını düşünmüyor değildi.” (68)

dua (Ar.): Yalvarma.

“Eh, biz her vakit **duamızı**, orucumuzu eksik etmeyiz çok şükür!” (64)

dut (Far.): Ilık iklimlerde yetişen bir ağacın beyaz, pembe mor renklerdeki sulu meyvesi.

“Önünde bir iğde bir de **dut** ağacı vardı.” (221)

duvar (Far.): İç bölümlerini dışarıya karşı koruyan ve ayıran yapı.

“Yangın yerlerinde zamanla önce, **duvarları** dibinde bel hizasında...” (11)

düçar olmak (Far. + T.): Yakalanmak, tutulmak.

“...elde etmek istemelerine göre hayatının tehlikeye **düçar olması** sebebiyle...”
(194)

dümbelek (Far.): Derinin gerilmesiyle yapılmış çalgı.

“Karısı yanında bazen tef bazen **dümbelek** ona katılırdı.” (72)

dünya (Ar.): Çevre, yaşanılan ortam.

“Ama yoksul unutulmuş oldukları hâlde güzel olan şeyler vardır **dünyamızda**.”
(13)

düşman (Far.): Birinin kötülüğünü isteyen.

“...çıkanın **düşman** olduğunu sormayı kimse gerekli görmüyordu!” (148)

düzine (İt.): On iki adetten oluşan.

“Adamın ilk karısından yarım **düzine** oğlu kızı vardı.” (106)

elbet (Ar.): Şüphe bulunmayan, tabi ki anlamı taşıyan zarf.

“**Elbette** bunun da bir hikmeti olmalı.” (22)

emir (Ar.): Talimat, istek.

“Allah’ın **emriyle** evlenmek kolay mı?” (122)

ender (Ar.): Az olan.

“...sıkışınca olagelen başka yıllardan bildikleri **ender** olaylardandı.” (65)

entari (Ar.): Elbise.

“Dur **entarimi** sıyırayım.” (48)

erguvan (Far.): Çiçek açan bir süs ağacı.

“İri zeytin ağacının altında yabani **erguvan** dallarından örülmüş...” (17)

esas (Ar.): Asıl olan.

“...gözetlemeye **esas** önem verdikleri yoldan, çardağının kırık dökük eşyasını...”
(165)

esmer (Ar.): Koyu, buğday rengi.

“Recep, **esmer** saçta pişirilmiş bir somun ekmeği, eliyle...” (25)

esna (Ar.): An.

“...kızım ise çardakta yalnız ve himayesiz kalarak ve bu **esnada**...” (193)

esnaf (Ar.): Küçük sermaye ile çalışan zanaat sahibi.

“Meyhaneden çıktıkları zaman, **esnaf** ikindi üstü yarım saat...” (118)

etraf (Ar.): Çevre.

“...şaşkın şaşkın **etrafı** keçiyi aranan küçük kızını kolundan...” (18)

evlat (Ar.): Sahip olunan çocuk.

“...*Recep*’in gözünde âdeta erkek **evlat** yeri kazandı, değer buldu.” (39)

evleklik (Rum. + T.): Dönümün dörtte biri kadar olan alan.

“Bir **evleklik** küçük bahçede iki sıra mısır...” (19)

evrak (Ar.): Resmi belge.

“Tahkikat **evrakı** henüz tamamlanmadı.” (225)

eylül (Ar.): Yılın dokuzuncu ayı.

“Ağustos, **eylül** bu patırtılarla geçti.” (141)

eyvallah (Ar.): Teşekkür etmek ya da razı gelmek anlamlarında kullanılan söz.

“Haydi **eyvallah!**” (35)

ezberlemek (Far. + T.): Söz ya da cümleleri akılda tutabilme.

“Birçoğunu da iki okuyuşta **ezberledi.**” (101)

fakat (Ar.): Ama.

“**Fakat** savaş hâli bu.” (9)

fakir (Ar.): Olması gerekenden daha azına sahip olan.

“Biz **fakir** insanlarız.” (122)

fal açmak (Ar. + T.): Kağıt ya da kahve telvesindeki şekillerden gelecek için anlam çıkarmak.

“Durun bari size gelmişken bir **fal** açayım.” (146)

far (Fr.): Taşıtların ön kısmındaki ışık düzeneği.

“...Çeşme’ye giden bir otomobilin **farları** gecenin içinde kayıyor.” (44)

fark etmek (Ar. + T.): Anlamak.

“...yedi tepe üstünde kurulduğunu **fark edince** nasıl sevindiğini...” (12)

fasıl (Ar.): Müzikli parçaların sıraya göre çalınıp söylenmesi.

“...çardaklarından gelen bu **fasılların** gürültüsünü geç vakitlere kadar duyarlardı.” (72)

fasulye (Ar.): Fasulyegillerden gelen bitki.

“...iki sıra **fasulye** ile domates, biber, patlıcan yetiştirilmiş...” (19)

faydalanmak (Ar.): Yararlanmak.

“...ötede kalan kuyunun suyundan **faydalaniyor** olmalıydılar.” (20)

fazla (Ar.): Çok olan.

“...etrafını seyre dalan hayvanı daha **fazla** beklemeden kovaladı.” (104)

fedâ (Ar.): Bir şey uğruna vazgeçiş.

“Bundan sonra canım sana **fedâ!**” (229)

fedai (Ar.): Bir şeyi koruyan kimse.

“Kendi deyimiyle arkadaş **fedaisiydi.**” (110)

fena (Ar.): İyi olmayan.

“**Fena** hâlde bozuldu.” (76)

fener (Rum.): Aydınlatma aracı.

“...küçük bir gemici **fenerinin** ışığı.” (44)

ferace (Ar.): Boydan boya geniş olan ve dışarıya çıkarken giyilen kadın mantosu.

“Gözkapaklarını araladıkça **feracenin** aralığında...” (106)

feryat figan (Far.): Haykırarak, ağlayarak.

“Mütecavizler, **feryat figan** ve mukavemetine rağmen kızım Zeliha’yı...” (194)

fesatlık (Ar. + T.): Bozukluk olan, hileli.

“Curnalcılar bütün **fesatlıklarını** Rum topluluğu adına, kendi çıkarlarını...” (9)

fesleğen (Rum.): Çiçekli ve güzel kokulu süs bitkisi.

“Ayrıca kireçle sıvalı tenekeler içinde yetiştirilmiş sardunyalar, **fesleğenler**...”
(114)

fırsat (Ar.): Değerlendirilebilecek imkân.

“Karı kocanın bu karşılıklı isyanları, her sofraya, her **fırsatta** sonradan...” (26)

fidan (Rum.): Küçük, taze ağaç.

“...hastalıklı bir **fidanı**, iyi kurumamış bir yaprağı ilk baktığı yerde görür ayırırdı.” (36)

fiil (Ar.): Davranış.

“...müessir **fiili** ile ilgili kısımlarını işine yarayacak şekilde öğrenmişti.” (110)

fikir (Ar.): Düşünce.

“Yolda Cemal’in aklı **fikri** Zeliş’e yazacağı mektuba takıldı.” (100)

firari (Ar.): Kaçak.

“...**firarilerin** nerede bulunduğundan tamamen bihaberler.” (226)

fiyat (Ar.): Herhangi bir şeyin para olarak karşılık geldiği değer.

“...bazı yıl arpa **fiyatına** bazı yıl arpadan ucuza satıldı.” (11)

fizik (Fr.): Yeryüzünün oluşumu ve sonuçlarını inceleyen alan.

“Kentlerin, iklim koşulları, coğrafya, **fizik** özellikleriyle...” (6)

formalık (İt. +T.): On altı sayfalık kitap parçası.

“Cebinde bir **formalık** ‘En Sevilen Maniler’ i, defteri, kalemi...” (101)

fundalık (Rum. +T.): Süpürge otu ile kaplı alan.

“Doğudaki dağların eteklerinde, yanan **fundalıklarda** yaptığı odunu, kış için...”
(89)

gamsız (Ar. + T.): Üzüntüsüz olan.

“...konuşmadıkları geceyi, rahat, **gamsız** tasasız karşılayan bir davranışları vardı.” (178)

garaz (Ar.): Kin.

“Araya giren **garazlar**, kinler zamanla topluluk adına kökleşmiş.” (9)

gardiyan (Fr.): Cezaevi görevlisi.

“Ötede **gardiyan** Cemal’in omuzundan tutmuş çekiyordu.” (271)

gariplik (Ar. + T.): Zavallı olma hâli.

“İlçenin yoksulluğu, **garipliği**, gönlünü ne derece üzerse...” (12)

garson (Fr.): Yiyecek-içecek hizmeti veren yerlerde servis ve hizmet eden kişiler.

“Döndü kolunu kaldırıp **garsona** sesleneceği sırada...” (110)

gavur (Far.): Acımasız.

“Umurunda mı **gavurun** oğlunun!” (18)

gayet (Ar.): Pek çok.

“Köylü **gayet** sakin mırıldanıyordu.” (198)

gayret etmek (Ar. + T.): Çabalamak, uğraşmak.

“...gündeliğe giderler, un, yağ, et parası kazanmaya **gayret ederlerdi**.” (62)

gayri (Ar.): Bundan böyle.

“Bizden saklama **gayri**.” (119)

gaz (Fr.): Gaz lambası için kullanılan akışkan madde.

“...gece için hazırladığı gemici fenerinin **gazını** doldurmuş...” (35)

gazete (Fr.): Farklı konularda bilgi ve haber vermek için günlük çıkarılan yayın.

“...elindeki bir İstanbul **gazetesini** karıştırıyordu...” (224)

gazoz (Fr.): Asitli, meyve aromalı ve basınçlı olarak şişelere doldurulan içecek.

“...birbirine telle bağlı iki **gazoz** şişesi kapağı arasına sıkıştırılarak tutturulmuştu.” (157)

gergef (Far. + Ar.): Kumaş gerilerek nakış işlenen çerçeve.

“...Zeliş’in **gergef** işler gibi tütün fidanlarının köklerinde rahat, acelesiz işini gören ellerine...” (67)

gerdek (Far.): Gelin-damat için düğün gününün gecesi.

“Rüyasında gelin olduğunu, **gerdeğe** gireceği odada bir yatağın kenarında oturduğunu görüyordu.” (84)

grup (Fr.): Belli sayı ve özelliklere göre sınıflanma.

“...eğlenceye katılacak iki küçük **grubun** Kadıovacıkların çardağına doğru ilerlediği görüldü.” (69)

gurbet gurbet (Ar.): Doğulan memleketten uzaklarda yaşamak.

“Şayet öyleyse başımı alıp buralardan gideyim. **Gurbet gurbet** dolaşayım.” (125)

gurur (Ar.): Büyüklenme, kibirlenme.

“...nasıl çocukça bir **gurura** kapıldığı aklındadır hâlâ.” (12)

gübre (Rum.): Toprak için kullanılan hayvan dışkısı.

“Etrafta, yerde koyun keçi **gübreleri** görülüyordu.” (213)

günah (Far.): Dinen doğru olmayan şekilde davranma.

“Recep’in bu işte ne **günahı** var?” (97)

haber (Ar.): Herhangi bir şekilde edinilen ya da yayın organları ile sağlanan bilgi.

“...saldırıya geçen ordularımızın utku **haberleri** anavatanının öksüz kentlerinden her gün...” (10)

haberdar (Ar.+ Far.): Haberli, bilgili olmak.

“Kocasını durumdan **haberdar** etmeyi uygun gördü.” (134)

hacet (Ar.): Lazım olan.

“Dama varmaya **hacet** kalmadı.” (236)

hadise (Ar.): Olay.

“Ve **hadise** ile bigane alakası bulunmadığını...” (204)

hafif (Ar.): Az olan.

“...boş elini teşekkür yerine **hafif** yukarı kaldırdı.” (31)

hafta (Far.): Yedi günlük zaman dilimi.

“...karşılaşmalarından bir **hafta** sonra, akşama doğru Recep tarlasını dolaşmaya çıktı.” (62)

hak etmek (Ar. + T.): Hakkı olan bir şeyi elde etmek, hak kazanmak.

“Zeliş’in on dönümlük bir tarlanın tütününü kendi başına **hak edecek** kadar...” (108)

hakaret (Ar.): Söylenen kişiyi küçük düşürecek, onurunu kıracak söz.

“...kaynanasının **hakaretine** uğradığına inandılar.” (87)

hakikaten (Ar.): Gerçek.

“...gazetesini dizlerine indirdi: **-Hakikaten** öyle.” (225)

hakim (Ar.): Yargıç.

“Kız istediği kadar yalan diye bağırsın. **Hakim** şahide bakar.” (116)

hâl (Ar.) : Durum.

“...denizle göğün uzaklarda bir çizgi **hâlinde** görüldüğü yerden...” (7)

hâlâ (Ar.): Henüz.

“**Hâlâ** oradan oraya gidip geliyor yapılacak bir iş, unuttuğu bir şey var mı diye...” (35)

halk (Ar.): Aynı kültürel özelliklere sahip olan aynı uyruktan insan topluluğu.

“...gözlerinin görebildiği kadar bakışlarının önü açık **halk** Urla’da...” (7)

halka (Ar.): Çember şeklinde olan.

“Çocuklar ilkin **halkanın** dışında koşuyor, çığlıklar atıyorlar...” (73)

hamarat (Ar.): Becerikli.

“Kızları birbirinden güzel birbirinden **hamarat** çıktılar.” (38)

hamdolsun (Ar. + T.): Şükür anlamı ifade eden söz.

“**Hamdolsun** iyiyim.” (272)

hamil (Ar.): Elinde bulunduran.

“...öbürü **hamil** bulunduğu bıçağı dayayarak...” (194)

hamle (Ar.): Atılım.

“**Hamleleri** hızını kaybeden kocasının elinden mektupları aldı.” (135)

hane (Far.): Ev halkı.

“...yumuşak huyluydu ama **hanesi** kalabalıktı.” (38)

hapis (Ar.): Yasalara göre suçlu olanların ceza için kapatılmaları.

“Hükümlü bir yolunu bulup onun **hapse** gireceğine, kurtulanı bir gün karşısına çıkıp...” (184)

harap (Ar.): Kötü durumda olan.

“Bayırın yukarılarında **harap** bir bağın ortasında basık bir dam görünüyordu.” (221)

harçlık (Ar. + T.): Masraf.

“Bir daha ne et ne kahve ne şeker! Ne de babasına **harçlık!**” (105)

hareket (Ar.): Vücut ya da cisim devinimi.

“Onun en küçük bir **hareketiyle** ağız dolusu bir komşu kavgasına...” (20)

harita (Ar.): Belli bir yerin, alanın belli oranlar ile küçültülerek taslağının kağıda aktarılmış hâli.

“...**haritada** üç yanını saran karalar arasına sokulmuş bir çizmeyi hatırlatır.” (5)

harman (Far.): Tahıl ya da bakliyatın sapından ayrılması için yapılan dövme işlemi.

*“Uzaktan geceleri, bağlara, **harmanlara** inen çakalları...” (44)*

harp (Ar.): Savaş.

*“Daha ertesi sene **harp** senesiydi.” (124)*

haset (Ar.): Kıskançlık.

*“...Yaşar **hasetle**, kinle doluydu.” (85)*

hasım (Ar.): Düşman.

*“...parti çekişmeleri yüzünden birbirlerine **hasım** olan...” (110)*

hasır (Ar.) Bir bitki maddesiyle örülmüş taban veya tavan örtüsü.

*“Sümbül kadın bohçasını başının üstünden indirip **hasırın** bir kenarına ilişti.” (145)*

hasret (Ar.): Özlem.

*“Sevdadan, **hasretten** ne çeyiz düşündüler doğru dürüst ne de anlarının babalarının...” (37)*

hasta (Ar.): Fizik ya da ruh sağlığı bozulmuş olan.

*“...etrafındaki **hasta** kalabalığını görünce kendi şikayetinin önemini bir zaman için unuttur.” (199)*

hastane (Far.): Hastaların tedavi edildiği yer.

*“**Hastane** koridorunda bekleyen hasta...” (199)*

hata (Ar.): Doğru olmayan, kusur.

*“...Yaşar’ın önünde düştüğü **hatayı** gözünde o derece büyütmüş ki...” (59)*

hatır (Ar.): Akıl ya da gönül.

*“Siz benim **hatırımı** soruyorsunuz. Ben çok şükür iyiyim.” (103)*

hatmi (Ar.): Çok yıllık otsu, süs bitkisi.

*“...bahçenin kıyılarına ayrıca birkaç kök ayçiçeği, **hatmi** dikilmişti.” (19)*

hatta (Ar.): Üstelik, hem de.

*“...Zeliş’ten geri kalmamak **hatta** onu geçmek için gayret ettikleri görüliyordu.” (66)*

hava (Ar.): Solunumu sağlayan gaz karışımı ya da meteoroloji olayları.

*“...sonra gene hatırlanması güç bir **hava** içinde...” (26)*

havadis (Ar.): İlgi ile karşılanabilecek haber.

*“Karısı **havadisi** alınca kuyunun başına su almaya gitti.” (96)*

havaleli (Ar. + T.): Yüksek, iri olan.

*“Hayvanın **havaleli** yükünün dengesini kollamaya çalışıyordu.” (166)*

hayal (Ar.): Zihinde canlandırılan.

*“...**hayallerinin** de yardımıyla eksikliğini tamamlıyorlar, dediklerine hak veriyorlardı.” (88)*

hayat (Ar.): Var olan yaşam ve hayatta olma.

“Hayatımda bir kere tatlı laf duymadım bu adamın ağzından!” (71)

hayır (Ar.): Faydalı, iyi olan, şer olmayan.

*“Al bakalım gene benden **hayır** var sana!” (30)*

hayli (Ar.): Çok.

*“...afetler, kasabanın görünüşünü bir **hayli** değiştirdi.” (11)*

hayrola (Ar.+ T.): Ne oluyor anlamı taşıyan söz.

*“**Hayrola** komşu, Cemal’i evlendiriyormuşsun diye duyduk.” (119)*

hayran (Ar.): Beğenme, takdir etme.

*“**Hayrandı**. Yaşamalarının sebebini düşünen bir insanla ilk defa karşılaşıyordu.” (112)*

hayret etmek (Ar. + T.): Şaşırmak.

*“Ama kendisinin de **hayret ettiği** kadar kolaylıkla karşılık verdi.” (82)*

hayvan (Ar.): İçgüdüsel hareket eden canlı yaratık.

*“Besbelli **hayvan** urganını koparmış kaçmıştı.” (17)*

hazır (Ar.): Her şeyin tam, son hâle uygun olması.

*“**Hazır** iki kırmandalıdan çardağa doğru olanı henüz boş...” (36)*

hedefsiz (Ar. + T.): Amacı olmayan.

“...bir yarasa sürüsü belirdi, **hedefsiz**, maksatsız bir yönden öbür yöne...” (40)

hediye (Ar.): Armağan.

“...kimse bundan daha güzel bir **hediye** vermeyi düşünemezdi.” (220)

helallik dilemek (Ar. + T.): Bir kişiden hakkını helal etmesini istemek.

“...vedalaşmış, **helallik dilemiş** Urla'dan öyle ayrılmış.” (10)

hemen (Far.): Çabuk.

“**Hemen** hemen iki yıldır tarlanın bütün işini üstünden aldı.” (39)

henüz (Far.): Yeni, yakın zaman.

“...çardağa doğru olanı **henüz** boş, ikincisi yarıya kadar asılan kargılarla dolmuştu.” (36)

hep (Far.): Daima, sürekli olan.

“**Hep** beraber hayvanı patıkaya çıkardılar.” (23)

her (Far.): Önüne geldiği tüm isimleri genelleyen sıfat.

“Eh **her** akşam olmaz o iş.” (120)

hercai (Far.+ Ar): Değişken.

“...kuş gibi bulut gibi **hercai** huylu, özgür olur...” (7)

hergele (Far.): Terbiyesiz kimse.

“Bu ovada kız kaptırmayız adama diyordu **hergele!**” (57)

herkes (Far.): Bütün insanlar.

“Herkesin kendi dini kendine!” (8)

hesap (Ar.): Sayılar ile yapılan işlemlerin genel adı ya da alacak-verecek durumu.

*“...sağa sola dönüm **hesabıyla** çifte gitti.” (107)*

heves (Ar.): İstekli olma.

*“Kemal **hevesle** fırladı.” (45)*

heybet (Ar.): Ululuk.

*“Bir **heybeti** var! Bir manası var.” (227)*

heyecan (Ar.): Ruhi coşkunluk.

*“...hayatından bu küçük **heyecan** anı silinip gitti.” (108)*

heykel (Ar.): Taş, alçı vb. maddelerin yoğrulup kalıba dökülerek ya da pişirilerek biçimlendirmesiyle ortaya çıkan eser.

*“...bir gün karşısına çıkıp o **heykel** gibi duruşuyla ‘duanı et’ diyeceğine inanıyordu.” (184)*

hırs (Ar.): Aşırı istek ya da aşırı kırgınlık.

*“**Hırsla**, kuvvetle kucaklaştılar.” (78)*

hışım (Far.): Evlenme sonucu oluşan akrabalık bağı.

*“Ne senin dayınlara gidelim ne de bizim **hışım** akrabalara.” (211)*

hiçbir (Far. + T.): Söz edilen varlıktan bir tane bile bulunmaması.

*“**Hiçbir** ize rastlayamıyoruz beyefendi...” (230)*

hikâye (Ar.): Öykü.

*“...bazı aşk **hikâyelerinin**, bir Rum kızının bir Türkü sevmesinin iki tarafın yakınlarının rahatını kaçırdığı olurmuş hepsi o kadar.” (8)*

hikmet (Ar.): Bilgelik, gizli sebep.

*“...adamın çardağına her gün uğrarsa elbet bunun bir **hikmeti** olmalı.” (120)*

himayesiz (Ar. + T.): Korumasız.

*“...kızım ise çardakta yalnız ve **himayesiz** kalarak...” (193)*

hiza (Ar.): Düz bir çizgide aynı ölçüde olma.

*“Sıraları bir **hizaya** gelince yan yana tütün kırmaya devam ettiler.” (42)*

hizmet (Ar.): Gerekli olan iş veya görevi yerine getirme.

*“...şimdi süregelen hayatları tütünün **hizmetiyle** geçmiş geçiyordu.” (37)*

hokka (Ar.): Mürekkep kabı.

*“Sonra elinde iki kuru ekmek, **hokkası**, diviti, küçük rahlesiyle...” (136)*

hor görmek (Far. + T.): Bir kimseye değersiz gözle bakmak.

*“...**hor görmeyin** beni der gibi bakıyordu.” (92)*

hora tepmek (Rum. + T.): Hora oynamak.

*“Mestan Ağa'nın oğluyla Yaşar **hora tepmek** için ortaya fırladılar.” (81)*

hoş geldin (Far. + T.): Gelen kişiyi selamlama sözü.

*“Merhaba, **hoş geldin**.” (30)*

hoşgörü (Far. + T.): Bir durum karşısında anlayış gösterme.

*“...geniş bir **hoşgörülüğe** dayanan görüşün sahibi elbette ki ilkel bir görüşün sahibi olamaz.” (8)*

hoşnutluk (Far. + T.): Memnun olma durumu.

*“...hem kendine güvenini hem de durumdan **hoşnutluğunu** açığa vuran...” (24)*

hudut (Ar.): Sınır.

*“Kızla oğlan şimdi kim bilir hangi vilayetin **hududuna** vardı?” (236)*

hurma (Far.): Tatlı bir meyve türü.

*“...dört yumurta, bir tas dibek ayranı, pekmez, zeytin **hurması** çıkardılar.” (185)*

husus (Ar.): Konu.

*“Sizi bu **husus**ta şerefimle temin ederim.” (226)*

huy (Far.): Kişinin mizacı.

*“**Huyum** kurusun, biri bana senin gibi gelip de abimsin dedi mi...” (113)*

huzur (Ar.): Gönül rahatlığı, iyi hissetme hâli.

*“Çok sevgili bir **huzura**...” (103)*

hüküm (Ar.): Yargı.

“Yare gitmek isterim, **hüküm** elimde değil.” (103)

hükümet (Ar.): Devlet yönetimi.

“Civar köylülerin onun bu **hükümet** dairelerinde, adliyede geçen hizmetlerine...”
(191)

hürriyet (Ar.): Özgürlük.

“...kesin deliller olmadıkça kişisel **hürriyetine** dokunulmamasını gerektirir.”
(206)

hüzünlü (Ar. + T.): Üzgün olma hâli.

“...boz renkli tütün tarlaları bu görünüşe daha da **hüzünlü** bir renk katar.” (153)

ırk (Ar.): Aynı kalıtsal özelliklere sahip kişi topluluğu.

“Bu yaşlılardan birine aradaki **ırk**, din, ayrılıklarının geçimsizliklere yol açıp açmadığını soracak olursanız...” (8)

ıslahınefs (Ar.): Kendini terbiye etme.

“Ben çok şükür **ıslahınefs** ettim başefendi.” (200)

istampa (İt.): Mürekkepleme kutusu.

“Sol elinin baş parmağını **istampada** mürekkepleyip...” (194)

iade (Ar.): Karşılık.

“...kızımın tarafıma **iadesini** saygılarımla arz ve istida ederim.” (194)

ibaret (Ar.): Oluşan.

“Akşam sofrasında yemek, büyük bir sahan soğanlı domatesli salatadan **ibaretti**.”
(89)

icra (Ar.): Bir borcun adli işlemler ile tahsil edilme yolu.

“Bu defa karşı tarafta **icra** dairesini temizleyen odacı...” (196)

idadi (Ar.): Lise.

“Sonra **idadi** mezunu. Arabi, Farisi okumuş.” (226)

ifade (Ar.): Anlatım, söyleme.

“...yazıcılık yapan jandarma erini çağırttı; **ifadelerini** almaya başladı.” (200)

iftira (Ar.): Bir kimseye yapmadığı bir davranış ya da suçu yükleme.

“...her tanıdığı kahve ısmarlamak sonra da **iftiraya** uğradığını anlatmak zorunda kalıyordu.” (228)

ihbar (Ar.): Bir suçluyu bildirme, açığa verme.

“...ne bir **ihbar** var ne de ne tarafa gittiklerini gören.” (230)

ihtimal (Ar.): Olasılık.

“Bir adamın yüzde doksan dokuz suçsuz olma **ihtimalini** bir tarafa bırakıp...”
(206)

ihtiyaç (Ar.): Gerekli olan.

“Herhalde bu küçük bahçeyi kendi sebze **ihtiyaçlarını** karşılamak için yetiştirmişlerdi.” (20)

ihtiyarlık (Ar. + T.): Yaşlı.

“...gerekirse **ihtiyarlıklarını** yanında geçirebileceği gibi birisine vermeyi kurardı.” (39)

iki cihan (T. + Far.): İslam inancına göre bu dünya ve ebedi olan öteki dünya.

“Benim dünya ahiret **iki cihanda** sevdiğim sizsiniz.” (126)

iman (Ar.): İnanç.

“Şöyle dine, **imana** gel, gördün mü?” (97)

imarethane (Ar. + Far.): Hayır kurumu.

“**İmarethane** miyiz be?” (158)

imdat (Ar.): Yardım isteme anlamındaki ünlem.

“...yangının ortasında **imdat imdat** diye bağırarak...” (101)

imkân (Ar.): Yapılacak şeye uygun olan ortam, hâl.

“Ama Cemal’in gerçekleştirmesine **imkân** olmayan bir durumdu bu.” (44)

imza (Ar.): Resmi olarak kişinin onayının olduğunu belirten devamlı aynı şekilde kullanılan işaret.

“**İmza** yerinde ‘senin Zelihan’ yazılıydı.” (104)

incir (Far.): Dutgillerden olan geniş yapraklı ağaç ve o ağacın meyvesinin adı.

“...yol üstünde kalan **incirin** altında, eşeğinden indi.” (29)

inkâr (Ar.): Kabul etmeme.

“Ali Efendi böyle **inkâr** etmeye devam edersen...” (205)

insan (Ar.): Duygu- düşünce ve fikir üretme yetisine sahip canlı, ademoğlu.

“**İnsan** sayısı on bini yeni aşan Urla ilçesi...” (5)

iptida (Ar.): İlk.

“Hiç insan vazgeçer mi, **iptida** sevdiğinden.” (126)

iskân (Ar.): Sürekli olarak bir yere yerleştirme.

“...devletin **iskân** hakkı olarak kocasının ailesine verdiği tarlada, tütündeydi onlar da.” (38)

iskelet (Fr.): Ölü vücut kemikleri.

“Bütün yaz yakınlarınızda bir yerde öten saka kuşları, **iskeletler** vardı.” (153)

iskemle (Rum.): Arkası olmayan sandalye.

“Kör Fehmi oturduğu kahvede üç **iskemle** tutardı.” (109)

istida (Ar.): Dilekçe.

“Gelen **istidalara** baksana.” (227)

istikamet (Ar.) Doğrultu.

“...Gazderesi **istikametinden** ve semti meçhule doğru...” (194)

istima (Ar.): Ziyaret.

“...celp ve **istimalarıyla** gereken tahkikatın icrasını, kızımın tarafına...” (194)

istirham (Ar.): Dilek, isteme, yalvarma.

*“Sizden bütün **istirhamım** bizlerin de ifadelerinin alınmasına...” (226)*

isyan (Ar.): Başkaldırma.

*“Ali Onbaşı belli belirsiz bir **isyanla** coştı.” (205)*

işaret parmağı (Ar. + T.): Gösterme parmağı, başparmaktan sonraki parmak.

*“...aşağıya sarkıttığı elinin **işaret parmağıyla** orta parmağını, cigara beklediğini...” (30)*

işgal (Ar.): Ele geçirme.

*“...Urla beleninin gerisinde mevzi alıp **işgal** kuvvetlerine...” (10)*

iştah (Ar.): Açlıkla yeme isteği.

*“Yersen **iştahın** gelir, hadi başla.” (27)*

iştirak (Ar.): Ortak olma.

*“...oğlunun fiiline **iştirak** ve yardım etmediğini, olay anında hadise...” (204)*

itibar etmek (Ar. + T.): Saygı göstermek.

*“Öylesine nasıl bir sıra vereceğini nasıl **itibar edeceğini** düşünemez.” (38)*

itiraz (Ar.): Bir düşünce ya da kararı benimsemeyerek karşı çıkma.

*“Ertesi gün hakim, verilen tutukluluk kararına **itiraz** dilekçesini inceledi.” (228)*

izin vermek (Ar. + T.): Serbest bırakmak.

“...verdiği koyuna sürüsünün içinde bakmasına **izin vermesini** istedi.”

jandarma (İt.): Güvenlik ve düzenden sorumlu askeri kuvvet.

“...anası babası yanlarına **jandarmayla** bekçiyle gelirler...” (170)

jimnaz (Fr.):: Spor için kullanılan yapı.

“...eski **jimnaz** binasının tek parça büyük beyaz mermer sütunlarının...” (11)

jurnal etmek (Fr. + T.): İhbar, kötüleme yazısı vermek.

“...başlamışlar kimin tarlasında kimin bağında gözleri varsa **curnal etmeye**.” (9)

jüri (Fr.): Hakem heyeti.

“...anlaşılmaz sözleriyle bütün edebiyat **jürilerini** bütün ünlü eleştirmecileri...”
(194)

kabullenmek (Ar. + T.): Razi olmak.

“Zeliş hiç telaşlanmadan yarışı **kabullenmişçesine** çalışıyordu.” (66)

kadar (Ar.): Ölçü derece ya da dek anlamında.

“Buralardan ne **kadar** uzak olursak o kadar iyi.” (218)

kadeh (Ar.): Ayaklı içki bardağı.

“...iki çatal, iç içe iki bardak, iki **kadehle** döndü.” (115)

kader (Ar.): Yazgı.

“Orası **kadere** artık.” (233)

kafa kafaya vermek (Ar. + T.): Kenara çekilip konuşmak.

“Kafa kafaya vermiş konuşuyordunuz uzun uzun.” (52)

kâfi (Ar.): Yeterli.

*“Sizin yüzünüz gülmüş ya **kâfi**.” (172)*

kağıt (Far.): Genel olarak yazı yazılan ya da başka işlerde kullanılan, bitkisel maddelerin yoğrulmasıyla yapılan çok ince yaprak.

*“Elinde yarım kiloluk bir kese **kâğıdı** vardı.” (93)*

kahkaha (Ar.): Sesli gülme.

*“...havada çapkın, oynak bakışlar, **kahkahalar** uçuşmaya başladı.” (74)*

kahpe (Ar.): Ahlaksız kadın.

*“Evlensin o Kadıovacıklının oğluyla da anlasın **kahpe**.” (105)*

kahve (Ar.): Bir sıcak iklim ağacının çekirdeğinden yapılan içecek.

*“Haydi söyle **kahveleri** de içelim.” (31)*

kalabalık (Ar. + T.): Miktar olarak çok olan.

*“Çok eski uygarlıklardan beri bu topraklarda **kalabalık** bir insan sayısının...” (7)*

kamyon (Fr.): Çekiş gücü yüksek motorlu yük taşıtı.

*“...sökülüp kamyon **kamyon** İzmir’e taşındığını gördü.” (11)*

kanaat (Ar.): İnanç, düşünce.

“İlk bakışta seni terbiyeli bir adama benzetmişim ama şimdi **kanaatim** değişti.”

(205)

kanca (İt.): Çengelli demir çubuk.

“Ayaklarının **kancalarıyla** yerine daha sıkı daha sağlam yerleşti.” (57)

karar (Ar.): Düşünülerek verilen kesin yargı.

“...sulh ceza hakiminin **karar** örneği bulunan elindeki zarfı, karakol onbaşısına verdi.” (269)

kasaba (Ar.): Köyden daha gelişmiş ancak şehirden daha küçük olan yerleşim yeri.

“**Kasabanın** kimin tarafından, ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmiyor.” (7)

kasket (Fr.): Önü siperli başlık.

“**Kasketini** çıkarıp yanına yere bıraktıktan sonra...” (30)

kasvetli (Ar. + T.): Sıkıntılı olan.

“**Kasvetli** bir karanlık indirdi.” (162)

katil (Ar.): Öldüren, ölüme sebep olan kimse.

“**Katil** olmak, ölmek neye yarar?” (121)

kavga (Far.): Söz veya davranış ile yapılan dövüş.

“Onun en küçük bir hareketiyle ağız dolusu bir komşu **kavgasına** girişmeye...”

(20)

kavim (Ar.): Soy olarak birbirine bağı, belli gelenek göreneklere sahip olan topluluk.

“...çeşitli uygarlıklar, **kavimler**, birbirlerine yarattıkları büyük dinlerin...” (8)

kaybolmak (Ar. + T.): Görünür olmaktan çıkmak.

“...yükseklerde gide gide **kaybolan** bir bulutun...” (7)

kaymakam (Ar.): Bir ilçede devlete bağı en üst düzey yönetim makamı.

“...söylediğine kendisi de şaşarak bir **kaymakama**, bir başçavuşa baktı.” (231)

kederli (Ar. + T.): Üzüntülü olmak.

“...yüzleri bir gün gülerse beş gün **kederli** kalırdı.” (37)

kelime (Ar.): Sözcük.

“...tabi bu sözleri **kelimesi** kelimesine ulaştırmaktansa...” (138)

kemer (Far.): Bele dolanan kumaş, deri ya da metalden olan bağ.

“...pantolonunu **kemerinin** altından kaldırıp düzeltti.” (29)

kenar (Far.): Bir şeyin ucu, kıyısı.

“Bırak şöyle **kenara**.” (115)

kent (Soğd.): Şehir.

“Kavala **kentti**. Köy, kasaba değildi.” (26)

kerata (Rum.): Sevgiyle karışık sitemli tabir.

*“Yarın karpuz alırım ben **kerataya**.” (90)*

kere (Ar.): Kez, sefer.

*“Böyle bir **kere** söylenmeye başladı mı kolay kolay susmazdı artık.” (18)*

kerevet (Rum.): Sedir.

*“...çardağın tavanı ile ağacın ana dallarının bölündüğü boşluk arasında kurulmuş bir **kerevette** uyuyan babasını...” (29)*

kerhaneci (Far. + T.): Genelev işleten.

*“Daha ne isterler bu **kerhaneciler** bilmem ki.” (158)*

kesat (Ar.): Kıt.

*“Daha ertesi yıl **kesattı**. Elli beşe verdim.” (124)*

Kese kağıdı (Far.): Kağıttan yapılmış küçük torba.

*“Elinde yarım kiloluk bir **kese kağıdı** vardı.” (93)*

keşfetmek (Ar. + T.): Gizli bir şeyi bulmak.

*“Birisi kulak verse neredeyse yüreğinin gürültüsünden yerini **keşfedecek**.” (77)*

keten (Ar.): Çiçekli ve lifli bir bitki ve bu bitkinin liflerinden dokunan kumaş türü.

*“...**keten** bir gömlek, külot bir pantolon giymiş...” (30)*

keyifsiz (Ar. + T.): Tasalı ve kaygılı olma.

*“Recep **keyifsiz** keyifsiz esnedi.” (30)*

kısım (Ar.): Bölüm.

“Rumlardan kalan bir **kısım** bağ, tarla, zeytinlik...” (10)

kismet (Ar.): Nasip, evlenme talihi.

“Urla 'ya mı Bekir Efendi? -**Kismet**. ” (120)

kıtlık (Ar. + T.): Yetersiz olma.

“**Kıtlık** yıllarına kadar bütün kırları kaplayan bağlar, yıldan yıla seyrekleşmeye başladı.” (11)

kıymetli (Ar. + T.): Değerli olan.

“Çok **kıymetli** bir huzura...” (102)

kibrit (Ar.): Uç kısmı sürtülünce alev alan çubuklar.

“Yağmur ceplerinin içine kadar işlemiş **kibrit** kutusu nemlenmişti.” (236)

kifayetsiz (Ar. + T.): Yetersiz.

“Adamlarınız **kifayetsizse** bizzat kendiniz alakadar olun.” (231)

kil (Far.): Yumuşak bir toprak çeşidi.

“...çömelmiş **kille** oarak tarhananın sahanını yıkıyordu.” (27)

kilise (Rum.): Hristiyanların ibadet alanı.

“Geceyi geçirebileceklerini ilk düşündükleri yer bu **kilise** oldu.” (176)

kilit vurmak (Far. + T.): Kapatmak.

“...yemeğini getirecek kimseleri, üstüne **kilit** vurulmadan görebilmektir.” (207)

kilo (Fr.): Kilogram sözcüğünün halk arasında kısaltılmış hâli.

“Sepette yarım **kilo** dana eti vardı.” (34)

kilometre (Fr.): Bin metreye denk gelen uzunluk birimi.

“...anasını kırk **kilometre** ötede Alaçatı’ya gelin götürdüğünü çok sonra hatırladıkça anladı.” (106)

kin (Far.): İntikam alma isteği.

“Yaşar, hasetle **kinle** doluydu.” (85)

kireç (Far.): Bazı taş çeşitlerinin özünü oluşturan bileşen.

“...sağda cephesi **kireçle** badanalanmış kapı pencere çerçeveleri koyu mavi...” (113)

kitap (Ar.): Bir konuda yazılmış ciltli ya da ciltsiz basılmış ya da yazılmış eser.

“...gezici bir **kitap** satıcısının sergilediği kitaplar önünde durdu.” (101)

kompartıman (Fr.): Yolcu vagonlarında bir bölüm.

“Üçüncü mevki bir **kompartımanda** on kişiydiler belki de.” (163)

konserve (Fr.): Uzun zaman muhafaza edebilmek amacıyla belli bir sıcaklıkla hazırlanan ve kapağı ya da kutusu hava almayacak şekilde kapatılan yiyecek.

“...eski bir **konserve** kutusu içinde tuz...” (25)

kordon (Fr.): Kıyı şeridi.

“**Kordon** zeybeği hoş kaçır mı?” (75)

koridor (Fr.): Odaların çıkışlarının birleştiği alan.

“Hastane **koridorunda** bekleyen hasta...” (199)

köftehor (Far.): Sevgi barındıran azarlama.

“Gülersin değil mi **köftehor?**” (73)

körfez (Rum.): Karanın içine doğru gelmiş deniz parçası.

“Bu iki dağ silsilesi arasında diklemesine uzanan İzmir **Körfezi**’nin...” (5)

köşe (Far.): İki şeyin kesiştiği nokta, sivri uç.

“...çardağın **köşesinde** kalan zeytinin gölgesinde kurulmuştu.” (24)

kötek (Far.): Dayak.

“Sözle, **kötekle** olacak bir işi gibi görünmüyordu bu evlenme onun gözünde.”

(143)

köy (Far.): Genel olarak tarım ve hayvancılık ile geçinilen nüfus yoğunluğu olarak az, belediye birimi olmayan yerleşim alanı.

“Hatta kıyı **köylerinde** balıkçılıkla rençperliği birleştiren...” (7)

kule (Ar.): Yüksek yapı.

“Bütün bağ **kulelerinin** çardakların yerleri daha uzaklaşmış görünüyordu gündüzkünden.” (44)

kulüp (Fr.): Üyelerinin belli bir aktivite için toplandıkları yer.

“O akşam şehir **kulübüne** prafa oynarlarken oyun arasında...” (206)

kumanda (Fr.): Komuta.

“Kendini her hareketine **kumanda** eden o duygunun eline bıraktı.” (49)

kumandan (Fr.): Komutan.

“Ağlarım, sızlarım, yalvarırım **kumandan** beye, belki de iyi adamdır...” (234)

kumaş (Ar.): Pamuk, yün ve benzeri malzemeden dokunan her türlü parça.

“**Kumaşı** diktirmek için Urla’ya inmek gerekirdi.” (146)

kundakçı (Rum. + T.): Fitne, fesat çıkaran.

“...yerli halkı birbirine katan savaş **kundakçıları** en son...” (10)

kundura (İt.): Bağırsız, kaba işli ayakkabı.

“Akşamdan oracıkta bıraktığı **kunduralarını** çekti ayaklarına.” (47)

kuruş (Alm.): Liranın yüzde biri değerinde birim.

“Cebinde çavuş aylıklarından bile biriktirdiği üç beş **kuruş** vardı.” (107)

kusur bulmak (Ar. + T.): Bir şeyin eksikliğini görmek.

“Ona buna **kusur** bulacağına adam ol da herkes gibi bir urgan al keçine.” (26)

kutu (Rum.): Sert malzemelerden yapılan kapaklı kap.

“...konserve **kutusu** içinde tuz, sofranın ötesine berisine dağıtılmışlardı.” (25)

kuvvet (Ar.): Güç, güçlü olma.

“...hız alıyormuşçasına yere **kuvvetle** basa basa yürür.” (6)

küfe (Rum.): Yük taşınılan sağlam sepet.

“Recep çardağın önünden boş bir **küfe** aldı.” (39)

küfür (Ar.): Sövme, çirkin söz sarf etmek.

“Öfkesinden sayısız **küfürler** geliyordu dudaklarının ucuna.” (58)

kükürt (Far.): Doğada saf hâli ile ya da başka maddelerle karışık bulunabilen sarı renkli bir element.

“...sol omzuna vurduğu dibi dolu bir **kükürt** torbasını yere bıraktı.” (64)

külliyen (Ar.): Tamamen.

“Yaz oğlum, suçunu **külliyen** inkarla ademi malumat beyan...” (204)

külöt (Fr.): Üstü geniş pantolon.

“...yün çoraplarını **külötünün** üstüne çekmişti.” (30)

kültür (Fr.): Gelecek nesillere aktarılan ve geçmiş nesillerden devralınan, bir toplumun sahip olduğu her türlü gelenek-görenek, sanat, tarih vb. ortak kabullerin bütünü.

“...öyle derin bir **kültürün** izleriyle karşılaşırsınız ki...” (8)

laf (Far.): Söz.

“Adam değil ki **laftan** anlasın.” (18)

lahza (Ar.): Kısa bir an.

“...sabahtan akşama kadar yanlarından bir **lahza** ayrılmadım.” (202)

laik (Fr.): Din ve devlet işlerinin ayrımı.

“...bir iki cümle içinde beliren son derece **laik** geniş bir hoşgörülüğe dayanan...” (8)

lanet olsun (Ar. + T.): İlenme sözü.

“**Lanet olsun!** Vardığıma da varacağıma da bin defa pişman oldum.” (87)

lastik (Fr.): Esnek olan kauçuktan yapılmış madde.

“...çocukların **lastik** bir topun ardında koşuştuğu, uçurtma uçurduğu...” (11)

lazım (Ar.): Gerekli.

“Mahpusluk hâli, ilk günden **lazım** olur.” (255)

leke (Far.): Mevcut olan renkte olmayan iz.

“...büyüdü büyüdü, bütün yüreğini saran kara bir **leke** oldu.” (57)

leylek (Far.): Gagası ve bacakları uzun, göçmen bir kuş türü.

“...bir turna dizisi, çoktandır etrafınızda **leylekleri**, kırlangıçları görmediğinizi hatırlatır.” (153)

liman (Rum.): Doğal olarak oluşan ya da sonradan yapılan, gemilere sığınak olan yer.

“...zamanla bakımsız kalıp bozulan bu küçük **limanın** açıklarında...” (5)

lira (İt.): Türk para birimi.

“Kim var benden başka günde yirmi **lira** kazanan bu taraflarda?” (32)

lisan (Ar.): Üslup.

“Ne zengin bir **lisani** var.” (226)

lise (Fr.): İlköğretimden sonra gelen dört yıllık ortaöğretim kurumu.

“Hakim aksine **lisede** Arapça okunduğu sıralarda yetişmişti.” (227)

lodos (Rum.): Kaba yel.

“Beride tarlasının **lodosunda**, Fettah’ın karısı, çoluk çocuğu.” (40)

lokanta (İt.): Yemek yenilen ticari yer.

“Canım istedi mi çarşıda girer bir **lokantada** karın doyururum.” (32)

lokma (Ar.): Ağza alınan yiyecek parçası.

“...akşam sofrasından, son **lokma** ağızlarında sokağa fırlar!” (44)

lokum (Ar.): Şeker ve nişastanın pişirilmesi ve içine isteğe göre çeşitli kuruyemişler eklenmesiyle hazırlanan küçük küpler hâlindeki tatlı.

“...tertemiz gelirler, şeker, **lokum**, çorap, başörtüsü gibi...” (38)

lüzumsuz (Ar. + T.): Gereksiz olan.

“**Lüzumsuz** bir hareketti bu şüphesiz.” (21)

madem (Ar.): Değil mi ki anlamına gelen bağlaç.

“**Madem** öyle dedi kendi kendine...” (49)

mahal (Ar.): Yöre.

“...*olay anında hadise mahallinde bulunmadığını söyledi.*” (204)

mahalle (Ar.): Bir şehir, belediye ya da köyün, muhtarlığa bağlı olarak ayrılmış her bir parçası.

“*Şehrin en zengin mahalleleri oldukları anlaşılan yangın yerlerinden...*” (10)

mahcupluk (Ar. + T.): Utangaçlık hâli.

“...*geçen zaman içinde, mahcuplukları az çok geçti.*” (50)

mahiyet (Ar.): İçyüzü, aslı.

“*Savcı sulh hakiminden suçun mahiyetine henüz delillerin tamamen...*” (206)

mahkeme (Ar.): Hukuki yargılamanın yapıldığı yer.

“*Yalan sahi, artık orasını mahkemede yargıca anlatırsın!*” (203)

mahmurluk (Ar. + T.): Sersemlik, uyku hâlinde olma.

“*Bir mahmurluğu vardı baykuşun.*” (41)

mahpushane (Ar. + Far.): Cezaevi.

“*Acısalar o vakit bütün mahpushaneleri boşaltmak lazım!*” (235)

mahzun (Ar.): Üzgün.

“...*çok daha ateşli düşünceler, sıkıntılar sardı. Mahzundu.*” (60)

makam (Ar.): Şarkının söyleniş şekli.

“Halil arada şarkının **makam** tutması gereken yerinde sesini yükseltti.” (74)

makas (Ar.): Birbirine çapraz tutturulmuş, çelik ve keskin dikey parçalardan oluşan kesme işlemi yapan alet.

“Sümbül kadın beline asılı **makasını** kaptı.” (146)

makbul (Ar.): Geçerli olan.

“...Bekir’in şahitliğinin **makbul** tutulması için öyle gerektiğini açıklayınca...” (195)

makine (İt.): Çark ve dişlilerden oluşan mekanizmalar bütünü.

“Necmi karmakarışık saçları, **makine** yağının kapkara ettiği elleriyle...” (156)

maksat (Ar.): Amaç.

“Karı doyuracak değiliz, bizimkisi **maksat** biraz muhabbet olsun.” (114)

mal (Ar.): Bir kimseye ait olan varlıkların tümü.

“Siz böyle giderse daha kırk yıl ayıramazsınız **malları**.” (91)

maltız (İt.): Ayaklı, ızgaralı taşınabilir ocak.

“...akşam için **maltıza** kömür yerleştiren aşçı ellerini önündeki önlüğe...” (113)

malumat (Ar.): Bilgi.

“Yaz oğlum, suçunu külliye inkarla ademi **malumat** beyan etti.” (204)

mandal (Ar.): Yaylı kıskaç.

“İçeriden tutan **mandalını** da pencerenin demir kolundan ayırmak pek güç olmadı.” (221)

mangal (Ar.): Bir metalden yapılan içinde ateş yakılabilen ayaklı ocak.

“Emin kapının dibindeki **mangalı** bir iki adım öteye uzaklaştırdı.” (114)

mani (Ar.): Yedili hece ölçüsü ile yazılan uyaklı halk şiiri.

“Sen **mani** bilir misin?” (51)

marangoz (Rum.): Ağaçtan eşya yapan usta.

“Karasörünün kimi yeri **marangoz** kimi yeri tenekeçi...” (157)

marpuç (Far.): Nargilenin borusu.

“Elindeki **marpucun** ucunu alnına değdirerek...” (110)

masa (Rum.): Ayakları olan yerden yüksek mobilya.

“...Fehmi'nin **masasına** gitmekle gitmemek arasında kısa bir kararsızlık geçirdi.” (109)

masraf (Ar.): Harcanılan para.

“...çocuklar, **masraf** kapısı açıncaya kadar yirmi dönümlük bir tarla sahibi daha olurdu.” (107)

masum (Ar.): Günahsız, temiz olan.

“Kaçırdılar kızımı! Kaçırdılar **masumumu!**” (170)

maşa (Far.): Karşılıklı iki kollu metal araç.

“Nargilenin küçük **maşasıyla** ateşi bir iki karıştırdı...” (110)

maşrapa (Ar.): Küçük kap.

“Ağzı çinko **maşrapa** ile kaplı su testisi...” (25)

matrak geçmek (Ar. + T.): Alay etmek.

“Ulan it! **Matrak mı geçiyorsun benimle?**” (158)

mavi (Ar.): Deniz ve bulutsuz gökyüzünün rengi; yeşil ve mor arası.

“Boncuk **mavisi** gözleri korkuyla gerilesin!” (58)

maymun (Ar.): Dört ayaklı olan ve iki ayağı üzerinde durabilen kuyruklu hayvan.

“Senden mi korkacağım! Pis **maymun!**” (142)

mazi (Ar.): Geçmiş.

“Çok uzak **mazide** kaldı.” (125)

mecbur olmak (Ar. + T.): Yapmak zorunda olmak.

“**Mecbur olduk da kaçtık.**” (235)

meçhul (Ar.): Bilinmez olan.

“...Gazderesi istikametinden ve semti **meçhule**...” (194)

meğer (Far.): Oysa anlamı veren bilinmezlik durumu.

“...ben sağ oldukça kimse dokunamaz **meğer** ki beni öldürsünler.” (125)

memnun (Ar.): Bir durum ya da olaydan razı olmak.

“Şarkıyı daha ilk notasından tanıyan kalabalık **memnundu**.” (74)

mendil (Ar.): El, yüz, burun silmek için tek kullanımlık kağıt ya da kumaştan olan küçük bez parçası.

“Cemal ekmeği cebinden çıkardığı büyük bir **mendile** sardı.” (186)

menteşe (Far.): Açılır kapanır nesnelerin arasına tutturulan iki parçalı metal.

“...hafif yukarı doğru itti, kanat **menteşelerinden** çıktı.” (221)

merak (Ar.): Bir şeyi öğrenmek ya da anlamak için duyulan istek.

“...Cemal’i baş göz etmek **merakına** düşen anasının kurumundan geçilmiyordu.”
(24)

merdiven (Far.): Yüksek bir yere çıkmak, ulaşmak için kullanılan basamaklı eşya.

“Park kahvesinin **merdivenlerini** çıkınca Fehmi’nin masasına...” (109)

meret (Ar.): Sıkıntı veren.

“Kaçmış gene **meret!**” (18)

merhaba (Ar.): Selamlaşmak için kullanılan söz, hitap.

“Eh **merhaba!** Ne var ne yok ahvali alemde?” (30)

merkez (Ar.): Bir yer ya da bölgenin ortası.

“İlçe **merkezi**, kıyıda küçük bir liman bırakarak denizden dört kilometre içeriye çekilmiştir.” (5)

mermer (Ar.): Kireç taşı.

“...beyaz **mermer** sütunlarının kökleşmiş bir burjuvazinin kurduğu...” (11)

mersin (Rum.): Yaz kış yeşil kalan, çok güzel kokulu bir ağaç.

“...sık böğürtlenler, yabanıl erguvanlar, **mersinlerle** kaplı...” (19)

mesela (Ar.): Örnek, söz gelişi.

“Fakat bazılarında dediğinde haklısın. Yargıç **mesela**.” (227)

mesele (Ar.): Çözüme ulaştırılması gereken sorun, problem.

“Otomobil tarlaya kadar gitse mesela **mesele** kalmazdı.” (117)

meslek (Ar.): Bir kimsenin para kazanmak amacı ile devamlı yaptığı iş.

“...otuz yıllık **meslek** deneyleriyle yetersiz kaldığı bir nokta vardı.” (192)

mesut olmak (Ar. + T.): Mutlu olmak.

“A oğlum, yeter ki gençler **mesut olsun!**” (144)

metelik (Fr.): Az para, çeyrek kuruş.

“Cebinde **meteliği** olmayanın hırsızlar aklından geçmez elbet!” (179)

metre (Fr.): Temel uzunluk ölçü birimi.

“...bazı yerlerde iki yüz iki yüz elli **metre** yükseklikler kazandığı olur...” (5)

mevkii (Ar.): Yer.

“...planlarını **mevkii** tatbika koymak üzere fırsat bilmiş...” (193)

meydan (Ar.): Alan.

*“Recep’in eşeğini **meydanlarda** göremeyince kendisinden önce...” (95)*

meyveli (Far. + T.): Yemişli bitki.

*“...bağların **meyveli** zamanlarında gördüğünüz yeşilleriyle...” (153)*

mezhep (Ar.): Bir dinin anlayış farklılıkları ile ayrılan kollarından her biri.

*“...yarattıkları büyük dinlerin, **mezheplerin** düşünce okullarının...” (8)*

mezun (Ar.): Bir okulu diploma alarak bitirme.

*“Kendisi de İstanbullu, ailesi de. Sonra idadi **mezunu**.” (226)*

mısır (Ar.): Kalın yapraklı, uzun, koçan şeklindeki bitki ve bu bitkinin taneleri.

*“Keçinin daha sıyırıldığı bir **mısır** yaprağını yemesine sıra kalmadan...” (19)*

minnet (Ar.): Yapılan iyiliğe karşı kendini borçlu hissetme.

*“Kadın **minnetle** mırıldandı.” (64)*

mirasçı (Ar. + T.): Ölen kimsenin arkasından mallarını paylaşacak olan yakınları.

*“Adam ölünce **mirasçıları** karısının rahatını kaçırdılar.” (106)*

misafir (Ar.): Konuk.

*“**Misafiri**, ağzındaki bütün cigara dumanını onun yüzüne doğru boşalttı.” (30)*

motor (Fr.): Enerjiyi mekanik enerjiye dönüştüren düzenek.

*“Arabanın **motor** kapağı açıktı.” (165)*

muhabbet (Ar.): Sevgi barındıran sohbet.

*“Ne o **muhabbetinizi** mi bozdum yoksa?” (52)*

muhacir (Ar.): Göçmen.

*“**Muhacir** düştük de belimizi doğrultamadık.” (138)*

muhtarlık (Ar. + T.): Kamusal işleri düzenlemek ve yürütmek adına mahalle sakinlerinin seçtiği kişi.

*“Köy **muhtarlığından** düzenlenen bir senetle...” (107)*

mukavemet (Ar.): Karşı koyma.

*“...feryat figan ve **mukavemetine** rağmen kızım Zeliha'yı ağzını mendille tıkayıp...” (194)*

mukavva (Ar.): Kalın karton.

*“Arka kapı camlarından birinin yerini bir **mukavva** parçası almıştı.” (157)*

muradına erememek (Ar. + T.): İsteğine kavuşamamak.

*“Beni öldürmeden kimse benimle **muradına** eremez.” (126)*

musallat olmak (Ar. + T.): Peşini bırakmamak.

*“Alevler alçaldıkça akşamdan beri yüreğine **musallat olan** o sıkıntı...” (46)*

mutasavver (Ar.): Düşünülmüş.

*“...Ali Onbaşı ailesi bu anı **mutasevver** planlarını...” (193)*

mutfak (Ar.): Yiyecek- içeceklerin muhafaza edildiği ve yemeklerin hazırlandığı yer.

“Mutfaktan damın ön odasına geçtiler.” (182)

mutlaka (Ar.): Kesinlikle.

“Neden mutlaka görmesi gerekiyordu?” (62)

mübaşirlik (Ar. + T.): Mahkemede duruşma için gelenleri, sırayla davanın görüldüğü salona çağırma görevi.

“Benim adliyede altı ay mübaşirliğim var!” (189)

müdafaa (Ar.): Savunma.

“...sizin göstereceğiniz müdafaa şahitlerini dinleriz.” (26)

müdahale etmek (Ar. + T.): Karışmak, araya girmek.

“...vazifenize müdahale etmiş olduğum telakki buyurulmasın.” (225)

müddeiumumi (Ar.): Savcı.

“Herkesin de dili alıştı. Bir de müddeiumumi de!” (227)

müessir (Ar.): Etkili.

“Ceza kanununun kadın kız kaçırma müessir fülü ile ilgili kısımlarını...” (110)

mühür (Far.): Damga, kaşe.

“Recep’in mührünü istediler.” (194)

mürekkeplemek (Ar. + T.): Mürekkebin içine batırmak.

“Sol elinin baş parmağını ıstampada **mürekkepleyip** pulun üstüne bastırdılar.”
(193)

müsaade (Ar.): İzin.

“Eksik olma amca, bana **müsaade!**” (23)

müsadif (Ar.): Rastlayan.

“Dün 16 Ekim tarihine **müsadif** çarşamba günü...” (193)

müstahak (Ar.): Layık olan.

“Sen bu kafayla daha beterine de **müstahaksın.**” (156)

müşteri (Ar.): Belirli bir hizmet ya da ürün karşılığında ücret ödeyen taraf.

“Başka bir **müşteri** söze karıştıyordu.” (188)

müteakip (Ar.): Ardı sıra.

“...hareketimi **müteakip** karım ile büyük kızım geride kalmışlar...” (193)

mütecaviz (Ar.): Saldırgan.

“**Mütecavizler** feryat figan ve mukavemetine rağmen...” (194)

müteveccihen (Ar.): Bir yere veya bir şeye yönelmek.

“...Urla’ya **müteveccihen** hareketimi...” (193)

müzik (Fr.): İçindeki duygu-düşüncelerin uyumlu sesler ile ifade edilmesi.

“...bir bakıma **müzik** bilir bir aile sayılırdı.” (72)

nadas (Rum.): Tarlayı dinlendirip temizlemek amacıyla bir süre boş bırakma.

*“Bağlar arasında **nadasa** hazır çıplak, boz, renkli tütün tarlaları...” (153)*

nafile (Ar.): Boşuna.

*“**Nafile** telaşlandı. Çardağın önünden iki üç adım ilerledi.” (17)*

nal (Ar.): Yük hayvanlarının ayaklarına çakılan demir.

*“Rençberin hayvanı başını yalaktan kaldırınca iri **nallarını** çeşmenin...” (167)*

nalın (Ar.): Tahtadan tek parça ayakkabı.

*“Kadın az ötesinde duran **nalınlarının** tekini kavradıktan sonra...” (133)*

namussuz (Ar. + T.): Toplumsal ahlak kurallarına uymayan.

*“Aldatıldığı kanısına vardı: -Vay **namussuz** vay.” (97)*

nankörlük (Far. + T.): Yapılan iyiliğin kıymetini bilmeme durumu.

*“Ben unutmasına unutmam bilakis **nankörlük** sevmem.” (31)*

nara (Ar.): Bağırma.

*“Ne domuz bekleyenlerin, çakal bekleyenlerin **naraları** ne teneke sesleri...” (46)*

narenciye (Far. + Ar.): Turunçgiller.

*“Kıyının kuzey rüzgârlarına kapalı kıvrımlarında karşılaşılan tek tük **narenciye** bahçelerine karşılık...” (6)*

nargile (Far.): Tütün dumanının sudan geçerek içimini sağlayan düzenek.

“...ceketi omuzlarında ikinci **nargilesini** içiyordu.” (109)

nasırlı (Ar. + T.): Nasırı olan.

“Orada **nasırlı** kaba bir erkek elinin değmesini duyuyordu hâlâ.” (27)

nasihat (Ar.): Öğüt.

“Ayrılırlarken anası Ayşe 'ye son bir **nasihat** verdi.” (94)

naz (Far.): İstemez gibi görünüp cilvelenme, yalvartma.

“Kız kısmı kendini **naza** çekmeden olmaz.” (33)

nazar değmek (Ar. + T.): Beğenerek ya da imrenerek bakmak, göz değmek.

“**Nazar değmesin**, şeytanların çatlasın.” (146)

nazik (Far.): Narin.

“Yorsana o **nazik** aklını birazcık.” (123)

nefes (Ar.): Soluk.

“Cigarasından acele bir **nefes** daha çekti.” (48)

nefis (Ar.): Öz benlik.

“Hakim ol **nefsine**.” (92)

nemlenmek (Far. + T.): Nemli duruma gelmek.

“...kibrit kutusu **nemlenmişti**.” (236)

neşe (Ar.): Sevinçli hâl.

“Düşüncelerin düğümlü kalan şüpheleri, **neşelerini** kaçırmış...” (82)

nezaket (Ar.): İnce davranma.

“Her zaman arkanızdan görgünüzün, **nezaketinizin** sözünü ederiz...” (225)

nikâh (Ar.): Erkek ve kadının evlenmesini sağlayan yasal işlem.

“Recep’in askerden geldiğinin ayı içinde nişanı **nikâhı** tamamlayıp evlendiler.”
(37)

nişan (Far.): Evlenmeye karar veren çiftlere yüzük takmak için düzenlenen tören.

“**Nişan** düzemez, düğün yapamazdı. Ama aşıkta işte!” (121)

niyet (Ar.): Bir şeyi yapmadan önceki düşünme aşaması.

“Nasıl bu akşam da **niyetin** sağlam mı?” (120)

nokta (Ar.): Cümle bitiren işaret.

“Bir **nokta** koydu. Şüphesini açıklamadı.” (116)

nota (İt.): Müzik sesi belirten işaret.

“Şarkıyı daha ilk **notasından** tanıyan kalabalık memnundu.” (74)

nüfus cüzdanı (Ar. + Far.): Kimlik, nüfus kağıdı.

“Bekir de bir yolunu bulup **nüfus cüzdanını** babasından alacak...” (118)

okkalı (Ar. + T.): Ağır, şiddetli.

“Eşeğin kıçına **okkalı** bir şamar indirdi.” (97)

otobüs (Fr.): Yolcu getirip götüren büyük motorlu taşıt.

*“Urla’dan İzmir’e saat başına **otobüs** vardır.” (38)*

otomobil (Fr.): Dört tekerlekli ve motoru olan insan taşıtı.

*“**Otomobil** tarlaya kadar gitse mesele kalmazdı.” (117)*

ömür (Ar.): Yaşam.

*“...belki de **ömründe** ilk defa duyduğu bir iç sıkıntısına tutuldu.” (43)*

özür dilemek (Ar. + T.): Bağışlanmayı istemek.

*“Adamdan **özür diliyor**. Karısından, çocuklarından sıkılıyor...” (21)*

pabuç (Far.): Ayakkabı.

*“Tarladan gelen bir çift kaba **pabuç** izi...” (172)*

pahalı (Far. + T.): Ederi yüksek olan.

*“**Pahalı** mıydı acaba? Dayanamadı kitapçıya döndü.” (101)*

paket (Fr.): Kağıt, karton vb. şeylerden yapılmış, içine herhangi bir malzeme, nesne konulup taşınan şey.

*“Konuğu, cebinden iki **paket** köylü sigarası çıkardı.” (30)*

palamutluk (Rum. + T.): Bu ağaç türü ile kaplı alan.

*“...tepelere doğru **palamutluklar**, çamlıklar arasında kaybolur.” (6)*

panayır (Rum.): Belli dönemlerde kurulan büyük pazarlar.

“...aklına geldikçe **panayır** yerlerindeki atlıkarıncalar, salıncaklar gibi...” (60)

panjur (Fr.): Pencereleere takılan değişik malzemelerden yapılmış, sığağı ve soğıuğı kesmesi amaçlanan düzenek.

“Cemal yerinden söktüğü **pancuru** duvarın dibine bıraktı.” (221)

pantolon (Fr.): Belden başlayan her iki bacak için de ayrı paça bölümü bulunan alt giysisi.

“Karnının altından kayan **pantolonunu**...” (29)

papaz (Rum.): Hristiyan dinindeki din adamı.

“O zamanlar bir **papaz** kapısına gelen jandarmaya...” (176)

para (Far.): Devlet tarafından bastırılan ve üzerinde miktarı yazan, alım satımlarda kullanılan nakit.

“Recep **para** istemiyor muydu beti benzi atıyordu.” (34)

paralel (Fr.): Aynı doğrultuda olan ve kesişmeyen.

“...karşılıklı iki sıra kazığa **paralel** gerili kalın tellerden ibaretti.” (36)

parça (Far.): Bir bütünün ayrılan parçası.

“...bu toprakların küçük **parçalar** hâlinde dağılması...” (7)

parti (Fr.): Siyasal topluluk, fırka.

“...toprak anlaşmazlığı ya da **parti** çekişmeleri yüzünden birbirlerine hasım...”

(110)

patika (Bul.): Engebeli, dar yok.

*“...dereye inen incecik bir **patikanın** başına vardıkları zaman...” (210)*

patlıcan (Ar.): Patlıcangillerden olan bir bitkinin uzunca ve mor renkte olan ürünü.

*“...biber, **patlıcan** yetiştirilmiş bahçenin kıyılarına ayrıca birkaç kök...” (19)*

pazar (Far.): Alışveriş yapılan alan.

*“O gün Urla’nın **pazarıydı.**” (95)*

pembe (Far.): Kırmızı ve beyaz karışımı ile ortaya çıkan renk.

*“Bekir orta boylu, **pembe** yanaklı, mavi gözlüydü.” (149)*

pencere (Far.): Bulunduğu yapıyı ya da yeri aydınlatan cam, çerçeve vb. malzemelerle düzenlenmiş açıklık.

*“Urla’da yerleştirdikleri evin **penceresinde** her gün...” (10)*

pençe (Far.): Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmak ve tırnakları.

*“Kanatlarını silkti birkaç defa gerindi, **pençesiyle** yüzünü...” (41)*

perşembe (Far.): Haftanın dördüncü günü.

*“Bugün **perşembe** dedi yarın cuma...” (136)*

pervaz (Far.) Giysilerin kenarına dikilmiş parça.

*Zeliş başı önünde, iş gömleğinin **pervazıyla** oynuyordu.” (51)*

pes (Far.): Yenilgiyi kabul etmek manasına gelen ünlem.

“Yaşar’ı **pes** dedirtinceye kadar oynarsa...” (76)

peşin (Far.): Alınan şeyin karşılığının anında verilmesi, veresiye olmayan.

“Paramı **peşin** almadan Urla’dan çıkmam bir!” (160)

peynir (Far.): Sütün mayalandırılması ile elde edilen besin.

“Anasının önüne sürdüğü **peyniri** zeytini oğluyla paylaşarak yemeye koyuldu.”
(87)

piç kurusu (Far.): Soysuz ve yaramaz kimse.

“Otur oturduğun yerde be **piç kurusu!**” (86)

pişmanlık (Far. + T.): Yapılan bir şeyden üzüntü duyma hâli.

“Tekrar bütün günün **pişmanlıkları** imgeleminde geçen kavgaları...” (60)

piyano (İt.): Tuşlara basılarak ses çıkaran klavyeli, büyük çalgı aleti.

“Sokak aralarından geçerken evlerden **piyano** sesleri gelir...” (9)

piyasa (İt.): Ortalık.

“...durmadan çalan bir **piyasa** şarkısını karı koca bir ağızdan çalıp söylemeye başladılar.” (73)

plakalı (İt. + T.): Numara levhası takılı olan.

“Külüştür Necmi’nin, Urla 7 **plakalı** taksisi...” (165)

plan (Fr.): Tasarlanmış olan.

“...Ali Onbaşı ailesi bu anı, mutasevver **planlarını**...” (193)

politika (İt.): Siyaset.

“...*Venizelos’un sömürgeci **politikasına** karşıymışlar.*” (9)

poyraz (Rum.): Kuzeydoğudan esen soğuk rüzgâr.

“*Yukarıdan **poyraz** yönünden giren bol sızıntılar, az sonra...*” (162)

prafa (Fr.): İskambil kağıtları ile oynan bir oyun.

“...*şehir kulübüne uğrayanlar **prafa** oynarlarken...*” (206)

pronos (Fr.): Bağ yapraklarında görülen salgın hastalık.

“*Öyle ya **pronos** senesi değil ertesi sene martta doğdu.*” (123)

raf (Ar.): Dolap içine ya da duvara tutturulmuş tahta ya da metal bölme.

“*Duvara oyuk bir **raftan** yaprakları iyice sararmış bir kitap aldı.*” (136)

rağmen (Ar.): Karşın.

“*Recep, Kör Fehmi’nin tembihlerine **rağmen** yalan söyleyemiyordu.*” (200)

rahat (Ar.): Sorunsuz olma hâli.

“...*adam ölünce mirasçıları karısının **rahatını** kaçırdılar.*” (106)

rahle (Ar.): Okuma yazma yapmak için kullanılan açılıp kapanabilen küçük masa çeşidi.

“...*hokkası, diviti, küçük **rahlesiyle** erik ağacının altına döndü.*” (136)

rakı (Ar.): Bazı meyvelerin alkol ile mayalanması ve damıtılması sonucu elde edilen içki.

“...cebinden harçlığı, önünden **rakısı** eksik olmazdı.” (110)

rastlamak (Far. + T.): Denk gelmek.

“...kahvede bitişiğindeki masada, Bekir’e **rastlamak?**” (110)

rençper (Far.): Tarlada ağır işleri yapan işçi, ırgat.

“Sabah gün doğmadan kalkmaya alışık **rençperler**, toprak tavında olduğu zamanlar...” (189)

renk (Far.): Cisimlerin yansıttığı ışığın, gözde meydana getirdiği duyum.

“...tüylerinin zengin **renkleriyle** dışisinin gözünü kamaştırmak için...” (21)

resim (Ar.): Herhangi bir şeyin kağıt ya da bez üzerine benzerine çizme sanatı.

“Birbirine sarılmış iki kök çiçek **resmi**.” (127)

reşit (Ar.): Kanunen ergin sayılan.

“...kızım gayri **reşit** Zeliha, Kadıvacıklı Cemal ile...” (193)

rezillik (Ar. + T.): Aşağılık hâli.

“Ne çıplaklığımız kaldı ne **rezilliğimiz**.” (140)

rıza göstermek (Ar. + T.): Rızılı olmak.

“...duruma **rıza göstermekten** başka çıkar yol bulamadı.” (39)

rızık (Ar.): Yaratıcının verdiği nimetler.

“Serçeler de baykuşların **rızkı**, nasibiydi.” (42)

rol (Fr.): Bir kişiliği canlandırma.

“...isteklerinin uyandırılmasında aralarında kışkırtıcı bir **rol** oynardı.” (83)

rüya (Ar.): Düş.

“Uyuduğu zamanda **rüyalar** görmüştü.” (49)

rüzgâr (Far.): Havadaki yer değişimiyle oluşan yel.

“Şimdi akşam **rüzgârının** çıktığını duyuyorum gene.” (127)

saat (Ar.): Yirmi dört saatlik bir günün, yirmi dörtte birine denk gelen zaman dilimi.

“...hareketsiz bir tembelliğe bıraktıkları **saatler** başlamıştı.” (17)

sabah (Ar.): Güneşin doğuşu ile öğle vakti arasındaki zaman dilimi.

“**Sabah** gün doğmadan önce kalkacaklarına göre...” (44)

sabırsızlık (Ar. + T.): İnsanın, onu üzen ve yıpratıcı olaylar karşısında dayanma gücünün kalmaması.

“Bu işi kocasının **sabırsızlığını** arttıracak kadar uzattı.” (48)

sabret (Ar. + T.): Sıkıntı karşısında dayanma gücü gösterme.

“Her sefer size yazıyorum **sabrederek** sevineceğiz diye.” (128)

sadaka (Ar.): İhtiyacı olan kişilere yapılan yardım.

“**Sadaka** mı dağıtıyorsun?” (159)

sade (Far.): Yalın.

“Kahveciden birer **sade** kahve istedi.” (118)

saf (Ar.): Sıra.

“...o orduların **saflarında** akşam karanlıklarında...” (10)

sahan (Ar.): Alüminyum bakır vb. malzemelerden yapılan içinde yemek pişirilip, ısıtılan çok derin olmayan kap.

“Tarhana **sahanının** yüzü ekmek parçalarıyla dolmuş...” (25)

sahi (Ar.): Gerçek.

“Bu lafın onu yalansa beşi **sahi** olsun.” (147)

sahip (Ar.): Bir şeyin bir kimseye ait olma durumu.

“Ev **sahipleri** ile daha önce gelen komşuları dört yanlarını sardı.” (71)

sahne olmak (Ar. + T.): Bir yerde bir olay geçmek.

“...bu yerlerin zengin bir tarihe **sahne olmasından** başka...” (8)

sakinlik (Ar. + T.): Durgunluk, büyük tepkiler vermeme durumu.

“Onun **sakinliği** etrafta tetikte bekleyen karısına, çocuklarına da geçti.” (21)

salata (İt.): Çiğ sebzeler ile yapılan ve yağ, limon, sirke vb. malzemeler ile lezzetlendirilen yiyecek.

“**Salatayı**, peyniri yenilediler.” (118)

salon (Fr.): Ev veya farklı yapılarda bulunan geniş alanlı oda.

“Hakimle birlikte doğru duruşma **salonuna** geçtiler.” (197)

sanki (T.+ Far.): Güya anlamındaki zarf.

*“...biri **sanki** onu bir kalası suya iter gibi sulara itiverdi.” (61)*

sanat (Ar.): Meslekî ustalık.

*“...babadan, dededen gördükleri **sanatlarına** tütüncülüğe gördüler.” (12)*

sandalye (Ar.): Tek kişilik olan ve oturmak için kullanılan, sırt yaslamak için arkılığı olan eşya.

*“...üç **sandalyeye** yerleşmiş, ceketini omuzlarında ikindi...” (109)*

sandık (Ar.): Tahtadan yapılmış kapaklı eşya saklama kutusu.

*“...yatağın altından fırladı, **sandığın** gerisine doğru hızla kaçtı.” (133)*

sardunya (İt.): Pembe çiçekli süt bitkisi.

*“Ayrıca kireçle sıvalı tenekeler içinde yetiştirilmiş **sardunyalılar**...” (114)*

sarhoş (Far.): Alkol tükettikten sonra, konuşma ve davranışlarını bilmez hâle gelme.

*“Ama daha birden uyanan bu ümitle **sarhoş**, bunlar aklından geçerken...” (76)*

satır (Ar.): Bir yazı sırası.

*“Birkaç **satır** okudu.” (101)*

sebep (Ar.): Gerekçe.

*“...başka bir **sebebe** dayanarak açıklamanız olanaksızdır.” (8)*

sebze (Far.): Genel olarak pişirilen veya çiğ yenen bitkilerin genel adı.

“...boyunca uzanan **sebze** bahçeleri, otlaklar içerilere doğru...” (6)

sefa geldiniz (Ar. + T.): Karşılama sözü.

“Hoş geldiniz, **sefa geldiniz.**” (71)

sefer (Ar.): Defa, kez.

“Bu durumda onun her **sefer** alinganlığına yol açardı.” (157)

selam söylemek (Ar. + T.): Selamını birine götürmesini söylemek.

“**Selam söyle** babana. Kadiovacıklı Ali Onbaşı selam söyledi de.” (23)

sabrın sonu selamettir (Ar. + T. + Ar.): Güçlüklere sabır göstererek başarıya ulaşma.

“**Sabrın sonu selamettir.**” (126)

semer (Rum.): Yük hayvanlarının sırtına takılan sert şey.

“Ayrıca **semere** asılı bir sepeti çözüp ağacın uygun bir dalına bastı.” (29)

semt (Ar.): Şehirde yerleşim bölgesi.

“...Gazderesi istikametinden ve **semti** meçhule oğru kaçırmışlardır.” (194)

sene (Ar.): Yıl, on iki aylık süreç.

“Kaç **sene** oldu öyleyse?” (123)

senet (Ar.): Kişinin var olan borcunu ödeyeceğini garanti eden yazılı, imzası olan belge.

“Köy muhtarlığından düzenlenen bir **senetle** ağasına yarıya verdi.” (107)

sepet (Far.): Hasır biçiminde örülü, tutmak ve taşımak için sapı olan derin kap.

“Sepette yarım kilo dana eti vardı.” (34)

serüven (Far.): Macera.

*“...birtakım **serüven** düşkünü, ipsiz sapsız kimseler gelmiş Urla’ya.” (9)*

servet (Ar.): Varlık.

*“...anlaşılan yangın yerlerinden yüzyılların biriktirdiği **servetin** izlerinin...” (10)*

servi (Ar.): Özellikle Akdeniz bölgesinde yetişen yaz-kış yaprak dökmeyen bir ağaç türü.

*“Ta gerilerde! Sıra sıra **serviler** var ya karşıda.” (212)*

sessiz sedasız (Ar. + T.): Sessiz ve gürültüsüz.

*“Sergi yerine kız kardeşlerinin serdiği yatağa **sessiz sedasız** uzandı.” (60)*

set (Ar.): Yüksekte kalan düzlük.

*“...tarlasını yoldan ayıran **setin** üstünde kararsız durmuş...” (19)*

sevda (Ar.): Çok sevme durumu, aşk.

*“**Sevdadan**, hasretten ne çeyiz düşündüler...” (37)*

sevk (Ar.): Gönderme.

*“...yüksek makamlarına arz ve **sevk** olunduğunu bildiren bir yazı yazdı.” (204)*

seyre dalmak (Ar.): Bir şeye kendini vererek bakmak.

“...başını doğrultup etrafını **seyre dalan** hayvanı...” (104)

seyretmek (Ar.+ T.): Gözlemek, bakmak, izlemek.

“...Zeliş’in yanındakileri sürükler gibi çekip götürüşünü **seyretti**.” (276)

sınır (Rum.): İki şeyi birbirinden ayıran hudut.

“...ilçenin güney **sınırlarına** oradan Ege Denizi’ne iner.” (5)

sille (Far.): Avuç içi ile vurulan sert tokat.

“Önce Bekir’in omuzuna okkalı bir **sille** indi.” (112)

silsile (Ar.): Aralarındaki belli bir bağ ile sıralı olan.

“Bu iki dağ **silsilesi** arasında diklemesine...” (5)

sinema (Fr.): Film gösterimi yapılan yapı.

“...şehirli akranları gibi fırlasa evinden, bir **sinemada** bir dondurmacının önünde ...” (44)

siper etmek (Far. + T.): Bir şeyi siper olarak kullanmak.

“...Rabiye ile anayı da alarak önlerine **siper ettiler**.” (162)

sitem (Far.): Öfkelenmeden kırıldığını ifade etme.

“**Sitemlerinden** yüreğime kan oturdu.” (88)

sofra (Ar.): Yer ya da masaya hazırlanan yemek.

“**Sofranın** üstünde ortada büyük bir bakır sahan içinde...” (25)

sofra bezi (Ar.): Pamuk vb. şeylerden dokunan kumaş parçası.

“*Sofra tahtasını, **sofra bezini** çardağın yanına çıkarıp dayamış...*” (35)

sokak (Ar.): Evlerin arasında kalan kısa yol.

“*...**sokakta** yürürlerken arkadan görseniz ayırabilirsiniz.*” (6)

somun (Rum.): Yuvarlak ekmek.

“*...saçta pişirilmiş bir **somun** ekmeği, eliyle parçalayıp sofradakilerin önüne dağıttı.*” (25)

sonbahar (T.+ Far.): Yaz mevsiminden sonra gelen eylül, ekim ve kasım aylarını kapsayan mevsim.

“*Bu **sonbahar** öğleden sonrasının duygulu sessizliği...*” (153)

sual sormak (Ar. + T.): Soru sormak.

“*Benimle girdiğin hangi işten **sual soran** oldu sana?*” (159)

sultan (Ar.): Padişahlara, eşlerine ve çocuklarına verilen unvan.

“***Sultanlara** döndün maşallah!*” (146)

sultani (Ar.): Lise.

“*...Rum gençleri çoklukla öğrenimlerini Paris’te, **sultanisini** bitiren Türk gençleri...*” (9)

surat asmak (Ar.): Küskün durmak, somurtmak.

“*Onun bütün bütün **surat astığını** görünce devam etti.*” (42)

suret (Ar.): Görünüş.

“...tehdit **suretiyle** sürükleyerek...” (194)

sürat (Ar.): Hız.

“Ayşe göğsü çarpıntısından **süratle** inip kalkarak kardeşlerinin yanına çöktü.”
(92)

sütun (Far.): Yere veya yerdeki bir şeyi dayalı düşey kolon.

“...mermer **sütunlarının** kökleşmiş bir burjuvazinin kurduğu...” (11)

şahit (Ar.): Tanık.

“**Şahitler** sağlam oldu mu, korkma!” (116)

şair (Ar.): Şiir yazan ve söyleyen.

“...bütün ünlü eleştirmecileri hayran eden nice sayısız **şairler**...” (194)

şalvar (Far.): Arasında geniş bir ağı bulunan bol pantolon çeşidi.

“Sonra ayaklarından **şalvarlarını** çekip attılar.” (69)

şarkı (Ar.): Belli sözlerin bir ezgi eşliğinde söylenmiş hâli.

“Şimdi keçinin önünde iki adımda bir sekiyor, koşmak, **şarkı** söylemek istiyordu.”
(24)

şefkat (Ar.): Sevgi gösterme hâli.

“Kadın boş elini **şefkatle** oğlunun saçlarına götürdü.” (121)

şehir (Far.): Genel olarak sanayi ticaret ve hizmet sektörünün fazla olduğu, yerleşim yerleridir.

“...özelliklerinin öbür Akdeniz **şehirlerine** yakınlaştığı...” (6)

şeker (Far.): Bazı bitkilerin nişasta ya da öz sularından elde edilen tatlı madde.

“O dünyada etin, **şekerin**, kahvenin önemi yoktu!” (105)

şekil (Ar.): Biçim.

“...onların beklenilmedik bir **şekilde** heyecanlanmalarına yol açtı.” (23)

şerbet (Ar.): Şeker ile yapılan meyveli içecek.

“Babası iki üç defa ‘berekettiler berekettiler, **şerbettir** bu’ diye...” (162)

şerefe (Ar.): Kadeh kaldırırken söylenen söz.

“Hadi **şerefe**, kaldır bakalım!” (115)

şey (Ar.): Doğadaki bütün nesne ve varlıklar yerine kullanılabilen belirsiz kelime.

“Ama yoksul unutulmuş oldukları hâlde güzel olan **şeyler** vardır dünyamızda.”
(13)

şeytan (Ar.): İlk insana secde etmeyip cennetten kovulan ve bundan dolayı kıyamete kadar insanoğlunu kötülüğe yöneltmeye uğraşan varlık, ve bu varlık gibi kötü olan insanlara yapılan yakıştırma.

“Aklını çelmişler, **şeytanlar** zapt etmiş kızı!” (134)

şiddet (Ar.): Güçlü, kaba ve hızlı olan.

“Sesinin tonunda siteminin **şiddetini** azaltan...” (21)

şikâyetçi olmak (Ar. + T.): Yakınmak, şikayet etmek.

“Ben **şikayetçi** olmam ki karakollara düşesin!” (100)

şimendifer (Fr.): Tren.

“Koridorlar, yerlere yatan insanlarla doluydu. **Şümendüfer** gibi dedi.” (164)

şişe (Far.): Cam ya da plastik olan, içine sıvı konulan kap.

“Rakı dedi, yarım kiloluk bir **şişe** aç bize yeter.” (114)

şive (Far.): Söyleyiş özelliği.

“Yerli **şivesine** kaçan bir Boşnak şivesiyle konuşuyordu.” (30)

şoför (Fr.): Arabayı süren kimse.

“Sonunda **şoför** Patlak Akif’in hesabı akla yakın görüldü.” (189)

şose (Fr.): Taş parçaları üstüne kum dökülerek yapılan yol.

“Öbür tarafı da Çeşme **şosesine** varır az ötede.” (216)

şubat (Ar.): Yılın ikinci ayı.

“Zeliş on sekizini **şubatta** tamamlayacaktı.” (142)

şükür (Ar.): Bir durumdan memnun olma ve yaratıcıya minnet duyma.

“Ben çok **şükür**, iyiyim” (103)

şüphe (Ar.): Emin olmamak, kuşku.

“Az önce düşüncelerinde uyanan **şüpheleri** büsbütün içinden çıkılmaz bir duruma soktu.” (81)

tabak (Ar.): Çeşitli bir çok malzemedan yapılmış, sofrta hazırlarken kullanılan ve yiyecekleri servis etmeye yarayan içi çukur ya da yayvan kap.

“...bir **tabak** peynir, bir tabak kavun...” (115)

tabii (Ar.): Beklenilen bir durum, olması gerektiği gibi olan.

“**Tabii** niye girenin delikanlı, çıkanın düşman olduğunu sormayı kimse gerekli görmüyordu.” (148)

tahıl (Ar.): Buğday, arpa, yulaf vb. tüm hububat ürünlerinin genel adı.

“...bir kısmı bağlarını söküp yerine tütün, **tahıl** ekmeye başladılar.” (11)

tahkikat (Ar.): Soruşturma.

“**Tahkikat** evrakı henüz tamamlanmadı.” (225)

tahta (Far.): Ağaçtan yapılan düzeltilmiş parça.

“Karısı, sofrta **tahtasını** önünden kaldırırken Recep sordu.” (27)

takat (Ar.): Güç, kuvvet.

“...iş durumu, iki kızının **takatlerinin** çok üstünde...” (63)

takdir (Ar.): Beğenme.

“...bu **takdirde** oğlunun suçunun kefarecini, babasının bi günah olarak...” (225)

taklit (Ar.): Benzeme, tekrar etme.

“Kızları da erkenden uyur **taklidi** yaparlar...” (48)

taksi (Fr.): Ücret ile yolcu getirip götürten otomobil.

“Eski mi eski otuz dokuz modeli bir **taksisi** vardı.” (157)

taksim (Ar.): Çalgıcının doğaçlama yaptığı bölüm.

“Halil boynuzu, tenekesiyle kendi bestesi kısa bir **taksimle** eğlenceyi açtı.” (73)

talihli (Ar. + T.): Şanslı olan.

“Ne **talihliyiz!** diyordu.” (222)

taraf (Ar.): Her bir kısım.

“...günde yirmi lira kazanan bu **taraf**larda?” (32)

tarhana (Far.): Yoğurt, bulgur ve çeşitli malzemeler ile yapılan kurutulmuş hamur ve bu kuru hamurdan yapılan çorba.

“Hepsi ekmeklerini, ortadaki **tarhana** sahanının içine doğramaya başladılar.” (25)

tarih (Ar.): Yer, zaman, neden-sonuç ilkelerine bağlı kalınarak anlatılıp değerlendirilen; bir toplum, devlet veya medeniyetlerin başından geçen olayları, birbiri ile ilişkilerini inceleyen bilim dalı.

“...bu yerlerin zengin bir **tarihe** sahne olmasından...” (8)

tarz (Ar.): Davranış biçimi, kendine has olan.

“Orası şüpheliydi fakat tutulacak en doğru hareket **tarzı**, Zeliş’in kaçmasını önlemek için...” (143)

tasavvur buyurmak (Ar. + T.): Hayal etmek.

“...fırarilerin aylarca ele geçmediklerini **tasavvur buyurun**...” (225)

tatbik (Ar.): Uygulama.

“...mevkii **tatbiki** koymak üzere fırsat bilmiş...” (193)

tatbikatçı (Ar. + T.): Uygulama yapan.

“Fakat bizim **tatbikatçılarımız** bu kanıda değildir.” (206)

tatıl (Ar.): Dinlenme süresi.

“Sonraları okul **tatillerinde** baba evine döndükçe...” (12)

tavır (Ar.): Tutum, davranış.

“Dalgın, düşünceli bir **tavırla** işini görmeye devam etti.” (134)

tayfa (Ar.): Kastedilen yerdeki kişi sayısı.

“Sonra **tayfaları** da kalabalıktı.” (64)

taze (Far.): Bayatlamamış olan.

“Getir bir **taze** çay benden diye ekledi.” (111)

tecavüz (Ar.): Başkasına ait olana zorla el uzatma.

“...Ali Onbaşı’nın **tecavüzüne** maruz kalmıştır.” (194)

tecziye (Ar.): Cezalandırma.

“...*tecziyeleri* cihetine gidilmesini aşağıdan isim ve adresleri yazılı şahitlerin...”

(194)

tef (Far.): Zilli bir kasnağa geçirilmiş olan çalgı aleti.

“Karısı hemen *tef*, dümbelekle yanında yer aldı.” (72)

tehdit (Ar.): Birini korkutma, gözdağı verme.

“...*bıçağı* dayayarak cebren ve *tehdit* suretiyle sürükleyerek...” (194)

tehlike (Ar.): İstenilmeyen, kötü sonuçlar doğuracak durum.

“...dağların ardı korkular, *tehlikelerle* dolu gelir onlara.” (7)

teklifsizlik (Ar. + T.): Samimiyet.

“Gene o hatır sayı bilmez *teklifsizliğiyle* yanında bağdaş kurar...” (73)

tekrarlamak (Ar. + T.): Bir şeyi yeniden gerçekleştirmek.

“Ses biraz durup *tekrarladi*.” (29)

telakki (Ar.): Anlayış.

“...vazifenize müdahale etmiş olduğum *telakki* buyurulmasın!” (225)

telaş göstermek (Ar. +T.): Telaşını belli etmek.

“Recep hiçbir *telaş göstermedi*.” (98)

tembel (Ar.): Çalışmaktan, çaba göstermekten kaçınan kimse.

“Güneş doğdu neredeyse hâlâ **tembel** tembel uyursun, kalk!” (84)

tembih (Ar.): Uyarma.

“Recep, Kör Fehmi’nin **tembihlerine** rağmen...” (200)

temel atmak (Rum. + T.): Bir yapının temellerini yapmaya başlamak.

“Belliydi ki damın **temeli atılan** ilk odası, oturdukları odaydı.” (182)

temin etmek (Ar. + T.): Güven vermek.

“Sizi bu hususta şerefimle **temin ederim.**” (226)

temiz (Ar.): İyi niyetli, saf.

“Senin yüreğin gene benden **temiz.**” (139)

temmuz (Ar.): Yılın yedinci ayı.

“**Temmuz** ortalarında beş altı günden beri iyice artan sıcaklar...” (62)

tempo (İt.): Genel olarak bir şeyin hızı.

“Kalabalığın el çırpması Halil’in **temposuna** uydu.” (76)

tencere (Ar.): Kapaklı olan, içinde yemek pişirilen ateşe dayanıklı kap.

“Bir **tencere**, sahanlar, sandığın dibinde duruyordu.” (28)

tenhalaşmak (Far. + T.): Issızlaşmak.

“...Urla’ya göç başladı mı, ova **tenhalaşacak**...” (99)

terazi (Far.): Sağ ve solunda iki kefesi olan tartı.

“Elleri, omuzladığı **teraziye** asılı su tenekelerinin...” (57)

terbiyesiz (Ar. + T.): Davranış biçimi doğru olmayan, uygunsuz.

“Bunu indirirsem kafana görürsün gününü! **Terbiyesiz!**” (141)

teslim olmak (Ar. + T.): Mücadeleden vazgeçmek.

“...Cemal, yarın ayağıyla tıpış tıpış gelir, **teslim olur.**” (208)

testi (Far.): Toprak su kabı.

“...küçük kızı da su **testisini** çardağa götürmüştü.” (27)

teşebbüs (Ar.): Girişim.

“Bir **teşebbüsümüz** var, hayırlısıyla!” (97)

teşekkür etmek (Ar.): Bir durum ya da yapılan bir şey karşısında minnet göstermek.

“İyi, **teşekkür ederim**, iyilikten anlamayan bir adamdı o!” (206)

tevessül olunmak (Ar. + T.): Bir işe girilmek, başlanmak.

“...suçluların derhal yakalanmalarını **tevessül olunmasını** ve şiddetle...” (194)

tevkif (Ar.): Tutuklama.

“Bugün bir **tevkif** kararı istemişsin, aldık savcı.” (206)

tezgâh (Far.): Üzerinde iş görülen uzun masa.

“...kümeler havalanıp masa, **tezgâh**, vitrin arasında yer değiştiriyorlardı.” (113)

tezkere (Ar.): Kişinin askerliği bitirdiğini belirten belge.

*“Sonra **tezkereyi** alıp gelince karısını aldı...” (38)*

ton (Fr.): Ses alçaklığı ya da yüksekliği.

*“Ayşe, bu **tonla**, o sabah olanları anlattı durdu.” (88)*

tövbe tövbe (Ar.): Günah sayılabilecek bir şey söylendiğinde verilen tepki.

*“**Tövbe tövbe**, ne şikayetim olsun hâlimden benim?” (65)*

traktör (Fr.): Motorlu iş makinesi.

*“Nuri Bey sabah erkenden **traktörüne** binmiş...” (238)*

tren (Fr.): Demir yolu taşıtı.

*“Recep yıllar önce bir **tren** yolculuğunu hatırlıyordu nedense.” (163)*

tuhaf (Ar.): Anlaşılamayan ve şaşırtılan şey.

*“...ben gelince gitmeniz **tuhaf** olmaz mı?” (52)*

tulumbalı (İt. + T.): Derinden su çıkarmaya yarayan aracı olan.

*“Az ileride sağlarında asma **tulumbalı** bir kuyu görünüyordu.” (215)*

tüccar (Ar.): Ticaret yapan kimse.

*“...araya İzmirli **tüccarları** katmadan küçük limanından...” (9)*

usta (Far.): Zanaatçılar için öğretici niteliğindeki unvan.

*“Zeliş, ablalarının ardından hepsinden **usta** yetişti.” (39)*

ümit (Far.): Arzu edilen bir şeyin gerçekleşme ihtimalini düşünerek rahatlama, iyi hissetme.

*“Henüz ürünlerinin eski değerine kavuşacağı **ümidindeydiler.**” (11)*

vakit (Ar.): Bir zaman dilimi.

*“Gün uzun, ne yaparsın başka türlü **vakit** geçmiyor.” (30)*

vallahi (Ar.): Yaratıcıyı tanık tutarak yemin etme.

*“Hem **vallaha** hem **billaha** mı?” (33)*

vasıta (Ar.): Araç.

*“Hadi bir **vasıta** hazırlayın da hemen gidelim öyleyse.” (208)*

vazife (Ar.): Görev.

*“Orası senin ne üstüne **vazife**?” (158)*

vedalaşmak (Ar. + T.): Güzel dileklerle ayrılmak.

*“...dostunu, komşusunu görmüş **vedalaşmış**, helallik dilemiş...” (10)*

vilayet (Ar.): Şehir.

*“Kızla oğlan şimdi kim bilir hangi **vilayet**in hududuna vardı.” (236)*

vitrin (Fr.): Dışı camdan yapılmış, içindekilerin sergilenmesini sağlayan dolap.

*“...pencerenin önündeki **vitride**, sol tarafta duvarın dibindeki...” (113)*

vücut (Ar.): Gövde, beden.

*“...üçünün de **vücutlarının** değişik yerlerinden dolaşıyordu.” (24)*

yaban (Far.): Vahşi olan, evcil olmayan.

“...baharda gelip güz başlarında dönen **yaban** ördeklerinin, turna sürülerinin...”

(7)

yahut (Far.): Veya anlamındaki bağlaç.

“...babadan kalma bir tarla **yahut** bir kayığın etkisine uyar.” (7)

yani (Ar.): Sonuç olarak anlamı taşıyan söz.

“**Yani?** ‘Siz ne yapıyorsunuz burada?’ der gibilerden.” (57)

yar (Far.): Sevgili.

“**Yar** geliyor dediler, yastığı kucakladım.” (128)

yemin etmek (Ar. + T.): Ant içmek.

“...bir kız işinden dolayı aradığına **yemin etse** de düşünmez ederdi.” (110)

yorgan (Ar.): Yatarken örtünmek için kullanılan, içi çeşitli malzemelerle dolu olan örtü.

“**Yorganın** altına uzatınca bacağının yanında...” (47)

zahmet etmek (Ar. + T.): Çaba göstermek.

“Hiç **zahmet etme**, Sümbül kadın, dedi...” (145)

zakkum (Ar.): Çiçekli ve zehirli bir ağaç.

“...derenin yakınlarında başlayan hayıtlıklar, **zakkumlarla** birleştiği yerde sona eriyordu.” (210)

zaman (Ar.): Herhangi bir şeyin süresi, algılanması açısından soyut olan vakit kavramı.

*“Büyük kızı kocaya kaçtığı **zaman** küçükleri...” (38)*

zapt etmek (Ar. + T.): Zorla ele geçirmek.

*“Aklını çelmişler, şeytanlar **zapt etmiş** kızı.” (134)*

zararsız (Ar. + T.): Zarar vermeyen.

*“Yerli Rumlar arasında o güne kadar **zararsız** gibi görünen...” (9)*

zaten (Ar.): Esasen anlamı taşıyan zarf.

*“On sekizini aşsa ne olacak **zaten**.” (116)*

zayıflamak (Ar. + T.): Güçsüzleşmek.

*“Ateş **zayıfladıkça** besliyor ateşe gömdükleri mısırlar...” (73)*

zengin (Far.): Çok, bol, verimli.

*“Ne **zengin** bir lisanı var.” (226)*

zevk (Ar.): Haz duygusu, hoşlanma.

*“Kuyruğunu **zevkle** titrete titrete ne kendisine ne de...” (160)*

zeytinlik (Ar. + T.) : Akdeniz ikliminde yetişen bir tür olan bu ağaç ile kaplı alan.

*“...açıklıklarda **zeytinlikler**, tarlalar, bağlar arasına son derece sık...” (6)*

zorunda kalmak (Far. + T.): Yapmaya mecbur olmak.

“...bağlarını söküp tütüncülüğü öğrenmek **zorunda kaldılar.**” (12)

zulüm (Ar.): Eziyet.

“Buna **zulüm** denmez mi?” (102)

2. 1. 4. Deyimler ve Anlamları

adı çıkmak: Kötü anılmak.

“Ne yapalım, **adımız çıkmış** bir kere, kimse bize inanmaz.” (200)

ağız kulaklarına varmak: Çok mutlu olmak.

“Bekir, **ağız kulaklarında** sırttı.” (112)

ağızdan baklayı çıkarmak: Gizli olan bir şeyi, sonunda söyleyivermek.

“Nasıl **çıkarmaya** başladın **baklayı ağızdan.**” (203)

ağzını kapamak: Karşıdakini bir şekilde susturmak.

“Kocam erkek gibi erkek değil ki hepsinin **ağzını kapasın**, saydırsın kendini.” (88)

ağzının içine bakmak: Birinin sözünü dinlemek ve her durumda ona göre davranmak.

“Anasının **ağzının içine bakar.**” (88)

aklı ermek: Anlamak.

“...işteki gecikmeyi kapatabileceklerine **aklı eriyordu.**” (63)

aklı yatmak: İkna olmak, inanmak.

“...bir harekette bulunmadığına **aklı yatmaya** başlamıştı.” (59)

aklına gelmek: Hafızasında belirlemek, anımsamak.

“Uyandığı zaman Zeliş **aklına gelmişti.**” (49)

aklına koymak: Bir şeyi yapmaya niyetlenmek bir şekilde sonuçlandırmaya karar vermek.

“...ağasıyla kendi pazarlığa girdi. **Aklına koymuştu.**” (107)

aklından geçmek: Düşünmek.

“Zeliş’in başkasıyla evlenebileceği hiç **aklından geçmemişti** şimdiye kadar.”
(121)

aklını almak: İsteddiği fikre ikna etmek, kabullendirmek.

“Sonra Sümbül bilir kızın **aklını** nasıl **alacağını.**” (144)

aklını başına toplamak: Yanlış düşüncelerden arınıp doğru ve sakin düşünmeye başlamak.

“-**Aklını başına topla** önce. -Ayağımın altına alayım da görsün.” (135)

aklını çelmek: Kandırmak.

“**Aklını çelmişler**, şeytanlar zapt etmiş kızı!” (134)

aklını kurcalamak: Bir şeyi akılda sıkça düşünmek, değerlendirmek.

“... sabahtan beri nasıl davranacakları **aklını kurcalıyordu.**” (84)

avucunu yalamak: Umdüğünü bulamamak.

*“Recep’in kızıysa **avucunu yala.**” (97)*

ayak atmak: Bir yere girmek.

*“Zeliş tarlaya **ayak attığı** sırada çardağın gerisinden...” (80)*

baş göz olmak: Evlenmek.

*“Ben de isterim bir ayak önce **baş göz olsun...**” (83)*

başını yakmak: Kişinin kötü ve zor bir duruma girmesine sebep olmak.

*“Oğlan bugün yarın asker, kızının **başını yakmasınlar, tetik ol.**” (99)*

bel bağlamak: Güvenmek.

*“Bileydim ayrılık var, sana **bel bağlamazdım.**” (102)*

bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak: Söyleneni dinlememek, önemsememek.

*“Şimdi ne desen **bir kulağından girip öbür kulağından çıkar.**” (136)*

bin dereden su getirmek: Birçok sebep ve bahane anlatarak ikna etmeye çalışmak.

*“Bir küçük boca da adam olana yeter derim, anlatamam. Bana **bin dereden su getirir.**” (277)*

boy atmak: Uzakmak.

*“... eski bağların yerinde **boy atan** tütünlerin yeşili, bir dereceye kadar sökülen...” (12)*

burun kıvrırmak: Küçümsemek, beğenmemek.

“... *burun kıvrıyor*, kendisine bir şey söyleyecek olursa...” (104)

can atmak: Bir şeyi çok istemek.

“...*kollarına atılmak için can atacaklarını* bilemezdi ki **Bekir**.” (106)

canı sıkılmak: Morali bozulmak, sıkıntılı bir hâle bürünmek.

“...*canları sıkıldıkça tutuştukları bu yarışla avunur, işlerini bir eğlence hâline getirirlerdi.*” (64)

canı yanmak: Derinden üzülmek.

“Ben kaçırayım komşunun kızını da görsünler insanın *canı* nasıl *yanarmış*.” (39)

çene çalmak: Muhabbet etmek, havadan sudan uzun süre konuşmak.

“Bütün gün kahveye iner, uyur, birini bulursa *çene çalar*, arada bir...” (36)

dil uzatmak: Konuşmaması gereken bir kişi ya da bir şeye saygısızca konuşmak.

“Bir daha kolay kolay sana *dil uzatamazlar*.” (93)

dili alışmak: Sık kullanılan söze alışmak, devamlı kullanmak.

“Herkesin de *dili alıştı*.” (227)

dilinin ucuna gelmek: Bir anda söyleyecek duruma gelmek.

“*Dilinin ucuna*, ‘Onu siz bilmeyeceksiniz de ben mi bileceğim?’ demek *geliyordu*.”
(204)

dudak bükmek: Memnun olmamak, beğenmemek.

“Dudak büktü: -Hiç anlamam bu işi.” (33)

el çekmek: Yardımını kesip kendi hâline bırakmak.

“... Allah kulundan hiçbir vakit *el çekmez.*” (64)

elinden gelmek: Yapabilme becerisi, gücü.

“... başkalarının yaptığı gibi yapmak *gelmez elimden.*” (155)

elinden kaçırmak: Bir fırsatı ya da olanağı değerlendirememek.

“...bulmuş hamarat amele, *kaçırmak* istemez *elinden.*” (143)

elini çabuk tutmak: Hızlanmak, gerekeni zamanında yapabilmek.

“...tamamlamak üzere olan kızlarını *ellerini çabuk tutmaları* için uyardı.” (63)

göğüs geçirmek: Üzüntü ile iç çekmek.

“Arada bir derin derin *göğüs geçirdiğini* duydu.” (90)

gönlünü etmek: Rızı etmek.

“...biri öbürünün ardından Zeliş’in anasının *gönlünü etmeye* çalışıyorlardı.” (140)

görmezden gelmek: Yokmuş gibi, görmemiş gibi davranmak.

“Recep’in Ali Onbaşı’yı *görmezlikten geldiği* o akşamdan sonra...” (137)

göz açıp kapayıncaya kadar: Çok kısa zaman.

“Bütün yaz hep böyle *göz açıp kapamışım* kadar kısa geçmiş gibi gelir.” (214)

göz atmak: Detaylara inmeden kabaca bakmak.

*“Zeliş bahçedeki zarara bir **göz attı**.” (20)*

göz göze gelmek: Bakışmak.

*“Zeliş’le **göz göze** geldiler. Kız kulaklarının ucuna kadar kızardı.” (176)*

göz kamaştırmak: Güzellik, ışık ya da parlaklık ile etkileyici görünmek.

*“...tüylerinin zengin renkleriyle dışısının **gözünü kamaştırmak** için...” (21)*

göz kulak olmak: Sahip çıkmak, korumak.

*“Bunca yıllık komşuyuz, kızına **göz kulak ol**.” (98)*

gözdağı vermek: Korkutmak.

*“Fırsat bu fırsat, etrafa bir **gözdağı vermek** zarar sayılmazdı.” (118)*

gözden geçirmek: Kabaca, bütünüyle incelemek.

*“...tütünleri **gözden geçirmek** için kırmandallarda kaldı.” (36)*

gözden kaybolmak: Görülmemeye başlamak.

*“Babasının **gözden kaybolduğunu** görür görmez, küçük kız...” (168)*

göze batmak: Bir ortamda uygunsuz olarak görünmek, kendini belli etmek.

*“Kör Fehmi ünlü kişidir. **Göze batan** kişidir.” (167)*

göz dikmek: Bir şekilde ele geçirmeye niyetlenmek.

*“Bakışlarını, **gözlerini** kendisine **dikmiş** çardak halkı üzerinde dolaştırdı.” (21)*

gözü gönlü açılmak: Ferahlamak.

*“Hemen yüreğinde mutluluklar uyandı. **Gözü gönlü donandı.**” (71)*

gözü kalmak: İstenilen, arzulanan bir şeye ulaşamamak ve o şey için devamlı istek duymak.

*“Kızcağızın beğendi, **gözü kalmasın.**” (146)*

gözü tutmak: Beğenmek, onaylamak.

*“Bekir’in **gözü tutmadı** bu işi.” (99)*

gözünü uyku tutmamak: Bir sebepten uyuyamamak.

*“Ondan sonra döner yatağına girerse **uyku tutardı gözünü.**” (44)*

gözünden kaçmak: Fark etmemek.

*“babasının para tutmadığı, darda olduğu **gözünden kaçmadı.**” (108)*

gözüne ilişmek: Bir anda görmek, fark etmek.

*“Hemen **gözüne ilişen** başka bir kitabı işaret etti.” (101)*

gözünü açmak: Bilincine varmak.

*“**Gözünü aç,** bu ovada kız kaptırmazlar adama.” (53)*

gözünü dikmek: Bir şekilde ele geçirmeye niyetlenmek.

*“...Rabiye’ye **dikerdi gözlerini,** Rabiye hiç sevmezdi baykuşları.” (41)*

gözünü korkutmak: Yıldırmaq.

“*Sen mi benim gözümü korkutacaksın?*” (85)

içine kurt düşmek: Şüphelenmek, endişelenmek.

“*Kızların yüzü güldü. Analarının **içine kurt düştü**, sordu.*” (149)

ileri gitmek: Söz ve davranışta yükselmek, öne çıkmak.

“*...bazen daha da **ileri giderek** yüksek sesle söyleniyordu.*” (104)

imana gelmek: Doğru yolu bulmak.

“*Şöyle dine **imana gel** gördün mü?*” (97)

ipe sapa gelmemek: Saçma olmak.

“*...karışık **ipe sapa gelmez** rüyalar gördü.*” (60)

iş başa düşmek: Kendi yapmak zorunda olmak.

“*...iş başa düşüyor görünüyordu, aklının erebildiği olasılıklara göre.*” (63)

kafa kafaya vermek: Bir araya gelip konuşmak.

“*Kafa kafaya vermiş konuşuyordunuz uzun uzun...*” (52)

kolu kanadı kırılmak: Çaresiz kalmak.

“*Cemal’in birden **kolu kanadı kırıldı**.*” (120)

kulağına gelmek: Kulağa çalınmak, duymak.

“*...şimdi halkçıları tuttuğu yönünde söylentiler **kulağına geliyordu**.*” (232)

kulak asmak: Önemle dinlemek.

*“Yalandan bir iki bağıracak ama sen **kulak asma.**” (166)*

kulak kesilmek: Dikkatli dinlemek.

*“**Kulak kesilen** Rabiye ’nin duymamasını istediğini işaret etti.” (98)*

kulak vermek: Anlamaya çalışarak dinlemek.

*“Üçü de dışarıdan gelen bir sese **kulak vererek** başlarını tütün iğnelerinden kaldırdılar.” (29)*

kurumundan geçilmemek: Kendini beğenmiş hâllerde bulunmak.

*“...merakına düşen anasının **kurumundan geçilmiyordu.**” (24)*

naza çekmek: Yapacağı şeyi yapmayacak gibi davranmak.

*“Kız kısmı kendini **naza çekmeden** olmaz.” (33)*

neşesi kaçmak: Üzüntülü hâle bürünmek.

*“Düşüncelerin düğümlü kalan şüpheleri, **neşelerini kaçırmış,** adımlarını ağırlaştırmıştı.” (82)*

öfkesi kabarmak: Çok sinirlenmek.

*“**Kabaran öfkesini** tutmaya çalışarak içindekileri döktü.” (32)*

öne sürmek: Önermek.

*“...ilk hesaplarında da **öne sürdüğü** gibi imkânsız görünüyordu.” (142)*

rahatı kaçmak: Huzursuz olmak.

“...iki tarafın yakınlarının **rahatını kaçırdığı** olurmuş, hepsi o kadar.” (8)

renk vermemek: Belli etmemek.

“-**Renk vermedi.** Teveccühünüz beyefendi.” (225)

renkten renge girmek: Bozulup sıkılarak yüzünün rengi değişmek.

“Bekir ne diyeceğini bilemedi. **Renkten renge girdi.**” (98)

rıza göstermek: Kabul etmek.

“...duruma **rıza göstermekten** başka çıkar yol bulamadı.” (39)

söze karışmak: Konuşulan bir konuya dahil olmak.

“Bu arada bakışlarını hiç Zeliş’ten ayırmamıştı. **Söze karıştı:**” (22), 9, 185, 231

sözü uzatmak: Konuyla ilgili gereğinden fazla konuşmak.

“...bu konu etrafında **sözü uzatmak** istedi.” (43)

surat asmak: Yüzüne hoşnut olmayan bir ifade yerleştirmek.

“Onun bütün bütün **surat astığını** görünce devam etti.” (42), 149

surat etmek: Hoşnutsuz bir yüz ifadesi ile durmak.

“Dur telaş istemez! **Surat etme** boş yere.” (99)

ümit kesmek: Bir konuyla ilgili inancını kaybetmek.

“Sümbül’ün aracılığından **ümit kestiklerinden** beri ne zaman buluşsalar...” (155)

üstüne varmak: Baskıyla bir şey yaptırmaya çalışmak.

“...Zeliş’in kaçmasını önlemek için fazla **üstüne varmamak**, Cemil askere gidene kadar...” (143)

yan bakmak: Kötü niyetle bakmak.

“Hele biri sana biraz **yan baksın** da o zaman!” (180)

yan gözle bakmak: Göz ucu ile fark ettirmeden bakmak.

“**Yan gözle** Zeliş’e **baktı**. Kaçmıyordu işte!” (51)

yüreği parçalanmak: Kötü durumdaki bir kişiye çok üzölmek, acımak.

“Ah duydum da **yüreğim parçalandı**.” (139)

yüreği rahatlamak: Üzüntülerinden arınmak.

“Etrafta serçe görünmezse **yüreği rahatlardı**.” (41)

yüz vermemek: Alakasız davranmak.

“Daha sonraları da Zeliş’in kendisine **yüz vermeyeceğini** anladığı ölçüde...” (142)

yüzü ekşimek: Yüzüne memnuniyetsiz bir ifade takınmak.

“Çardaktan Zeliş değil de Rabiye’nin çıktığını görünce Bekir’in **yüzü ekşidi**.” (31)

zıvanadan çıkmak: Aşırı öfkeden ne yaptığını bilmemek.

“hep böyle **zıvanadan çıktığını** belli eder hâller takınmaya başlamıştı.” (104)

2. 1. 5. Kalıp Sözler

2. 1. 5. 1. Dua ve İyi Dilek Kalıpları

Allah korusun: “*Allah korusun, size bir fenalık gelirse bana kimse el süremez.*” (126)

Allah yardımcınız olsun: “*Güle güle, Allah yardımcınız olsun.*” (186)

bereketli olsun: “*Eh, bereketli olsun.*” (161)

eksik olma: “*Siz başlayın, salatayla cacık da hazır. -Eksik olma.*” (115)

hakınızı helal edin: “*...benden selam yazmayı unutma! Hakınızı helal edin.*” (186)

kolay gelsin: “*Kolay gelsin komşum! İyi oldu da seni gördüm.*” (98)

2. 1. 5. 2. Beddua ve Kötü Dilek Kalıpları

beter ol: “*Beter ol deyyus. Sen bu kafayla daha beterine de müstahaksın.*” (156)

boyunları altında kalasicalar: “*Boyunları altında kalasicalar! Ayşe birden boşandı...*” (87)

ekmek çarpsın: “*Kaparlar ekmek çarpsın ki kaparlar.*” (146)

evleri başlarına yıkılsın: “*Evleri başlarına yıkılsın inşallah!*” (87)

gençliğinin hayrını görme: “*Gençliğimin hayrını görmeyeyim ki bırakmazsam.*” (179)

gözü çıksın: “*Gözleri çıksın inşallah.*” (139)

hayır görmesinler: “*Hayır görmesinler.*” (139)

huyum kurusun: “*Huyum kurusun, biri bana senin gibi gelip de abimsin dedi mi...*” (113)

kör olsun: “*Kör olsun o anası.*” (139)

lanet olsun: “*Lanet olsun! Vardığıma da varacağıma da bin defa pişman oldum.*” (87)

sağlık olsun: “*Sağlık olsun Yusuf Çavuş! Parayı da parası olandan alınız.*”

sütümü helal etmem: “*Bu kadar hakaretten sonra kalksın o şıfıntıyla evlensin dünyada sütümü helal etmem.*” (141)

şeytan görsün yüzünü: “*Kim dönermiş onların yanına bir daha! Şeytan görsün hepsinin yüzünü.*” (89)

yere batasicalar: *Bilirim ben o soysuzların ne mal olduklarını! Yere batasicalar!*” (87)

yüzleri gülmesin: “*Ne diyeyim, yüzleri gülmesin...*” (87)

2. 1. 5. 3. Karşılama, Selamlaşma ve Uğurlama Kalıpları

aleykümselam: “*Aleykümselam! Deh.*” (161)

bana müsaade: “*Eksik olma amca, bana müsaade.*” (23)

güle güle: “*Güle güle kızım.*” (169)

hoş geldin: “*Recep, keyifsiz keyifsiz esnedi: -Merhaba, hoş geldin.*” (30)

hoşça kal: “*Hoşça kal* öyleyse. Geç kalmayız merakın olmasın.” (71)

merhaba: “*Eh merhaba, ne var ne yok ahvali alemde?*” (30)

selam söyle: “*Selam söyle babana. Kadıovacıklı Ali Onbaşı selam söyledi de.*”

selametle: “*Hadi selametle.*” (237)

selamünaleyküm: “*Selamünaleyküm, nicesiniz? Keyifleriniz nasıl?*” (145)

uğur ola: “*Yanlarından geçerken Cemal’i selamladı: -Uğuro!-*” (208)

2. 1. 5. 4. Teşekkür ve Rica Kalıpları

çok şükür: “*Eh, biz her vakit duamızı, orucumuzu eksik etmeyiz çok şükür.*” (64)

eyvallah: “*-Haydi eyvallah. -Haydi güle güle.*” (35)

hamt etmek: “*Her zaman Allah’a hamdederim.*” (65)

2. 1. 5. 5. Kutlama Kalıpları

aferin: “*Aferin kız! Aferin.*” (273)

hayırlı olsun: “*Eh madem öyleymiş, hayırlı olsun.*” (119)

2. 1. 5. 6. Onaylama Kalıpları

hayırlısı: “*Bir teşebbüsümüz var, hayırlısıyla.*” (97)

2. 1. 5. 7 Dini İnanç Bildiren Kalıplar

Allah’ın emri ile: “*Allah’ın emriyle evlenmek kolay mı? Nişan ister, üst baş ister.*” (122)

billahi: “*Hem vallaha hem billaha mı? -Recep bütün bu soruları toptan...*” (33)

inşallah: “*Cuma’dan sonra inşallah!*” (161)

maşallah: “*Her gün uyursun, maşallah.*” (30)

sen büyüksün ya Rabbim: “*Nasıl da güzel açıldı! Sen büyüksün Ya Rabbim.*” (147)

vallahi: “*Haberim yok vallaha.*” (119)

2. 1. 5. 8. Duygusal Tepki Bildiren Kâhplar

Allah Allah: “*Yok daha bir gelip giden... -Allah Allah?!*” (223)

Allah için: “*Sesi de Allah için ne sesti ya!*” (50)

aşk olsun: “*Aşk olsun vallaha. Ben senin gibisini hiçbir yerde görmedim.*” (113)

tövbe tövbe: “*Tövbe tövbe, ne şikayetim olsun hâlimden benim?*” (65)

vah vah: “*...o kadar vah vah ederlerken, işleri bittikten sonra biri dönüp...*” (14)

yallah: “*Böyle olmaz, hadin bakalım, kalkın oyuna yallah.*” (74)

2. 1. 6. Argo ve Kaba Sözler

aç köpek: Aşağılama anlamı veren hakaret.

“*Nankörlük etmesene lan aç köpek!*” (158)

alık: Boş, anlamsız bakan.

“*O sırada sıcaktan alıklaşan keçi, sonunda kararını verdi.*” (19)

anasını bellemek: Karşıdakine kötülük yapmak.

*“Allah bilir, o oğlan kızın **anasını bellemiştir** on beş gündür.” (252)*

anasını eşek kovalasın: Bıkkınlık anlamı veren söz kalıbı.

*“Sözünden dönenin **anasını eşekler kovalasın mı?**” (118)*

bacaksız: Kendinden büyük işler yapmaya çalışan kimse.

*“Sen sus be **bacaksız.**” (272)*

baldırı çıplak: Varlıksız, boş gezen.

*“**Baldırı çıplak** tütün yarıcısı mı?” (139)*

bok soyu: Tiksiniilen biri için kullanılan söz.

*“Otur lan **bok soyu** sen de!” (156)*

bok: Pis durum.

*“Hep arkadaş **bokuna** oldum! Ne yapayım?” (113)*

borusu ötmek: Sözüünü geçirmek.

*“Bak hâlâ onların **borusu ötüyor.**” (228)*

çakmak: Anlamak.

*“Biz bu yolları biliriz oğlum, bizi **çakmaz** zannetme.” (53)*

deyyus: Karısının ya da yakınından bir kadının namussuzluğunu görüp bir şey demeyen erkek. *“Beter ol **deyyus.**” (156)*

dilli: Çenesi düşük.

*“Benim işim yok, senin o **dilli** kardeşlerinin arasında.” (93)*

domuz: Dalgacı, hınzır kimse.

*“Ah kız **domuz**. Eğlenirsin benimle!” (43)*

domuzun dölü: Aşağılama ifadesi.

*“Çüş be **domuzun dölü**.” (161)*

enayi: Kolayca kandırılan, dolandırılan kimse.

*“Ne yapalım oğlum, bulamadık ki bir **enayi** Boşnak da bizi beslesin.” (156)*

eşek oğlu eşek: Hakaret ifadesi.

*“Otur **eşek oğlu eşek**! Gene bilmezsin kıymetimi.” (156)*

gavur: Merhametsiz, insafsız olan.

*“Umurunda mı **gavurun** oğlunun?” (18)*

haydut: Kaba insan.

*“**Haydut**, kerhaneci.” (160)*

hergele: Terbiyesiz, görgüsüz.

*“Bu ovada kız kaptırmayız adama diyordu, **hergele**.” (57)*

it oğlu it: Hakaret ifadesi.

*“Nereledesin lan **it oğlu it**.” (156)*

kahpe: Ahlaksız kadın.

*“Evlensin o Kadiovacıklı’nın oğluyla da anlasın **kahpe!**” (105)*

kaltak: Namussuz kadın.

*“Kim sanıyordu onu **kaltak?**” (105), 117*

kancık: Dönek.

*“Bu ne ha? **Kancık** oğlu kancık! Söyle bu ne?” (58), 118, 158*

kerata: Sitem sözü.

*“Senin çoluk çocuğun var da bizim yok mu? Serseri **kerata.**” (159)*

kerhaneci: Hakaret ifadesi.

*“Daha ne isterler bu **kerhaneciler** bilmem ki?” (158)*

kopuk: Toplumsal kurallara uymayan, serseri.

*“Daha ne ister o **kopuk** be!” (111)*

kuyruk sallamak: Birinin ilgisini çekmek için ahlaksız davranışlarda bulunmak.

*“Kızın **kuyruğunu sallamasaydı** oğlum ardından gitmezdi.” (173)*

lan, ulan: Nefretle seslenme ifadesi.

*“Nerelerdesin **lan** it...” (156)*

matrak geçmek: Alay etmek.

*“**Matrak mı geçiyorsun** benimle?” (158)*

meret: Faydası olmayan, uğursuz.

“Çüş be **meret!**” (161)

namussuz: İşini bilen.

“Hay **namussuz**, seçmişsin parçayı!” (112)

nemrut: Suratsız.

“Azıcık yüzün gülsün lan **nemrut!**” (157)

oynak: Ağırbaşlı olmayan, tutarsız.

“Yaktular, gözleri körolasıcılar! **Oynaklar.**” (171)

ödlek: Korkak.

“**Ödlek.** Kaçmasana.” (142)

paşa: Sarhoşluktan çakırkeyif olan.

“Dün akşam **paşaydın.**” (120)

pısırik: Sünepe.

“Hele az önce, kızın gözü önünde, o kadar **pısırik** davrandıktan sonra...” (59)

piç kurusu: Babası belli olmayan, gayrimeşru.

“Otur, oturduğun yerde be **piç kurusu.**” (86)

pirelenmek: Şüphelenmek.

“Buralarda dolaşma dedi, bizi görmesinler! Anam **pirelendi.**” (95)

sataşmak: Sarkıntılık etmek.

“Gördüğü kıza kadına **sataşıyordu**.” (240)

sinsi: Yapacaklarını kimseye belli etmeden kurnazca yapan.

“Bak sen **sinsiye**.” (167)

şırfıntı: Seviyesiz kadın.

“Senden iyisini mi bulacak o **şırfıntı**.” (117)

yaban ayısı: Kibarlık bilmeyen.

“Erkeklik senin gibi aygırlara kaldı kala kala **yabanın ayısı**.” (160)

yerden bitme: Boy olarak kısa birini küçümseme ifadesi.

“Kim korkar senin bıçağından lan, **yerden bitme**.” (57)

yok deve: Abartılı söze inanmama durumunda söylenen söz.

“Atmış lira isterim. -**Yok deve!**” (159)

2. 1. 7. Tütün Zamanı 1 Tahlil Sonucu

Zeliş, “Tütün Zamanı” adlı üçlemenin ilk kitabıdır. Yazarın konuşmalarında anlattığına göre Cumalı’nın kasabada avukatlık yaptığı yıllarda Zeliş karakterine hayat veren kişi, Cumalı’nın yazıhanesine gelerek romanda geçen konuyu anlatır. Olaylardan etkilenen yazar, İstanbul’a döndükten yıllar sonra eseri kaleme alır. Yazıldığı yıllarda da ses getiren eser daha sonra sinemaya da aktarılmıştır. Eserde hayatını tütüncülükle kazanan insanların yaşamları, Zeliş ile Cemal’in aşkı etrafında okuyucuya sunulur.

Romanda toplam 49.995 adet sözcük kullanılmıştır. Romanda en sık kullanılan Türkçe sözcükler çoktan aza doğru sıralanmıştır. En az 100 kez tekrar edilen sözcüklere kadar yer verilmiştir. Fiil olan sözcüklerin hepsinin kök hâli toplanarak sayısal sıralama oluşturulmuştur. 1723 adet tekrarı ile “bir” sözcüğü ilk sıradadır. Bu sıralamayı 671 kez kullanımı ile “bu” ve 561 kez kullanımı ile “baş” sözcüğü takip eder.

Toplam sözcük sayısının içinde alıntı sözcüklerin tekrarlı sayısı 8198’dir. Tekrarsız sayısı ise 925’tir. Bunlardan en sık kullanılanları, 269 kez tekrarıyla Arapça “kadar”, 113 kez tekrarıyla Farsça “her”, 23 kez tekrarıyla Fransızca “traktör”, 74 kez tekrarıyla İtalyanca “jandarma” ve 39 kez tekrarıyla Rumca “efendi” sözcüğüdür. Diğer alıntı yapılan diller ise sırasıyla bir ve iki sözcükle sınırlı olan İspanyolca, Almanca, Latince, Ermenice, Macarca, Bulgarca ve Soğdca’dır.

Eserde 573 adet Arapça kökenli sözcük, 5273 kez kullanılmıştır. Bir diğer alıntı oranı yüksek dil olan Farsça 174 sözcük 1771 kez tekrar edilerek kullanılmıştır. 72 adet Fransızca sözcük 308 kez kullanılmıştır. 43 adet olan Rumca sözcük ise 267 kez tekrar edilmiştir.

Eserde köy yaşamı konu alındığından Batı kökenli sözcükler daha azdır. Dava ve dilekçe konularının işlendiği sayfalarda pek çok Arapça sözcük kullanılmıştır. Romanın genelinde Türkçe sözcük oranının fazla olmasıdır ve yalnızca o sayfalarda alıntı sözcük kullanımının artırılmıştır. Bu bilinçli kullanım ile yazar, halk içinde anlaşılması güç yabancı sözcüklerin kullanımının önemli olmasını eleştirmeyi amaçlamıştır.

Tamlamalar Türkçemizde cümle kurarken başvuru olan ilk sözcük gruplarıdır. Bu nedenle Türkçede en çok kullanılan ve en karakteristik yapılardandır. Romanda belirtili-belirtisiz isim tamlaması ve sıfat tamlamalarının toplam sayıları 3855’tir. Eserde 434 adet ikileme kullanılmıştır. 40 adet “bir iki”, 23 adet “üç beş”, 13 adet “sık sık” ve 12 adet “sağ sol”

ikilemeleri en sık geçenleridir. Romanda geçen 95 deyim, bazılarının tekrarlarıyla 146 kez kullanılmıştır. 51 adet kalıplaşmış söz, 117 kez tekrar edilmiştir. 45 adet de argo ve kaba söz olarak nitelendirebileceğimiz sözcük vardır.

Romanda kullanılan Türkçe sözcüklerin genele oranı %83 civarındadır. Dolayısıyla eserde Türkçe sözcüklerin kullanım oranının oldukça yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Adli işler için özellikle anlaşılmayacak sözcükler tercih edilmese ve bir ironi durumu oluşturulmak istenmeseydi, bu oran daha yüksek olurdu. Deyim, kalıp sözler ve argolar olarak da eserin zengin bir söz varlığına sahip olduğu söylenebilir.

Liste 1	merak 34	şüphe 19	cümle 11
Arapça Alıntı	cevap 33	hapis 18	kibrit 11
Sözcükler	hazır 33	merhaba 18	namus 11
kadar 269	selam 33	adliye 17	niyet 11
zaman 203	dünya 32	sandık 17	nokta 11
tekrar 123	sahip 30	şahit 17	sahan 11
zeytin 117	hafif 29	zarar 17	teslim 11
adam 104	kismet 28	ceza 16	alem 10
ama 99	halk 27	entari 15	defter 10
etraf 96	telaş 27	madem 15	fakir 10
akıl 95	lazım 25	mal 15	fal 10
hâkim 83	kere 24	mutfak 15	fırsat 10
şey 77	rahat 24	resim 15	hasır 10
kahve 76	acele 23	tavır 15	müsaade 10
sabah 74	sadık 23	kalem 14	surat 10
taraf 74	sebep 23	kasaba 14	akran 9
karar 71	şikâyet 23	kuvvet 14	amele 9
saat 68	avukat 22	mahkeme 14	bakla 9
defa 64	bazı 22	mâni 14	eyvallah 9
hâl 64	cep 22	şarkı 14	hikâye 9
kalaba 61	fark 22	hayat 13	ifade 9
haber 57	hâlâ 22	helal 13	imza 9
hesap 55	hayır 22	heyecan 13	kafa 9
mektup 51	kâğıt 22	hiza 13	kelime 9
hava 49	kısım 22	kaymakam 13	maksat 9
devam 46	fazla 21	set 13	mutlaka 9
hayvan 46	kule 21	kabul 12	sokak 9
işaret 46	nefes 20	keyif 12	tabak 9
hak 45	sefer 20	memnun 12	vallahi 9
hareket 45	vücut 20	mısır 12	yani 9
hatır 45	bazen 19	mübaşir 12	cesaret 9
an 44	dakika 19	sabır 12	emir 8
elbet 41	derece 19	şekil 12	fayda 8
fakat 40	dikkat 19	zaten 12	harap 8
asker 37	kitap 19	acaba 11	hayran 8
insan 37	mahalle 19	aile 11	kanun 8
vakit 36	sene 19	bilakis 11	mahcup 8

makam 8	eylül 5	hata 4	bez 3
mavi 8	hatta 5	hayli 4	billahi 3
mendil 8	hizmet 5	hayret 4	daima 3
sandalye 8	ibaret 5	heves 4	esmer 3
sevda 8	izin 5	huzur 4	eşya 3
tabii 8	kabahat 5	hüküm 4	evlat 3
dava 7	kadeh 5	hüzün 4	evrak 3
devlet 7	kumaş 5	icra 4	falan 3
gayri 7	maşallah 5	iftira 4	has 3
hakaret 7	meslek 5	itibar 4	hayal 3
hikmet 7	misafir 5	kaza 4	hukuk 3
kahkaha 7	murat 5	kıt 4	icap 3
mevki 7	okka 5	mandal 4	ihmal 3
rakı 7	rezil 5	meydan 4	imkân 3
sulh 7	sakin 5	muhabbet 4	inkâr
şükür 7	yorgan 5	müddeiumumi 4	işgal 3
temiz 7	adet 4	nara 4	itiraz 3
vazife 7	âdeta 4	neşe 4	kasvet 3
garip 6	arsa 4	nikâh 4	keder 3
gayret 6	asıl 4	rağmen 4	lanet 3
hırs 6	ayar 4	rıza 4	lokma 3
ihtiyar 6	bereket 4	saf 4	lüzum 3
iskân 6	beyaz 4	sahi 4	mahpus 3
katil 6	bina 4	selamet 4	mahzun 3
kıymet 6	buhran 4	senet 4	mecbur 3
nüfus 6	daire 4	servet 4	mesele 3
ömür 6	din 4	şeref 4	miras 3
rüya 6	dua 4	tembel 4	muhacir 3
şeytan 6	evvel 4	terbiye 4	nal 3
tuhaf 6	fena 4	tövbe 4	nezaket 3
veda 6	fikir 4	zahmet 4	özür 3
akraba 5	gurur 4	ahır 3	razı 3
arazi 5	hadise 4	ait 3	ret 3
cadde 5	halka 4	aleyh 3	rica 3
cenaze 5	harç 4	bakkal 3	sofra 3
delil 5	harp 4	bekâr 3	şubat 3
dükkân 5	hasta 4	bela 3	tahıl 3

takdir 3	himaye 2	sabıka 2	ceviz 1
talih 3	haziran 2	sanat 2	ciddi 1
tas 3	hudut 2	satır 2	civar 1
tayfa 3	hükümet 2	seda 2	dair 1
temmuz 3	idare 2	servi 2	define 1
tencere 3	idadi 2	seyir 2	deyyus 1
teşekkür 3	ihtiyaç 2	sayfa 2	ced 1
tevkif 3	imdat 2	silsile 2	divit 1
tüccar 3	ikamet 2	suret 2	ender 1
yemin 3	isim 2	şiddet 2	ecel 1
zayıf 3	istida 2	tabiat 2	edebiyat 1
ahiret 2	isyan 2	tarih 2	esas 1
ahval 2	iştah 2	tehdit 2	esna 1
arz 2	kalp 2	tehlike 2	esnaf 1
basit 2	katiyen 2	tembih 2	fasıl 1
beraat 2	keşif 2	tezkere 2	feda 1
cephe 2	kısıt 2	vicdan 2	fedai 1
cezve 2	kusur 2	zalim 2	fesat 1
cihet 2	küfür 2	zapt 2	garaz 1
cins 2	lahza 2	afet 1	gayet 1
coğrafya 2	makas 2	ahbap 1	gam 1
cuma 2	mana 2	akıbet 1	gayrireşit 1
cüppe 2	masraf 2	aptal 1	hacet 1
darbe 2	maşrapa 2	asık 1	hamil 1
edep 2	meçhul 2	azap 1	harbi 1
ferace 2	memleket 2	balgam 1	harita 1
fiil 2	meret 2	basiret 1	hasat 1
fiyat 2	merkez 2	beyan 1	haset 1
gurbet 2	mermer 2	bilahare 1	hasım 1
hakikat 2	minnet 2	bililtizam 1	hatmi 1
firari 2	müşteri 2	bilistifade 1	havadis 1
hamarat 2	müşteri 2	bizzat 1	havuz 1
hamle 2	mütecaviz 2	binaenaleyh 1	haydut 1
hasret 2	nafile 2	binnetice 1	hedef 1
havale 2	nalın 2	cehennem 1	heykel 1
hediye 2	nasip 2	cehil 1	hokka 1
heybet 2	rızık 2	celp 1	hazine 1

huri 1	madde 1	müracaat 1	tasavvur 1
husus 1	mahsus 1	müstahak 1	tasvip 1
hürriyet 1	mahal 1	müstahak 1	tatbik 1
ırk 1	mahiyet 1	müteakip 1	tatbikat 1
ırz 1	mahmur 1	müteveccihen 1	tatıl 1
ıslah 1	makbul 1	nasır 1	tedbir 1
istimdad 1	malumat 1	nasihat 1	tecavüz 1
iade 1	mangal 1	nazar 1	tecziye 1
icar 1	masum 1	nefis 1	teklif 1
ihbar 1	matrak 1	nihayet 1	telakki 1
iman 1	marifet 1	nisan 1	temin 1
insaf 1	maruz 1	nöbet 1	teşebbüs 1
ilan 1	maymun 1	patlıcan 1	teşkilat 1
ilaç 1	mazi 1	raf 1	teveccüh 1
iktidar 1	memur 1	rahle 1	tevessül 1
iptida 1	mesela 1	sadaka 1	vasıta 1
istikamet 1	mesul 1	sahne 1	vilayet 1
istirham 1	mesut 1	sefa 1	vesile 1
iştirak 1	mezhep 1	semt 1	zakkum 1
kader 1	mezun 1	sevk 1	zarf 1
kâfi 1	mevzi 1	sırf 1	zevk 1
kahpe 1	mezar 1	siyah 1	zulüm 1
kanaat 1	muavin 1	sual 1	Farsça Alıntı
kadife 1	muayene 1	sultan 1	Sözcükler
kahr 1	muhakkak 1	sultani 1	her 113
kalfa 1	muhtar 1	sûrat 1	hep 104
karanfil 1	mukavemet 1	şair 1	hiç 93
kavim 1	mukavva 1	şefkat 1	hemen 73
kefare 1	musallat 1	şerbet 1	ateş 64
kesat 1	mutasevver 1	şita 1	para 53
keten 1	müdafaa 1	takriben 1	çabuk 48
kifayet 1	müdahale 1	tahkikat 1	bahçe 43
külliyen 1	müessir 1	takat 1	parça 41
kumar 1	mürekkep 1	taklit 1	can 39
lisan 1	müsadif 1	takip 1	köy 39
lokum 1	mülk 1	taksim 1	duvar 31
macera 1	mümin 1	tarz 1	kenar 31

herkes 30	şişe 9	pabuç 4	paha 2
hoş 29	usta 9	peynir 4	pes 2
pencere 27	çene 8	pişman	perşembe 2
testi 27	çorba 8	sarhoş 4	siper 2
incir 25	damat 8	tef 4	şive 2
hafta 24	günah 8	aferin 3	hor 2
sade 24	tahta 8	bahane 3	abdest 1
zor 24	zengin 8	bahar 3	azar 1
henüz 24	huy 8	beter 3	bahşiş 1
beraber 23	çarşı 7	çadır 3	berduş 1
çuval 22	çeşit 7	çember 3	beygir 1
köşe 20	dümbelek 7	dürtüst 3	bigâne 1
çift 18	düşman 7	gavur 3	bigünah 1
ümit 18	rast 7	kilit 3	bostan 1
çare 17	arzu 6	kil 3	canavar 1
çeşme 17	bari 6	kerhane 3	cömert 1
erguvan 16	çakal 6	meyve 3	dut 1
pazar 15	dost 6	naz 3	düçar 1
şeker 15	kese 6	peşin 3	ezber 1
yaban 15	nankör 6	serbest 3	feryat 1
nargile 14	peş 6	sille 3	figan 1
çeyrek 13	sepet 6	sitem 3	gerdek 1
rüzgâr 13	tenha 6	tezgâh 3	harman 1
ayna 12	hışım 6	hergele 3	hastane 1
çoban 12	ciğer 5	cihan 2	karpuz 1
sebze 12	kireç 5	çile 2	keşke 1
cam 11	nem 5	çorap 2	köftehor 1
yahut 11	pul 5	çöp 2	kötek 1
kavga 10	tarhana 5	dert 2	leylek 1
rençper 10	yar 5	dolap 2	maşa 1
renk 10	hoca 5	kemer 2	meğer 1
badem 9	çamaşır 4	kin 2	menteşe 1
hem 9	çarşamba 4	köfte 2	mert 1
kelepçe 9	çevik 4	kükürt 2	meyhane 1
nişan 9	hane 4	leke 2	pembe 1
sert 9	hasta 4	marpuç 2	pençe 1
şehir 9	hemşehri 4	nazik 2	pervaz 1

piç 1	şose 4	metelik 1	kerata 3
reva 1	badana 3	müzik 1	kundak 3
saz 1	doktor 3	panjur 1	kutu 3
saray 1	kilometre 3	paralel 1	somun 3
serüven 1	metre 3	parke 1	alay 2
sütun 1	şoför 3	patron 1	anason 2
şalvar 1	ton 3	plan 1	funda 2
tıraş 1	beton 2	prafa 1	gübre 2
taze 1	domino 2	rapor 1	semer 2
terazi 1	fizik 2	rol 1	temel 2
zemin 1	garson 2	sinema 1	defne 1
hüner 1	kamyon 2	tren 1	evlek 1
Fransızca Alıntı	kompartıman 2	Rumca Alıntı	hora 1
Sözcükler	kordon 2	Sözcükler	ırgat 1
traktör 23	kulüp 2	efendi 39	kiremit 1
parti 22	kültür 2	masa 38	marangoz 1
grup 21	lise 2	fener 25	palamut 1
ceket 20	not 2	mersin 15	panayır 1
otomobil 20	şimendifer 2	küfe 13	papaz 1
salon 13	telefon 2	fidan 11	olta 1
koridor 11	vitrin 2	domates 10	İtalyanca Alıntı
demokrat 10	adres 1	fasulye 9	Sözcükler
paket 10	avans 1	avlu 7	jandarma 74
taksi 10	banknot 1	poyraz 7	lira 27
otobüs 9	burjuva 1	biber 6	nota 22
motor 7	dosya 1	kilise 6	salata 8
depo 6	far 1	külüstür 6	tulumba 6
kilo 6	gardiyan 1	fesleğen 5	lokanta 5
römork 6	gazoz 1	kerevet 5	makine 5
kumandan 5	iskelet 1	kümes 5	kundura 3
külot 5	jurnal 1	sınır 5	piyasa 3
lastik 5	jüri 1	iskemle 4	kumanya 2
pantolon 5	kasket 1	körfez 4	manifatura 2
elektrik 4	konserve 1	limon 4	numara 2
gaz 4	kumanda 1	lodos 4	politika 2
gazete 4	laik 1	nadas 4	pusula 2
park 4	maç 1	fırın 3	arma 1

çinko 1		En Sık Kullanılan Türkçe Sözcükler	oğlan 187
düzine 1	İspanyolca Alıntı	bir 1723	söyle- 187
fabrika 1	Sözcükler	bu 671	bul- 180
forma 1	sigara 34	baş 561	dur- 180
ıstampa 1	tabaka 1	gör- 489	gibi 178
kadro 1	Birden Çok Kökene Sahip Sözcükler	gel- 463	tarla 178
laterna 1	çardak 195	kız 424	bırak- 172
maltız 1	hiçbir 33	ön 413	iş 165
piyano 1	kaybolmak 28	son 391	az 161
plaka 1	türkü 11	ol- 372	küçük 161
tempo 1	herhalde 6	geç- 360	göz 160
İngilizce Alıntı	kayınbirader 6	bak- 347	at- 159
Sözcükler	hayrola 4	ben 341	aç- 158
2 bar 2	sonbahar 4	dön- 332	baba 156
Çince Alıntı Sözcük-ler	cüzdan 3	el 326	geri 156
çay 20	bedava 2	yer 318	sor- 155
Latince Alıntı	haberdar 2	daha 315	duy- 154
Sözcükler	hercai 2	o 314	için 147
ağustos 4	kastetmek 2	doğru 309	bey 146
mart 1	keşfetmek 2	sen 302	biz 132
Söğdca Alıntı	bihaber 1	al- 296	tütün 131
Sözcükler	devretmek 1	et- 291	bekle- 128
kent 7	gergef 1	var 285	in- 127
Almanca Alıntı	hamdolsun 1	kendi 273	çok 126
Sözcükler	hoşgörü 1	kal- 265	otur- 125
kuruş 10	imarethane 1	çık- 264	ileri 125
mavzer 1	kahvaltı 1	git- 257	iyi 123
Macarca Alıntı	kahretsin 1	gün 243	sıra 113
Sözcükler	kayınvalide 1	karşı 234	kim 112
palaska 1	mahpushane 1	ver- 230	gene 109
Ermenice Alıntı	pazartesi 1	anla- 224	söz 106
Sözcükler		ara 223	savcı 104
pezevenk 1		bil- 222	akşam 103
Bulgarca Alıntı		üst 208	kalk- 102
Sözcükler		iste- 207	
patika 11		ana 202	

2. 2. Tütün Zamanı 2 “Yağmurlarla Topraklar” Romanının Tahlili

2. 2. 1. Tamlamalar

2. 2. 1. 1. Belirtili İsim Tamlamaları

Masasının kıyısı (5), takımının kalecisi (6), Turgay’ın adı (7), futbolcunun iyisi (7), kasabanın ana caddesi (7), başın gölgesi (7), yazıhanenin camı (7), kaldırımın üstü (8), camın üstü (8), camın çerçevesi (8), gözlerinin üstü (8), Kenan’ın önü (8), masasının önü (8), Nihat’ın masası (8), Nihat’ın eli (8), dilinin ucu (9), kışının altı (9), dayısının evi (10), çocuğun kulağı (11), dağın sırtı (12), gözünün önü (12), ceketinin yakaları (12), rüzgârın etkisi (12), koltuğunun altı (12), bademlerin altı (12), Hüsnü’nün karısı (13), beygirin karnı (13), birbirinin tekrarı (14), masanın üstü (14), dediğinin yarısı (14), onun önü (15), yemenisinin teki (15), kesesinin ipi (15), ihtiyarın elleri (15), çantasının ağırlığı (16), ahırın karanlığı (17), aygırın gözleri (17), ağacın teni (17), salkımların çanakları (17), akasyaların yaprakları (17), tepenin inişi (17), sıcakların ardı (18), maviliğin içi (18), adliyenin bahçesi (19), köylülerin başı (19), temmuzun sonu (20), gömleğinin yakası (20), alınının teri (20), ağaçların üstü (21), köylünün arası (21), yağmurun yararı (21), köylünün sırtı (22), köylülerin yanı (22), Nihat’ın kolu (23), kapının ağzı (24), çayın tadı (25), havanın sıkıntısı (25), yargıcın gömleği (25), cüppenin yenleri (25), salonun penceresi (25), caminin şadırvanı (27), ağaçların yaprakları (27), damların üstü (27), sokağın taşları (27), cismin gölgesi (27), kahvelerin kaldırımları (27), ağzının payı (27), babasının hayrı (27), herkesin akli (27), birbirlerinin önü (28), Nihat’ın yüzü (28), yazıhanesinin kapısı (29), Kenan’ın yüzü (29), sineklerin saldırısı (29), herkesin dili (29), mayısın yirmisi (29), pantolonun paçaları (30), ölenlerin adları (30), bıyıklarının altı (30), dudaklarının ucu (30), kamçısının sapı (31), arabacının yanı (31), sandalyesinin üstü (32), kuşağının arası (32), çayın parası (32),

ağacının gölgesi (32), Park Kahvesinin merdivenleri (32), haberlerin sonu (32), saçlarının devamı (33), çenesinin altı (33), gözlerinin pırıltısı (33), mintanın üstü (33), mintanın sırtı (33), elinin tersi (34), yaşlıların yüreği (34), oturanların konuşmaları (35), çevresindekilerin ilgisi (35), doktorun sorusu (36), halkın sezgileri (36), doktorun dedikleri (36), Tanrı'nın buyruğu (36), kahvenin garsonu (37), kahvelerin fincanları (37), kalabalığın başı (37), karakolun merdivenleri (38), yürüyüşlerinin hızları (38), karakolun merdivenleri (38), doktorun yanı başı (38), herkesin canı (38), sandalyesinin sırtı (38), herkesin canı (38), parmağının tersi (38), şakasının ölçüsü (38), Sezai'nin üstü (39), kasabanın dili (39), gecelerin sabahı (39), kapılarının önü (39), Yalçın'ın çırağı (39), kavganın sebebi (40), karakolun önü (40), Nihatların masası (41), dükkânın önü (40), okkanın altı (40), Yalçın'ın arkadaşları (40), karakolun önü (40), birinin sesi (40), hükümetin şahsiyeti (40), Giritli'nin bağı (41), küfelerin arası (41), küfelerin üstü (41), dizlerinin üstü (41), şapkasının altı (41), Salim'in tarlası (42), fakirin komşusu (42), gözünün önü (42), bunun sonu (42), ağaçların gölgeleri (43), tütünün sonu (43), komşunun eşeği (43), zeytinlerin dipleri (43), Salim'in tarlası (43), Saatçi'nin aylıkçısı (43), beyin malı (43), Saatçi'nin aylıkçısı (44), Salih'in üstü (44), kulesinin önü (44), iskemlenin üstü (44), doğruluğumun mükafatı (44), zeytinin altı (45), zeytinin altı (46), çardağın önü (46), memurun sözü (46), zeytinin zilyedi (47), çardağının kapısı (47), sözün başı (47), memurun yüzü (47), Saatçi'nin işi (47), Hilmi Bey'in eli (47), Nihat'ın masası (47), insanın sırtı (48), işin ardı (48), kaymakamlığın kararı (48), kabadayısının değeri (48), davanın işi (48), köylülerin işleri (48), bizlerin hakkı (49), hakimın karşısı (49), kiminin parası (49), iyiliğin altı (49), tarlanın önü (50), tarlanın sınırı (50), tarlanın içi (50), onun tarafı (50), dalın ürünü (50), dalların ürünü (50)...

2. 2. 1. 2. Belirtisiz İsim Tamlamaları

Adliye tahlili (5), duruşma sabahı (5), dip taraf (5), dosya yığını (5), iş sahipleri (5), mürekkep lekesi (5), göz ucu (5), son dosya (6), ilçe takımı (6), gençlik çevikliği (6), futbol alanı (7), ana caddesi (7), futbol ayakkabısı (7), ilçe takımı (7), pencere camı (7), kol saati (7), kaplumbağa yürüyüşü (8), tütün tabakası (9), sigara kağıdı (9), mesken dokunulmazlığı (10), mesken dokunulmazlığı (10), kükürt çuvalı (10), avukatlık ücreti (10), tereyağı parası (10), sıra kavgası (11), çeşme başı (11), kış sonu (12), gölcük yolu (12), dağ parçası (12), avlu kapısı (12), dağ yolu (12), un çuvalı (12), urla beleni (12), keçi yürüyüşü (13), mahkeme koridorları (13), ağıl kokusu (13), duruşma sırası (13), köy kahvesi (13), urla yolu (13), mahkeme kapıları (13), para kesesi (15), bolluk yılları (16), hükümet konağı (16), gece yarısı (16), çöp sepeti (16), elektrik kontağı (16), vergi borçları (16), hükümet daireleri (16), gök sırası (16), sorgu yargıçları (16), icra memurluğu (16), mahkeme kalemi (16), tekel memurluğu (16), giriş katı (16), hukuk yargıçlığı (16), çitlembik ağacı (17), alt yüzü (17), çiçek kümeleri (17), eylül ışığı (17), akasya ağaçları (17), ağaç dipleri (17), çam kurusu (17), deniz parçası (17), park kahvesi (17), deniz saati (17), park kahvesi (17), deniz parçası (18), İzmir körfezi (18), deniz parçası (18), taşra avukatı (18), kumaş parası (18), şehir kulübü (18), hafta sonu (18), para canlıları (19), gençlik düşleri (19), adalet yılı (20), ceza mahkemeleri (20), deniz kıyısı (20), düş kırıklıkları (20), taşra avukatı (20), işaret parmağı (20), deniz parçası (21), balkon kapısı (22), hukuk yargıcı (22), övünme payı (22), duruşma salonu (24), duruşma salonu (24), tutanak yazıcısı (24), ses bandı (24), çalışma heveslisi (24), park kahvesi (24), parmak uçları (25), deniz parçası (25), çitlembik ağacı (25), çitlembik ağacı (25), hukuk fakültesi (25), yüz çizgileri (26), çarşı camisi (26), öğle ezanı (26), su vuruşları (26), şükür makamı (26), Y harfi (26), alt çizgisi (26), cumhuriyet alanı (26), İzmir şosesi (26), Urla içi (26), bademler köyü (26), ana cadde üzeri (26), insan sayısı

(27), su buharı (27), mahkeme dönüşleri (27), hukuk işleri (27), kulüp paketi (28), el devinimi (29), yağmur sıcaklığı (19), yağmur sıcaklığı (29), yağmur habercisi (29), çay bardağı (30), çay tabağı (30), çay bardağı (31), toprak altı (32), para kesesi (32), çay tabağı (32), sebze hali (32), sebze hali (32), Park Kahvesi (32), sebze küfesi (32), manav dükkânları (32), kasaba sokakları (32), taflan ağacı (32), cambaz toplulukları (32), manav dükkânları (33), yüz çizgileri (33), yaşam gücü (33), ter lekeleri (33), 1931 buhranı (33), kuzu eti (33), güreş karşılaşmaları (33), talim çayırı (33), kasaba sokakları (33), bayram sabahları (33), öğle yemeği (33), heykel güzelliği (33), kahve tepsisi (34), iç rahatlığı (34), kuzu eti (34), saz toplulukları (34), zeytin yağı fabrikaları (34), üzüm küfeleri (34), sebze hali (34), hayat hikâyesi (35), Sağlık Bakanlığı (35), parti sözü (35), sıtma savaş doktoru (35), konuşma hevesi (35), toprak altı (36), çözüm yolu (36), devlet sorunları (36), savaş sorunları (36), öğle yemeği (37), yağmur sıcaklığı (37), cumhuriyet alanı (37), kır bekçisi (37), Şehit Kemal caddesi (37), parmak uçları (38), koruk şerbetleri (38), koruk şerbetleri (38), çarşı içi (38), sohbet canlısı (38), usta elleri (39), ayakkabı arası (39), vergi tahsildarı (39), belediye seçimleri (39), şerbet bardakları (40), limonata paraları (41), haziran sonları (41), öğle üstü (41), kuşçular yöresi (42), sınır komşuları (42), çitlembik ağacı (44), bardacık inciri (44), fakir hakkı (45), tarım memuru (46), tarım memuru (46), kır bekçisi (46), çiftçi malları (47), koruma kanunu (47), tarım memuru (47), kır bekçisi (47), kır bekçisi (47), tarım memuru (47), hükümet kapısı (47), keşif giderleri (48), dava arası (49), bey takımı (49)...

2. 2. 1. 3. Sıfat Tamlamaları

Her duruşma (5), bir mürekkep (5), bir kalem (5), bütün dosyalar (5), on dokuz dosya (5), son dosya (6), ilk fırsat (6), iyi bir dilekçeci (6), başka şeyler (6), birkaç yıl (7), buzlu pencere (7), buzlu cam (8), boncuk mavisi göz (8), ağır devinim (8), külot pantolon (8), kocaman sarı bir mendil (8), üzgün görünüş (9), yeni bir dava (10), sudan bahane (10),

yumuşak yüzlü (10), bir fazlası (11), kımıltısız bir inat (11), şu hayırsız (11), bir ay (11), bir hafta (11), buruşuk ceket (12), ağırmış kasket (12), solgun yüz (12), dar pantolon (12), soğuk bir yağmur (12), çıplak kayalar (12), kuru bacak (13), üç saat (13), boncuk göz (13), çıkmaz dava (15), buzlu cam (15), bolluk yıları (16), bir gece (16), resmi yapılar (16), her yan (17), küçük bir çam (17), bir saat (17), on beş gün (17), küçük deniz (17), kaçak bir anlam (17), bir hafta (17), iri ağaçlar (17), bol ışık (17), kapalı bir gömlek (18), küçük memur (18), bir gece (18), her yıl (19), önemli soru (19), kuruntulu köylü (19), sıkıcı insanlar (19), iki kitap (20), iki roman (20), bir rüzgâr (20), felaket sıcak (20), bir ses (21), üç beş kargı (21), bir hafta (21), bir hafta (21), kuruntulu köylü (22), bir şey (22), çoğu köylüler (22), çok laf (23), aksi bir gün (23), meraklı köylü (24), dört yıl (24), canlı insanlar (24), başka bir adam (24), başka bir adam (24), bir parmak (25), birer ikişer dakika (25), karşı taraf (25), dört yıl (25), bu ilçe (26), bir akrabalık (26), gergin yüz (26), her su (26), kırk iki kahve (26), bu sayı (26), sıcak rüzgâr (27), her yer (27), yakıcı soluk (27), beyaz badanalı duvar (27), bütün sandalyeler (27), bu kez (27), bu insanlar (27), bir merhaba (27), o zaman (27), mavi göz (28), üzgün bakış (28), o kadar (28), rahat bir gün (28), bu iş (28), açık pencere (29), kara sinek (29), bütün sinekler (29), küçük bir el (29), bir gazate (29), bu sıcak (29), ilk kez (29), büyük kent (29), türlü bilgi (30), bir tutum (30), ön ayak (30), soluk pantolon (30), basma bir mintan (30), kırmızı bir kuşak (30), çok hafif (30), belirsiz soluk (30), ilk bakış (30), bütün kahve (30), her isim (30), başka ses (31), üç adım (31), arka ayak (31), çok şükür (31), çok şükür (31), çok şükür (31), yaşlı bir adam (31), her adam (32), şu kahve (32), bir yudum (32), yaşlı adam (32), bodur bir taflan (32), kötü bir haber (32), kocaman sebze küfesi (32), bütün sebzeler (32), kır saç (33), beyaz kısa bir sakal (33), geniş alın (33), derin yüz (33), bez ayakkabı (33), kolsuz bir yün kazak (33), bütün bayır (33), en güzel çekirdeksiz üzüm (33), geniş talim çayırı (33), binlerce insan (33), ilk sınıf (33), bu karşılaşma (33), yakın

köyler (33), namlı bir güreşçi (33), orantılı ölçü (33), gelişmiş kas (33), küçük bir kahve (34), öbür el (34), bir kağıt (34), on beş kilo kuru üzüm (34), eski dik duruş (34), her geçen yıl (34), üç kız (34), tek oğlan (34), bir iki yıl (34), bir korku (34), bir kaza (34), tek insan (34), tel dal (34), iki ay (34), tek dakika (34), iki uzun ay (34), yakın masa (35), olumsuz tutum (35), yüksek ses (35), ölgün bir ses (35), o zaman (36), zavallı hamal (36), bu konu (36), başka bir aç (36), zavallı halk (36), dinsel inanç (36), bu karar (36), yetmiş kayıp (36), şu kahve (36), soğuk birer koruk (37), felaket sıcak (37), yirmi beş kişi (37), bir grup (37), ön sıra (37), iki candarma (37), karşı kıyı (37), sol el (38), boş sandalye (38), orta parmak (38), üç kez (38), her saat (38), bir iki konuk (38), gülen bakış (39), bir karı (39), iki çocuk (39), çoğu müşteri (39), soğuk yaradılışlı (39), tek dost (39), bütün kasaba (39), bu öfke (39), ilk atışma (39), küçük çırak (39), iki gün (39), üç beş gün (39), o kavga (39), bütün devlet (40), az ileri (40), manevi şahsiyet (40), bir şey (40), bir şey (41), uğursuz herif (41), iki yan (41), krem rengi bir ipek gömlek (41), hasır şapka (41), beyaz mendil (41), siyah şemsiye (41), bu selam (41), çok şükür (41), hayırlı bir haber (42), beş yıl (42), yedinci tapu (42), tatlı bir haber (42), yüksek ses (43), ilk kez (43), kırk saat (43), üç beş gün (43), bir yük (43), iki yük (43), az bir şey (43), sekiz ağaç (43), o ağaç (43), bu ağaç (43), bu ağaç (43), duygusuz surat (43), yirmi yıl (43), bu ağaç (43), aynı sahan (44), iki kat (44), bir şezlong (44), bir iskemle (44), bir tabak (44), on bir dönüm tarla (45), sekiz ağaç (45), yirmi yıl (45), iki ay (45), bir kaza (46), bir kalabalık (46), bir gün (46), bir vaaz (46), bu zeytin (46), iki ay (46), iki ay (46), bu zeytin (46), iki ay (46), yanlış bir söz (47), başka söz (47), bir sayfa (47), bu sabah (47), bir yazı (47), her söz (47), bir iş (47), bir hafta (47), bu iş (48), bi ağaç (48), fakir köylü (48), o coşku (48), bir dilekçe (48), türlü dava (48), bu dava (48), bir gün (49), üç yıl (49), bir iş (49), iç cep (50), arka yol (50), bir defa (50)...

2. 2. 2. İkilemeler

2. 2. 2. 1. Aynı Sözcüklerin Tekrarıyla Kurulan İkilemeler

açık açık: “Bundan sonra benden sana hayır gelmez diyon sen bana **açık açık**.”
(15)

ağır ağır: “Otomobilleri tarlalar arasındaki toprak bir yolda ilerliyordu **ağır ağır**.” (395)

asıla asıla: “...bağladıkları dalları **asıla asıla** yere indirmeye çalışıyorlardı.”
(355)

ayrı ayrı: “İki haftadır önce **ayrı ayrı** odalarına çekiliyorlardı.” (212)

bazı bazı: “Akşamları **bazı bazı** içen az konuşup çok düşünen konuştuğu zaman da...” (312)

bile bile: “Doktor, boşuna olduğunu **bile bile** soruyordu bu soruyu.” (142)

bir bir: “Yirmi köylüye o gün alacakları tarlaları **bir bir** adımlatıp dört köşesine kazık çaktırdı.” (416)

birer birer: “Zamanla davalarını **birer birer** kaybettiklerini gördü o köylülerin.”
(415)

boğum boğum: “Sonra kütleleşmiş **boğum boğum** elleri, parmakları, güneşlerin, rüzgârların...” (208)

bol bol: “...birbirlerine güvenmenin rahatlığı ile **bol bol** dedikodu ederlerdi.”
(72)

böyle böyle: “*Böyle böyle almış o sizin senette okuduğunuz yerleri.*” (96)

çarpa çarpa: “*...yolda yakaladıklarının yüzüne gözüne çarpa çarpa yağıyordu.*” (246)

göz göze: “*İlhan susturmak için göz göze gelmeye çalışıyordu kocasıyla.*” (264)

güle güle: “*İnşallah! Güle güle.*” (221)

hadi hadi: “*Hadi hadi ben onu bilmem.*” (6)

hafif hafif: “*Kim vuruyor böyle hafif hafif durmadan camlara?*” (158)

hemen hemen: “*Bizim babadan kalma, hazıra konduğumuz hemen hemen hiçbir şeyimiz yok.*” (58)

hızlı hızlı: “*Hızlı hızlı yürüyordu.*” (129)

içi içine: “*Etiyle, kemiğiyle içi içine sığmayarak istediği gelmesiydi Perihan'ın.*” (128)

istemeye istemeye: “*İstemeye istemeye tatsız şeyler yazmak zorundayım sana.*” (308)

karşı karşıya: “*...Feriha'nın gülümsemesiyle karşı karşıya kaldı.*” (238)

kat kat: “*Kat kat aralıklı bulutların arasından sızan güneş bir parıltı katıyordu yağmur tanelerine.*” (53)

kendi kendime: “*Bazen kendi kendime karşılaştık acaba ne olur der dururum.*” (172)

kolay kolay: “*Kolay kolay diş diş muharebeye girer mi?*” (183)

koşa koşa: “...Saatçi’nin işi **koşa koşa** yürür maşallah!” (47)

olsa olsa: “*Olsa olsa yalnızlığı bir kadının yakınlığına, sıcaklığına duyduğu özlem...*” (127)

sık sık: “*Sık sık sağ avucuyla ağzını, çenesini sıvazlayarak bir süre Nihat’ın...*” (93)

sinirli sinirli: “*La havle dedi, sinirli sinirli.*” (192)

soğuk soğuk: “*Gene de kendini tuttu. Soğuk soğuk mırıldandı.*” (15)

sokak sokak: “*Orta yaşlıları ise sabahtan sokak sokak dağılıyordu kasabaya.*”

sonra sonra: “*Sonra sonra bir yorgunluk, bir tutukluk çökerdi üstüne.*” (126)

tatlı tatlı: “*Başının tatlı tatlı döndüğünü hissediyordu.*” (131)

tek tek: “*Dilekçeci oturduğu sandalyeden kalktı, tek tek seslendi her köylüye: ...*” (416)

topu topu: “*Genel bilgi veren broşürden biraz daha kalın iki kitap okudum topu topu.*” (230)

uzun uzun: “*Sonra dinleyicilerin çoğu gibi o da tutuklulardan birinin yakınına uzun uzun bakmanın...*” (178)

üst üste: “*Öğrenciyle arasında geçen üst üste yığıla yığıla birikmiş öyle küçük olaylar vardı ki...*” (118)

yan yana: “*Bir ara şoför Rıfat’la yan yana kaldılar keşifte.*” (363)

yavaş yavaş: “İş sahiplerini *yavaş yavaş* sızdırdıkları, karşı tarafla anlaştıkları...” (63)

yeni yeni: “Sabahın sisi *yeni yeni* dağılırken dağın sırtında...” (12)

yer yer: “Gövdelerinden, dallarından *yer yer* fişkırان yumuşak çizgili...” (396)

zaman zaman: “*Zaman zaman* pencereler açılarak havalandırılır, hafiften su serpilir tütünlere...” (159)

2. 2. 2. 2. Eş veya Yakın Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

beş on: “...yalnız kalan annesiyle de *beş on* gün beraber olabilecek...” (227)

bir iki: “Geçen yıl karşıdan görmüştüm *bir iki* kez.” (333)

birer ikişer: “Sabırsızlar *birer ikişer* saçakların altından sokağa inip hızlı adımlarla uzaklaşıyorlardı.” (54)

deli divane: “Niye bu İstanbul’da yabancıların yaptığı yeni bir otelle nu kadar *deli divaneye* dönmeleri?” (361)

doğru dürüst: “*Doğru dürüst* anlatacaksan anlat.” (219)

dört beş: “Bu arada basında *dört beş* yazısı çıktı.” (250)

fakir fukara: “Bırak beter olsunlar, bu güzel görüntü, bu havadar yerler de hiç değilse *fakir fukaraya* kalsın.” (75)

iki üç: “Uyuyuncaya kadar düşleri, düşünceleriyle geçirdiği *iki üç* saatti yaşamının en güzel yanı.” (154)

on on beş: “*Ne biliyor, on on beş gün geçmeden bir dolu daha yemeyeceğimizi?*”
(409)

saç sakal: “*...saçı sakalı iyice ağarmış, yuvarlak kırmızı bir yüz göründü.*” (8)

şöyle böyle: “*Şöyle böyle, yirmi yarıcından alacakları tarlaların tapu giderlerine karşılık yüz ellişer lira toplamıştı dilekçeci.*” (416)

üç beş: “*Üç beş gün oduna gitmişti komşunun eşeğiyle.*” (43)

üç dört: “*Ağaçların arasında keçeden çadırlarını kuruyor, kimi kadınlar üç dört taşı yan yana getirerek...*” (398)

yedi sekiz: “*Kahveye elinde kocaman bir demet gülle yedi sekiz yaşlarında bir kız çocuğu yaklaşıyordu.*” (410)

zarar ziyan: “*Hakaret, sövme, hırsızlık, mesken dokunulmazlığını bozma, zarar ziyan.*” (11)

2. 2. 2. 3. Karşıt Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

alıp veren: “*Aralarında borç alıp veren, toplanıp eğlenenler vardı.*” (60)

altı üstü: “*Çınarın altı üstü kaynıyordu.*” (354)

aşağı yukarı: “*Aşağı yukarı şöyle bir konuşma geçerdi her sefer aralarında.*”
(11)

az çok: “*Topraklarındaki zeytin ağaçlarının ürününü tohura vermiş, az çok para görmüştü cebi.*” (245)

büyük küçük: “*Büyük küçük herkesin ağzındaydı bu haberler.*” (193)

enine boyuna: “Diyeceğimi *enine boyuna* bir güzel anlattım.” (22)

eski yeni: “...tarlalarının *eski yeni* durumlarını bilen bilirkişilerin adlarının istenmesine karar verdi.” (194)

gece gündüz: “...çevresinde *gece gündüz* dolanmaya, aklına ne delilik gelirse yapmaya başladılar.” (126)

gire çıka: “Artık neredeyse bizim eve *gire çıka* akrabadan sayılır.” (383)

içli dışlı: “Hem bakıyorum köylülerle pek *içli dışlısın*.” (19)

ileri geri: “Üç adım ötesinde sandalyesinin arka ayakları üstünde *ileri geri* sallanarak...” (31)

iniş çıkış: “Bunun içindir ki ilişkilerinin daima *iniş çıkışları* olacak...” (300)

irili ufaklı: “Beş bin dönüm toprağın yüzü görünüşte böyle *irili ufaklı* taşlar...” (244)

karı koca: “Yaşlı bir *karı kocanındı* ev.” (209)

sağ sol: “...zor kurtardım elinden elinden diye *sağda solda* övünse yeter kimi kadına.” (70)

varı yoğun: “1930 buhranının *varını yoğunu* silip süpüren etkilerinden...” (155)

düşe kalka: “Yıllardır toprağı ile *düşe kalka* yıllardır bir arada yaşayan...” (208)

2. 2. 2. 4. Biri Anlamalı Diğeri Anlamsız Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

aygın baygın: “Belediye hoparlörleri, yavan, **aygın baygın**, bir sesin söylediği...” (359)

çalı çırpı: “...ocaklarda **çalı çırpı** ile ateş yakmaya çalışıyorlardı.” (398)

çarpık çurpuk: “...uyumsuz, **çarpık çurpuk**, ölçüleri birbirini tutmaz evlerde de ev diye oturur.” (360)

çoluk çocuk: “Ama daha millet **çoluk çocuk** dışarlarda, çardaklarda.” (21)

eni konu: “O kız da **eni konu** tatlı kızdır gözüümün önünde kaldığı kadarıyla.” (336)

iri yarı: “...kaykılmış oturan **iri yarı** bir arabacı, kamçının sapını çizmesine indirdi.” (31)

ufak tefek: “Bazı **ufak tefek** kavgalar olacaktı aralarında.” (298)

zar zor: “Mahkemeleri **zar zor** atlattı, öğleden sonra eve kapandı.” (110)

boyu bosu: “**Boyu bosu** yerinde, çizgileri düzgün, paralı...” (274)

2. 2. 2. 5. Yansımalı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

tir tir: “Sinirden **tir tir** titriyordum.” (121)

mırın kırın: “...kirli ya da bulanık diye **mırın kırın** etmez, yüz buruşturmaz.” (144)

tiril tiril: “O kolalı yakası tertemiz. Üstü başı **tiril tiril**.” (325)

çıtı pıtı: “Müberra konuşkan, *çıtı pıtı*, fındık kurdu bir şey.” (334)

ah vah: “...iç çekişleriyle, ses titremesiyle, *ahlarla vahlarla*, berbat edilmiyor mu?” (359)

2. 2. 2. 6. Başına /m/ Türetilerek Kurulan İkilemeler

el mel: “Bu seferlik müsaade ettim, bir daha *el mel* öpmek yok.” (426)

devrim mevrim: “İzmirliler hoşlanmaz *devrimden mevrimden*.” (271)

2. 2. 3. Alıntı Sözcüklerin Köken ve Anlam Bilgisi

abdest almak (Far. + T.): İslam dininde, ibadetten önce yapılan, belli kurallarla temizlenmek.

“... öğle namazı için *aptes alanlar* kuşatmıştı.” (26)

acaba (Ar.): Şüpheli ve emin olunmayan.

“... *acaba* artar mı alabilir miyim diye düşünürüm önce.” (57)

acele etmek (Ar. + T.): Çabuk davranmak.

“Dur hele *acele etme*.” (9)

adalet (Ar.): Hak ve hukuk çerçevesinde gerekli ve doğru olanın herkes için sağlanması.

“Bak yeni *adalet* yılı başladı.” (20)

adam (Ar.): Erkek olan güvenilir, mert kişi.

“...verem eder *adamı*.” (6)

âdet (Ar.): Bir alışkanlık, görenek.

“... alıp Nihat’a getirmek **âdetiydi**.” (306)

âdeta (Ar.): Sanki, hemen hemen.

“Nedir ki bütün bürokratları **âdeta** bir tür olarak görüyor...” (25)

adliye (Ar.): Hukuk ve adalet işlerinin tümünün görüldüğü resmi kurum.

“**Adliye** tatilinin sona erdiği 5 Eylül 1951 günü ...” (5)

adres (Fr.): Yaşanılan veya bulunulan yerin açık tarifi.

“Adam elini uzattı, işyerinin **adresini** anlatmaya başladı.” (105)

affedersiniz (Ar. + T.): Hatalı davranış ya da yanlış anlaşılma durumlarında kullanılan söz.

“Ağzımdan yanlış bir söz çıktıysa çok **af edersiniz**.” (47)

aferin (Far.): Takdir etmek amacı ile kullanılan söz.

“Gördün mü? **Aferin** kıza! (231)

ağustos (Rum.): Yılın sekizinci ayının ismi.

“**Ağustos** sonlarından haziran başlarına kalan boş kalan köşkü ...” (55)

ahbap (Ar.): Yakın olan, dost.

“Adam **ahbap** arıyordu besbelli.” (104)

ahdetmek (Ar. + T.): Kendi kendine söz vermek, niyetlenmek.

“...ama **ahdettim** bu işin ardını bırakmam.” (48)

ahiret sorusu (Ar. + T.): Zor soru.

“Daha bunun gibi bir yığın **ahret sorusu.**” (380)

ahlat (Rum.): Gülgillerden olan bitki.

“...pırnallardan, bodur meşelerden, **ahlatlardan** mangal kömürü yaparlardı.”
(244)

ahşap (Ar.): Tahtadan yapılmış olan her türlü şeyin yapısı.

“... yol üstündeki **ahşap** Ovacık Köprüsü’nü seller sürükleyip götürdü. (392)

aile (Ar.) : En küçük birimini, karı koca ve çocuğun oluşturduğu toplumsal yapı.

“... varlıklı **aile** kızlarını gözünün önüne getirir.” (144)

ait (Ar.): Dahil olma.

“...zeytin ağacının kendilerine **ait** olduğunu söyledi.” (108)

akademi (Fr.): Yüksekokul.

“**Akademi** öğrencisiydik ikimiz de.” (171)

akasya (Fr.): Baklagillerden ağaç türü.

“...yapraklarını döken **akasyaların**...” (182)

akıl (Ar.): Anlayabilme yetisi.

“...benim **aklımda** kalan senin mahkemen yok muydu bugün?” (13)

akraba (Ar.): Soy ve kan bağından oluşan aile fertleri.

*“Karşı tarafın tanıkları hep **akraba**.” (22)*

akran (Ar.): Yaş veya herhangi bir durumda birbirine eşit olan.

*“... **akranlarının** dışın da pek az kimseyi tanıdığı bir çevrede ne kazanabileceğini bilmiyordu.” (63)*

aksi (Ar.): Ters olan.

*“**Aksine** bu yaşa gelinceye kadar daima ...” (125)*

alay (Rum.): Bir kişiyi ya da bir şeyi, küçümsemek eğlenmek.

*“**Alayı** bırak!” (19)*

albüm (Fr.): Fotoğraf, pul ya da farklı özel şeyleri saklamak için kullanılan defter çeşidi.

*“... odadaki divanın üstünde onun **albümünü** karıştırıyorlardı.” (371)*

âlem (Ar.): Herkes, başkaları.

*“**Âlem** bir kuruş zarar etmeden topladı toplayacağını!” (150)*

alkol (Fr.): Alkollü içecek.

*“... tütün gibi **alkol** gibi arardı kadını.” (126)*

ama (Ar.): Çelişkili ya da şartlı iki ifadeyi birbirine bağlamak için kullanılan bağlaç.

*“**Ama** öbür köylülerin yanında Nihat’ın kendisini azarlaması yaralamıştı onurunu.” (22)*

aman (Ar.): Tepkisel ifadeleri belirten ünlem.

*“**Aman** daha çok bassalar ...” (232)*

ameliyat (Ar.): Tıp alanında uygulanan cerrahi işlemler.

*“Yaranın göğüste çıkışı yoktu. **Ameliyat** gerekiyordu.” (440)*

an (Ar.): Zaman birimi.

*“...gülünçlüğünü bir **an** içinde görüveren Şevket Bey şimdi büsbütün inanıyordu haklı olduğuna.” (148)*

anaforlanmak (Rum. + T.): Girdaplanmak.

*“... Nihat’ın acı bir rüzgâr **anaforlandı** içinde.” (20)*

anahtar (Rum.): Kilitli veya kapalı olanı açan şey.

*“**Anahtarlarını** almış merdivenlere doğru yürüyorlardı.” (211)*

angarya (Rum.): Amaç dışı iş.

*“Parasız kalmadıkça da para getirecek başka işlerle ilgilenmek bir yük, bir **angarya** idi onun için.” (245)*

antrepo (Fr.): Gümrüklere gelen eşyaların konulup korunduğu yer.

*“İnsansız pamuk tozu, üzüm incir ekşimesi kokan **antrepolar** arasına daldı.” (133)*

apartman (Fr.): Birden fazla katı olan ve içinde farklı birden çok daire olan bina.

*“İki bahçe kapısı ötede, iki katlı bir **apartmanı** gösterdi başıyla: ...” (140)*

arazi (Ar.): Yer, alan.

*“Hep dedenin miymiş bu **arazi**? (93)*

arsa (Ar.): Tarım dışı yapı için ayrılmış alan.

*“Değerlenen bir **arsa** ile ilgili karışık bir iş anlatıyordu.” (105)*

as (Fr.): Oyunlarda bir işaretini taşıyan taş, kağıt vb.

*“Kupa **asıydı** elindeki.” (372)*

asıl (Ar.): Gerçek olan.

*“Kavgalarımız da mı? -**Asıl** onlar.” (381)*

asitli (Fr. + T.): İçinde asit olan.

*“Yağlar **asitli** olacak bu yıl.” (191)*

asker (Ar.): Yurdunu korumak için orduda görev yapan, er.

*“**Askerden** döndüğünden beri yanında çalışıyordu.” (6)*

aspirin (Fr.): Ağrı kesici ilaç, hap.

*“Öyle ağrıyor ki başım. Bir **aspirin** alsan.” (342)*

astarı yüzünden pahalı olmak (Far. + T.): Ayrıntılara harcanan para ile asıl değeri aşmak.

“İyi ama *astarı yüzünden pahalı olacak.* (48)

âşık (Ar.): Bağlanan, aşırı seven.

“Sen bu kıza şimdiden *aşıksın*, onu bil!” (68)

aşk (Ar.): Birine bağlanma, aşırı sevmek.

“... *aşktı* her zaman başlıca konuları.” (72)

ataklık (Fr. + T.): Hamle ve atılım yapma durumu.

“*Ataklık* taslıyorsun ha!” (139)

atölye (Fr.): Sanat veya zanaat ile ilgilenen kişilerin işlerini icra ettikleri mekan.

“... iki arkadaşıyla ortak bir möble *atelyesi* kurmakta anlaştılar.” (251)

ateş (Far.): Cisimlerin tutuşması ile çıkan ısı ve ışık.

“Ama *ateş* kendi bacalarını sarmadıkça kımıldatamazsın onları.” (36)

atlet (Fr.): Atletizm ile ilgilenen.

“Delikanlı yüz metre çıkışına hazırlanan bir *atlet* gibi gergindi yerinde.” (5)

avans (Fr.): Önden verilen.

“Karşılarında *avans* aldığı yirmi köylü vardı.” (416)

avukat (Fr.): Hukuka bağlı olarak, adalet için yardımına başvurulmuş meslek grubuna mensup kişi.

“Nihat dört yıla yakın bir süredir Urla’da *avukattı*.” (10)

ayar (Ar.): Denk.

*“Önce oyunu kendi **ayarında** insanlarla oynayacaksın.” (73)*

ayıplamak (Ar. + T.): Ahlak kurallarına uygun olmayan davranışı kınamak.

*“Ne **ayıplyorsun** başkalarını!” (146)*

ayna (Far.): Ona karşı tutulan her şeyin görüntüsünü veren cam çeşidi.

*“Otobüsün dikiz **aynasından** dizleri üstündeki el çantası ile çantayı tutan...”*

(105)

azar (Far.): Ters konuşma, haddini bildirme.

*“Ben Hüsnü’ye ne desem **azar** olur, öğüt olur, onun bana dediği küfür! (11)*

baca (Far.): Dumanı çeken düzenek.

*“... **bacasını** olduğu gibi almış götürmüş ...” (89)*

badanalı (Ar. + T.): Boyanmış olan.

*“... beyaz **badanalı** duvarlarına vurduğunu görüyordu.” (27)*

badem (Far.): Badem ağacının yemişi.

*“...çardaklı kahvelerden birinde taze **bademle** birer şişe bira daha içtiler.” (76)*

bahar (Far.): Kış ve yazdan sonra gelen ılık geçen mevsim.

*“Ondan önce de **baharda** ben havalandırdım, ben ilaçladım.” (46)*

bahçe (Far.): Bitki yetiştirilen topraklı alan.

“Aşağıda **bahçede**, akasya ağaçları çiçek kümeleri arasında...” (17)

bahçıvan (Far.): Bahçe bakımı ile ilgilenen, bahçeden sorumlu olan kimse.

“Hani bir **bahçıvan** tutmuşsun da her gün malını sular say bu yağmurları.” (420)

bahşiş (Far.): Gerekli olan karşılık dışında fazladan verilen para.

“Girişte kapıyı açan çocuğa sevineceği bir **bahşiş** veriyordu.” (211)

bakır (Ar.): Kızıl renkli element.

“...gövdesinin paslanmış **bakıra** çalan siyahlığı ile yaşam fışkırıyordu ağacın her yanından...” (17)

bakkal (Ar.): Yiyecek içecek satılan küçük dükkân.

“Evlerde, fırınlarda odun yarıyor, **bakkallara** ilden un, kuru fasulye...” (34)

bakla (Far.): Baklagillerden yeşil bir bitki.

“Arada oğluyla beygiri yükleyip kepek, yulaf, **bakla** kırması gönderdi.” (197)

balkon (Fr.): Bir yapının bir veya birden fazla tarafı açık olup hava alan kısmı.

“...memurluğunun ikinci kat **balkonundan** bakıyordu.” (16)

balya (İt.): Demir teller ile bağlı ticaret eşyası.

“Depoda beş yüz **balya** tütün var.” (156)

banka (İt.): Para veya belge saklanabilen, faiz ile para alınan ve biriktirilen kuruluş.

“Ortaokulu bitirecek olsa hiç değilse maliyede, **bankada**, PTT’de...” (311)

bant (Fr.): Ses kayıt eden şerit.

*“Ağız boşluklarımızda dönen bir ses **bandından** geliyor bu sesler...” (24)*

banyo (İt.): Yıkanılan alan.

*“...mutfakla **banyo** arasında kıvrılan bir koridor...” (210)*

bar (İng.): Dans edilen içkili eğlence mekanı.

*“... **barlarda**, gazinolarda para yemek istediğim için söylemedim bu lafı.” (56)*

barbarlık (Fr. + T.): Barbar, ilkel, kaba saba olma durumu.

*“Sen gel de **barbarlık** de şuna.” (361)*

bari (Far.): Hiç olmazsa anlamında kullanılan zarf.

*“İzmir’e gittikçe güzel filmleri görebiliyor musunuz **bari**?” (116)*

barmen (Fr.): Barda içki hazırlayan, servis eden.

*“...bardak kurulayarak **barmene** yardım eden bir garson ...” (163)*

baro (Fr.): Avukatların bağlı oldukları meslek kuruluşu.

*“İzmir **Barosu** avukatlarındandı. (236)*

basit (Ar.): Kolay.

*“...**basit**, okumamış yerli kızlarla nasıl evlendiklerini...” (143)*

bavul (İt.): Yolculukta yanına eşya alabilmek için kullanılan büyük ve geniş çanta çeşidi.

“... karyolasının altındaki **bavulunda** duran Marx ...” (185)

bayır (Ar.): Sürülmemiş katı toprak.

“**Bayıra** saran sürülmüş küçük bir tarla açıldı önlerinde.” (205)

bazen (Ar.): Kimi zaman.

“**Bazen** tuz istiyor, biber istiyor, annesi uğradı mı diye soruyor.” (70)

bazı (Ar.): Kimi zaman ya da kimisi.

“... ancak yüzeyde **bazı** düşünceleriydi birbirlerine bütün açıldıkları. (60)

bedava (Far.): Karşılığında herhangi bir ücret alınmayan.

“...biz neredeyse **bedavaya** bağışlayacağız bilgimizi...” (266)

bej (Fr.): Çok açık kahverengi.

“**Bej** rengi spor bir tayyör giymişti.” (129)

bela (Ar.): Sonu zarar olan sıkıntılı hâl.

“Okulda güç **bela** doldurarak Londra’da gezip eğlenerek...” (58)

belediye (Ar.): Kalabalık oluşuna göre il, ilçe vb. diye ayrılan yerlerin tüm kamu hizmetini yürüten ve sorumlu olan kurum.

“**Belediye** seçimlerini Demokrat Parti kazandıktan sonra Sezai daha da çekilmez oldu.” (39)

belki (Ar. + Far.): Bir ihtimal.

“Yalnız olsalar **belki** de adam kırılmayacaktı bu kadar.” (22)

benzin (Fr.): Petrolün işleminden geçmesi ile oluşan sıvı.

“... **benzin** almak için...” (324)

beraber (Far.): Birlikte, bir arada.

“Adliyede sulh hukuk yargıcının odasına **beraber** girdiler.” (52)

berbat (Far.): Çok kötü olan.

“Nasıldı Nihat? **Berbattı**, dedi Nihat.” (87)

berber (Far.): Saç, sakal tıraşı yapılan yer.

“Köprübaşı’na kadar inerken **berberden** çıkan İbrahim Kahya ile karşılaştı.”
(28)

bereket (Ar.): Bolluk, çokluk.

“Kasabanın bolluk, **bereket** dönemi henüz.” (33)

beste (Far.): Müziğin oluşması için sözlerin söylenme ritmi ve ezgilerin bütünü.

“... sözleri kadar **besteleri** de bayağı şarkılarla sözüm ona müzik yayınları başladı.” (305)

beter olmak (Far. + T.): En kötüsüne uğramak.

“Bırak **beter olsunlar** ...” (75)

beton (Fr.): Çimento ile suyun karışımıyla oluşan sert yapı malzemesi.

“Gelecekteki daha bütün eşitsizliklerin **beton** temellerini atmaktı bu!” (299)

beyaz (Ar.): Ak.

“...dükkânların **beyaz** badanalı duvarlarına vurduğunu görüyordu.” (27)

beygir (Ar.): At.

“...**beygirin** karnına topuklarını indirip geçip gidiyor yanından.” (13)

bez (Ar.): Pamuk vb. şeylerden dokunan kumaş parçası.

“Kışsa altı kauçuk **bez** ayakkabılar olurdu ayaklarında; mintanının üstüne...”
(33)

bezik (Fr.): Bir çeşit iskambil oyunu.

“O futbol, sinema, **bezik** meraklısıydı ...” (55)

biber (Rum.): Patlıcangillerden gelen bir bitki çeşidi.

“Bazen tuz istiyor, **biber** istiyor annesi uğradı mı diye soruyor.” (70)

bilet (Fr.): Bir yere girebilmek ya da toplu taşımaya binebilmek için belge.

“Öğleyin uğrayıp **biletleri** almış...” (128)

bina (Ar.): Yapı.

“Korkarım daha ilk yıllardan **bina** da öyle.” (263)

bir tuhaf olmak (Ar.): Garipleşmek, şaşırmak.

“Siz kasabalılar **bi tuaf** oluyunuz.” (9)

bira (İt.): Arpa suyundan yapılan bir içki çeşidi.

“... peynir, birer şişe de **bira** getirttiler.” (72)

birader (Far.): Erkek kardeş ya da ahabap.

*“Bugüne kadar çektiğimiz sıkıntı yetmez mi **birader**? (56)*

bisküvi (Fr.): İnce olan tuz ya da şekerli kuru pasta türü.

*“...bir tabak **bisküvi** ile Perihan’ın odasına girdi.” (342)*

blöf yapmak (Fr. + T.): Karşıdakini yanıltmak, aldatmak.

*“...kaymakam gibi **blöf yapmaktan**, eline kağıt gelince...” (73)*

bohem (Fr.): Sonunu düşünmeden hayat süren.

*“İstanbul’da o bir avuç **bohemi**, bugünün genel ölçülerinin dışında mı sanıyorsun sen?” (217)*

bono (İt.) : Belli bir süre sonunda ödenecek senet türü.

*“Babası ellerindeki mübadil **bonolarıyla** şimdi oturdukları evle iki parça bağ üç bağ tarla...” (62)*

briç (İng.): Bir çeşit iskambil oyunu.

*“Saat on ikiye kadar **briç** oynadı.” (106)*

broşür (Fr.): Kitapçık.

*“Genel bilgi veren **broşürden** biraz daha kalın bir iki ...” (230)*

budala (Ar.): Aptal olan.

*“**Budalaca** bir sözdü, hatta sırnaşıklıkta söylediği.” (115)*

buhar (Ar.): Katı ya da sıvı maddelerin ısı ile gaz hâline dönüşmesiyle oluşan durum.

*“...su **buharı** ile karışarak sıvılaştırmış bir ağırlıktı havada soluduğu.” (27)*

buhran (Ar.): Bunalım.

*“1931 **buhranından** önceydi.” (33)*

bulvar (Fr.): Geniş cadde.

*“**Bulvara** çıkmadan sağdaki sokağa saptı.” (213)*

burjuvazi (Fr.): Burjuva sınıfı.

*“...**burjuvazi** yararına sol hareketi parçalama, hıyanet, polislik ile suçluyorlardı Türkiye Sosyalist Parti kurucularını. (249)*

burslu (Fr. + T.): Kültürel gelişim ya da eğitim için devlet ya da kurumların verdiği aylık paradan yararlanan kimse.

*“Dil Fakültesi’ni **burslu** olarak okudu.” (263)*

buzdolabı (T. + Far.): Yiyecek-içecekleri soğuk tutmak için kullanılan elektrikli cihaz.

*“Tıpkı **buzdolabı**, çamaşır makinesi gibi pahalı ev eşyası satanların sürümünü...” (61)*

büfe (Fr.): Yiyecek, içecek, gazete satılan küçük dükkân.

*“**Büfenin** önünde bardak kurularak barmene yardım eden ...” (163)*

bülten (Fr.): Özerk kurumların yayımladığı duyuru, dergi.

*“Radyoda bir zamanlar tiryakisi olduğu haber **bültenlerini** ise artık dinleyemiyordu.” (145)*

büro (Fr.): Yazıhane.

*“**Bürosunda** İstanbul’dan gelmiş bir mektup vardı.” (188)*

bürokrat (Fr.): Devlet kurumundaki üst düzey yönetici.

*“Nedir ki bütün **bürokratları** bir tür olarak görüyor...” (25)*

cacık (Erm.): Yoğurt içine salatalık doğranarak yapılan yiyecek.

*“...**cacık**, salata, şiş, peynir getir bize.” (433)*

cadde (Ar.): Ana yol.

*“...öbürü güneydoğuya doğru uzayan iki ana **caddeye** dönüşür.” (26)*

cahil (Ar.): Herhangi bir konuda yeterli bilgi ve tecrübesi bulunmayan.

*“Hoş gör bey, biz köylüyüz, **cahiliz** ne de olsa.” (23)*

caka (İt.): Gösteriş.

*“...DP milletvekilinin **cakasından** söz ettiler.” (428)*

cam (Far.): Kumun eritilmesi ve işlemlerden geçmesi ile meydana gelen saydam ve kırılğan cisim.

*“...pencere **camına** kasketli bir başın gölgesi düştü.” (7)*

cambaz (Far.): İp, tel, yer vb. yerler üzerinde tehlike içeren ve heyecanlandıran denge oyunlarının gösterisini yapan kişi.

“Tiyatroya, **cambaza**, güreşe gideceği günler...” (33, 1)

camî (Ar.): Müslümanların ibadethaneleri.

“Adliyenin bahçe kapısı karşısına düşen **caminin**...” (26)

can (Far.): İnsan ve hayvanların yaşamını sürdürmesini sağlayan soyut varlık.

“Nihat’ın **canı** sıkıldı: -Kahven ödendi Veli Dayı.” (15)

candarma (İt.): Güvenlik ve düzenden sorumlu askeri kuvvet.

“Ön sırada iki **candarma** arasında hâlâ öfkesini yenemediği...” (37)

canı cehenneme (Fa. + Ar.): Öfke ve nefret bildiren söz.

“Öyle birinin yatağını paylaşmaya razı olduktan sonra **canı cehenneme!**” (300)

ceket (Fr.): Ön kısmı düğmeli ve kolları uzun olan giysi çeşidi.

“**Ceketinin** yakaları kalkık, elleri ceplerinde, başını omuzları arasına ...” (12)

cemre (Ar.): İlkbahar mevsimine geçerken havaya, suya ve toprağa düştüğü varsayılan ve ısıyı yükselten şey.

“O kadar erken gelmişti ki bahar, **cemreler** düşmeden aldanmıştı bütün ağaçlar.”
(330)

cenaze (Ar.): İnsan ölüsü ve törenine verilen ad.

“**Cenaze** pek kalabalık olmadı.” (443)

cennet (Ar.): Çok güzel olan.

*“Hava çok güzel, **cennet**, isterseniz siz de gelin takside yer var ...” (348)*

centilmen (Fr.): Zarif ve kibar olan erkek.

*“Gördünüz mü **centilmeni**?” (279)*

cep (Ar.): Kıyafet ya da çantanın iç kısmına astar ile yapılan bölme.

*“Gri külot pantolonunun arka **cebinden** ...” (8)*

cephe (Ar.): Savaş yapılan bölge, taraf.

*“...**cephe** gerisinde kalan kadınlara yüklediği bütün güçlüklerle, o yılların bütün ilköcü kadınları gibi...” (251)*

cesaret (Ar.): Kendine güven ile atılganlık.

*“Sen **cesaretin** varsa korkak değilsen ilk gençlik düşlerine dön.” (19)*

ceviz (Ar.): Ceviz ağacının yemişi.

*“Sağda ise zeytinlikleri, bağları, tütün tarlaları, iri **ceviz** ağaçları ile ...” (349)*

ceza (Ar.): Yanlış bir davranış sonucu uygulanan yaptırım.

*“... yaya gelsin gitsin, o da ona **ceza**.” (12)*

ciddileşmek (Ar. + T.): Şakasız bir hâle bürünmek.

*“Nihat, **ciddileşmesini** önlemeye çalıştı konuşmanın.” (115)*

ciğer (Far.): Organ ismi.

“... vuruşunu, katılığını duydu **ciğerinde**.” (440)

çiklet (Fr.): Sakız.

“O küçükken **çiklet** alırdı bana.” (269)

cilt (Ar.): Defter ve kitabın dışına çeşitli malzemelerle yapılan kap ya da bir kitabın basılan bölümlerinden her biri.

“... gibi kitapların bulunduğu 30-35 **cilt** ise doktorun...” (185)

cin olup adam çarpmak (Ar.): Uyanık kimse.

“Kızım sen ne zaman **cin oldun da adam çarpmaya** kalktın?” (280)

cinayet (Ar.): Adam öldürme.

“Allah’ım **cinayet** bu!” (358)

cins (Ar.): Çeşit.

“... gerisinde olup bittiğini bildiği **cinsten** şeylerdi bunlar.” (118)

cips (İng.): İnce ince kızartılmış patates.

“**Cips** yaptırıyorum dedi o ...” (165)

cisim (Ar.): Duyular ile algılanabilen şeyler.

“... canlı bir **cismin** gölgesi gibi ...” (27)

civanperçemi (Far.): Bir çeşit kır bitkisi.

“Biz ona **civanperçemi** deriz.” (393)

coğrafya (Ar.): Yeryüzündeki fiziksel ve beşeri yönlerden inceleyen bilim dalı.

“...öbürünün tarih-**coğrafya** öğretmenini olduğunu biliyorlardı ikisi de.” (110)

cömertçe (Far. + T.): Cömert bir biçimde.

“...mermerin **cömertçe** harcandığı, üç katlı o güzelim hükümet konağı...” (16)

cuma (Ar.): Haftanın beşinci günü.

“...bir hafta hep **cumaya** dedi durdu.” (97)

cumartesi (Ar. + Tür.): Cuma gününden sonraki gün.

“Cuma **cumartesi** gecelerini İzmir’de geçirirdi öteden beri.” (98)

cübbe (Ar.): Mezuniyet törenlerinde giyilen ve bazı meslek gruplarının da giydiği uzun, bol ve düğmesi olmayan giysi.

“Avukatsınız ceketiniz, **cüppeniz** sırtınızda...” (18)

cümle (Ar.): Tümce.

“Yatağında **cümlelere** döküyordu bu düşüncelerini.” (299)

çabuk (Far.): Hızlı olan.

“Demek işlerin böyle **çabuk** yürüdüğü de olurmuş!” (47)

çadır (Far.): Bez ya da plastik olan ve direklerle tutturulan taşınabilir eşya.

“Böyle bir kızla sırasında, dağda, **çadırda**, küçük bir köy evinde yaşayabilirsin.”
(144)

çamaşır (Far.): Giysi.

“Bitişik komşunun akşamdan avlusunda asılı bıraktığı çamaşırlar parçalanırcasına...” (79)

çanta (Far.): Yanında eşya taşımaya yarayan çeşitli kap.

“Masanın üstünde duran çantasını...” (14)

çardak (Far.): Tarla, bahçelere yapılan barınak.

“Ama daha millet çoluk çocuk dışarlarda, çardaklarda.” (21)

çare (Far.): Çözüm yolu, derman.

“Şevket Bey’in hiç düşünmeyeceği bir çareydi bu.” (147)

çarşamba (Far.): Haftanın üçüncü günü.

“Çarşambayı, perşembeyi Urla’da geçirirdi.” (255)

çarşı (Far.): Genelde merkez alanlarda olan ve alışveriş için dükkânların sıralı olduğu alan.

“Çarşı içinde dükkânları kapı karşı komşuydular.” (38)

çay (Çin.): Nemli iklimlerde yetişen ağaç ve bu ağacın kurutulan yapraklarının demlenmesi ile hazırlanan içeceğin ismi.

“...kendin de bir çay iç.” (9)

çember (Far.): Merkezden aynı uzaklıktaki noktaların oluşturduğu kapalı eğri.

“Dişi, kısa çemberler çizerek yaprağın çevresinde mutluluktan sarhoş...” (124)

çene (Far.): İnsan yüzünde, dişlerin üstünde bulunduğu ve ağzın açılmasını, kapanmasını sağlayan kasların bulunduğu kısım.

*“Sık sık sağ avcuyla **çenesini** sıvazlayarak bir süre Nihat’ın...” (93)*

çengellemek (Far. + T.): Ucu eğri ve sivri olan bir demir ile bir şeyi tutturmak.

*“ -Camı kaldırıp pancurları **çengellediler.** ” (81)*

çeşit (Far.): Tür.

*“...bir **çeşit** savunmaya geçerek:” (135)*

çeşme (Far.): Borular sayesinde gelen suyun, oluk ya da musluktan aktığı yapı.

*“...**çeşme** başında sıra kavgası etmişler...” (11)*

çeviklik (Far. + T.): Atik olma durumu.

*“Kalecilikte başarı dediği şey, gençlik **çevikliği** ile ... ” (6)*

çeyiz (Ar.): Bir kızın evlenirken yanında götürmek üzere hazırladığı her türlü eşya.

*“Bir kız getireceği **çeyiz** ölçüsünde güzeldir.” (217)*

çeyrek (Far.): Bir bütünün dört parçaya ayrılmış hâli.

*“...biri **çeyrek** geçe hazır...” (203)*

çınar (Far.): Geniş yapraklı ve uzun yıllar yaşayabilen bir ağaç türü.

*“...**çınarların** yapraklarından süzülen yağmur...” (55)*

çırak (Far.): Ustanın yanında öğrenmek ya da yardım etmek için çalışan kimse.

“Yalçın’ın küçük **çırağı** kapılarının önünü sularken...” (39)

çift (Far.): İki tekten oluşan.

“Bir **çift** ayakkabı, bir elbiselik kumaş...” (18)

çiftçi (Far. + T.): Toprağı ekip biçen.

“**Çiftçi** Mallarını Koruma Kanunu.” (47)

cigara (İsp.): İnce kağıda sarılmış sarılan ve dumanı çekilerek içilen tütün.

“Veli Sayın, **cigarasını** sardı.” (9)

çikolata (İt.): Kakaonun içine yağ, süt şeker vb. malzemelerin eklenmesi ile yapılan tatlı çeşidi.

“**Çukolata** alırdı, masal anlatırdı.” (269)

çile (Far.): Dayanma gücü.

“**Çileden** çıkarmanın yeri ydi onu.” (373)

çimento (İt.): Killi kalkerlerden oluşan ve harç malzemesi olarak kullanılan toz.

“**Çimento** dağıtımı, kükürt dağıtımı, tarım ilaçları dağıtımı...” (147)

çipura (Rum.): Bir Akdeniz balığı.

“Karideslerle, **çipura** da eşsiz.” (175)

çirkinlik (Far. + T.): Güzel olmama hâli.

“Açık saçıklığı, **çirkinliği** bir yana olayın bir de ...” (118)

çoban (Far.): Keçi- koyun sürülerini otlatan kimse.

*“Kocadağ’ın **çobanları** oradaydı.” (90)*

çorap (Far.): Ayığa giyilen giyecek.

*“Ayakkabılarını, **çoraplarını** çıkardı.” (226)*

çöp (Far.): İşe yaramayan, atık.

*“Kimi yangının iyice söndürülmeden **çöp** sepetine...” (16)*

çuval (Far.): Dokunmuş büyük torba.

*“...yarım kükiirt **çuvalı** zeytin toplamak olduğu anlaşıldı.” (10)*

çünkü (Far.): Şu sebeple anlamına gelen bağlaç.

*“**Çünkü** masa arkadaşı da bilirdi...” (197)*

daima (Ar.): Her zaman.

*“Ölüm karşısında **daima** sessiz, gözleri kuru...” (85)*

daire (Ar.): Konut olarak yapılmış bir binadaki ayrılmış bölümlerden her biri.

*“Hükümet **daireleri**, yangında kurtarılan eşyaları...” (16)*

dakika (Ar.): Bir saatin atmışta biri olan zaman birimi.

*“Birer ikişer **dakikada** geçiştiriyordu davaları.” (25)*

dam (Fr.): İskambil kağıdındaki kız.

*“Döper ne? -Döper **dam**.” (321)*

damat (Far.): Evlenen erkek.

“Damadının yanında açık açık söyleyemiyordu ama ...” (249)

dans etmek (Fr. + T.): Bir müzik temposuna uyarak hareketler yapmak.

*“Oradan da bir gece kulübüne gider **dans ederiz.**” (139)*

dava (Ar.): Herhangi bir sebepten, adaleti sağlamak amacıyla yargıya başvurma.

*“... ayağını oğuşturarak **davasını** anlatmaya başladı.” (9)*

davetiye (Ar.): Çağırma yazısı.

*“Bilirkişilere **davetiyeler** çıkmış mı?” (202)*

davul (Ar.): Bir kasnağa deri geçirilerek yapılan ve tokmak ile çalınan bir çalgı türü.

*“**Davul**, zurna sesi eksik olmuyor, gezici tiyatrosu ...” (33)*

defa (Ar.): Kez, kere.

*“Kaç **defa** söyledim açık tutma diye.” (29)*

defter (Ar.): Yazı yazmak üzere aynı hizada bir araya getirilmiş kağıt parçaları.

*“...eşyaları, **defterleriyle** kasabadaki çeşitli devlet yapılarına yerleştirildi.” (16)*

dekor (Fr.): Bir alanda aksesuarlarla hazırlanan şeyler bütünü.

*“Bizim kolejimizin **dekorunu** hazırlamasını.” (268)*

dekoratör (Fr.): Bir alanı estetik bakımdan tasarlayan kimse.

“Dekoratördü, Muzaffer Suvla.” (178)

deli divaneye dönmek (T. + Far. + T.): Çılgınlık.

*“...bu kadar **deli divaneye dönmeleri?**” (361)*

demet (Rum.): Bağlanmış, bir araya getirilmiş deste.

*“...tanyeri kızılığında bir **demet** gül gördü.” (141)*

demlenmek (Far. + T.): Hazırlanan yemek ya da yiyecekte istenilen kıvama gelmek.

*“Sonunda **demlenen** çayla birlikte Aliye Hanım’la ...” (386)*

demokrat (Fr.): Demokrasiden yana olan.

*“Hangi partiden dersin? – **Demokrat** mı?” (35)*

depo (Fr.): Ardiye.

*“...iş yerlerinin, **depoların** dibine, anlatamam.” (75)*

derece (Ar.): Süreç içindeki her bir basamak.

*“Rengi, kalınlığı, yıpranma **derecesi** ya da üstündeki bir kalem...” (5)*

derman (Far.): Güç, kuvvet.

*“Burunları yerde, açlıktan **dermanı** kesilen...” (195)*

ders (Ar.): Yapılması için belli bir süre verilen çalışma ya da hafızada kalan öğüt.

*“...bütün **ders** yılı günde en az iki kez yazıhanesi önünden ...” (67)*

dert (Far.): Üzüntü.

*“Veli Sayın başı **dertte** insanların üzgün görünüşleriyle...” (9)*

desinatörlük (Fr. + T.): Desen yapma mesleği.

*“...büyük bir devlet tekstil kuruluşunda oldukça iyi bir ücretle **desinatörlük** bulmuştu.” (446)*

destek olmak (Far. + T.): Yardımcı olmak.

*“...bir kadın **destek olursa** daha kolay alırsın.” (69)*

devam (Ar.): Bitmeyen, sürüp gitme hâli.

*“Kısa kesilmiş kır saçları, saçlarının **devamı** imiş gibi...” (33)*

devir (Ar.): Belli bir dönem ile sınırlı zaman.

*“Ama o **devir** o **devir** değil.” (267)*

devlet (Ar.): Millet ya da milletlerden oluşan siyasi bir örgütlenmeye ve toprak bütünlüğüne sahip varlık.

*“... çeşitli **devlet** yapılarına yerleştirildi.” (16)*

deyyus (Ar.): Yakın çevresinden bir kadının iffetsizliğini görmezden gelen.

*“...burnu bir daha sürtülsün **deyyusun**.” (12)*

dikkat etmek (Ar. + T.): Özen göstermek.

*“...particilik çekişmelerinden uzak durmaya özellikle **dikkat ediyordu**.” (64)*

dinsel (Ar. + T.): Dinî.

*“Devlet sorunları, savaş sorunları, **dinsel** inançlarla karmakarışık kafalarda.”*

(36)

disiplin (Fr.): Sıkı düzen.

*“Birazdan **disiplin** kurulu toplanacak.” (121)*

dispanser (Fr.): Sağlık ocağı.

*“...parasız üç **dispanser** vardı kasabada.” (57)*

divan (Ar.): Koltuk.

*“...sade sandalyeler, sade bir **divan** üzerinde karşıladı gelenleri.” (259)*

dogma (Rum.): Şüphesiz kabul etme.

*“Bizde birtakım **dogmaların**, propaganda sloganlarının kökleşip kalması da bu yüzden olsa gerek.” (429)*

doğru dürüst (Far.): Kusursuz, yanlışsız.

*“**Doğru dürüst** futbol alanı bile olmayan bir kasabada ...” (7)*

doktor (Fr.): Hekim.

*“Nihat olsun, **doktor** olsun sık sık görürlerdi onu.” (32)*

doktora vermek (Fr. + T.): Doktora derecesi almak.

*“...Lozan’da dört yıl daha okumuş **doktora vermişti.**” (25)*

dolap (Ar.): İçerisine eşya konulan ve kapakları olan mobilya.

*“Bak şu **dolap** bu türlü davalarla dolu.” (48)*

domates (Rum.): Çiçekleri salkım olan ve erdikçe yeşilden kırmızı renge dönen bir bitki.

“...manava bir küfe **domates** indirdi...” (86)

dost (Far.): Çok yakın arkadaş.

“...yakınlarına, köydeki eşine **dostuna**: Ben avukatı tembihlerim demişti.” (22)

dosya (Fr.): Belgeler bütünü.

“Masasının kıyısında duran **dosya** yığınının önüne çekti.” (5)

döper (Fr.): İskambil oyunlarında farklı renklerden benzer iki kart yanında benzer iki kart daha bulunması.

“Bir ara elindeki **döperle** ormancının...” (320)

dua etmek (Ar. + T.): Yalvarmak, yakarmak.

“...Tanrıya **dua etmeden**...” (34)

duvar (Far.): İç bölümlerini dışarıya karşı koruyan ve ayıran yapı.

“...pencere ile kapı arasındaki **duvar** gerisinde kaybolmuştu.” (7)

dükkân (Ar.): Esnafın satış yaptığı ve çalışılan yer.

“...**dükkânların** beyaz badanalı duvarlarına vurduğunu görüyordu.” (27)

dünya (Ar.): Üzerinde yaşanılan yeryüzünün tümü.

“Bana bu **dünyada** rahat mı var?” (9)

dürbün (Far.): Merceklerden oluşan ve uzaktakileri görmeye yarayan alet, bakaç.

“... âdeta **dürbününü** yerleştirir gibi bakışlarını ayarladıktan sonra ekledi.”
(367)

düşmanlık (Far. + T.): Birinin kötülüğünü isteme durumu.

“Birden bir **düşmanlık** duydu yargıca:” (25)

Eczacılık Fakültesi (Ar. + T. + Fr.): Bir üniversitenin öğrenim alanı eczacılık olan kolu.

“...önümüzdeki yıl **eczacılık fakültesini**...” (62)

eczane (Ar. + Far.): İlaç hazırlanan ya da satılan yer.

“Bilir misin hazır ilaç olmadı mı hep iki katını öderiz burada **eczaneye**.” (328)

edebiyat (Ar.): Duygu, düşünce ve hayallerin sözlü ve yazılı şekilde dil aracılığı ile şekillenmesi sanatı.

“Büyük kentlerin sanat, **edebiyat** tutkusu ...” (60)

edepsizlik (Ar. + T.): Terbiye ve toplumsal töreye uygun olmama durumu.

“Unuttun mu ötekilerin **edepsizliklerini**?” (146)

efendi (Rum.): Bir seslenişin karşılığı ya da karşıdakine saygı ile seslenme şekli, unvan.

“**Efendim**, biz henüz avukat tutmadık.” (104)

egemenlik (Rum. + T.): Egemen olma durumu.

“...toprak ile ağaçlar üstünde **egemenlik**...” (208)

ehliyet (Ar.): İzin.

*“Suç **ehliyeti** tam gelişmiş sayılmayacak bir toplumda...” (361)*

eksper (Fr.): Bilirkişi.

*“Kasımda tüccar **eksperleri** gelir görür değerini saptar.” (159)*

egzoz (İng.): İçten yanmalı motorda yanan akaryakıtın gazının atılmasını sağlayan düzen.

*“...tekerleklerin, **egzozların** gürültüsü, korna sesleri...” (305)*

elbet (Ar.): Şüphe bulunmayan, tabi ki anlamı taşıyan zarf.

*“O gitçek **elbet.**” (13)*

elbise (Ar.): Giysi.

*“...ne de dolu bir **elbise** dolabı.” (58)*

elektrik (Fr.): Maddedeki parçacıkların hareketi ile ortaya çıkan enerji.

*“... **elektrik** kontağından çıktığını söyledi.” (16)*

emir (Ar.): Talimat, istek.

*“Onun **emrindeki** ordu yenilmez.” (176)*

empermeabl (Fr.): Yağmurluk.

*“...**empermeablını** eline almak zorunda...” (83)*

enayi (Ar.): Kolay kandırılan, budala.

“*Sen kimsin a **enayi**?*” (40)

encümen (Fr.): Alt kurul.

“... *belediye **encümeni** üyelerine.*” (358)

enerji (Fr.): Maddi-manevi güç çeşidi.

“... *bitmek tükenmez **enerjisini** görüp ...*” (254)

enfes (Ar.): Çok güzel.

“***Enfes** dedi Nihat.*” (176)

enflasyon (Fr.): Piyasadaki para ile malların satın alınan hizmetlerin arasındaki açığın artması ile meydana gelen pahalılık sonucu para değerinin düşmesi.

“***Enflasyon** alın terini, emeği, bilgiyi hiçe indirdi.*” (58)

enstitü (Fr.): Araştırma yapan eğitim kurumu.

“... *köy **enstitülerinde** böyle ...*” (395)

entari (Ar.): Tek parça elbise.

“***Entarisini** giymiş bir ...*” (44)

erguvan (Far.): Baklagillerden çiçek açan süs ağacı.

“...***erguvan** dalları yığarak iyice örttükten sonra...*” (198)

esas (Ar.): Asıl olan.

“*Ben **esasta** müziğin bir toplumun yaşayış temposu ...*” (360)

esmer (Ar.): Koyu, buğday rengi.

*“Ben ne bilem **esmer** mi sarı mıydılar?” (248)*

esnaf (Ar.): Küçük sermaye ile çalışan zanaat sahibi.

*“...durumu ondan da beter küçük **esnaf** takımının...” (147)*

espri (Fr.): Gülümseten ince söz.

*“**Esprisinden** memnun yüksek sesle güldü.” (282)*

eşarp (Fr.): Başörtüsü.

*“**Eşarbtı** boynuna attı.” (231)*

eşya (Ar.): Taşınan, her türlü cansız nesne.

*“...kendilerine en gerekli birkaç **eşya** ile döşeyivermişti.” (215)*

etiketsiz (Fr.+T.): Nitelik belirten kağıt ya da kart bulunmayan.

*“...**etiketsiz** bir şişe rakı vardı elinde.” (433)*

etraf (Ar.): Çevre.

*“...zahmetsiz öğrenen bir yığın insan var **etrafta**.” (58)*

evlat (Ar.): Sahip olunan çocuk.

*“Hayırlı **evlatsın** dedi.” (425)*

eylül (Ar.): Yılın dokuzuncu ayı.

*“...köylüler bahçenin birer parçası gibi duruyordu **eylül** ışığında.” (17)*

eyvah (Far.): Şaşkınlık, üzüntü anında verilen tepki, ünlem.

“Eyvah! Ne yapacağız şimdi?” (423)

eyvallah (Ar.): Teşekkür etmek ya da razı gelmek anlamlarında kullanılan söz.

“Hadi eyvallah!” (32)

eyvanlı (Far. + T.): Teraslı olan.

*“... içi oldukça geniş **eyvanlı**, eyvanının alnacı kırmızı yeşil ...” (325)*

ezan (Ar.): Müezzinin namaz için yüksek sesle yaptığı çağrı.

*“... öğle **ezanı** okunurken Nihat adliyeden çıkıt.” (26)*

eziyet (Ar.): Güçlük.

*“...öz yeğenine **eziyet** etmekten duyduğu zevk ...” (14)*

fabrika (İt.): Makineler kullanarak üretim yapan sanayi kuruluşu.

*“... zeytinyağı **fabrikalarında** çalışıyor...” (34)*

faizci (Ar. + T.): Faiz uygulayan.

*“Nihat sıkıntılıydı: **Faizcinin** biri.” (325)*

fakat (Ar.): Ama.

*“...**fakat** yalnız kaldıkları zaman bu bilgilerin neler olduğunu...” (60)*

fakir (Ar.): Olması gerekenden daha azına sahip olan.

*“**Fakirin** komşusu **fakir** yakışırdı.” (42)*

fakülte (Fr.): Üniversitede uzmanlık konusuna göre ayrılan her birim.

*“Ya **fakültede** kalıp bilimde ilerleyecekti.” (253)*

fal (Ar.): Kağıt ya da kahve telvesindeki şekillerden anlam çıkarma, gelecekte haber verme.

*“Yazık ki **fal** bilmiyorum, dedi.” (115)*

falan (Ar.): Kelimeden sonra gelerek benzerleri anlamını taşıyan kelime.

*“Af edersin **falan** yok.” (51)*

fark (Ar.): Değişik olan, ayrı.

*“**Farkında** değilim dedi, bu konuyu kapatmak istediğini belli ederek.” (102)*

fasıl (Ar.): Kısım.

*“O **fasıl** kapandı artık.” (338)*

fasulye (Rum.): Fasulyegillerden gelen bitki.

*“...bakkallara ilden un, kuru **fasulye**, pirinç, getiren kamyonları boşaltıyor...” (34)*

fayton (Fr.): İki atlı ve tekerlekli araba.

*“**Faytona** bindiler.” (133)*

fazla (Ar.): Çok olan.

*“O sana ne demişse sen ona bir **fazlasını** demişsin.” (11)*

fedakâr (Ar. + Far.): Bir başkasının menfaatini kendininkinden üstün tutabilmek.

“*Erkeğine bağı, korkusuz, fedakâr, anası gibi!*” (157)

felaket (Ar.): Büyük zarara sebep olan durum.

“*Felaket sıcak, diye mırıldandı.*” (20)

fen memuru (Ar.): Belediye Başkanı tarafından kendisine verilen tüm görevleri yapmaya yetkili kişi.

“*Fen memuru ölçüye çıktı.*” (206)

fena (Ar.): Çok.

“*Sen fena alıştırmışsın*” (23)

fener (Rum.): Aydınlatma aracı.

“*Kısık iki gemici feneri duruyordu ...*” (198)

ferda (Far.): Yarın.

“*Ferda senin, senin bu teceddüt, bu inkılap.*” (155)

fesat (Ar.): Bozukluk olan, hileli.

“*Fesat yüreklinin teki, diye karıştı söze.*” (260)

fettan (Ar.): Cilveli.

“*Üstelik öyle fettan, öyle hergele, öyle anasının gözü ki.*” (64)

fıçı (Rum.): Yuvarlak, şişkin kap.

“*Fıçılar devriliyor.*” (158)

fıkra (Ar.): Köşe yazısı.

“**Fıkra** yazarlarının bilgiçlik taslayarak... (60)

findık (Ar.): Kayıngillerden olan uzun bir ağaç ve bu ağacın yemişi.

“Daha iki üç çeşit içki, iç fıstık, badem, **findık**, kese kağıtlarıyla doldurmuştu...”
(215)

fırça (Rum.): Bir yeri ya da bir şeyi temizlemek ya da tozunu, kirini almak için kullanılan alet.

“Geceliğim, diş macunum, diş **fırçam** var içinde.” (163)

fırın (Rum.): Ekmek vb. şeylerin pişirilip satıldığı dükkân.

“...**fırının** karşısındaki manava bir küfe domates indirdi...” (86)

fırka (Ar.): Parti.

“Serbest **Fırka** dedin ayaklandın...” (150)

fırsat (Ar.): Değerlendirilebilecek imkân.

“Nihat ilk **fırsatta** kasabadan ayrılıp gitmeyi...” (6)

fırtına (İt.): Çok güçlü rüzgâr.

“...sıkı sıkıya sarıldı, **fırtınanın** hızı dinerken uyudu.” (82)

fıstık (Ar.): Yemiş adı.

“...iç **fıstık**, bademle birlikte içkilerini getirdi.” (165)

fidan (Rum.): Küçük, taze ağaç.

“Tütüncüler, tütün **fidanlarının** yetişmesini bekliyorlardı artık.” (397)

fikir (Ar.): Düşünce.

“Aklı **fikri** İstanbul’da yalnız bıraktığı oğlundaydı.” (249)

file (Fr.): Düğümlerden oluşan ağ.

“Henüz kağıdını **file** ediyordu ki...” (320)

filizlenmek (Rum. + T.): Bitki üzerinden küçük dal parçası çıkmak.

“Kuru ot tohumları, çatlayıp **filizlendiler**.” (107)

film (Fr.): Sinemalarda gösterilen bir konu bütünlüğü olan eser.

“İzmir’e gittikçe güzel **filmleri**...” (116)

fincan (Ar.): Genellikle sıcak içecekler için kullanılan kulplu bardak.

“...bir **fincan** kahve karşılığında, karışık bir takım...” (27)

fino (İt.): Küçük ve tüylü köpek.

“İki küçük **fino** oluyorlardı sanki.” (262)

fiyat (Ar.): Herhangi bir şeyin para olarak karşılık geldiği değer.

“Buna uygun bir **fiyat** söyle.” (14)

fizik (Fr.): Maddede kimyasal değişimler dışındaki değişiklikleri, deneysel inceleyip araştıran bilim dalı.

“İlhan matematik öğretmeniydi, Reşat Ilgaz da **fizik**.” (252)

flört (İng.): Kadın ve erkek arasındaki duygusal ilişki.

*“Erkek arkadaşı **flörtü** olmamıştı yetişirken.” (254)*

fondan (Fr.): İçinde likör olan çikolata türü.

*“...kurdelesini ile oynuyor çeviriyordu **fondan** kutusunu.” (279)*

fotoğraf (Fr.): Kullanılan araçlar ile anlık bir görüntüyü yakalama, sabitleme.

*“...ayrı ayrı çekilmiş **fotoğraflar** gibi ansızdı o geceyi.” (162)*

fuar (Fr.): Belli zamanlarda yapılan ticari sergi.

*“**Fuarda** göle doğru yürüyorlardı.” (141)*

fukara (Ar.): Fakir.

*“Bizim gibi **fukaraları** böyle mahkeme kapılarında...” (13)*

fullemek (İng. + T.): Pokerde elde bulunan beş kağıdın üçünü ve ikisini aynı getirmek.

*“Açan üçleşse o **fullüyordu**.” (373)*

futbol (İng.): On bir kişilik iki takımın bulunduğu ve topu kaleye atma gayesi güdülen, kendi kuralları olan oyun.

*“Bunun için de **futboldan** soğutmaya çalışıyordu.” (6)*

galiba (Ar.): Zannetme, sanma.

*“Burada oturmuyor **galiba**.” (68)*

garaj (Fr.): Taşıtların park edildiği yer.

“...*Santral **garaja** yakındılar.*” (213)

garanti (Fr.): Kesin olan ve güvenli.

“*Geleceğini **garanti** altına almak ister.*” (220)

gariplik (Ar. + T.): Zavallı olma durumu.

“...***garipliklerinin** yüzlerine vurulmasıydı bir bakıma.*” (56)

garson (Fr.): Yiyecek-içecek hizmeti veren yerlerde servis ve hizmet eden kişiler.

“*Kahvenin **garsonu** masalarına yaklaşıyordu.*” (37)

garsoniyer (Fr.): Evlilik dışı ilişkisi olan bir erkeğin, kadın için tuttuğu ev.

“... *köşkü bu süre içinde **garsoniyer** olarak kullanırdı.*” (55)

gavur (Far.): Müslüman olmayan.

“*Çok **gavur** öldürdün mü?*” (183)

gayret (Ar.): Çalışma isteği, çaba.

“... *yalnız bırakmak **gayretinde** ...*” (385)

gayri (Ar.): Bundan böyle.

“... *anla sen ne kadar eski **gayri**.*” (93)

gaz lambası (Fr. + Rum.): İçindeki gaz yağını bir fitil ile yakan şişeli lamba.

“***Gaz lambasını** yakayım mı?*” (81)

gazete (İt.): Genel olarak günlük olan ve güncel, farklı alanlardaki konularda bilgi vermek için çıkarılan yayın.

*“Kenan dörde katladığı bir **gazeteyi** sağa sola sallayarak...” (29)*

gazi olmak (Ar. + T.): Bir savaşa katılmak.

*“Koskoca **gazi oldun** daha ne istersin?” (183)*

gazoz (Fr.): Asitli, meyve aromalı ve basınçlı olarak şişelere doldurulan içecek.

*“Çayı beğenmedinse **gazoz** iç dedi Kenan’a.” (9)*

gevezelik (Far. + T.): Çok konuşma hâli.

*“...**gevezeliği** kendisi için çekilmez olmuştu.” (14)*

gocuk (Bul.): Kışlık ceket.

*“...çukurlaştırıp **gocuk** gibi başına çekti.” (12)*

gol (İng.): Maçlarda kaleye atılan top.

*“Sağışçileri altı pastan attı **golü**.” (6)*

granit (Fr.): Farklı minarelerden oluşan sert kayaç.

*“...boz rengi **granit** içi...” (325)*

gri (Fr.): Kül rengi.

*“**Gri** külot pantolonunun arka cebinden...” (8)*

grip (Fr.): Ateşli ve ağrılı bulaşıcı hastalık.

“Grip, soğuk algınlıkları iyice yayılmıştı.” (347)

grup (Fr.): Belli sayı ve özelliklere göre sınıflanma.

“...yirmi beş kişilik bir grup...” (37)

gurbet (Ar.): Doğulan memleketten uzakta yaşamak.

“...topraksızlar arasında gurbete çıkardı...” (398)

gurur (Ar.): Büyüklenme, kibirlenme.

“Besbelli gururundan.” (169)

gübre (Rum.): Toprak için kullanılan hayvan dışkısı.

“Ağılın gübre ile ekşi süt...” (198)

gül (Far.): Gülgillerden olan kat kat ve kokulu çiçek.

“...odasına girerken önce güllerin kokusunu duydu.” (141)

günah (Far.): Dinen doğru olmayan şekilde davranma.

“...günahı boynuna hakime bile güvenemem.” (84)

güverte (İt.): Gemideki ambar ve kamaranın üstü.

“Güvertede şezlonga uzanmış yatıyor.” (157)

haber vermek (Ar. + T.): Bilgilendirmek.

“...hukuk yargıcının geldiğini haber vermesiyle kesildi.” (22)

had (Ar.): Sınır, derece.

“Haddini bilmiyordu bu Muharrem denilen oğlan.” (119)

hafif (Ar.): Miktar olarak az olan, yorucu olmayan ya da ağırbaşlı olmayan.

“Hafif bir kımıldama, küçük bir el devimi ile...” (22)

hafta (Far.): Yedi günlük zaman dilimi.

“...haftada bir gün ayağına futbol ayakkabısı geçirmekle...” (7)

hak (Ar.): Pay, adalet, yetki ve ait olan anlamlarını karşılayan kelime.

“...hakkını ödemeyi bana bırak.” (15)

hakaret (Ar.): Söylenen kişiyi küçük düşürecek, onurunu kıracak söz.

“...manevi şahsiyetine hakarettten suçüstüne vermişler.” (40)

hakikaten (Ar.): Gerçekten.

“Yarın hakikaten gelemem.” (139)

hakim (Ar.): Yargıç.

“Canım bu hakim ne biçim hakim.” (11)

hâl (Ar.): Durum.

“Ne diye suçlu olmadığı hâlde böyle önüne...” (23)

hal (Fr.): Sebze, meyve satılan yer.

“Kasabanın sebze halinde hamaldı pehlivan.” (32)

hala (Ar.): Babanın kız kardeşi.

“...**halası** Gülizar Teyze’nin kiracısıydı doktor.” (70)

hâlâ (Ar.): Henüz.

“Ama sevdiklerin **hâlâ** senindir.” (297)

halat (Rum.): Lif veya tellerin bükülerek sarılmasıyla oluşan ip.

“**Halatlar** urganlarla, ayrıca yedi sekiz kişi de aşağıdan yukardakilerin balta ile...” (354)

halk (Ar.): Aynı kültürel özelliklere sahip olan aynı uyruktan insan topluluğu.

“**Halk** yüzyıllardır oğullarını niçin neden çıktığını, kiminle olduğunu bilmediği...” (36)

hamal (Ar.): Sirtında eşya taşıyan.

“...değil o zavallı **hamal**, biz de...” (34)

hamam (böceği) (Ar.): Nemli alanlarda üreyen bir böceği bu sebeple verilen ad.

“...**hamam** böceklerinden ne kadar tiksiniirse öylesine tiksiniyordu.” (26)

hapis yemek (Ar. + T.): Yasalara göre suçluya hapis cezası vermek.

“Bir ay bir hafta **hapis yesin** gene de bana yeter!” (11)

haram (Ar.): Dinen uygun olmayan.

“Ben **haram** sokmadım evime.” (150)

hararet (Ar.): Sıcaklık.

“Daha çok **hararet** veriyor.” (28)

harbiye (Ar.): Harp okulu, savaş işleri.

*“Başkalarına mı bırakacaktı **Harbiye** Nazırlığını?” (149)*

harç (Ar.): Masraf.

*“Nihat, **harç**, keşif, kroki giderlerini kabaca hesapladı.” (95)*

hareket (Ar.): Vücut ya da cisim devinimi.

*“Perihan gibi yürüyüşü, **hareketleri**, giyinişiyle kasaba kadınlarından ayrılan...” (101)*

harf (Ar.): Alfabe sesi karşılayan işaretler.

*“Yan yatmış bir Y **harfini** alırsanız, İzmir Şosesi bu Y **harfinin** alt çizgisinden gelir.” (26)*

harman (Far.): Tahıl ya da bakliyatın sapından ayrılması için yapılan dövme işlemi.

*“...beş on kişi köye **harman** kaldırmaya döner.” (398)*

harp (Ar.): Savaş.

*“Belki de daha önce. Balkan **Harbi’nden** önce.” (93)*

hasır (Ar.): Örme örtü.

*“...başında kenarlı bir **hasır** şapka...” (41)*

hastalıklı (Far. + T.): Fizik ya da ruh sağlığı bozulmuş olan.

*“Sezai ise çelimsiz, **hastalıklı** adamdı.” (39)*

hastane (Far.): Hastaların tedavi edildiği yer.

*“**Hastaneye** geçince karşıdan gelen Müberra ile karşılaştı.” (310)*

hat (Ar.): Yol, çizgi.

*“Anne oğul benzeşiyorlar dedi. Ortak **hatları** var.” (260)*

hata (Ar.): Doğru olmayan, kusur.

*“**Hata** etmeleri söz konusu değildir.” (36)*

hatırlaşmak (Ar. + T.): Selamlaşmak.

*“Bu **hatırlaşmayı** uzatıp duruyordu.” (8)*

hatta (Ar.): Üstelik, hem de.

*“Saatçi, oralı olmadı, **hatta** güldü.” (45)*

hava (Ar.): Gösteriş.

*“**Hava** topluyor, diye konuşmalarına karıştı.” (21)*

havan (Far.): İçinde bir şeyler ezilen eşya.

*“Doktorlar hep **havan**, merhem, şişe ilaçları yazarlar nedense!” (328)*

havuz (Ar.): Temeli beton ya da mermer gibi sert malzeme ile döşeli olan ve içine su doldurulan yer.

*“...bahçenin **havuzuna** doğru uçtu.” (124)*

hayat (Ar.): Yaşam.

“...ardından **hayatını** kazanabilmesi için...” (6)

haydut (Ar.): Sevecenlik içeren kaba anlamına gelen söz.

“**Haydutum** benim!” (225)

hayır (Ar.): Yok, öyle değil.

“**Hayır**, unutmadım.” (19)

hayrola (Ar. + T.): Ne oluyor anlamında kullanılan ünlem.

“**Hayrola?**” (9)

hayran (Ar.): Beğenme, takdir etme.

“...yaşamla bağdaşan bu türlü bilgilerine **hayrandı**.” (30)

hayvan (Ar.): İçgüdüsel hareket eden canlı yaratık.

“...gölgeye çeviren güçlü bir **hayvan** gibi...” (17)

hazır (Ar.): Her şeyin tam, son hâle uygun olması.

“...**hazıra** konduğumuz hemen hemen hiçbir şeyimiz yok.” (58)

hazine (Ar.): Değerli eşyalardan oluşan servet.

“**Hazineye** Batı Trakya Türkleri ile değiştirilen Rumlardan kalmaydı tarla.”
(350)

haziran (Ar.): Yılın altıncı ayı.

“İki aydan biraz daha önce, **haziran** sonlarında bir öğle üstüydü.” (41)

hece (Ar.): Kelimeyi oluşturan her bir ses öbeği.

*“Öyle zor söylemişti ki tek **heceyi** ...” (68)*

hediye (Ar.): Armağan.

*“...bir kez daha **hediyelerin** ikisinin de...” (231)*

helal (Ar.): Beğenileni takdir etmek için kullanılan söz.

*“Onun gibi kahramana ne olsa **helal!** (149)*

hem (Far.): Anlam güçlendirici, bağlayıcı söz.

*“**Hem** artık yüz liranın, iki yüz liranın günümüzde değeri ne?” (59)*

hemen (Far.): Çabuk.

*“Neler söylemesi gerektiğini **hemen** ansırdı.” (5)*

Hemşire Okulu (Far. + T.): Hemşire yetiştiren eğitim kurumu.

*“Hüsniye Yüksek **Hemşire Okulu**’nu bitirince evleneceklerdi.” (314)*

henüz (Far.): Yeni, yakın zaman.

*“**Henüz** yirmi bir yaşındaydı.” (6)*

hep (Far.): Daima, sürekli olan.

*“...**hep** öğretmenden söz etmek istiyordu.” (68)*

her (Far.): Önüne geldiği her ismi genelleyen sıfat.

*“...Avukat Nihat Arda **her** duruşma sabahı olduğu gibi...” (5)*

hergele (Far.): Terbiyesiz kimse anlamında kullanılan bir söz.

*“Üstelik öyle fettan öyle **hergele**...” (70)*

herhalde (Far. +Ar. +T.): Anlama göre ihtimal değeri belirten söz.

*“İzmir’e **heralde**?” (104)*

herif (Ar.): Kaba konuşmada adam anlamında söz.

*“O uğursuz **herifle** daha yolda karşılaştıkları günden beri...” (41)*

herkes (Far.): Bütün insanlar.

*“...kahvelerde oturur gördüğü **herkesin** aklı bir başka yerde gibi görünüyordu o gün.” (27)*

hesap (Ar.): Sayılar ile yapılan işlemlerin genel adı ya da alacak-verecek durumu.

*“Kadınlarla çocukları **hesaptan** düşersiniz...” (26)*

heves (Ar.): İstekli olma.

*“Birkaç yıl sonra geçer bu **hevesi**.” (7)*

heybe (Ar.): Binek hayvanlarının eyerlerine geçirilen çanta, torba.

*“Geldiklerinin haftasında **heybelerinde** neleri varsa tükettiler.” (403)*

heyecan (Ar.): Ruhi coşkunluk.

*“...bayram sabahlarına benzer bir **heyecana** tutulurdu.” (33)*

heykel (Ar.): Taş, alçı vb. maddelerin yoğrulup kalıba dökülerek ya da pişirilerek biçimlendirilmesiyle ortaya çıkan eser.

“...gelişmiş kaslarıyla **heykel** güzelliğiyle...” (33)

heykeltıraş (Ar. + Far.): Heykel yapan.

“Sonunda yedi ay önce biri **heykeltıraş** biri de teknik okulu bitirmiş...” (251)

hırslı (Ar. + T.): Aşırı istekli olan.

“**Hırslıydı**, yorulmak bilmezdi.” (252)

hiyanet (Ar.): Vefasızlık, ihanet.

“Ne **hiyanetten** ne bölücülükten ...” (249)

hiç (Far.): Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren söz.

“Saatle **hiç** ilgisi olmadığı hâlde ...” (7)

hikâye (Ar.): Öykü.

“Gene o bildiğin **hikâye**.” (9)

hiza (Ar.): Düz bir çizgide aynı ölçüde olma.

“...lambanın **hizasını** geçince...” (222)

hizmetçi (Far. + T.): Gerekli olan iş veya görevi yerine getiren.

“...bu katta evin **hizmetçileri** oturuyor olmalıydı.” (210)

hoca (Far.): Öğretmen.

“Doktorla **Hoca**, daha o gelmeden prafaya oturmuş oluyorlardı.” (109)

hol (İng.): Evlerin girişindeki geniş alan.

“Sinemanın **holü** kontrol noktasına kadar doluydu.” (129)

hoparlör (Fr.): Ses yükselten alet.

“...doğru dürüst eğitim görmemiş sesleri **hoparlörlerde** madenselleşmiş bir...”
(305)

hor görmek (Far. + T.): Bir kimseye değersiz gözle bakmak.

“Ama **hor görürsen** kızımı...” (425)

hortum (Ar.): Suyun içinden akmasını sağlamak için kullanılan plastik boru.

“Nasıl su fişkirir su **hortumu**, öyle alev saçar...” (185)

hoşlanmak (Far. + T.): Beğenmek.

“Nihat ilk tanıdığı sıralarda **hoşlanırdı** Veli Sayın’ı dinlemekten.” (14)

hovardalık (Far. + T.): Zevk uğruna para harcama işi.

“...ondan kolay beklenilmeyen bir **hovardalıktı** bu.” (279)

hukuk (Ar.): Dostluk.

“Bu kadar yıllık **hukukumuz** var.” (14)

hurç (Ar.): İçine fazla veya büyük eşya konulan bez çanta.

“...otobüsün üstünde bağlı **hurcu**, yıpranmış bavulu...” (431)

hurda (Far.): Eski, işe yaramaz olan.

“...tanınmış bir **hurda** demir tüccarı öldü.” (445)

huzur (Ar.): Gönül rahatlığı, iyi hissetme hâli.

“...barışa, **huzura** özlem duyan bir insanın sesiyle.” (134)

hüküm giymek (Ar. +T.): Ceza almak.

“...**hüküm** giymiş gibi karşılanıyordu.” (251)

hükümet (Ar.): Devlet yönetimi.

“...üç katlı o güzelim **hükümet** konağı 1949 yılı kışında...” (16)

hüzünlenmek (Ar. + T.): Üzgün olma hâline bürünmek.

“...ne yana baksa **hüzünleniyordu**.” (16)

irgat (Rum.): Toprak işçisi ve ağır işlerde çalışan.

“**Irgat** arayan gelir, kaç kişi arıyorsa orada bulur anlaşırdı.” (403)

iskarta (İt.): Bir sebepten değerini yitiren mal.

“Üstelik iki balyası da **iskarta**.” (292)

ısrar etmek (Ar. + T.): Üstelemek.

“Peki evde olsun madem bu kadar **ısrar ediyorsun**.” (339)

ızgara (Rum.): Parmaklıklı kafes biçiminde araç.

“Evde tavası, **ızgarası** yoktu.” (221)

ibadet (Ar.): İnanılan dinin buyruklarını yerine getirme, tapma.

“Nedir ki **ibadetleri** noksan.” (65)

icra (Ar.): Bir borcun adli işlemler ile tahsil edilme yolu.

*“...bir iki davası, bazı **icra** kovuşturmaları vardı.” (20)*

idadi (Ar.): Lise.

*“**İdadinin** son sınıfındaydı Birinci Dünya Savaşı patladığında.” (157)*

idare (Ar.): Yönetim.

*“Kendileri değişmediler ki **idareleri** değişsin.” (146)*

idealist (Fr.): Ülküsü, amaçları olan.

*“Sonra da **idealist** öğretmenler olarak ...” (266)*

iftar (Ar.): Oruç açma vakti.

*“... oruçlular arasında daha **iftar** saati gelmeden ...” (433)*

ihracatçı (Ar. + T.): Ülke içinde üretilen malları yurt dışına çıkaran.

*“... zengin bir tütün **ihracatçısının** oğluydu.” (55)*

ihhtisas (Ar.): Bir alanda uzmanlaşma.

*“...kısa sürede gitmeyi, **ihhtisas** stajına başlamayı düşünüyordu.” (57)*

ihhtiyaç (Ar.): Gerekli olan.

*“...zorunlu **ihhtiyaçlarını** karşılamaya yetecek...” (57)*

ihhtiyar (Ar.): Yaşlı.

*“...vazgeçirmeye çalıştı **ihhtiyarı**.” (11)*

ikmal (Ar.): Bitirme, eksik olanı tamamlama.

“İkmallere kalanlar için yaz kursları düzenlediler.” (253)

iktidar (Ar.): Yönetimi elinde bulundurma yetkisi.

*“Babası **iktidar** partisinin ilçe yönetim kurulu üyesiydi.” (119)*

ilaçlamak (Ar. + T.): Herhangi bir rahatsızlığı geçirmek ya da başlamasına engel olmak için karışım şeklinde hazırlanan maddeyi kullanmak.

*“Ondan önce de baharda ben havalandırdım, ben **ilaçladım**.” (46)*

ilam (Ar.): Bildiri, resmî belge.

*“Veraset **ilamım** var.” (94)*

ilan (Ar.): Açıktan açığa duyurma.

*“Neydiler hürriyetin **ilanında**?” (149)*

ilham (Ar.): Ruhta yaratıcılığa iten düşünce.

*“...Tanrı’nın buyruğu, **ilhamı** ile karar verdiklerine inanır.” (36)*

illa (Ar.): Mutlaka.

“İlle de onlara göstermeye mi kalkıyorum?” (212)

imam (Ar.): Cemaatte namaz kıldırان en önde olan kimse.

*“...Çarşı Camisi **imamı** yağmur duasına çıkmaları gerektiğini ...” (398)*

iman (Ar.): İnanç.

“Dinden **imandan** eder adamı.” (306)

imkânsız (Ar. + T.): Mümkün olmayan.

“**İmkânsız.** Geç kalırım.” (132)

imzalatmak (Ar. + T.): Resmî olarak bir kişinin imzasını almak.

“...iki gündelikçiye **imzalattı.**” (47)

inat (Ar.): Karşı çıkma.

“...kımultısız bir **inatla** süzdü Nihat'ı.” (11)

incir (Far.): Dutgillerden olan geniş yapraklı ağaç ve o ağacın meyvesinin adı.

“İnsansız pamuk tozu, üzüm **incir** ekşimesi kokan...” (133)

insaflı (Ar. + T.): Adalet ve vicdana göre davranma, merhametli olma.

“Gökler daha **insaflı** çıktı.” (293)

insan (Ar.): Duygu- düşünce ve fikir üretme yetisine sahip canlı, ademoğlu.

“...kişilik sahibi bir **insan** olarak görürdü onu.” (14)

isim (Ar.): Ad.

“Radyoda okunan her **isimden** önce nabzının durduğu...” (31)

iskambil (Fr.): Üzerinde sayı ve resimler olan oyun kartı.

“Perihan **iskambillere** ısınamamıştı hiçbir zaman.” (384)

iskân (Ar.): Sürekli olarak bir yere yerleştirme.

“...1929’da **iskân** hakkı olarak verilmişti.” (50)

iskele (İt.): Deniz taşıtının yanaştığı yer.

“İzmir’e rahat gelir dönersin. **İskeleye** inersin.” (73)

iskemle (Rum.): Arkası olmayan sandalye.

“Yanı başındaki bir **iskemlenin** üstünde yarılanmış bir tabak...” (44)

işkence (Far.): Her türlü eziyet.

“Kurtar bizi bu **işkenceden**.” (306)

istasyon (Fr.): Radyo yayın organı.

“Radyoda **istasyon** karıştırır gibiydi.” (291)

istiklal (Ar.): Bağımsızlık.

“**İstiklal** Marşı gibi her işi bırakıp dinlenir bu.” (307)

istimlak (Ar.): Kamulaştırma.

“Demokratım dedin öne düştün, fırınına **istimlak** ettiler.” (150)

işaret (Ar.) : Belirti, gösterge.

“...bir el **işaretiyle** yerine oturttu...” (5)

iştahlanmak (Ar. + T.): Açlıkla yeme isteği gelmek.

“...ormancı ile tarım memuru **iştahlandılar**.” (318)

ithalatçı (Ar. + T.): Başka ülkelerden mal alan.

“...**ithalatçılar** alıyorlar nasılsa...” (61)

İtibar (Ar.): Saygınlık.

“**İtibarını** oyunda öne sürmenin yeri yok!” (373)

itiraz (Ar.): Bir düşünce ya da kararı benimsemeyerek karşı çıkma.

“Yargıç, Nihat’ın **itirazlarını** can sıkıntısıyla dinledi.” (91)

izinli (Ar. + T.): Yapılacak bir şey için müsaadesi olan.

“...bütün yaz tatillerini, **izinli** günlerini burada geçirirdi.” (62)

jartiyer (Fr.): Çorabın durmasını sağlayan lastik bağ.

“Yatağın yakınına ilişip **jartiyerini** çözdü.” (226)

kabahat (Ar.): Uygun olmayan hâl ve hareket.

“...güvenecek kimsem olmadıysa **kabahat** benim mi?” (84)

kabul etmek (Ar. + T.): Razı olmak, onaylamak.

“O alım koşullarını hükümete **kabul ettirenler** başka...” (61)

kadar (Ar.): Ölçü derece ya da dek anlamında.

“Ne **kadar** mutluydu yendik derken.” (6)

kadastro (Fr.): Her türlü arazinin alan ve sınır işlerini devletin planlaması.

“Bütün yurttaki olduğu gibi **kadastro** görmemişti kasaba toprakları.” (393)

kadeh (Ar.): Ayaklı içki bardağı.

“...İzmir’de bir **kadeh** içki ya da bir bardak çay içebilecekleri...” (162)

kader (Ar.): Yazgı.

“**Kadere** inanmalı mı?” (178)

kadro (İt.): Bir kurumun işlerini devamlı olarak yürütmekle sorumlu ve derece farkları olan kişi topluluğu.

“...yabancı bir **kadronun** eline geçmişti son yıllarda.” (395)

kafa (Ar.): Baş.

“...dinsel inançlarla karmakarışık **kafalarda**...” (36)

kafes (Ar.): Çapraz çubuklarla aralıklı yapılmış siper.

“...bir **kafes** telinden geçirilerek elenir.” (405)

kafir (Ar.): Müslüman olmayanlara ve acımasız olanlara söylenen söz.

“İtalyan sinema yıldızları gibi **kafir!** (70)

kâğıt (Far.): Genel olarak yazı yazılan ya da başka işlerde kullanılan, bitkisel maddelerin yoğrulmasıyla yapılan çok ince yaprak.

“Babası bir **kâğıt** lira verir...” (34)

kahırlanmak (Ar. + T.): Perişan olmak.

“Yaşlılar, babalar **kahırlandılar** ama çilelerinin daha dolmadığına...” (445)

kahkaha (Ar.): Sesli gülme.

“İkisi birden **kahkahayı** attılar.” (274)

kahraman (Far.): Yiğit.

*“Onun gibi **kahramana** ne olsa helal! (149)*

kahvaltı (Ar. + T.): Günün ilk öğünü.

*“**Kahvaltı** ettikleri masanın öbür ucundan değil de...” (182)*

kahve (Ar.): Bir sıcak iklim ağacının çekirdeğinden yapılan içecek.

*“Bir yandan gelen **kahvesini**, sigarasını içerken...” (9)*

kahya (Far.): Bir konak ya da çiftlik gibi büyük yerleşim yerlerinin işlerini düzenli olarak çekip çeviren kimse.

*“Söz gelişi sokakta karşılaştığı İbrahim **Kahya**’ya...” (107)*

kalabalık (Ar. + T.): Miktar olarak çok olan.

*“...kapının ağzına yığılan meraklı köylü **kalabalığı** arasından...” (24)*

kalça (İt.): Vücudun arka kısmında bacaklarla bel arasındaki şişkin bölge.

*“...**kalçalarına** doğru indi kızın.” (134)*

kaldırım (Rum.): Yolda taşla döşenmiş alan.

*“Dışarda **kaldırımın** üstünde duran karaltı...” (8)*

kaleci (Ar. + T.): Top oyunlarında kaleyi koruyan oyuncu.

*“İlçe takımının **kalecisiydi** Kenan.” (6)*

kalem (Ar.): Yazma işinin yapıldığı araç.

“...yıpranma derecesi ya da üstündeki bir **kalem**, bir mürekkep lekesi...” (5)

kalfa (Ar.): Çırak ile usta arasındaki derecede zanaatkar.

“Terzi odada olmasa bile **kalfalardan** ya da çıraklardan biri odada olmalıydı.”
(101)

kalp (Ar.): Duygu, his.

“...bu sesler; kanımızdan **kalbimizden** değil.” (24)

kamara (İt.): Gemide bulunan oda.

“Leman Hanım bavulunu **kamarasına** yerleştirdikten sonra...” (279)

kamyon (Fr.): Çekiş gücü yüksek, motorlu yük taşıtı.

“...pirinç getiren **kamyonları** boşaltıyor...” (34)

kanepe (Fr.): Geniş koltuk.

“...ya odadaki **kanepeye** uzanıyor ya da...” (108)

kanun (Ar.): Yasa.

“...henüz aralarında **kanuna** uygun olarak bölüşmedikleri bir zeytinlikten...”
(10)

kapitalist (Fr.): Sermaye sahibi.

“Ben kastettiğin **kapitalist** sınıf özelliklerini söyledim sana.” (361)

kâr (Far.): Kazanç.

“Kullandığın **kâr** kalır.” (74)

kararlı (Ar. + T.): Kesin karar vermiş olan.

*“Nihat **kararlıydı**: Diyebilsem derdim.” (15)*

kare (Fr.): İskambil oyunlarında aynı dört kağıdın bir araya gelmesi.

*“Senin aynı **kareye** oturdukların ya parasını almaya kıyamadığın...” (73)*

karides (Rum.): Kabuklu deniz hayvanı.

*“Önce birer **karides** salatası vereyim.” (175)*

karpuz (Far.): Kabakgillerden olan dışı yeşil içi kırmızı meyve.

*“...birer yük kavun, **karpuz**, şeftali, iki üç hindi gönderdiler mi...” (96)*

kart (Fr.): İnce düzgün kesilmiş kalın karton parçası.

*“Ormancı üç **kart** aldı.” (319)*

karyola (İt.): Üzerine yatak konulan demir ya da tahtadan yapılmış eşya.

*“...**karyolasının** başucuna yakın pencerelerin camlarına vuruyordu.” (80)*

kasaba (Ar.): Köyden daha gelişmiş ancak şehirden daha küçük olan yerleşim yeri.

*“Nihat, ilk fırsatta **kasabadan** ayrılıp gitmeyi düşünüyor ...” (6)*

kasap (Ar.): Eti yenilen hayvanların kesilip satıldığı dükkân.

*“...toptan **kasaplara** teslim edildiği ya da toptan açlıktan kırılıp gittiği...” (199)*

kasım (Ar.): Yılın on birinci ayı.

“Kasım akşamlarının erken koyulaşan karanlığı...” (133)

kasıtlı (Ar. + T.): Amaçlı olan.

*“...onun bu **kasıtlı** kayıtsızlığını anlayamadı.” (346)*

kasketli (Fr. + T.): Önü siperli başlık takan.

*“...buzlu pencere camına **kasketli** bir başın gölgesi düştü.” (7)*

kauçuk (Fr.): Çeşitli ağaçlardan veya petrol artıklarından yapılan esnek, dayanıklı madde.

*“Kışsa altı **kauçuk** bez ayakkabılar olurdu ayaklarında...” (33)*

kavga (Far.): Söz veya davranış ile yapılan dövüş.

*“Sabahtan beri bu karakola gelen üçüncü **kavga**.” (38)*

kaybolmak (Ar. + T.): Görünür olmaktan çıkmak.

*“...kapı arasındaki duvar gerisinde **kaybolmuştu**.” (7)*

kayısı (Far.): Gülgillerden olan sıcak iklim ağacının ve bu ağacın meyvesinin adı.

*“Bir hafta geçmeden **kayısılar** da çiçeğe duracaktı.” (330)*

kayıt (Ar.): Bir durum ya da hesabın yazıya geçirilmesi.

*“**Kayıtlar** onun anlattıklarına uyuyordu.” (50)*

kaymakamlık (Ar. + T.): Bir ilçede devlete bağlı en üst düzey yönetim makamı.

*“**Kaymakamlıktan** bir yazı getirdi.” (47)*

kaza (Ar.): Beklenmeyen ve kasıtsız olarak ortaya çıkan zarar veren durum.

“...bir yerine bir **kaza** gelirse eline bakabileceği tek insandı oğlu.” (34)

kazak (Fr.): Kışlık üst giysisi.

“İncecik bir yün **kazağın** altından...” (135)

kederlenmek (Ar. + T.): Üzüntü duymak.

“...kuşkularla **kederleniyordu** bakışları.” (262)

kehribar (Far.): Bir çam türünün reçinesi olan süs ve takı yapılan rengi sarı ve kırmızı tonlarda olan taş.

“Ceplerini karıştırarak birinden sarı **kehribar** ağızlığını...” (9)

kek (İng.): Un, yumurta, şeker, süt ve tarife göre daha farklı maddelerden oluşan yiyecek.

“...az sonra çörek, kurabiye, **kek**, reçel, peynir tabaklarıyla geri dönüyordu.” (3785)

kelime (Ar.): Sözcük.

“Her **kelime** kaplumbağa hızıyla...” (8)

kenar (Far.): Bir şeyin ucu, kıyısı.

“... masanın **kenarını** kavradı sıktı ...” (184)

kenevir (Rum.): Kendirgillerden bir bitki.

“Gün geçtikçe **kenevir** çuvallara...” (190)

kent (Soğd.): Şehir.

“...büyük **kentlerde** gezdiği müzelerden öğrenemediği şeylerdendi bunlar da.”

(29)

kepazelik (Far. + T.): Rezillik, değersizlik.

“Ne bu **kepazelik!**” (306)

kerata (Rum.): Sevgiyle karışık sitemli tabir.

“Taş atıp da kolu yorulmadı ya **keratanın.**” (249)

kereste (Far.): İnşaat ve marangozlukta kullanılan odun cinsi.

“...ağaç kesmek için belge alan bir **kereste** tüccarının kendisi...” (373)

kerevet (Rum.): Sedir.

“...odunlardan kurulmuş **kerevetler** üstündeki ot yataklarda yatıyorlardı.” (198)

kese (Far.): Kumaştan küçük torba.

“Bozuk para **kesesini** çıkardı.” (15)

keşif (Ar.): Bulma, ortaya çıkarma.

“Nihat, harç **keşif**, kroki giderlerini kabaca hesapladı.” (95)

keşiş hayatı yaşamak (Far. + T.): Her şeyden elini eteğini çekerek yalnız yaşam sürme.

“...ürkekleştirerek insanı **keşiş hayatı yaşamak** zorunda bırakan...” (100)

keşke (Far.): Pişmanlık ifadesi.

“**Keşke** senin dediğin gibi...” (76)

keyif (Ar.): Tasası, kaygısı olmamak.

“**Keyfin?** -Fena sayılmaz.” (28)

kına (Ar.): Kına ağacından elde edilen saça ve ele sürülüp bekletilince boyayan toz.

“**Kına** gibi her yanı.” (207)

kırmızı (Ar.): Al.

“Veli Sayın’ın yuvarlak **kırmızı** yüzü ...” (11)

kısım (Ar.): Bölüm.

“...kapının alt **kısımındaki** buzlu camlara vurdu.” (8)

kismet (Ar.): Nasip, evlenme talihi.

“**Kismetse** ben bu ay içinde bulurum...” (84)

kıt kanaat geçinmek (Ar. + T.): Yoksulluk içinde güçlükle geçinmek.

“...onun gibi **kıt kanaat geçinen** küçük toprak sahiplerinin...” (34)

kıymet (Ar.): Değer.

“**Kıymetini** bilmiyor muyum?” (233)

kibirli (Ar. + T.): Kendini üstün, büyük gören.

“Öyleyse daha fena. **Kibirlisin.**” (379)

kibrit (Ar.): Uç kısmı sürtülünce alev alan çubuklar.

“...sonra **kibrit** kutusunu çıkardı önüne.” (373)

kilim (Far.): Desenli yün dokuma.

“Semerlerin üstüne temiz **kilimler**, şilteler atmıştı her nereden bulduysa.” (434)

kilise (Rum.): Hristiyanların ibadet alanı.

“Bir kır **kilisesi** mi?” (198)

kilitlemek (Far. + T.): Bir şeyi açılmasın diye kapatmak.

“Odanın kapısını **kilitleme** bu gece.” (180)

kilo (Fr.): Kilogram sözcüğünün halk arasında kısaltılmış hâli.

“İki üç **kilo** tereyağı parası...” (10)

kilometre (Fr.): Bin metreye denk gelen uzunluk birimi.

“Urla’dan on beş **kilometre** uzakta...” (9)

kimya (Ar.): Maddelerin yapı ve dönüşümlerini inceleyen bilim dalı.

“Bir **kimya** mühendisi ile evlenecekti.” (419)

kira (Ar.): Kullanma bedeli.

“Aylığı ancak öğle akşam yemekleri ile ev **kirasını** karşılıyordu.” (57)

kiremit (Rum.): Çatı malzemesi olarak kullanılan kızıl topraktan levhalar.

“**Kiremitlerin**, ağaçların üstünde hızlı bir titreşim görünüyor ...” (21)

kispet (Ar.): Yağlı güreşlerde giyilen paçası dar olan ve sıkıca bağlanan pehlivan pantolonu.

“Kispetini giyip de çadıra çıktığı zaman ...” (33)

kitap (Ar.): Bir konuda yazılmış ciltli ya da ciltless basılmış ya da yazılmış eser.

*“Bir iki **kitap** bir iki roman okumuştun.” (20)*

klasik (Fr.): Eskimiş olan ancak değerini yitirmemiş aksine değerlendirilmiş sanatçı ya da eser.

*“Okudukları Fransız-Rus **klasikleriydi** çokluk.” (108)*

kolalı (İt. + T.): Nişasta ile belli işlemlerden geçirilerek sertleştirilmiş gömlek ya da herhangi bir eşya.

*“O **kolalı** yakası tertemiz.” (325)*

kolej (Fr.): Lise dengi olan ve yabancı dil eğitimine önem veren okul.

*“1952-53 ders yılında özel bir **kolej** açmanın hazırlıkları içindeydi.” (254)*

kolye (Fr.): Boyna takılan takı.

*“Nasıl buluyorsun yeni **kolyemi**?” (231)*

kombinezon (Fr.): Kolsuz kadın iç çamaşırı.

*“Sana zahmet **kombinezonumu** verir misin?” (287)*

kompozisyon (Fr.): Bir konudaki duygu ve düşünceleri giriş gelişme sonuç bölümleri ile birbirine bağlantılı şekilde bir bütün olarak yazıya aktarma.

“Çocuklara bir **kompozisyon** ödevi verdim.” (117)

konken (Rum.): Bir iskambil oyunu.

“**Konkeni** bile doğru dürüst bilmiyordu.” (384)

konsol (Fr.): Dolaplı salon mobilyası.

“**Konsolun** mermeri üstünde ...” (80)

konsomatris (Fr.): Eğlence mekanlarında, müşterilerle vakit geçirip onları eğlendirerek para kazanan kadın.

“...bir **konsomatris** topluluğundandı kadın.” (55)

kontak (Fr.): Motorlu araçları çalıştıran sistem.

“...kimi elektrik **kontağından** çıktığını söyledi.” (16)

konyak (Fr.): İspirtosu yüksek sarımtırak içki.

“...kadehindeki **konyak** gibi pırıltısı yanıp sönen...” (210)

kordon (Fr.): Kıyı şeridi.

“Toz yuvarlarından oluşan **kordonlar**...” (123)

koridor (Fr.): Odaların çıkışlarının birleştiği alan.

“Çok geniş bir **koridor** belki de sofa...” (142)

korna (İt.): Taşıtların sesli işaret verme yöntemi.

“...demir çemberli tekerleklerin, egzozların gürültüsü, **korna** sesleri...” (305)

körfez (Rum.): Karanın içine doğru gelmiş deniz parçası.

“...İzmir’in **körfezi** kuşatan ışıklarında dolaştırdı bakışlarını.” (164)

köşbaşını tutmak (Far. + T.): Etkili yerleri ele geçirmek.

“İstanbul’da kimlerin ne büyük **köşbaşlarını tuttuklarını...**” (110)

köşk (Far.): Bahçeli geniş ev.

“Çeşme’de plaj yolu üstünde güzel bir **köşkleri** vardı.” (55)

köy (Far.): Genel olarak tarım ve hayvancılık ile geçinilen nüfus yoğunluğu olarak az, belediye birimi olmayan yerleşim alanı.

“Urla’nın Gölcük **köyündendi** Veli Sayın.” (9)

kravat (Fr.): Boyun bağı.

“...bir gömlek giyer **kravat** takarsınız.” (18)

kredi (Fr.): Ödünç para.

“...Amerika’nın **kredi** açmaktaki tutumunu.” (61)

krem (Fr.): Beyaz ve sarı arası pastel tonda bir renk.

“Sırtında rüzgârlanan **krem** rengi bir ipek gömlek...” (41)

kroki (Fr.): Genel özellikleri belirten taslak.

“...**kroki** giderlerini kabaca hesapladı.” (95)

kule (Ar.): Yüksek yapı.

“...saat **kulesini** yadırgıyordu insan.” (179)

kulp takmak (Rum. + T.): Kusur bulmak.

“...**kulp takmaya** çalıştığını görüyordu kıza.” (141)

kuluçkaya yatmak (Bul. + T.): Dişi kuşların yavru çıksın diye yumurtaların üzerine yatmak.

“Sonra yuvarlanıp **kuluçkaya yatıyor.**” (180)

kulüp (Fr.): Üyelerinin belli bir aktivite için toplandıkları yer.

“Şehir **kulübünde** pokerde parasını almaya...” (18)

kumandan (Fr.): Komutan.

“Peki **kumandan** içmiyorum! (270)

kumarbaz (Ar. + Far.): Devamlı olarak kumar oynayan, kumar düşkünü.

“**Kumarbazın** birisin, bir.” (379)

kumaş (Ar.): Pamuk, yün ve benzeri malzemeden dokunan her türlü parça.

“**Kumaşın** altından etlerinin diri gerginliğini...” (130)

kunduracı (İt. + T.): Ayakkabı satan.

“...besbelli **kunduracı** Yalçın vardı.” (37)

kupa (Rum.): İskambil kağıtlarında benekleri kırmızı , kalp şeklinde olan.

“**Kupa** asıydı elindeki.” (372)

kurabiye (Ar.): Ana maddeleri un, yağ, şeker olan tatlı küçük çörek.

*“Az sonra çörek, **kurabiye**, kek, reçel, peynir...” (385)*

kurdele (İt.): İpek şerit.

*“...kırmızı **kurdele** ile bağlanmış bir kutu...” (279)*

kurs (Fr.): Belli bir alan, bir konu üzerine beceri kazandırmak üzere açılmış özel ya da resmi kuruluş.

*“... yaz **kursları** düzenlediler.” (253)*

kuruş (Alm.): Liranın yüzde biri değerinde birim.

*“Alem bir **kuruş** zarar etmeden topladı toplayacağını.” (150)*

kusur (Ar.): Noksan, yanlış.

*“Beni dinlersen sen de uğraşma. **Kusura** bakma.” (15)*

kutu (Rum.): Sert malzemelerden yapılan kapaklı kap.

*“...fondan **kutusunu** Leman Hanım’a uzattı.” (279)*

kuvvetli (Ar. + T.): Güçlü olan.

*“Belleği **kuvvetliydi**.” (5)*

küfe (Rum.): Yük taşınılan sağlam sepet.

*“...sırtında üzüm **küfeleri** çekiyordu.” (34)*

küfür (Ar.): Sövme, çirkin söz sarf etme.

“... bana dediği **küfür**.” (11)

kükürt (Far.): Doğada saf hâli ile ya da başka maddelerle karışık bulunabilen sarı renkli bir element.

“...yarım **kükürt** çuvalı zeytin toplamak olduğu anlaşılırdı.” (10)

külöt (Fr.): Üstü geniş pantolon.

“Gri **külöt** pantolonunun arka cebinden...” (8)

kümes (Rum.): Tavuk, hindi, kaz gibi küçük hayvanların barınağı.

“...gövdesi kesilen **kümes** hayvanları gibi...” (287)

küpeşte (Rum.): Geminin güverte hizasındaki korkuluk.

“Aynur’la **küpeştenin** altına yaklaştı.” (282)

kürsü (Ar.): Konuşma yapmak ya da bir şey anlatmak için diğer insanlardan biraz yüksekte kalacak alan.

“**Kürsüden** ne yapıyorsun sen bakayım orada?” (119)

lacivert (Far.): Koyu mavi renk.

“...**lacivert** kasketli, saç sakalı iyice ağarmış...” (8)

laf etmek (Far. + T.): Bir durum hakkında konuşmak, söz etmek.

“Çok **laf ediyoruz** ama canımız çok yandığından.” (23)

lamba (Rum.): Düşük basınçlı cam.

“Gaz **lambasını** yakayım mı?” (81)

lastik (Fr.): Esnek olan, kauçuktan yapılmış madde.

*“Islak şosede **lastikleri** tıslayarak yanlarında...” (55)*

lazım (Ar.): Gerekli.

*“Kusura bakma, benim mahkemeye gitmem **lazım**.” (15)*

leğen (Far.): Bir şey yıkamak için kullanılan plastik ya da demir geniş kap.

*“Oğlu kepek **leğenini** tutuyordu.” (199)*

leke (Far.): Mevcut olan renkte olmayan iz.

*“...bir mürekkep **lekesi** gibi özelliklerinden eski yeni bütün dosyalarımı...” (5)*

levha (Ar.): Asılmak üzere yapılan resim, yazı.

*“...sac bir **levhanın** bir süre uçup sürüklendikten sonra...” (79)*

leylak (Ar.): Zeytingillerden bir ağaççık ve o ağacın çiçeği.

*“**Leylak** rengi ince bir yünlü vardı o gece sırtında.” (181)*

leylek (Far.): Gagası ve bacakları uzun, göçmen bir kuş türü.

*“...yumurtalardan ak **leylekler** yerine kara kargalar...” (395)*

liberalleşmek (Fr. + T.): Serbest ekonomiye geçmek.

*“...bütünüyle **liberalleşen** alımın satımın...” (252)*

likör (Fr.): Alkollü, meyveli içecek.

*“...kahve **likörü** seviyordu.” (215)*

liman (Rum.): Doğal olarak oluşan ya da sonradan yapılan, gemilere sığınak olan yer.

*“Vapur **limandan** çıkarken Özlem’le bir aydır...” (390)*

limonlu (Rum. + T.): İçinde limon bulunan.

*“**Limonlu** votka?” (164)*

limonata (İt.): Limon, şeker, su ile yapılan içecek.

*“Kahve, **limonata** paralarını...” (41)*

lira (İt.): Türk para birimi.

*“Babası bir kâğıt **lira** verir...” (34)*

lise (Fr.): İlköğretimden sonra gelen dört yıllık ortaöğretim kurumu.

*“...biz de **lise**, üniversite bitirenler henüz uykudalar bu konularda.” (36)*

liste (İt.): Alt alta sıralanmış, dizelge.

*“...spiker elindeki **listenin** tamamlandığını söyledi.” (31)*

lodos (Rum.): Kaba yel.

*“Kendi odasının penceresi **lodosu** bakıyor...” (81)*

lokanta (İt.): Yemek yenilen ticari yer.

*“...**lokanta lokanta** Perihan’ı aradı bulamadı.” (110)*

lokma (Ar.): Ağza alınan yiyecek parçası.

“Gün gelir biz de yeriz onun bir **lokma** ekmeğini.” (185)

lüks (Fr.): Gösterişli olan ve yaşam standartlarını yükselten şeyler.

“...kulüpte **lüks** lambaları yanmıştı.” (377)

lütfen (Ar.): Rica etmek anlamında bir söz.

“Bir şişe daha **lütfen**.” (176)

lüzum (Ar.): Gerekliklik.

“...ne **lüzum** var eskisini göndermeye?” (151)

macun (Ar.): Herhangi bir karışımın hamur kıvamına getirilmiş hâli.

“Yanımda diş **macunum**, fırçam, geceliğimle dolaşıyorum.” (163)

maç (İng.): İki taraf arasında yapılan spor karşılaşması.

“Görmediniz ki **maçı!**” (6)

madem (Ar.): Değil mi ki anlamına gelen bağlaç.

“...**madem** ki geldin mesele yok!” (112)

mahalle (Ar.): Bir şehir, belediye ya da köyün muhtarlığa bağlı olarak ayrılmış her bir parçası.

“...deniz kıyısı **mahallesine** inmişti bazı akşamlar.” (20)

mahkeme (Ar.): Hukukî yargılamanın yapıldığı yer.

“...**mahkemeler** başladı, yaz da bitti.” (7)

mahkum (Ar.): Mecbur olunan durum.

“...kaybetmeye **mahkumsun**, anladın mı?” (74)

mahzun (Ar.): Üzgün olma hali.

“...evinin **mahzun** bekçisiydi o.” (326)

mahvetmek (Ar.+ T.): Düzeltilemez duruma getirmek.

“...fırtına zaten **mahvetti** zeytinleri.” (84)

makam (Ar.): Şarkının söyleniş şekli.

“...Tanrı’ya şükür **makamında** mırıldandıkları sözler...” (26)

makas (Ar.): Birbirine çapraz tutturulmuş, çelik ve keskin dikey parçalardan oluşan kesme işlemi yapan alet.

“Berberin **makası**, senin kalemin, her neyse.” (307)

makilik (Fr. + T.): Bodur ağaç ve çalılardan oluşan, Akdeniz Bölgesi ve civarının bitki örtüsü ile kaplı alan.

“...birbirine girmiş **makiliklerin** sol yanı düzeliverdi.” (205)

makine (İt.): Çark ve dişlilerden oluşan mekanizmalar bütünü.

“...bir yazı **makinesi** ne de dolu bir elbise dolabı.” (58)

maksat (Ar.): Amaç.

“**Maksadı** biraz şakalaşmaktı biraz babasıyla.” (351)

makyaj (Fr.): Yüzü güzelleştirmek için farklı ürünlerle yapılan yüz bakımı.

“Perihan o akşam **makyaj** yapmadan...” (346)

mal (Ar.): Bir kimseye ait olan varlıkların tümü.

“Yesem, Allah bana **mal** üstüne **mal** vermezdi.” (44)

maliye (Ar.): Kamu işlerinin gelir-giderlerini yöneten kurum.

“...**maliye** müfettişi ile evlenmişti.” (62)

malum (Ar.): Bilinen, belli olan şey.

“**Malum** ya bizim buraları...” (435)

manav (Rum.): Meyve sebze satılan dükkân.

“...sebze hali ile **manav** dükkânları arasında...” (32)

mandal (Ar.): Yaylı kıskaç.

“Kanat **mandalından** boşanmış olmalıydı.” (80)

manevi (Ar.): Duyu organları ile algılanamayan, ruhani olan, his ile açıklanabilen.

“...hükümetin **manevi** şahsiyetine hakaretten...” (40)

mangal (Ar.): Bir metalden yapılan içinde ateş yakılabilen ayaklı ocak.

“...**mangalda** balık kızartıyor o kömürlerin üstünde.” (248)

manto (Fr.): Kadınların giydiği kalın dışarı giysisi, palto.

“...siyah **mantosu** içinde...” (255)

marifet (Ar.): Hüner.

*“Anlamıştı oğlunun **marifetini**.” (121)*

marpuç (Far.): Nargilenin borusu.

*“...dudaklarının ucunda tuttukları **marpuçlarından**...” (30)*

marş (Fr.): Düzenli müzik parçası.

*“...İstiklal **Marşı** gibi her işi bırakıp dinleniyordu.” (307)*

mart (Lat.): Yılın üçüncü ayı.

*“Behzat’ın 21 **Mart’a** kaldı keşfi.” (347)*

martı (İt.): Genelde rengi beyaz olan ve perde ayakları olan deniz kuşları.

*“**Martılar** üç km kadar uzaktaki denizi...” (143)*

martini (İng.): Vermut, cin ve portakal kabuğunun karışımı ile yapılan içki.

*“En iyisi birer **martini**?” (165)*

masa (Rum.): Ayakları olan yerden yüksek mobilya.

*“**Masasının** kıyısında duran dosya yığınının önüne çekti.” (5)*

masal (Ar.) : İçinde hayali unsurların bulunduğu ve iyi kötü karakterler ile ders verme amacı taşıyan edebî tür.

*“Çukolata alırdı, **masal** anlatırdı.” (269)*

maskara (Ar.): Eğlendiren sevimli.

“*Hadi ordan be maskara dedi.*” (152)

maskeli (Fr. + T.): Sahte davranışlar sergileyen kişi.

“*...kapkara kanatlarını gererek maskeli yüzü...*” (299)

masraf (Ar.): Harcanılan para.

“*...masraflarını sen ödersin.*” (294)

matematik (Fr.): Sayısal hesaplamalar ile yapılan cebir, geometri, aritmetik gibi bilimlerin genel adı.

“*Arkadaşlarından birinin matematik, öbürünün tarih...*” (110)

mavilik (Ar. + T.): Dalgasız bir deniz gibi sakin olma.

“*Evcil bir mavilikteydi.*” (17)

mavzer (Alm.): Tüfek çeşidi.

“*...bu mavzerin gösterdiği yere kadar benim dermiş...*” (96)

mayıs (Rum.): Yılın beşinci ayı.

“*Mayısın yirmisinden bu yana yağmur düşmedi...*” (29)

mayo (Fr.): Tek parçadan oluşan deniz ya da havuz giysisi.

“*...sabah elinde mayosunu, havlusunu sardığı paketle...*” (17)

mazgal (Rum.): Yağmur sularını çekmesi için yapılmış, üzeri demir parmaklıkla kapatılmış delik.

“*...köyünde evlerin yüznumaralarını, su mazgallarını...*” (188)

meclis (Ar.): Bir konu görüşmek için bir araya gelen topluluk.

*“...belediye **meclis** üyesi seçilmişti.” (119)*

mektuplaşmak (Ar. + T.): Haber ya da duyguları ifade etmek amacı ile birine yazmak.

*“Artık birbirinizi aramanız, **mektuplaşmanız** gereksizdir.” (60)*

melek (Ar.): İyi niyetli kimse.

*“Oh ne iyi, onlar da bizi **melek** sanıyor...” (212)*

memleket (Ar.): Yurt.

*“...Şahinoğulları ile doluydu **memleket**.” (96)*

memnun (Ar.): Bir durum ya da olaydan razı olmak.

*“Ben senden **memnunum**.” (14)*

memur (Ar.): Bir devlet dairesinde hizmet veren oradan maaş alan kişi.

*“Senin için belki önemi yok ama ben **memurum**.” (35)*

mendil (Ar.): El, yüz, burun silmek için tek kullanımlık kağıt ya da kumaştan olan küçük bez parçası.

*“Kocaman sarı bir **mendille** alınının, ensesinin terini sildi.” (8)*

mendirek (Rum.): Dalgakıran ile yapılan suni liman.

*“Vapur **mendireğe** doğru açılırken...” (282)*

merak (Ar.): Bir şeyi öğrenmek ya da anlamak için duyulan istek.

“Yüz **merakla** cama yaklaştı, burnu camın üstünde...” (8)

mercan (Ar.): Ilık denizlerde yaşayan kırmızı kalker iskeletli hayvan.

“Çipura, sinarit, **mercan**.” (175)

merdiven (Far.): Yüksek bir yere çıkmak, ulaşmak için kullanılan basamaklı eşya.

“O Park Kahvesi’nin **merdivenlerini** inerken...” (32)

merhaba (Ar.): Selamlaşmak için kullanılan söz, hitap.

“...belli belirsiz bir **merhaba** diyerek...” (27)

merhametli (Arp. + T.): Bir kimse için duyulan üzüntü ve acıma hissi, şefkatli olma.

“İkisi de dürüst, **merhametli**, Allah korkusu nedir bilen çocuklar.” (65)

merhem (Ar.): Deriye sürülen, değişik maddelerden yapılan yoğun kıvamlı ilaç.

“Doktorlar hep havan, **merhem**, şişe ilaç...” (328)

mermer (Ar.): Kireç taşı.

“...yapısına; demirin, **mermerin**, cömertçe harcandığı...” (16)

mersin (Rum.): Yaz kış yeşil kalan, çok güzel kokulu bir ağaç.

“...kargılar dizip **mersin**, erguvan dalları yığarak...” (198)

mert (Far.): Yiğit olan, güvenilir kimse.

“Güzel, güvenilir, **mert**, zeki...” (296)

mesela (Ar.): Örnek, söz gelişi.

*“Ne gibi **mesela**?” (272)*

mesele (Ar.): Çözüme ulaştırılması gereken sorun, problem.

*“...mademki geldin, **mesele** yok!” (112)*

mesken (Ar.): Konut.

*“...**mesken** dokunulmazlığını bozma, zarar ziyan.” (10)*

meslek (Ar.): Bir kimsenin para kazanmak amacı ile devamlı yaptığı iş.

*“...**meslekle** ilgili bir kitap alacak olsam...” (57)*

meşe (Far.): Dayanıklı kereste yapılan bir orman ağacı.

*“... palamutlar, bodur **meşeler**, sağda solda...” (12)*

metelik (Fr.): Çok az miktarda para.

*“Ulen, cebinde **meteliğin** yok ...” (422)*

methetmek (Ar. + T.): Yüceltmek, övmek.

*“**Methettin** ya!” (87)*

metre (Fr.): Temel uzunluk ölçü birimi.

*“...elektrik direklerine yüz **metre**...” (305)*

metres (Fr.): Evli bir erkekle ilişki yaşayan kadın.

*“Bir kız sürgit **metresin** olmaya katlanır mı senin?” (290)*

mevlit (Ar.): Hz. Muhammed'in hayatını anlatan mesnevi.

"Mevlidi okuyan çoğu ses fukarası..." (305)

mevsim (Ar.): Bir yıl içinde iklimsel değişikliklere bağlı olarak ayrılan dört bölümden bir tanesi.

"Ben bu mevsimde böylesini hiç görmedim." (89)

meydan okumak (Ar.): Korkmamak, kavgaya davet etmek.

"...bakışlarına meydan okuyan bu davranıştan ..." (111)

meyhane (Far.): İçki satılan, içilen yer.

"...kasaba meyhanelerinden birinde iki üç kadeh..." (196)

meyve (Far.): Bitkilerde çiçeğin döllenmesi ile oluşan yemiş.

"Sonra da meyve isteriz." (175)

mezarlık (Ar. + T.): Ölen kişilerin gömüldükleri alan.

"Büyükbabası ile babası kasabanın mezarlığında yatıyorlardı." (62)

mide (Ar.): Tiksinmeye sebep veren sembolik ifade.

"...o yataklar midemi bulandırıyor." (214)

mikrop (Fr.): Gözle görülemeyecek kadar küçük olan ve hastalıklara sebep olan canlılar.

"Bu soğuk, hastalık mikroplarının kökünü kurutur." (347)

mil (Rum.): Selin sürüklediği kum ile toprağın karışımı.

“...zekası, **mil** tutmuş boş topraklar gibiydi.” (314)

milletvekili (Ar.): Aynı soydan gelen; aralarında dil, din, ırk, kültür birliği olan toplum, ulus.

“Çok geçmez **milletvekili** olursun.” (19)

milliyetçi (Ar. + T.): Milli özellikleri taşıma ilkesini benimseme.

“...Kurtuluş Savaşı’nın gerektirdiği anlamda **milliyetçiydi**.” (427)

milyon (Fr.): Bin tane bin.

“...kapitalist ülkelerde **milyonla** değerlendirilir böyle çıkarlar.” (361)

mimarlık (Ar. + T.): Binalar için proje çizen ve bu projelere uyularak tamamlanmasını sağlayan kimselerin çalıştığı meslek.

“Gerçekten oturmuş bir **mimarlık** anlayışından kalmadır bütün...” (257)

minare (Ar.): Camide müezzinin ezan okuduğu yüksek kısım.

“Köyün **minaresinde** hoca göründü.” (410)

minnet (Ar.): Yapılan iyiliğe karşı kendini borçlu hissetme.

“...kimseyi **minnet** altında bırakmamak için...” (63)

mintan (Far.): Bir çeşit erkek gömleği.

“...bir **mintan** tamamlıyordu giyimini.” (30)

miras (Ar.): Ölen birinin arkasından yakınlarına kalan mal, mülk, servet.

“...yükü bir **mirasa** konmuştu...” (73)

misafir (Ar.): Konuk.

“...bir sevinçle **misafirini** karşıladığını duydu.” (384)

misil (Ar.): Fazlası, katı.

“...paranın iki **mislini** ödedi arabacıya.” (138)

modern (Fr.): Zamana uygun olan, çağdaş.

“...bir **modern** resim cildine.” (181)

moloz (Rum.): İşe yaramayan inşaat artığı.

“...yerine taş yığıyor, **moloz** yığıyorlar.” (327)

moral (Fr.): Kişinin ruhsal ve duygusal gücü.

“Bütün **moral** değerlerden yoksun ...” (58)

motor (Fr.): Enerjiyi mekanik enerjiye dönüştüren düzenek.

“**Motoru** çalıştırarak ısınmasını beklemeye çalıştı.” (66)

möble (Fr.): Mobilya.

“...ortak bir **möble** atelyesi kurmakta anlaştılar.” (251)

muhabir (Ar.): Basın-yayın organlarına haber toplayan kişi.

“...gazetesinde **muhabir** olarak çalışması kozdu adamların elinde.” (63)

muhakkak (Ar.): Kesin olan.

“Baban **muhakkak** ki beğenecekti.” (275)

muharebe (Ar.): Savaş.

*“Kolay kolay dış dişe **muharebeye** girer mi?” (183)*

muhtarlık (Ar. + T.): Bir mahallenin kamusal işlerini düzenleyen ve yürüten makam.

*“Yargıç Kuşçular **muhtarlığından** iki tarafın tarlalarının...” (194)*

mumya (Far.): Çürümesi engellenen ceset.

*“Canlı insanlardan çok **mumyaları** andırıyorlardı.” (24)*

musalla (Ar.): Cenaze namazı kılınan yer.

*“...**musalla** taşında unutulmuş gibiydi tabut.” (407)*

mutfak (Ar.): Yapılardaki yiyecek-içecek malzemelerinin bulunduğu ve hazırlandığı bölüm.

*“**Mutfaktan** tencere, tabak sesi geliyordu.” (145)*

mutlaka (Ar.): Kesinlikle.

*“Nihat, **mutlaka** bir başkası vardı diye...” (167)*

mübadil (Ar.): Zorunlu olarak karşılıklı göç, yer değiştirme.

*“Babası ellerindeki **mübadil** bonolarıyla şimdi oturdukları evle...” (62)*

mübarek (Ar.): Kutsal olan.

*“...anladım **mübareğin** indireceğini dedi.” (243)*

mübaşir (Ar.): Mahkemede duruşma için gelenleri, sırayla davanın görüldüğü salona çağıran görevli.

“Mübaşir adını seslenince Nihat kapının ağzına...” (24)

müdahale (Ar.): Dahil olma, karışma.

“...müdahalesinin önlendiğini, el sürerse...” (47)

müdür (Ar.): Herhangi bir bölümün başında olan idare eden kimse.

“...mal müdürü, öbür doktorlar, orman bölge şefi bilinçsiz bir şekilde...” (61)

müfettiş (Ar.): Denetleyen.

“...maliye müfettişi ile evlenmişti.” (62)

müftü (Ar.): Din işleri ile ilgilenen ve fetva veren din görevlisi.

“O kadar ki bir gün müftünün arkalarından: ...” (65)

mühendis (Ar.): Çeşitli bir çok alan ile ilgili teknik ve sosyal olarak eğitim almış kimse.

“Bir doktor, bir mühendis, bir öğretmen de arsa alıp satabilir.” (237)

mükafat (Ar.): Yapılan bir şey karşılığında verilen ödül.

“Doğruluğumun mükafatı.” (44)

mülk (Ar.): Birine ait taşınmayan mal.

“Çiftlik, mülk falan değil âdeta küçük ...” (96)

mülkiyet (Ar.): Sahip olma.

“...kullananlara tanıyordu **mülkiyet** hakkını.” (94)

münasebet (Ar.): İlişki.

“Ne **münasebet!**” (229)

mürebbiye (Fr.): Çocuğun eğitim ve bakımı ile ilgilenen ücrete tabi tutulan kadın öğretmen.

“**Mürebbiyelerle** büyüyorlar, yabancı okullara gidiyorlar...” (58)

mürekkep (Ar.): Yazmak için gerekli olan farklı renklerdeki sıvı madde.

“...bir **mürekkep** lekesi gibi özelliklerinden...” (5)

müsaade (Ar.): İzin.

“Eksik olma bey bana **müsaade.**” (87)

müşteri (Ar.): Belirli bir hizmet ya da ürün karşılığında ücret ödeyen taraf.

“Kadındı çoğu **müşterileri.**” (39)

müvekkil (Ar.): Kendisine davası için bir vekil bulan kimse.

“Sıtkı **müvekkili** ile konuşmak üzere ayrıldı.” (22)

müze (Fr.): Bilim, sanat ve kültürel eserlerin sergilendiği yapı.

“...**müzelerden** öğrenemediği şeylerdendi bu da.” (30)

müzik (Fr.): İçindeki duygu-düşüncelerin uyumlu sesler ile ifade edilmesi.

“**Müzik** beğendirmeye çalışır gibi...” (291)

nadas (Rum.): Tarlayı dinlendirip temizlemek amacıyla ekmeyip boş bırakmak.

“Nadalara yaramaz mı?” (21)

nafile (Ar.): Boşuna.

*“Tekrar düğümlüyorsun, **nafile**.” (173)*

nakışlı (Ar. + T.): İpliklerle işleme yapılmış olan kumaş.

*“Alt yarısı **nakışlı** ...” (210)*

nal (Ar.): Yük hayvanlarının ayaklarına çakılan demir.

*“...**nal** seslerini, arabanın tekerleklerinin uyumlu dönüşünü duydular.” (136)*

nalbant (Ar. + Far.): Nal çakan kişi.

*“...kasabadaki **nalbantın** ahırına hayvanlarımı...” (415)*

nalıncı (Ar. + T.): Tahtadan tek parça ayakkabı satan kimse.

*“Başka **nalıncılarla** anlaşmış.” (358)*

namlı (Far. + T.): Ünlü.

*“Pehlivan **namlı** bir güreşçiydi o yıllarda.” (33)*

namaz (Far.): Müslümanların beş vakit ibadeti.

*“**Namaz** kılıyorsun galiba?” (188)*

namussuz (Ar. + T.): Toplumsal ahlak kurallarına uymayan.

*“Onun tanıkları hep yalancı hep **namussız!**” (11)*

nankör (Far.): Yapılan iyiliğin kıymetini bilmeyen kimse.

“Nihat böylesine **nankör** bir işi böylesine gönüllü...” (412)

nar (Far.): İri çiçekli koyu kırmızı küçük ağaç ve bu ağacın yemişi.

“Kavaklar **narlar** arasında kireçle badanalanmış...” (349)

nasırlı (Ar. + T.): Deride, sürtünmeye bağlı sertleşmelerin meydana geldiği kısımlar.

“...**nasırlı** ayaklarında topuğu basık yemenileri ile...” (12)

naz (Far.): İstemez gibi görünüp cilvelenme, yalvartma.

“**Naz** etme hele de...” (14)

nazırlık (Ar. + T.): Bakanlık.

“Başkalarına mı bırakacaktı harbiye **nazırlığını?**” (149)

nefsini körletmek (Ar. + T.): Bedensel isteklerini üstünkörü gidermek.

“Tam **nefsini körlettiği** sırada...” (120)

nehir (Ar.): Irmak.

“Sakarya **nehri** taşıtı.” (392)

nem (Far.): Hafif ıslaklık.

“Kadın hafif bir **nem** kaplayan gözlerini ...” (77)

nemrut (Ar.): Yüzü gülmeyen.

“*Nemrutun birisin, biliyor musun?*” (233)

neşelenmek (Ar. + T.): Sevinçli hâle bürünmek.

“*Perihan neşelendi.*” (113)

nikâh (Ar.): Erkek ve kadının evlenmesini sağlayan yasal işlem.

“*...Nikâh Dairesi’ne doğru saptı.*” (134)

nimet (Ar.): İyilik, gerekli olan şeyler bütünü.

“*Hem uygarlığın bütün nimetlerini sağlar oturana...*” (217)

nisan (Ar.): Yılın dördüncü ayı.

“*Ta nisan ayında bahçe duvarının onarımı...*” (123)

nişanlanmak (Far. + T.): Evlenmeye karar veren çiftlerin yüzük takması.

“*Sevindim nişanlanmana.*” (297)

niyet (Ar.): Maksat, amaç.

“*Niyeti iş sahipleri gelip bastırmadan dosyalarına kısa bir göz atmaktı.*” (5)

nohut (Far.): Baklagillerden olan bir bitki ve bu bitkinin nişastalı tanesi.

“*Aldığı kuru fasulye, nohut, tuz, şeker, sabun gibi...*” (41)

not (Fr.): Kısa yazı.

“*...kira sözleşmesine gereken notu düşmek için uğrardı.*” (95)

numara (İt.): Bir şeyin sırasını, yerini gösteren sayı.

*“40 **numara**. O yenidir onunla git.” (67)*

nüfusçu (Ar. + T.): Bir ülke ya da bölgede yaşayan kişi sayısı ile ilgilenen kurum çalışanı.

*“**Nüfusçunun** kaşlarını yukarıya kalkık yakaladı.” (320)*

okkalı (Ar. + T.): Fazlaca olan.

*“Şöyle bol köpüklü **okkalı** olsun.” (13)*

onur (Fr.): Kişisel haysiyet.

*“**Onurunu** korumak içgüdüleriyle.” (137)*

organ (Fr.): Uzuu.

*“...erkeklik **organı** dışardaydı.” (120)*

orospu (Far.): Hayat kadını.

*“Ben gösteririm o **orospuya**.” (122)*

oruç bozmak (Far. + T.): Bir şey yiyerek oruç açma.

*“...**oruç bozmak** için topun atılmasını bekleyen...” (432)*

otel (Fr.): Para ile yeme içme ve barınma hizmeti veren işletme.

*“**Otele** döndüğü zaman saat ikiyi geçiyordu.” (106)*

otobüs (Fr.): Yolcu getirip götüren büyük motorlu taşıt.

*“...saat 17 **otobüsünün** kalkmak üzere olduğunu gördüler.” (65)*

otomobil (Fr.): Dört tekerlekli ve motoru olan insan taşıtı.

“...*otomobildeki* çiftle karşılaşmak...” (56)

öksürük nöbeti (T. + Ar.): Sık aralıklarla öksürme hastalığı.

“Yalandan *öksürük nöbetlerine* tutuluyor...” (119)

ömür (Ar.): Yaşam.

“*Ömrümde* bir gün olsun rahat para harcadığımı bilmem.” (56)

özür dilemek (Ar. + T.): Bağışlanmayı dilemek.

“...önüne gelenden *özür dilemek*...” (23)

paça (Far.): Alt giyimde ayağın geçirilmesi için açık bırakılan kısım.

“...kolları, *paçaları* sıvalı, kasketlerinin önü...” (26)

paçavra (Rum.): Değersiz olan.

“Gazete mi bu? *Paçavra!*” (146)

padişah (Far.): Hükümdar, taht sahibi.

“...*koskoca padişaha* kafa tuttu.” (149)

pahalı (Far. + T.): Ederi yüksek olan.

“İyi ama astarı yüzünden *pahalı* olacak.” (48)

paket (Fr.): Kağıt, karton vb. şeylerden yapılmış, içine herhangi bir malzeme, nesne konulup taşınan şey.

“...havlusunu sardığı **paketle** denize diye ...” (17)

palamut (Rum.): Meşe türü ağaçların tane bakımından zengin, sert meyvesi.

“...ahlatlar, deliceler, **palamutlar**, bodur meşeler...” (12,1)

palavra (İsp.): Aslı olmayan şeyler konuşma, atıp tutma.

“Hep yalan, hep **palavra**.” (146)

palmiye (Fr.): Palmiyegillerden olan ağaçların tümü.

“...alt yaprakları kurumuş **palmiyelere**...” (184)

palto (Fr.): Hava soğukken giyilen kalın üst giysisi.

“**Paltonu** alsam?” (223)

panik (Fr.): Aniden çok telaşlanma durumu.

“Korku, **panik** yaratıyordu.” (192)

panjur (Fr.): Pencereleere takılan değişik malzemelerden yapılmış, sığağı ve soğuşu kesmesi amaçlanan düzenek.

“**Pancuru** kapatacaktım.” (80)

panter (Fr.): Pars.

“... **panterle** boğuşan mı?” (206)

pantolon (Fr.): Belden başlayan her iki bacak için de ayrı paça bölümü bulunan alt giysisi.

“...gri külot **pantolonunun** arka cebinden...” (8)

papaz (Rum.): Hristiyan dinindeki din adamı.

*“...Hristiyan olsaydık şimdi kiliseye gider **papazı** uyandırırdım.” (380)*

papyon (Fr.): Kelebek şeklinde olan kravat.

*“Garsonun siyah **papyon** kravatı...” (176)*

para (Far.): Devlet tarafından bastırılan ve üzerinde miktarı yazan, alım satımlarda kullanılan nakit.

*“İki üç kilo tereyağı **parasından** yukarı çıkmaya...” (10)*

para pul (Far.): Para, para niteliğinde olan şey.

*“Bir kadının **paradan puldan**, kaştan gözden çok...” (231)*

parça (Far.): Bir bütünün ayrılan parçası.

*“Yerlerde kırık bir dal **parçası**...” (12)*

pardösü (Fr.): Paltodan ince olan üstlük.

*“...saçlarının **pardesüsünün** rengi seçildi.” (222)*

pardon (Fr.): Özür dilemek anlamında kullanılan söz.

*“Ah, **pardon!**” (338)*

pas (İng.): Top oyunlarında oyuncunun kendi takım arkadaşına top vermesi.

*“Sağıcıları altı **pastan** attı golü.” (6)*

patron (Fr.): İşveren, işyeri sahibi.

*“...açtı **patronunun** evleneceğini.” (388)*

pay (Ar.): Bir bütünün, bir kişiye düşen hissesi.

“...bir övünme **payı** vardı...” (22)

paydos (Rum.): Ara verme.

“Güneşe bakarak **paydosa** ne kadar kaldığını...” (359)

pazar (Far.): Alışveriş yeri ve haftanın yedinci günü.

“Eylülün son günü **pazara** düşüyordu.” (72)

pazartesi (Far. + T.): Haftanın ilk günü.

“**Pazartesiye** hallederim ben bu işi.” (74)

pelerin (Fr.): Omuz üzerine takılan geniş üstlük.

“Aba **pelerinde** yağmurun kokusu ile...” (308)

pencere (Far.): Bulunduğu yapıyı ya da yeri aydınlatan cam, çerçeve vb. malzemelerle düzenlenmiş açıklık.

“Nihat dönüp baktığı sırada karaltı **pencereyi** geçmişti...” (7)

pençe (Far.): ayakkabı tabanlığı.

“...kunduralarımıza **pençe** üstüne **pençe** vurdurup...” (266)

per (Fr.): İskambil oyununda benzer kartın bir arada bulunması.

“Elindeki **perin** yanında asla rua görünce açanı mutlaka vuruyor.” (373)

perde (Far.): Örtmek, kapatmak amacıyla bir yere gerilen kapatılan örtü.

“...düşünmeden kapatıyordu **perdenin** aralığını...” (210)

perişanlık (Far. + T.): Çok kötü olma durumu.

“Gördün **perişanlığımızı**.” (292)

perşembe (Far.): Haftanın dördüncü günü.

“O **perşembe**, saat ikiye doğru yazıhanesinde...” (111)

peş (Far.): Arka.

“Ne türlü hesaplar **peşinde** koştuklarını anlaması kolay mı?” (70)

peşin (Far.): Alınan şeyin karşılığının anında verilmesi, veresiye olmayan.

“Yarisını **peşin** öderlerdi.” (59)

petrol (Fr.): Yer altında, kendine has kokusu olan yanıcı yağ.

“... **petrol** kaynaklarını, madenlerini **peşkeş** çekmeye...” (361)

peynir (Far.): Sütün mayalandırılması ile elde edilen besin.

“Söğüş salatalık, beyaz **peynir**, birer şişe de bira getirttiler.” (72)

pezevenk (Erm.): Ahlaken uygun olmayan bir kadın-erkek ilişkisine aracılık eden kişi.

“...halası da yaman **pezevenk** çıktı.” (363)

pırlanta (İt.): Çok iyi nitelikleri olan, değerli, temiz.

“**Pırlanta!** Anası gibi!” (157)

pırnal (Rum.): Meşe çalısı.

“...buralarda çadır kurar, **pırnallardan**, bodur meşelerden...” (244)

piç etmek (Far. + T.): Sözü ortada bırakmak, boş geçirmek.

“Sen de ikide bir **piç etme** lafımı.” (90)

pikap (İng.): Plak dinlemek amacıyla kullanılan alet.

“...taksilerden, **pikapları** söktürüyorlarken burada...” (307)

pirinç (Far.): Buğdaygillerden olan ve çokça su içinde yetişen bitki türü.

“...**pirinç** getiren kamyonları boşaltıyor.” (34)

pist (Fr.): Dans etmek için yapılmış alan.

“Dolu bir dans **pistinde** slov yapar gibi...” (129)

pişmanlık (Far. + T.): Yapılan bir şeyden üzüntü duyma hâli.

“...**pişmanlık** duygularının yüreğinde ağırlığıydı yazdan kalan.” (20)

piyango (İt.): Satılan kağıtlar arasından kura ile çekilerek kazananı belirlenen şans oyunu.

“**Piyango** bileti ile falan değil, dilekçecilik yaparak!” (413)

piyasa (İt.): Alışverişlerdeki geçerli fiyatlar.

“**Piyasaya** mal yetiştiremiyordu atelyeleri.” (252)

plaj (Fr.): Kumsal.

“Çeşme’de **plaj** yolu üstünde güzel bir köşkları vardı.” (55)

plak (Fr.): Ses kaydedilen plastik tabaka.

*“Ayrı ayrı **plaklar** gibi bu düşünceler dönüp duruyordu kafasının içinde.” (299)*

plan (Fr.): Tasarlanmış olan.

*“Bir yıl önce **plana** uygun olarak...” (61)*

poker (Fr.): Bir iskambil oyunu türü.

*“**Pokerin** de kendine göre yasaları var.” (73)*

polislik (Fr. + T.): Şehirlerin güvenliğinden sorumlu kamu memurluğu.

*“...**polislik** ile suçluyorlardı Türkiye Sosyalist Partisi kurucularını.” (249)*

politika (İt.): Siyaset.

*“**Politikaya** atılsana!” (19)*

porselen (Fr.): Kaolinden yapılan üzeri sırlı kap kakak.

*“... güzel bir **porselen** takım güzel de bir çay takımı alır kızına seve seve.” (157)*

portakal (Fr.): Turunçgillerden olan sert bir ağaç ve o ağacın meyvesi.

*“**Portakal** bahçeleri sahiplerinin yüzü gülmüyordu.” (196)*

portföy (Fr.): Cüzdan.

*“...çok güzel bir **portföy** verdi Nihat’a.” (231)*

postacı (İt. + T.): Bir yerden bir yere, emanet olarak taşınması ve yerine ulaştırılması amacıyla verilen mektup ya da eşyayı taşıyan kimse.

“...**postacı** girdi içeriye.” (308)

postal (Fr.): Kaba potin.

“...gördüğün **partal postalları** yenileyecek para kalmayacak elimde.” (292)

postane (İt. + Far.): Gönderilen postaların ayırım ve dağıtımının yapıldığı yer.

“Dönüşte **postaneye** uğradı.” (98)

potasyum (Fr.): Sembolü K olan element.

“...**potasyumlu** sıvıdan oluşan ince zar yağmurla eridi.” (444)

poyraz (Rum.): Kuzeydoğudan esen soğuk rüzgâr.

“Sofada **poyraza** bakan pencerenin demir kanatlarından biri...” (80)

prafa (Fr.): İskambil kağıtları ile oynanan bir oyun.

“Hata aralarında **prafa**, remi, tavla oynuyorlar...” (65)

pratik (Fr.): Kolay ve kullanışlı olan.

“...bir yandan da sizin yanınızda **pratikte** yetişsin...” (348)

pirina (Rum.): Zeytin sıkıldıktan sonra kalan, yağ bakımından zengin küspesi.

“...çuvallara sinmiş zeytinyağı ile **prina** kokusu sarıyordu kasabayı.” (190)

problem (Fr.): Soru.

“Fizik **problemleri** çözer gibi yürütüyordu yaşayışını.” (254)

program (Fr.): Önceden düzenlenmiş olan, izlence.

“Dün gece **programdan** sonra Çeşme’ye götürmüş olmalıydı kadını.” (56)

propaganda (İt.): Bir inanç ya da fikri yaymak için çaba sarf etme.

“...**propaganda** sloganlarının kökleşip kalması da bu yüzden olsa gerek.” (429)

pulluk (Bul.): Tarım aracı.

“İri topraklar, **pullukların** yarıp bıraktığı gibi duruyordu tarlalarda.” (107)

radio (Fr.): Dalgaları sese çeviren alet.

“**Radyodan** başka bir şey duymuyor...” (30)

raf (Ar.): Dolap içine ya da duvara tutturulmuş tahta ya da metal bölme.

“...dolabın aşağı yukarı iki **rafını** doldurmuyordu.” (185)

rahat (Ar.): Sorunsuz olma hâli.

“Bana bu dünyada **rahat** mı var?” (9)

rahmetli (Ar. + T.): Merhum.

“**Rahmetli** baban, bir gün olsun kalbimi kırmamıştı...” (49)

rakı (Ar.): Bazı meyvelerin alkol ile mayalanması ve damıtılması sonucu elde edilen içki.

“Bey, hani bir akşam oturup **rakı** içecektik seninle?” (28)

rapor (Fr.): Bir araştırma ve değerlendirme sonucu tespitleri bildiren yazı.

“Bilirkişi **raporunu** vermiş mi?” (19)

rastlantı (Far. + T.): Tesadüf.

“...kendiliğinden değil **rastlantının** zorladığı bir dostluktu bu.” (59)

raunt (İng.): Spor karşılaşmalarındaki her bir devre.

“İlk **rauntlar** hep onun...” (170)

ray (Fr.): Trenin tekerleklerinin üzerine denk geldiği ve ilerlediği demir yol.

“...artan bir vınlama ile **rayları** sarsarak kalkıp uzaklaşması işitiliyordu.” (210)

razi olmak (Ar. + T.): Kabul etmek.

“...yeni bir dava açmaya **razi olurdu** Hüsnü'ye karşı.” (11)

reçel (Far.): Meyvenin şeker ile kaynatılmasıyla elde edilen tatlı çeşidi.

“...ömründe pek az yediği **reçelden** özellikle kaçırmaya çalışıyordu.” (330)

reçete (İt.): Muayene olan bir hastaya, doktorun ilaçlarını yazdığı kağıt.

“...İzmir'den yaptırmaya bakar **reçetesini**.” (328)

reform (Fr.): Yenilik yapma, düzeltme.

“...getirmek istediği toprak **reformunu** beceremeyip de...” (393)

rehberlik (Far. + T.): Yol gösterme.

“...arada boş kalırsa turist **rehberliği** yapıyor.” (265)

remi (İng.): Bir iskambil oyunu.

“...varsanız bir el **remi** oynayalım.” (62)

renk (Far.): Cisimlerin yansıttığı ışığın, gözde meydana getirdiği duyum.

“Rengi, kalınlığı, yıpranma derecesi ya da üstündeki...” (5)

resim (Ar.): Herhangi bir şeyin kağıt ya da bez üzerine benzerine çizme sanatı.

*“...özellikle de **resim** öğretmeni ile ilgilendiği için artık onun dediklerini...” (66)*

resmîleşmek (Ar. + T.): Resmî bir duruma girmek.

*“...Nihat’la olan ilişkilerini **resmîleştir**en bir anlam buluyordu.” (285)*

ressam (Ar.): Resim sanatını yapan kişi.

*“Nihat, **ressam** sanıyordu Perihan’ı.” (181)*

rest (Fr.): Pokerde oyuncunun önündeki paranın tümü.

*“Nihat önünde kalan bütün parayı sürdü: -**Rest!**” (319)*

rezalet (Ar.): Utanılacak ve rezil bir olayın meydana gelmesi.

*“Benim korkum, yasadan çok **rezaletten**.” (71)*

rezil (Ar.): Aşağılık.

*“...o yokuşlarda gelsin gitsin diyorum **irezil**.” (14)*

rıhtım (Far.): Suyun doldurulması ile yapılan, gemilerin yanaşacağı alan.

*“Vapur mendirekten çıkarken şattan **rıhtıma** indiler.” (283)*

rıza (Ar.): Razı olma.

*“... Allah **rızası** için.” (405)*

rica etmek (Ar. + T.): Dilemek.

“Müdür mümkünse hemen okula gelmesini **rica ediyordu.**” (111)

roka (Rum.): Turpgillerden olan kokulu bir yeşil bitki.

“Sonra **çipura ızgara yanında roka salatası.**” (175)

rol (Fr.): Bir kişiliği canlandırma.

“...genç kadın **rollerine** çıkar.” (334)

roman (Fr.): Gerçek ve kurgu olayları anlatan uzunca yazılmış edebi tür.

“Bir iki kitap, bir iki **roman** okumuştun.” (20)

romantik (Fr.): Duygusallığın davranışlara yansıması.

“Sevgililerinin **romantik** ölümü ile bitiyordu hikâye.” (131)

romatizma (İt.): Eklem ağrılarının meydana getirdiği hastalık adı.

“Sol kolunda, sol bacağında niye bu uyuşmalar? **-Romatizma!**” (156)

ruh (Ar.): Vücudun canlı olmasını sağlayan öz.

“...bunun içinde **ruh** sağlığını koruyordu.” (100)

rutubet (Ar.): Ortamlardaki görülmeyen su buharı, nem.

“**Rutubete** karşı tabanı sağlam hasırlar serilmiştir.” (158)

rüşvet (Ar.): Menfaatini sağlamak için birine verilen para.

“...kendisi söylemişti ormancıya beş yüz lira **rüşvet** verdiğini.” (373)

rütbe (Ar.): Mertebe.

“...bir **rütbe** bile kabul etmedi karşılığında!” (149)

rüya (Ar.): Düş.

“**Rüya** görüyoruz ya da sayıklıyoruz.” (24)

rüzgâr (Far.): Havadaki yer değişimiyle oluşan yel.

“**Rüzgârın** savurduğu soğuk bir yağmur bindirdi.” (12)

saat (Ar.): Yirmi dört saatlik bir günün, yirmi dörtte birine denk gelen zaman dilimi.

“...yürüyüşüyle ancak üç **saatte** adliyeye varacak.” (13)

sabah (Ar.): Güneşin doğuşu ile öğle vakti arasındaki zaman dilimi.

“**Sabahın** sisi yeni yeni dağılırken...” (12)

sabırlı (Ar. + T.): Sabır gösteren.

“Biraz daha **sabırlı** ol.” (19)

sabun (Ar.): Köpükleyerek yıkamak için kullanılan; alkalilerden oluşmuş temizlik maddesi.

“...**sabun** gibi şeyler bir karışık bir yer tutuyordu ancak çuvalda.” (41)

sadık (Ar.): Her durumda bağlı kalan, vefalı.

“...kendine **sadık** bir insan olarak yaşamak kararındaydı.” (251)

saflık (Ar. + T.): Art niyet taşımama hâli.

“...az önceki **saflığından** sıkılıyordu.” (268)

sağlık merkezi (T. + Ar.): Sağlık işlerinin topluca görüldüğü yer.

*“Ayrıca **sağlık merkezi**, hükümet, belediye doktorları...” (57)*

sahan (Ar.): Alüminyum, bakır vb. malzemelerden yapılan içinde yemek pişirilip, ısıtılan çok derin olmayan kap.

*“...aynı **sahandan** çok karın doyurmuşlardı.” (44)*

sahi (Ar.): Gerçek.

*“**Sahi** mi söylersin be Salih?” (43)*

sahip (Ar.): Bir şeyin bir kimseye ait olma durumu.

*“...kişilik **sahibi** bir insan olarak görürdü onu.” (14)*

sahte (Far.): Herhangi bir şeyin gerçek olmayan hâli.

*“Alırken hep bana **sahteymiş** gibi geliyor.” (232)*

sakatlık (Ar. + T.): Eksiklik.

*“...Amerika’dan alınan traktörlerde **sakatlıklar** başlamış...” (61)*

sakin (Ar.): Durgun, sessiz olan, büyük tepkiler vermeyen.

*“Nihat en **sakin** sesiyle...” (373)*

salata (Ven.): Çiğ sebzeler ile yapılan ve yağ, limon, sirke vb. malzemeler ile lezzetlendirilen yiyecek.

*“**Salatada** İzmir sebzelerinin kendine özgü tadı vardı.” (175)*

salça (İt.): Yemeklere renk ve tat vermesi için kullanılan domates, biber ezmesi.

“...iki kaşık domates **salçası** attı.” (242)

salon (Fr.): Ev veya farklı yapılarda bulunan geniş alanlı oda.

“...duruşma **salonunun** kapıları açıldı.” (24)

sanat (Ar.): Duyguyu yansıtmak için kullanılan her türlü yöntem.

“Büyük kentlerin **sanat**, edebiyat tutkusu...” (60)

sandalye (Ar.): Tek kişilik olan ve oturmak için kullanılan, sırt yaslamak için arkılığı olan eşya.

“Sobanın yanında bir **sandalye** çekip yerleşirken ocakçıya seslenecek...” (13)

sanki (T. + Far.): Güya anlamındaki zarf.

“Biri **sanki** haber veriyor...” (97)

santral (Fr.): Telefonların bağlı olduğu merkez.

“...Urla postahanesinin **santral** memurunun konuşulanları dinleyebileceğini...”
(173)

saray (Far.): Devlet başkanı, hükümdarın oturduğu ve kamu işlerinin sürdürüldüğü genişçe olan yapı.

“Dört beş yıl içinde **saraya** damat oldu...” (149)

sarhoşluk (Far. + T.): Alkol tükettikten sonra, konuşma ve davranışını bilmezlik hâli.

“Tatlı bir **sarhoşluğu** var.” (174)

satır (Ar.): Bir yazı sırası.

*“Perihan Suvla altındaki **satırda** da Müdür Yardımcısı yazılıydı.” (112)*

sayfa (Ar.): Yazı yazılan kağıdın her bir yüzü.

*“...bir **sayfa** dolusu yazı karaladı...” (47)*

saz (Far.): Telleri olan ve uzun saplı çalgı aleti.

*“...**saz** toplulukları uğramaz oldular...” (34)*

seans (Fr.): Belirlenen, ayrılan süre.

*“**Seans** sona ererken 80 lira kazançlıydı Nihat.” (322)*

sebat (Ar.): Verilen söz ya da söylenen karalara sadık olma, fikrini değiştirmeme.

*“Yürek ister, **sebat** ister bu iş.” (207)*

sebep (Ar.): Gerekçe.

*“...saldıracak **sebep** arıyordu Yalçın’a.” (40)*

sebze (Far.): Genel olarak pişirilen veya çiğ yenen bitkilerin genel adı.

*“Kasabanın **sebze** halinde hamaldı pehlivan.” (32)*

sefer (Ar.): Defa, kez.

*“...bir konuşma geçerdi her **sefer** aralarında.” (10)*

sek (Fr.): Susuz içki.

*“**Sek** beyaz şarap neyiniz var?” (175)*

sel (Ar.): Aşırı yağmur yağması sonucunda taşkınların meydana gelmesi.

“Sellerin, taşkınların kasabaya getirdiği zarar...” (392)

selamünaleyküm (Ar.): Karşılaşma esnasında selamlaşmak için sözlener söz.

“Selamünaleyküm, dedi.” (8)

selamet (Ar.): Güvende olma durumu, rahatlık.

*“Keyifsizce mırıldanmıştı: **Selamette**.” (42)*

semer (Rum.): Yük hayvanlarının sırtına takılan sert şey.

“Semerin ön kaşlarına sarıldı iki eliyle.” (440)

semt (Ar.): Birden çok mahalleyi kapsayan yerleşim bölgesi.

*“...değişik **semtlerdeki** bağları, tarlaları arasında...” (63)*

senet (Ar.): Kişinin var olan borcunu ödeyeceğini garanti eden yazılı, imzası olan belge.

*“1880 tarihliydi Nihat’ın elindeki **senedi** hakani.” (94)*

sepet (Far.): Hasır biçiminde örülü, tutmak ve taşımak için sapı olan derin kap.

*“...çöp **sepetine** atılan cigaradan...” (16)*

serbest duymak (Far. + T.): Kendini serbest hissetmek.

*“Hem o da İzmir’de daha **serbest duyar** kendini.” (68)*

sermaye (Far.): Bir iş kurmak için belli bir birikim, mal varlığı.

“Neden bu yabancı **sermayeye** petrol kaynaklarını...” (361)

sersem (Far.): Bir sebepten davranışlarını tam kontrol edememe durumu.

“Ben **sersemin** biriyim.” (233)

serseri (Far.): Tutarsız ve hayta.

“Bizim o **serseri** Coşkun’un yüzünden.” (6)

sert (Far.): Katı olan, eğilmeyen.

“...köylüye **sert** davranmakta haklı...” (23)

serüven (Far.): Macera.

“...bu **serüvene** gerçekten kaptırdı kendini.” (126)

servis (Fr.): Hizmet edilme durumu.

“...gazetenin gece **servisinde** çalışıyordu.” (63)

sessiz sedasız (Ar. + T.): Sessiz, gürültüsüz.

“Hayvan **sessiz sedasız** gövdesinden attı.” (200)

set (Ar.): Herhangi bir yere engel olmak.

“...orta **setlerden** birindeydi masaları.” (234)

sevap (Ar.): Dinen davranış sonucu verilecek ödül.

“...**sevabına** kaldırıp toprağına kavuşturalım dedik.” (407)

sevda (Ar.): Çok sevme durumu, aşk.

“...büyük görünmek *sevdasında* bir çocuktı.” (118)

seyretmek (Ar. + T.): İzlemek.

“Anlatmayı *seyredenlere* bırakır.” (7)

sınıf (Ar.): Vasıflarına göre ayrılmış gruplar.

“Nihat’ın ilkokulun ilk *sınıflarındaydı* daha.” (33)

sıpa (Far.): Eşegin yavrusu.

“...Çamlı köyünde bir *sıpa* boğulmuştu çayda.” (392)

sır (Ar.): Gizli olan.

“*Sır* tut, söyleme öylesi daha iyi.” (67)

sırf (Ar.): Yalnızca.

“*Sırf* onun yüzünden.” (137)

silah arkadaşı (Ar. + T.): Birlikte savaşanlardan her biri.

“...Kurtuluş Savaşı’ndan yakın bir *silah arkadaşı*...” (249)

simit (Ar.): Halka şeklinde dışı bol susamlı çıtır yiyecek.

“...şeker verir, *simi*t alır, çenesini okşar gibi konuşurdu kızla.” (189)

sinarit (Rum.): İzmaritgilerden olan pullu balık.

“Çipura, *sinarit*, mercan.” (175)

sincaplaşmak (Far. + T.): Ağaçlarda yaşayan kemirgen hayvan gibi olmaya başlamak.

“... yakınlarında duyduğu parmak uçlarıyla **sincaplaşıyor.**” (180)

sinema (Fr.): Film gösterimi yapılan yapı.

“İtalyan **sinema** yıldızları gibi kafir.” (70)

sinyal (Fr.): Bir şey bildirmek ya da haber vermek amacıyla verilen ses, işaret.

“...saat sekiz **sinyalleri** duyuluyordu.” (83)

siper etmek (Far. + T.): Bir şeyi siper olarak kullanmak.

“...elini gözlerinin üstüne **siper ederek** içeriye baktı...” (8)

sitem (Far.): Öfkelenmeden kırıldığını ifade etme.

“Hiçbir **sitemde** bulunmak istemiyorum.” (308)

siyah (Far.): Kara.

“... cebinden çekip aldığı **siyah** damalı kocaman sarı bir mendille ...” (8)

siyasal (Ar.): Politika ile ilgili olan.

“Ulusça **siyasal** olgunluğa erer çıkarız işin içinden.” (36)

siyasi (Ar.): Siyaset ile ilgili olan her şey.

“...aralarında herhangi bir **siyasi** anlaşma olmadığı çabuk anlaşılmış...” (252)

slogan (İng.): Bir ideolojiyi ifade ederken kolay söylensin ve hatırdı kalsın diye bulunan kısa söz kalıpları.

“...propaganda **sloganlarının** kökleşip kalması da bu yüzden olsa gerek.” (429)

smokin (Fr.): Erkekler için dikilmiş, özel günlerde giyilen ceketli takım.

“Sonra siyah **smokini** ile beyaz gömleğinin karışımı...” (165)

soba (Mac.): Isınmak için kullanılan, içinde odun kömür yakılan eşya.

“...Veli Sayın kahvenin **sobasına** yaklaşıp.” (13)

sofa (Ar.): Oda kapılarının ortak bulunduğu yer, hol.

“Nihat’la Sıtkı **sofaya** geçtiler.” (22)

sofra (Ar.): Yer ya da masaya hazırlanan yemek.

“Evde içerken **sofrada** oturur arkadaşlık ederdi ona.” (177)

sohbet (Ar.): Karşılıklı konuşma.

“...güçlü kuvvetli arkadaş, söz **sohbet** canlıydı.” (38)

sokak (Ar.): Evlerin arasında kalan kısa yol.

“...**sokağın** taşlarından yükselerek canlı bir cismin gölgesi gibi...” (27)

sosyalist (Fr.): Sosyalizmi savunan kişi.

“1946’nın **sosyalist** hareketlerinde sık sık geçerdi adı.” (178)

sosyalizm (Fr.): Toplumculuk.

“...anlaştıkları hâlde **sosyalizm** üstüne tek söz etmiyorlardı.” (64)

sömestr (Fr.): Yarıyıl.

“Nuran her yıl baba evine **sömestr** tatilinden iki hafta erken gelir...” (323)

spiker (İng.): Televizyon ya da radyoda haber sunan kimse.

“...sonra **spiker** elindeki listenin tamamlandığını söyledi.” (31)

spor (Fr.): Kullanışı kolay ve rahat olan.

“Bej rengi **spor** bir tayyör giymişti.” (129)

staj (Fr.): Meslek edinme öncesi belli bir süre devam eden yerinde öğrenme.

“...istediği **staj** yıllarında zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak...” (57)

surat asmak (Ar. + T.): Küskün durmak, somurtmak.

“**Surat asmalarına** dayanamıyorum.” (24)

şadırvan (Far.): Cami bahçesinde bulunan çevresinde musluklar olan fiskiyeli havuz.

“Adliyenin bahçe kapısı karşısına düşen caminin **şadırvanını** çepeçevre...” (26)

şahsiyet (Ar.): Kişilik.

“...manevi **şahsiyetine** hakaretten suçüstüne vermişler.” (40)

şair (Ar.): Şiir yazan ve söyleyen.

“Yanında herkesin saydığı, sevdiği yazarlara, **şairlere** solcudur diye...” (64)

şans (Fr.): Bir kimsenin rastlantı sonucu ulaştığı iyi durum.

“Hırsızların **şansı** da biraz yardım etmiş olacak ki...” (248)

şapka (Rus.): Farklı malzemelerden yapılan başlık.

“...**şapkasının** altında ucu ayrıca ensesini örten geniş bir beyaz mendil.” (41)

şarap (Ar.): Meyve sularının mayalandırılmasıyla yapılan alkollü içki.

“Doyumsuzdu **şarap**.” (175)

şart (Ar.): Koşul.

“Anahtarımı verirken ille de onlara göstermeye kalkman **şart** mı?” (212)

şat (Fr.): Tekne.

“... **şatın** üstünde kalarak Leman Hanım’a el salladılar.” (282)

şeftali (Far.): Ilık iklimde yetişen pembe çiçekli ağaç ve bu ağacın tatlı meyvesi.

“...karpuz, **şeftali** iki üç hindi gönderdiler mi...” (96)

şehir (Far.): Genel olarak sanayi ticaret ve hizmet sektörünün fazla olduğu, yerleşim yerleridir.

“**Şehir** kulübünde pokerde parasını...” (18)

şeker (Far.): Bazı bitkilerin nişasta ya da öz sularından elde edilen tatlı madde.

“Aldığı kuru fasulye, nohut, tuz, **şeker**...” (41)

şekil (Ar.): Biçim.

“...kirayı istediği **şeklinde** anlaşılmasından çekinirdi.” (85)

şemsiye (Ar.): Güneş ve yağmurdan korunmak için kullanılan, tutmak için sap bölümü olan kumaş eşya.

“Yağmurun hızında bir atlama olduğu sırada **şemsiyesini** açtı.” (160)

şerbet (Ar.): Şeker ile yapılan meyveli içecek.

“Döndü koruk **şerbetlerini** verirken Nihat’a takıldı.” (38)

şerefine (Ar.): Kadeh kaldırırken karşıdakine değer verdiğini gösteren söz.

“Efendim, bizim kolejin **şerefine** kaldırıyoruz kadehlerimizi. (263)

şerit (Ar.): İnce, uzun parça.

“...çekiyordu zeytinliğin yöresinde **şeridini**.” (207)

şey (Ar.): Doğadaki bütün nesne ve varlıklar yerine kullanılabilen belirsiz kelime.

“Oysaki adımlarında değişen bir **şey** yoktu.” (66)

şeytan diyor (Ar. + T.): Kötü bir şey yapma isteği gelince kullanılan söz.

“**Şeytan** der, al çifteni.” (47)

şezlong (Fr.): Açılıp kapanabilen ve taşınabilir olan kumaştan koltuk.

“Entarisini giymiş, bir **şezlonga** uzanmıştı.” (44)

şiddetlenmek (Ar. + T.): Güçlenmeye ve hızlanmaya başlamak.

“**Şiddetlenen** poyraz avuçlayıp avuçlayıp çarpar gibi...” (386)

şifasız (Ar. + T.): Bir hastalık ya da derdin çözümsüz olması.

“...kol kalınlığında **şifasız**, zehirli boz yörük yılanların elinden...” (209)

şiir (Ar.): Uyumlu ses, hece ve ritim.

“Sonunda başka bir gün elinde bir **şürle** yazıhanesine çıkageldi.” (64)

şikâyet (Ar.): Memnun olunmayan bir şeyden yakınma.

“...sonra da müdüre **şikayet** etmek zorunda kalmıştı.” (118)

şişe (Far.): Cam ya da plastik olan, içine sıvı konulan kap.

“...bire **şişe** de bira getirttiler.” (72)

şoför (Fr.): Arabayı süren kimse.

“...askerlik çağında bir **şoför** yardımcısı bela olmuştu başına.” (64)

şose (Fr.): Taş parçaları üstüne kum dökülerek yapılan yol.

“Daha Seferihisar **şosesine** inecek...” (12)

şubat (Ar.): Yılın ikinci ayı.

“Nihat artık ancak **şubat** tatilinde eve dönmesini...” (72)

şükür (Ar.): Bir durumdan memnun olma ve yaratıcıya minnet duyma.

“Çok **şükür** bugün de kurtuldu.” (31)

şüphelenmek (Ar. + T.): Kuşku duymak.

“Amerika’nın dostluğundan **şüpheleniyorsunuz!**” (62)

tabak (Ar.): Çeşitli bir çok malzemeden yapılmış, sofrta hazırlarken kullanılan ve yiyecekleri servis etmeye yarayan içi çukur ya da yayvan kap.

“Bir elinde bir çay bardağı, öbüründe çay **tabağı** vardı.” (30)

tabaka (Ar.): Katman.

*“Tenekenin dibini ince bir çamur **tabakası** örttü.” (123)*

tabii (Ar.): Beklenen bir durum, olması gerektiği gibi olan.

*“**Tabii**, zararı yok nasıl olsa bir başkasını buluruz.” (106)*

tabut (Ar.): Ölen kimsenin içine konulup taşındığı tahta sandık.

*“... dönüp bakmayacak kadar kayıtsızdılar **tabuta**.” (407)*

tahıl (Ar.): Buğday, arpa, yulaf vb. tüm hububat ürünlerinin genel adı.

*“Tarlaları sırayla dinlendirerek bütün **tahıl** dikerdi.” (196)*

tahmin etmek (Ar. + T.): Bir şeyin yaklaşık değerini ya da olası durumunu önceden düşünmek.

*“**Tahmin etmezdim** işte.” (116)*

tahsildar (Ar. + Far.): Bir kurum, kuruluş ya da şahıs adına para toplayan kimse.

*“... bir vergi **tahsildarı** ile kendisini aldattığı, bütün kasabanın dilindeydi.” (39)*

tahta (Far.): Ağaçtan yapılan, düzeltilmiş parça.

*“**Tahta** onlar.” (280)*

taksi (Fr.): Ücret ile yolcu getirip götüren otomobil.

*“Sonra bir **taksi** ile Nihat onu eniştesinin evine bıraktı.” (226)*

taksitli (Ar. + T.): Bir borcun, belli zamanlara bölünerek parça parça ödenmesi.

“... sürümü sağlamak için **taksitli** satışlara başvurmalarına benzetiyordu...” (61)

takvim (Ar.): Zamanı, sistemli bir çizelge ile yıl, ay, hafta, gün olarak sınıflandıran yöntem.

“Eylül sonunda **takvimde** yeri var ama hafif geçer...” (90)

talih (Ar.): İyi, kötü başa gelen her şey, şans.

“Hayır! **Talihim** varmış.” (239)

talim (Ar.): Uygulamalı olarak yapılan askerlik çadırı.

“Kasabanın geniş **talim** çayırını binlerce insan...” (33)

tane (Far.): Her biri, adeti.

“Adliyenin kapısı önünde ilk yağmur **tanesi** düştü önlerine.” (53)

tank (Fr.): Zırhlı bir savaş taşıtı.

“Hep **tanklar** gördüğünü söyler.” (184)

taraf (Ar.): Her bir kısım.

“...karşı **taraf** vekilinin işi savsaklaması yüzünden olduğu gibi...” (25)

tarih (Ar.): Belli bir zaman.

“1880 **tarihliydi**...” (94)

tasalı (Far. + T.): Endişeli.

“...ötelinde duran bir köylü **tasalı** bir yüzle...” (21)

tasavvur etmek (Ar.): Hayal etmek.

*“Sonra ne hâle geldiğimi **tasavvur edersiniz** tabii.” (120)*

tatil (Ar.): Dinlenme süresi.

*“Adliye **tatilinin** sona erdiği 5 Eylül 1951 günü...” (5)*

tava gelmek (Far. + T.): Bir iş ya da bir durum için uygun hâle gelmiş olmak.

*“Kuruyan tarlaları **tava getirecek**, fidanların tutmasını sağlayacak kadar bir yağmur.” (397)*

tava (Far.): Derin olmayan ve tutacak sapı bulunan yayvan pişirme kabı.

*“Evde **tavas**, ızgarası yoktu.” (221)*

tavla (İt.): Bir tahta kutu içinde otuz pulu ve iki zarı bulunan, iki kişi ile oynanan oyun.

*“...Park Kahvesi’nde **tavla** oynamıştı.” (17)*

tayyör (Fr.): Kadınlar için takım olarak dikilmiş etek ve ceket.

*“Bej rengi spor bir **tayyör** giymişti. (129)*

tebrik (Ar.): Bir durumu onaylamak, hayırlı olmasını dilemek, kutlamak.

*“Hayırlısı, **tebrikler**.” (295)*

tedbir (Ar.): İstenilmeyen bir durum gerçekleşmeden önce alınan önlem.

*“Yargı **tedbir** kararı verirse bir taksi tutup...” (51)*

tehlike (Ar.): İstenilmeyen, kötü sonuçlar doğuracak durum.

“Gözleri görmezdi hiçbir **tehlikeyi**.” (157)

tehdit (Ar.): Birini korkutmak, gözdağı vermek.

“...**tehdit** etmiş olmuyor muydu?” (122)

teklif (Ar.): Öneride bulunma, bir şey sunma.

“Benim başka **teklifim** var sana.” (95)

teknik okul (Fr. + T.): Öğrencileri teknik alanda yetiştiren okul.

“...**teknik okulu** bitirmiş iki arkadaşıyla ortak...” (251)

tekrarlamak (Ar. + T.): Bir şeyin yeniden yeniden gerçekleştirmek.

“Kenan **tekrarladı**.” (15)

tekstil (Fr.): Dokuma işi.

“... büyük bir devlet **tekstil** kuruluşunda oldukça iyi ...” (446)

telaş (Ar.): Kaygıyla acele etme hâli.

“Merakla beklenildiğine işaretti bu **telaş**.” (111)

telefon etmek (Fr. + T.): Aramak.

“...Tuğrul Bey’in yazıhanesine **telefon** edersin.” (102)

telepati (Fr.): Duyu organları ile algılanamayan durum ve düşünceleri herhangi bir bağlantı olmadan algılayabilme hâli.

“Örneğin önseziler, **telepatiler**, bazı karşılaşmalar, görüldükten sonra çıkan rüyalar...” (115)

telgraf (Fr.): Bir merkezden bir merkeze, yazılı belge gönderimi sağlayan haberleşme sistemi.

“Telgraf tellerindeki uğultu gibi geçerdi o şiirler yüreklerinden.” (154)

tembel (Far.): Çalışmaktan, çaba göstermekten kaçınan kimse.

“...tembel tembel yayılan tok sağmallarla binekler...” (395)

tembihlemek (Ar. + T.): Uyarmak.

“Ben avukatı tembihlerim, demişti.” (22)

temel (Rum.): Başlangıç.

“... temelde nasıl bir dünya görüşüne bağlandığını anlamakta karşılıklı olarak...” (60)

temmuz (Ar.): Yılın yedinci ayı.

“Ben odunu, kömürü her yıl temmuzdan ağustostan satın alırım.” (90)

tempo (İt.): Genel olarak bir şeyin hızı.

“Müzik bence yaşayış temposudur bir toplumun.” (359)

temsilci (Ar. + T.): Bir toplum, kurum ya da kişi adına iş yapan.

“... doğru beğeninin, doğru anlayışın temsilcisi.” (258)

temyiz (Ar.): Mahkeme kararlarına yapılan itirazlar sonucu, kararın yeniden değerlendirilmesini sağlayan yasal yol.

“Haksız olduğunu biliyordu ama temyiz kararın bir eksiğini bulup...” (437)

tencere (Ar.): Kapaklı olan, içinde yemek pişirilen ateşe dayanıklı kap.

*“Mutfaktan **tencere**, tabak sesi geliyordu.” (145)*

teneffüs (Ar.): Ara vermek, hava almak.

*“Çocuklar, **teneffüsteydiler**.”*

tenis (Fr.): Ortada ağdan bir bölmesi olan ve raketler ile oynanan oyun.

*“Yemeği Kültür Park’ta **Tenis Kulübü**’nde yediler. (76)*

teori (Fr.): Kuram.

*“...**teoride** kendisi için ne derece yararlı olursa olsun.” (250)*

teraziye koymak (Far. + T.): Ölçmek, biçmek, değerlendirmek.

*“...dediğiniz gibi başka biriyle **teraziye koyup** tartmaz.” (369)*

terbiyesiz (Ar. + T.): Davranış biçimi yanlış olan.

*“Görmüyor musun **terbiyesizlikleri**?” (356)*

tereyağı (Far. + T.): Sütten yapılan yağ çeşidi.

*“İki üç kilo **tereyağı** parasından...” (10)*

tertemiz (T. + Ar.): Kirli ve pis olmayan, lekesiz.

*“Masanın üstünde ne varsa yerli yerinde, **tertemizdi**...” (118)*

terzi (Far.): Mesleği, kumaşları dikip biçmek olan kişi.

*“Ama **terzi** kız oturduğu odada yalnız olmasa gerekti.” (101)*

tesadüf (Ar.): Rastlantı.

“Tesadüf değildi yılbaşı gecesi karşımıza çıkışı.” (273)

teslim almak (Ar. + T.): Teslim edilen bir şeyi almak.

*“Ne zaman iki ay oldu sen o zeytini **teslim alalı** Bey?” (45)*

tespih (Ar.): Allah’ı zikir etmek için bir ipe dizilmiş belli sayıdaki boncuklar bütünü.

*“Muhtar **tespihini** bir elinden öbürüne geçirdi.” (407)*

teşekkür etmek (Ar. + T.): Bir durum ya da yapılan bir şey karşısında minnetini anlatmak.

*“**Teşekkür ederim** gelmene.” (112)*

tezgâh (Far.): Üzerinde iş görülen uzun masa.

*“**Tezgâhını** geceleri içeri alıp gündüzleri önüne çıkarır.” (257)*

Tıp Fakültesi (Ar.): Tıp biliminin öğretildiği ve mezunlarının tıp doktoru unvanı aldığı fakülte.

*“...benim **tıp fakültesini** bitirebilmek için uykusuz kaldığım...” (56)*

tıpkı (Ar.): Bir şeyin aynısı olan.

*“**Tıpkı** uçurtma örneğinde olduğu gibi...” (126)*

tıraşsız (Far. + T.): Saçı sakalı uzamış.

*“**Tıraşsız**, solgun yüzü, başında ağarmış...” (12)*

ticaret (Ar.): Belli bir kar oranı güdülerek yapılan alım satım.

*“**Ticaret** sayılmaz mı?” (266)*

tip (Fr.): Tür, çeşit.

*“Ne hoş adam dedi ne hoş **tip**. ” (324)*

tiryaki (Far.): Keyif verici maddelere ve bu maddeleri içeren yiyecek-içeceklere aşırı düşkünlük.

*“Radyoda bir zamanlar **tiryakisi** olduğu haber...” (145)*

tiyatro (İt.): Bir sahnede izleyiciler karşısında sergilenen metne dayalı komedi, drama vb. edebi türleri barındıran oyun.

*“Davul zurna sesi eksik olmuyor, gezici **tiyatro**, saz, cambaz topluluklarının...” (33)*

tohum (Far.): Bitki oluşumunu sağlayan tane.

*“...toprak altında **tohum** gibidir kuşkuları.” (36)*

ton (Fr.): Ses alçaklığı ya da yüksekliği.

*“... saldırgan ses **tonuna** sinirleniyordu.” (145)*

totem (Fr.): Kutsal sayılan ve insanlığın ondan türediği varsayılan nesne.

*“...bir tarihin **totemi** miydi yoksa onların gözünde?” (359)*

tövbe (Ar.): Yapılan kötü bir davranıştan, bir günahdan pişman olmak ve af dileme.

“Söylemesem olmayacak, **tövbe** ya Rabbim...” (306)

traktör (Fr.): Motorlu iş makinesi.

“...Amerika’dan alınan **traktörlerde** sakatlıklar başlamış...” (61)

tramvay (İng.): Şehir içinde ray üzerinde gidip gelen yolcu taşıtı.

“**Tramvay** caddesine dikine inen yokuşlardan birindeydi ev.” (209)

tuhafiyeci (Ar. + T.): İğne, iplik, düğme, kurdele, çorap, giyim gibi eşyaları satan kişi.

“...bekçinin yanında **tuhafiyeci** Sezai yürüyordu.” (37)

turist (Fr.): Gezi için bir yere giden kimse.

“...arada boş kalırsa **turist** rehberliği yapıyor...” (265)

turizm (Fr.): Gezme amacı ile yapılan geziler ve bu gezilerle ilgili her türlü işe verilen ad.

“Bu barış sürüp gittikçe **turizm** en sağlam işlerden biri olacak.” (265)

tüccar (Ar.): Ticaret yapan kimse.

“Kasımda **tüccar** eksperleri gelir görür...” (159)

ulus (Moğ.): Millet.

“...baştakilerin **ulusu** yönetirken Tanrı’nın...” (36)

umursamak (Ar.): Aldırış etmek.

“...çevresindekileri **umursamaz** görünmeye zorluyordu kendini.” (65)

ustalaşmak (Far. + T.): Bir işte usta olmak.

“...suçlamalardan sıyrılmakta **ustalaşmıştı** artık.” (10)

uvertür (Fr.): Pokerde oyun başlangıcı için gerekli el.

“Ben gördüm hakim beyin **uvertürünü**.” (321)

ücret (Ar.): Herhangi bir işi için verilen karşılık.

“İş ödeyeceği avukatlık **ücretinin** kararlaştırılmasına gelince...” (10)

ümit (Far.): Arzu edilen bir şeyin gerçekleşme ihtimalini düşünerek rahatlama, iyi hissetme.

“...artan bir **ümitle** beklemişti.” (109)

üniversite (Fr.): Yüksek seviyede eğitim veren, fakülte, yüksekokul, enstitü gibi kuruluşları bünyesinde bulunduran kurum.

“...**üniversite** bitirenler henüz uykudalar bu konularda.” (36)

vaaz (Ar.): Camilerde verilen dinî öğütler.

“Tarım memuru bir **vaaza** başladı.” (46)

vakit (Ar.): Bir zaman dilimi.

“...**vakit** olursa uzun uzun konuşuruz.” (23)

vale (Fr.): İskambil kağıdında bacak.

“Öyleyse karıştırmışım, belki de **valeydi**.” (321)

vallahi (Ar.): Yaratıcıyı tanık tutarak yemin etme.

*“**Vallahi** Nihat ağabey görseydiniz.” (7)*

vals (Fr.): Salon dansı türü.

*“Odanın içinde **vals** yaparak döndü.” (391)*

vapur (Fr.): Buhar gücü ile hareket eden gemi.

*“13.00’da kalkan o haftaki **vapurla** İzmir’den İstanbul’a gitti.” (72)*

vatan (Ar.): Yurt.

*“... **vatan** için koşardı herkes.” (149)*

vazo (İt.): İçine çiçek konulan, farklı maddelerden ve farklı boyutlarda yapılan kap.

*“... sonra masasının üstünde duran çini bir **vazoda** ...” (141)*

vekil (Ar.): Biri ya da birileri adına yetki verilen kimse.

*“Avukat, **vekil** tutmaz, zora geldikçe mahkemede görünür...” (10)*

veraset (Ar.): Mirasçı olma hakkı.

*“**Veraset** ilamım var.” (94)*

verem etmek (Ar. + T.): Çok üzmemek, dert sahibi yapmak.

*“Öyle bekin ardında kaleci oynamak **verem eder** adamı.” (6)*

vermut (Alm.): Özel kokulu beyaz şarap.

*“Perihan **vermut** kahve likörü seviyordu.” (249)*

vestibül (Fr.): Bir yapının girişindeki salon.

“...renkli camlarla kaplı bir **vestibüle** girilir...” (257)

vestiyer (Fr.): Yapılardaki palto, şapka, çanta veya eşya asmak, bırakmak için ayrılan bölüm.

“**Vestiyere** bırakınız.” (162)

veyl (Ar.): Yazık.

“O sağ ben selamet. **Veyl** arayanlara!” (174)

vizon (Fr.): Sansargillerden olan memeli hayvan kürkünün rengi.

“Yakası ile kollarına koyu kahverengi **vizon** geçirilmiş...” (255)

votka (Rus.): Tahıl grubu yiyeceklerin damıtılması ile yapılan alkollü içecek.

“Limonlu **votka**?” (164)

vücut (Ar.): Gövde, beden.

“...**vücut** çizgilerinin orantısıyla dikkati çeken bir kadındı.” (120)

yabancı (Far. + T.): Bilinmeyen.

“Doğru dürüst bir **yabancı** dil bilmemenin üzüntüsünü...” (57)

yahu (Ar.): Dikkat için kullanılan ünlem.

“Gel **yahu**! Hoş geldin.” (112)

yahut (Far.): Veya anlamındaki bağlaç.

“Yahut da al. Zaten oda buz gibi.” (223)

yalı (Rum.): Deniz ya da göle bakan, geniş ev.

“Yalı kahvelere kadar deniz kıyısı boyunca İzmir yolundan gittiler.” (203)

yallah (Ar.): Git anlamındaki kaba ünlem.

“Hadi bakalım, yallah!” (430)

yasemin (Far.): Güzel kokulu süs bitkisi.

“İzmir’in yaz ayları yasemin kokan...” (445)

yazıhane (T. + Far.): Yazı işlerinin yürütüldüğü büro.

“... gazeteyi sağa sola sallayarak yazıhaneyi dönemeye başladı.” (29)

yemeni (Ar.): Kaba ayakkabı.

“...topuğu basık yemenileri ile...” (12)

yemin (Ar.): Ant.

“Yemin mi etmemi istiyorsun?” (22)

yulaf (Rum.): Buğdaygillerden olan otsu bitki.

“Kepek, yulaf, bakla kırması götürdü giderken.” (197)

zahmetine katlanmak (Ar. + T.): Eziyetli olana tahammül etmek.

“Yazıhanesine bile gelmek zahmetine katlanmadan...” (27)

zaman (Ar.): Herhangi bir şeyin süresi, algılanması açısından soyut olan vakit kavramı.

“... İzmir’de Konak’ta durduğu **zaman** hemen hemen yalnız...” (105)

zaptiye (Ar.): Osmanlı Devleti’nde halkın can ve mal güvenliğini korumak ve sağlamakla yükümlü olan kuruluş.

“Arada bir **zaptiye** çavuşuna, kaymakama birer kuzu...” (96)

zarar (Ar.): Bir olayın kötü sonucu.

“Bütün **zararları** oydu.” (82)

zarf (Ar.): İçine kâğıda yazılı mektup ya da belge konulan kağıttan kese.

“... Perihan’in yazısını tanyınca **zarfın** üstünde, birden sarardı.” (308)

zaten (Ar.): Esasen anlamı taşıyan zarf.

“Dün akşamki fırtına **zaten** mahvetti zeytinleri.” (84)

zavallı (Ar. + T.): Kötü durumda olan, aciz.

“**Zavallı** halk! Gördüğü, bildiği bu öteden beri.” (36)

zayıf (Ar.): Dayanıklılığı olmayan, güçsüz, kilo olarak düşük olan.

“Bütün **zayıf** taneleri silkeledi, ağaçların dibine indirdi.” (85)

zehir etmek (Far.+ T.): Burnundan getirmek.

“**Zehir etme** bana bir yudum kahvemi!” (150)

zekâ (Ar.): İnsanın anlama, düşünme, yordama gücü ve zihin gücünün tümü.

*“Ben bilmez miyim annemizin **zekâsını**?” (264)*

zeki (Ar.): Zekâsı yüksek kişi.

*“...pek **zeki** denemeyecek, üstelik de kendini beğenmiş bir çocuktur.” (119)*

zelzele (Ar.): Deprem.

*“Kadınlar için **zelzele** gibi bir şey her ilişki.” (288)*

zemberek (Far.): Bir kapama düzeneği.

*“Bir ara **zembereğini** eski politika ağalarının kurduğu besbelli...” (64)*

zengin (Far.): Maddi gücü yüksek kimse.

*“Genç ise İzmirli **zengin** bir tütün ihracatçısının oğlu.” (55)*

zevk (Ar.): Haz duygusu, hoşlanma.

*“...eziyet etmekten duyduğu **zevkle** gülüşünü...” (14)*

zeytin (Ar.): Akdeniz ikliminde yetişen bir ağaç ve bu ağaçta yetişen yağlı meyve.

*“...çuval çuval **zeytin** iniyordu kasabaya.” (190)*

zil (Far.): El ya da başka bir düzenek ile çalışan haber vermek ya da uyarmak amacıyla kullanılan, ses çıkaran alet.

*“Nihat daha kahvesini alırken de **zil** çaldı.” (339)*

ziyan (Ar.): Maddi ya da manevi kötü sonuçlanan durum.

*“...mesken dokunulmazlığını bozma, zarar **ziyan**.” (10)*

ziyaret (Ar.): Bir kişiyi bir sebepten görmeye gitmek.

“...kasabadan ayrılacağı için **ziyaretlerine** karşılık veremeyeceğini söyleyerek...” (259)

zor (Far.): Sıkıntılı olan, gücükle yapılan şey.

“Nihat sözünü kesmek **zorunda** kaldı.” (49)

zurna (Far.): Ağaçtan yapılmış, ince uzun nefesli çalgı aleti.

“Davul **zurna** sesi eksik olmuyor.” (33)

2. 2. 4. Deyimler ve Anlamları

açlıktan kırılmak: Bir sebepten uzun süre yeterli yiyecek-içecek bulamamak, aç kalmak.

“... toptan **açlıktan kırılıp** gittiği kuraklık yılları ile ilgili hikâyeler anlatıyordu.” (199)

adam etmek: Bir kişiyi yetiştirmek ve iyi bir insan hâline getirmek.

“Nasıl büyütüp **adam edeceğim?**” (304)

ağız açık kalmak: Bir olay karşısında bakakalmak, şaşkırmak.

“Korktuğuna uğruyordu anlaşılan. **Ağız açık kalmıştı.**” (43)

ağız aramak: Karşıdaki kişinin bildiği bir şeyi söyletmeye çalışmak.

“Bakıyorum iyi **ağız arıyorsun.**” (274)

ağızından kaçırmak: Farkında olmadan bir şeyi söyleyivermek.

“Neyse sen annene de **ağzından bir şey kaçırmasan iyi edersin.**” (168)

ağzını burnunu dağıtmak: Yüz bölgesine uygulanan şiddet sonucu darbe almak.

“...en küçük bir şey söylerse, dükkânının önünde **ağzını burnunu dağıtacağım.**”
(365)

ağzını tutmak: Bir konu ile ilgili konuşmamak için kendini tutmak.

“Ama ben o zamana kadar **ağzımı tutamam,** yakınlarımıza söylerim evleneceğimizi.” (381)

ağzının payını vermek: Tartışma ya da konuşma sırasında karşıdakini susturacak ya da haddini bildirecek derecede cevap vermek.

“Seslenen kim olursa olsun, bu kez **verecekti ağzının payını.**” (27)

akıl erdirmek: Bir işle ilgili fikir üretmek.

... sevimsiz gelen derslere hiç **akıl erdiremez** olmuşlardı. (253)

akıl öğrenmek: Bir alan ya da konuda yol gösterici olarak birisinden bilgi almak.

... soracak soruşturacak **akıl öğrenecekti.** (104)

akıl öğretmek: Bir konu ile ilgili birine fikir vermek, yol göstermek.

Beye **akıl öğretmek** değil. (43)

akıl yormak: Bir durumla ilgili çözüm ya da fikir üretmek için detaylı düşünmek.

“Ben dün akşamdan beri **aklımı yordum,** eylül çıkarken böylesini hatırlayamadım.” (90)

akıldan geçirmek: Bir olayı eyleme dökmeden önce düşünmek, içinden geçirmek.

*“Daha önce kendi kendine bile **akıldan geçirmemişti** bunu.” (220)*

aklı başına gelmek: Yanlışın sonunda doğruyu bulmak, doğru olanı anlamak.

*“Çocuklukla sonradan **aklın başına gelir**.” (233)*

aklı başında: Doğru-dürüst düşünen, akıllıca davranan.

*“...tabii **aklı başında** biriyle, sandığın gibi güçlük çekmez daha çabuk toparlanırsın.” (332)*

aklı ermemek: Mevcut durumun ne olduğunu anlamamak.

*“Senin **aklın ermez** dedi, sen henüz hazır yersin.” (351)*

aklı kesmek: Bir şeyin olma ihtimaline inanmak.

*“Sen küçüksün, **aklın kesmez** daha bu işlere.” (148)*

aklı şaşmak: Doğru ile yanlış ayırt edememek.

*“**Aklını şaşırtma**. Sen kim, biz kim?” (425)*

aklına esmek: Bir anda düşünmek, yapmak istemek.

*“Daha neler! Nereden **aklına esmiş**?” (343)*

aklına gelmek: Kafasında bir düşünce olarak belirtmek.

*“Otobüsün kalkmasını beklerken sen **aklıma geldin**.” (137)*

aklına getirmek: Bilinçli olarak, birini ya da bir şeyi düşünmek.

“Kötü şeyler **getiriyordu aklına.**” (366)

aklında kalmak: Zaman geçse de unutmamak.

“Adı da bu olay yüzünden **aklında kalmıştı.**” (205)

aklından geçmek/geçmemek: Bir ihtimali düşünmek ya da hiç düşünmemek.

“Bu yüzden tutuklandığı zaman suçlu olabileceği hiç **aklından geçmemişti.**”
(230)

aklını başına almak/toplamak: Eski yanlış veya hatalı davranışlardan vazgeçip doğru düşüncelere yönelmek.

“...**Aklını başına topla,** buralarda sürüne sürüne yaşlanır kalırsın” falan dediler.” (173)

aklını başından almak: Çok etkilemek, düşünemez duruma getirmek.

“**Aklımı başımdan aldı!** Bugünlerde sağımı solumu şaşıırıyorsam, sözüüm kararım birbirini tutmuyorsa hep onun yüzünden.” (168)

alaşağı etmek: Kapıp yere vurmak.

“...bir kurşunla atının üzerinden **alaşağı etmiş** herifi.” (96)

alaya almak: Ciddiye almamak, dalga geçer bir tepki ile karşılık vermek.

“Gülüşlerinin duydukça **alaya alındığını** sanıyordu.” (39)

alaya vurmak: Ciddi cevap vermemek, dalga geçen bir üslup kullanmak.

“Nihat, önce ilgilenmez göründü, sonra gülerek işi **alaya vurdu...**” (77)

aldırış etmemek: İlgi göstermemek, önemsememek.

*“Rüzgârın saçlarını dağıtmasına **aldırış etmez** görünüyordu.” (179)*

alttan almak: Karşılık vermemek, ılımlı davranmak.

*“Yalçın hala **alttan alıyordu**: Niye sana olsun?” (39)*

aradan su sızmamak: Çok yakın olmak.

*“Rahmetli babanızla **su sızmazdı** aramızda.” (352)*

astarı yüzünden pahalı olmak: Bir işin ayrıntısının, maliyetini geçmek.

*“İyi ama **astarı yüzünden pahalı** olacak.” (48)*

atıp tutmak: Büyük işler yapacağını iddia etmek.

*“Doktoru bıçaklayacağız, kızı kaçıracağız diye **atıp tutuyorlar**.” (363)*

avcunu yalamak: Umduğunu bulamamak.

*“...hem de kendini başkasına iyilik ediyor göster! **Avcunu yalasın!**..” (276)*

ayağına kapanmak: Yalvarmak.

*“**Ayaklarına kapanmaya** razıydı, yeter ki gelsin!” (301)*

ayağını denk almak: Olaylara karşı temkinli yaklaşmak.

*“Söyle, **ayağını denk alsın**.” (363)*

ayağını kesmek: Gidilen yere gitmeyi kesmek ya da gelen kişinin gelmesine engel olmak.

“Sen o Şehir Kulübü denen yerden **ayağını kes** anladın mı?” (73)

ayak bağı olmak: Yapılacak işe engel olmak.

“Nuran’a **ayak bağı olmamak** için öğlene kadar aşağı inmedi.”

ayakları yerden kesilmek: Heyecan ya da mutluluk veren bir olaydan dolayı aşırı sevinmek ya da iyi kötü bir taşıta binip yürümekten kurtulmak.

“...**ayaklarının âdeta yerden kesilerek** havalandığını, başının tatlı tatlı döndüğünü duyuyordu.” (130)

aynı bahçenin marulları olmak: Aynı kişilik ve zihniyette insanlar olmak.

“Aynı bahçenin **marulları** diyordu...” (427)

baldırı çıplak: İşi gücü olmayan, yararlı bir durum ile uğraşmayan.

“At, eşek ne gezer o **baldırı çıplakta?**” (13)

baş göstermek: Ortaya çıkmak.

“...toprak ağaları arasında kendi görüşüne karşı **baş gösteren** hoşnutsuzluğu gidermek için çıkarmış olsa gerekti bu yasayı.” (393)

baş şişirmek: Gereksiz konuşmak, karşıdakini yormak.

“Sabahlara kadar **başımı şişirmeye** kalkma!” (220)

başı sıkışmak: Çaresiz, zor bir durumda kalmak.

“Hangimizin **başı sıkışsa** bir sana güveniriz.” (49)

başına iş açmak: Kendisini ya da bir başkasını zor duruma düşürmek.

“Başkaları yine iş açmasınlar çocuğun başına.” (252)

baştan savmak: Bir bahane ile göndermek, yardımcı olmak istememek.

“Bende gün çok dedim, gene gelirler dedim, sizi başımdan savmaya kalktım.” (424)

bildiğini okumak: Çevredekilerin söyleyip düşündüklerini umursamadan kendi fikirlerini uygulamak.

“O gene bildiğini okudu: “Ben bilirim ağzımdan çıkan sözü.” (425)

bini bir para: Ucuz ve fazlaca olan.

“Hastalığın bini bir para. Ne bağdan ne zeytinden ne tütünden hayır kalır.” (420)

boş bulunmak: Dalgınlığına gelmek, söylenmemesi gerekeni söylemek.

“Nihat boş bulunarak sordu: -Ne oldu?” (121)

boy atmak: Uzamak.

“Tarlanın gerisinde, gitgide dikleşen bayırda genç bir zeytinlik boy atıyordu.” (205)

boyun bükmek: Acınası bir hâlde olmak.

“Boyunları bükük gördüm mü dokunuyor bana.” (24)

boyun eğmek: Boyunduruk altına girmeyi kabul etmek.

“Perihan boyun eğecek miydi ilişkilerini onun istediği yerde kesmeye?” (128)

burnu bile kanamamak: Kaza sonucu hiç yara almamak.

“...ama bir kaza bela gelirse başına, **burun kanamadan** atlatınca an bu dediğimi.

(87)

burnu büyük: Kibirli ve kendisini üstün gören.

“Başkası olsa gene aldırmazdım ya, siz öyle ikiniz de insana tepeden bakan

burnu büyüklerden değilsiniz.” (424)

burnunu sokmak: Kendisini ilgilendirmeyen bir işe dahil olmak.

“Her işe **burnunu sokma!**” (280)

burun buruna gelmek: Birbirine çok yaklaşmak.

“...neredeyse **burun buruna geldikleri** sırada belli belirsiz bir merhaba diyerek yanından geçip gidiyor...” (27)

can atmak: Bir şeyi çok istemek.

“...ilk karşılaşmalarında Tuğrul ile Dr. Çetin’e söylemek için de **can atıyordu.**”

(388)

can sıkmak: Moral bozmak.

“Herhalde ona kalmam! **Canını mı sıkı?**” (239)

cana kıymak: Öldürmek.

“Boşu boşuna çok **cana kıydı** derlerdi.” (150)

canı burnunda olmak: Sıkıntıya karşı dayanamaz hâlde olmak.

*“Herkesin **canı burnunda**. Sabah beri bu karakola gelen üçüncü kavga.” (38)*

canı sıkılmak: Morali bozulmak, sıkıntılı bir hâle bürünmek.

*“**Canı sıkıldı**. Az kalsın başlama diyecekti ama annesini kıracağından çekindi.” (78)*

canı yanmak: Derinden üzülmek.

*“Benimkisi hep fakirlikten hep **canımın yandığından**.” (439)*

canla başla çalışmak: Bütün gücü ile elinden geleni yapmak.

*“**Canla başla çalışıyordu** bütün gün.” (404)*

cin olup adam çarpmak: Kurnazca karşıdakini kandırmaya çalışmak.

*“Kızım sen ne zaman **cin oldun da adam çarpmaya kalktın**?” (280)*

çekidüzen vermek: Dağınık olan şeyi düzenlemek, düzene sokmak.

*“Durulmaya çalışarak kendine **çekidüzen verirken**: -Geliyorum, dedi.” (311)*

çene çalmak: Muhabbet etmek, havadan sudan uzun süre konuşmak.

*“İnan şimdi arkadaşları ile **çene çalmaktan** seninle beni aklına bile getirmiyordur.” (76)*

çıkar sağlamak: Bir işten kendi lehine bir durum çıkarmak.

*“Çeşitli pazarlıklar sonucu kendilerine nasıl **çıkar sağladıklarını** anlatıyordu.” (348)*

çileden çıkmak: Çok sinirlenmek.

“Çok geçmeden biraz müzik beğenisi, kulak duyarlığı olanları **çileden çıkaran** sözleri kadar besteleri de bayağı şarkılarla sözüm ona müzik yayınları başladı.”
(305)

dalga geçmek: Ciddiye almamak, eğlenerek konuşmak.

“**Dalga geçtiği** yoktu çocuğun.” (241)

dermanı kesilmek: Güçten kuvvetten düşmek.

“Burunları yerde, açlıktan **dermanı kesilen**...” (195)

dil dökmek: İkna etmek ya da onaylatmak için uğraş vererek konuşmak, uğraşmak.

“İlhan uzun uzun **dil döktü**.” (345)

dil uzatmak: Konuşmaması gereken bir kişi ya da bir şeye saygısızca konuşmak.

“Başkalarına mı bırakacaktı harbiye nazırlığını? Enver Paşa’ya **dil uzatma**.”
(149)

dile düşmek: Herkes tarafından konuşulmak.

“Çevrenizdekilerin **diline düşecek** sözlerin dedikoduların sızmasını da böylece önliyorsunuz demektir.” (230)

dilinin altındakini çıkarmak: Sakladığı şeyi, bir yerden sonra söyleyivermek.

“Deminden beri ben anlamadım mı sanıyorsun **dilinin altındakini**?” (219)

dinden imandan etmek: Çok sinirlendirmek, dinin yasakladığı söz ve davranışlarda bulundurmak.

“...hoparlörde mevlit başlamaz mı? **Dinden imandan eder** adamı.” (306)

diş bilemek: Kinlenmek, karşılık vermek için hazırda beklemek.

“Beğenmedikleri, **diş biledikleri** bir tarihin totemi miydi yoksa onların gözündeki?” (359)

dize getirmek: Sonunda sözünü dinletmek, boyunduruk altına almak.

“Abdülhamit gibi zalimi **dize getirdi**, devirdi, bir rütbe bile kabul etmedi karşılığında!” (149)

dokunsalar ağlamak: Çok üzgün olup herhangi bir sebepten ağlamaya, taşmaya hazır olmak.

“...küçüldü, utanıyordu, **dokunsalar ağlayacak** gibiydi, sesi yumuşadı...” (438)

dolap çevirmek: Hile ile iş yapmak.

“Daha çok para verirler, belgeler uydururlar, daha kim bilir ne **dolaplar çevirirler.**” (416)

dörtnala uçmak: Çok hızlı gitmek.

“Gemini dişleyen eşkin atlar gibi bırakıversen **dörtnala uçup** gidecek bir güç.” (180)

dudak bükmek: Memnun olmamak, beğenmemek.

“...mesleklerinde uğradıkları haksızlıkları belirleyen acılı bir gülüşle **dudak büktü.**” (237)

dudak kıvrırmak: Memnuniyetsizliğini belli etmek.

“İyi ki evi yakmamışsın? Hayri Bey dudak kıvırdı.” (89)

duymazlıktan gelmek: Söylenen bir söz ya da öğüdü duyduğu hâlde duymamış gibi davranmak.

“Perihan, Aynur’a eğilerek bu sözü **duymazlıktan geldi**.” (282)

düş dalmak: Rüya görmek ya da hayal etmek.

“...oturup denize bakmak, **düşlere dalmak** için açmıştı burasını.” (423)

düşman kesilmek: Bir şeye karşı kötü tavır almak, düşmanca davranmak.

“...ardından koşan bütün öbür erkekler kadına **düşman kesiliyorlardı**.” (101)

düşüp kalkmak: Karşı cins ile uygun olmayan şekilde görüşmek ya da çok yakın arkadaşlık etmek.

“...**düşüp kalkmaktan** hoşlanmazdı.” (127)

düzene sokmak: Dağınık veya yerli yerinde olmayanı toparlamak, yerleştirmek.

“...evlenmeye, yaşamını **düzene sokmaya** niyeti olmadığını gösteriyordu Nihat’ın.” (366)

ekmeğine yağ sürmek: Bilinçsizce birinin işine yarayacak davranışta bulunmak.

“...iktidara karşı oy toplamakta **ekmeğine yağ sürüyordu** Demokratların.” (426)

el sürmek: Değmek, almak.

“Zeytinin zilyedine teslim edildiğini, müdahalesinin önlendiğini, **el sürerse** hapse gireceğini söyledi.” (47)

ele geçirmek: Yakalamak, bulmak.

*“Doğadan ekmeğini çıkaran ilk insanın **ele geçirdiği** haktı onun ardında koştığı hak.” (209)*

elinden bir kaza çıkmak: Sinirlenmek ve sonunda istenilmeyen bir şey yapmak.

*“...uzarsa belki de **elinden bir kaza çıkacak.**” (46)*

elinden kaçırmak: Bir fırsatı ya da olanağı değerlendirememek.

*“Bari bunu **kaçırma elinden.** Ötekilere benzetme.” (220)*

erkekliğe sığmamak: Mert ve karakterli birine yakışmayacak hâl ve harekette bulunmak.

*“Yaptığın **erkekliğe sığmaz.** Öğrencilerinin diline düşürüyorsun öğretmeni, bu bir.” (389)*

fır dönmek: Çok fazla çaba harcamak, yaranmaya çalışmak.

*“...sinemanın önündeki kaldırımında aşağı yukarı **fır dönüp** duruyordu.” (127)*

göğün dibi delinmek: Şiddetli yağmak.

*“Bu yıl **göğün dibi delindi** gibi geliyor bana.” (409)*

göğüs geçirmek: Üzüntü ile iç çekmek.

*“Şükür, zor günler geçti artık diye **göğüs geçirdi.**” (243)*

gönlü olmak: Razi olmak, kabul etmek.

*“Evet, evet, evet! **Gönlün oldu mu?**” (380)*

gönlünü etmek/yapmak: Razı etmek.

*“Ben bilirim nasıl **gönlünü edeceğimi**. Kıрма beni.” (15)*

gönül almak: Bir konuda, birini kırdıktan sonra kendini affettirmek, razı etmek.

*“Nihat, duyduğu pişmanlıkla köylünün sırtını okşadı, **gönlünü almaya çalıştı**.”*
(22)

görmezden gelmek: Yokmuş gibi, görmemiş gibi davranmak.

*“...bugüne kadar hep **görmezlikten geliyor**, bir olay çıkarmaktan kaçınıyordu.”*
(118)

görüş geçirmek: Geçmişte iyi-kötü bir çok tecrübe yaşamış.

*“...güzelliğın, ağırbaşlılık, **görmüş geçirmişlikle** birleşerek anlam kazandığı...”*
(255)

göz açıp kapayıncaya kadar: Çok kısa zaman.

*“...kişilik grup, **göz açıp kapayıncaya kadar** Cumhuriyet Alanı ’nı dolduruverdi.”*
(37)

göz atmak: Detaylara inmeden kabaca bakmak.

*“Ben çabucak bir **göz atayım** şunlara.” (84)*

göz dikmek: Bir şekilde ele geçirmeye niyetlenmek.

*“...cebindeki birkaç yüz lirasına **göz diktiklerini** her fırsatta açığa vuran bu memurcuklara acımak niyetinde değildi. (319)*

göz göze gelmek: Bakışmak.

“Yargıçla bir daha göz göze geldiler.” (25)

göz hapsine almak: Bir kişiye sürekli bakmak, her hâlini takip etmek.

“... güzelliği yüzünden bütün kasaba delikanlıları göz hapsine almışlardı Perihan’ı.” (98)

göz önünde tutmak: İhtimal dahilinde bulundurmak.

“Kazanıp kaybetmeyi bir yana bırak sen. Şunu göz önünde tut.” (415)

göz ucu ile bakmak: Fark ettirmeden bakmaya çalışmak.

“Kenan’ın arada bir oturduğu yerden bakışlarını kaldırıp karşı pencereye baktığını görüyordu göz ucuyla.” (102)

gözden çıkarmak: Bir şeyin kaybedilmesine razı olmak.

“Gerçi köylü üç bini çıkarmıştı gözden ama nasıl? (353)

gözden geçirmek: Kabaca, bütünüyle incelemek

“Lambayı biraz yukarıdan tutarak oğlunu gözden geçiriyordu.” (382)

gözden kaybolmak: Görülmemeye başlamak.

“...bitişik komşularının saçağı altında gözden kaybolduktan sonra, kapılarının çalındığını, kardeşinin alt katta hemen kapıya koştuğunu...” (384)

göze almak: Yapılan iş sonucunda oluşacak her ihtimali kabullenip razı olmak.

“Ee, arkasında yetişmiş böyle güzel bekar bir genç kız bırakan anne, her gün geri gelmeyi **göze almış** demektir.” (282)

gözü dönmek: Aşırı öfke ile ne yaptığını bilmemek.

“Sus beni dinlersen! **Gözleri** nasıl **dönmüş** görmüyor musun?” (358)

gözü görmemek: Bir sebepten dolayı, olan biten hiçbir şeyi fark etmemek.

“Delilikti. **Gözleri görmezdi** hiçbir tehlikeyi!” (157)

gözü kalmak: İstenilen, arzulanan bir şeye ulaşamamak ve hep onu istemek.

“Yani başkasının malında, karısında kızında, içtiği rakıda **gözün kalmayacak!**” (434)

gözü kararmak: Sağlık sorunu sebebi ile gözünün görmemesi ya da ani öfkeden ne yaptığını bilmemek.

“Ben, eskiden sadece kadınsızlıktan **gözleri karardığı** için evlendiklerini sanırdım.” (143)

gözü takılmak: Bakmaktan kendini alamamak.

“Bu sabahki dersinde istemediği hâlde Muharrem’e **takılmıştı gözleri.**” (119)

gözü tutmak: Beğenmek, onaylamak.

“Birbirimizi **gözümüz tuttu mu** evleniriz.” (362)

gözü üstünde olmak: Davranışlarını takip etmek.

*“Fakat genç, güzel herkesin **gözü üstünde** bir kadın, söz gelişi sünepe bir memurun genç, güzel karısı kasaba ileri gelenleri birinin kızı ya da alımlı bir öğretmen...” (101)*

gözü yükseklerde olmak: Hayal ve amaçları çok fazla ve yüksek seviyelerde olmak.

*“Kızın **gözü yükseklerdeymiş** meğer.” (363)*

gözünde büyümek: Bir kişiyi ya da işi olduğundan daha zor gibi değerlendirmek.

*“Bana kalırsa işi **büyütüyorsun gözünde.**” (69)*

gözünün yaşına bakmamak: İnsaf göstermemek, acımamak.

*“Mal onda, dost onda, kim **bakar** benim gibi elinde bir kuru saplı çapasından başka bir şeyi olmayan fakirin **göz yaşına?**” (84)*

günah almak: Bir şey hakkında haksız yere kötü düşünmek.

*“Damı aktaran ustanın boşuna **günahını aldığı** düşünerek pişmanlık duydu.” (159)*

hatır sormak: Bir kimsenin hâlini ve nasıl olduğunu sormak.

*“Belliymiş candan yürekten **hatırını sorduğu**.” (87)*

hayra yormak: Rüya ya da bir durumu iyi bir olayın işareti olarak düşünmek.

*“**Hayra yormamıştı** bu selamı.” (41)*

hazıra konmak: Çabasızsahip olmak.

“Bizim babadan kalma, **hazıra konuğumuz** hemen hemen hiçbir şeyimiz yok.”

(58)

hor görmek: Bir kişiyi küçüksemek, aşağı görmek.

“Gün gelir, baban kimdi, anan kimdi dersin, **hor görürsen** bizi, bak şunu bil ki böyle şimdi konuğuğumuz gibi konuşmayız seninle.” (425)

hoş tutmak: Kırmamaya çalışmak, iyi davranmak.

“...yargıcın hatırını **hoş tutmak**, cebindeki birkaç yüz lirasına göz diktiklerini her fırsatta açığa vuran bu memurcuklara acımak niyetinde değildi.” (319)

iç çekmek: Bir olay ya da durum karşısında derin nefes almak.

“Veli Sayın başı dertte insanların üzgün görünüşüyle **iç çekti**.” (9)

içi içine sığmamak: Mutluluk ya da heyecan ile coşkunluk göstermek.

“Etiyle, kemiğıyle **içi içene sığmayarak** istediğı gelmesiydi Perihan’ın.” (128)

içi içini yemek: İstenilen bir şeyin olmaması durumunda sürekli üzüntü hâlinde olmak.

“Ah be bey, nasıl merak etmeyeyim? Nasıl **içim içimi yemesin**?” (84)

içi rahat olmak: Bir durumun iyi sonuçlanması ile rahat etmek, huzur bulmak.

“İlhan’dan yana **içi rahattı** kadının.” (252)

içinden gelmemek: Yapma isteğinin bulunmaması.

“Olsun, bazen hafta sonları bile buraya gelmek **gelmiyor içimden**.” (276)

içine sinmek: Yapılan şeyin sonucunu beğenmek.

*“Memnundu elbet. **İçine sinen** bir havası vardı bu evin.” (385)*

içine su serpmek: Endişe duyulan bir konu hakkında olumlu şeyler söyleyip rahatlatmak.

*“Affedersin, bak böyle konuşman bile **içime su serpti.**” (84)*

içini dökmek: Dert anlatmak.

*“Dalmışım, çayımı unutmuşum,” diyecek birini bulabilse **içini dökmesine yetecekti.** (31)*

içini kurt oymak: Sürekli kaygı ve endişe içinde olmak.

*“Kısık yankılı sesinden yerini tam kestiremediği bir **kurt oyar** gibiydi **içini.**” (108)*

ince eleyip sık dokumak: Bir durumun her ihtimalini değerlendirerek ilerlemek.

*“Önce **ince eleyip sık dokuduğundan** falan değil salt gizli kapalı işlerden hoşlanmadığı için.” (127)*

kafa dinlemek: Sıkıntılı bir ortamdan uzaklaşmak.

*“**Kafasını dinlemeye** gelenlerin keyfini kaçırmak yok bu lokantada.” (430)*

kafa tutmak: Söylenenleri kabul etmemek, karşı durmak.

*“Resneli Niyazi Bey dağa çıktı, koskoca padişaha **kafa tuttu.**” (149)*

kafayı çekmek: Fazla miktarda alkollü içecek tüketmek.

“Sonra çıkarız, kulübe gideriz, bu akşam karşılıklı bir güzel **kafaları çekeriz...**”

(218)

kafası kızmak: Sinirlenmek.

“Sonunda **kafası kızdı**. Onunki de candı ne de olsa.” (45)

kafasına vurmak: Saçmalamak.

“Sıcak **kafalara vurdu** anlaşılan.” (38)

kalp kırmak: Karşıdakini üzecek, incitecek hâl, hareket ve sözlerde bulunmak.

“Rahmetli baban bir gün olsun **kalbimi kırmamıştı**, nurlar içinde yatsın.” (49)

kanı çekilmek: Bir haber karşısında aşırı şaşırarak.

“Perihan **kanı çekilir** gibi dinledi bu konuşmayı.” (371)

kanı ısınmak: Birine karşı kendini yakın hissetmek.

“Annesinin hemen **kanı ısınmıştı** Nihat’a.” (235)

kanına girmek: Bir şeyi ya da kişiyi harcamak, ziyan etmek.

“Para onların da **kanına girdi**.” (217)

kaskatı kesilmek: Aşırı üzüntü ya da korku ile tepki veremez hâle gelmek.

“...toprağın altında **kaskatı kesilmiş**, yağmur bekleyen ot tohumlarının kokusunu alıyor...” (195)

kendi kendini yemek: Bir durum sebebi ile sürekli kendisini üzme, suçlamak.

“Niye için rahat değil? Niye **yer durursun kendi kendini**.” (151)

kendini aşmak: Yapabileceklerinin daha fazlasını yapmak, fazlasıyla gayret etmek.

“Çünkü İstanbullu için gereksizdir **kendini aşmak**.” (218)

kendini ateşe atmak: Tehlikeli bir işe girmek.

“Fakat o döneminde içi içine sığmıyor, **kendini ateşe atmak** için vesile arıyordu Muzaffer.” (249)

kendini kaptırmak: Etkisine girilen bir şeyden kendini alamamak.

“Sonra sonra gördüğü karşılık ölçüsünde, bu serüvene gerçekten **kaptırırdı kendini**.” (126)

kendini verememek: Bir işe adapte olamamak.

“Cengiz Girne kendini veremiyordu soruya.” (263)

keseyi doldurmak: Bir sebepten çok para kazanmak.

“Kim koşarsa **kesesini doldurmak** için koşar.” (149)

keyfini kaçırmak: Bir sebepten üzülmeye sebep olmak.

“Kafasını dinlemeye gelenlerin **keyfini kaçırmak** yok bu lokantada. (430)

kıt kanaat geçinmek: Zorunlu ihtiyaçları güç karşılayabilmek.

“Onun bilgisi, görgüsü ile onun gibi **kıt kanaat geçinen** küçük toprak...” (147)

koltukları kabarmak: Övgü sonucu büyüklenmek, kendini ya da övüleni üstün görmek.

“Sizin gibi olsun yeter ona. Benim de **koltuklarım kabarır.**” (95)

kulağı delik: Olaylardan hızlı haberdar olan.

“Anla artık sen benim ne kadar **kulağı delik** olduğumu.” (335)

kulağına gelmek: Haber gelmek.

“Ben sağdan soldan en son **kulağıma gelen** bazı şeylerden haberin olması için konuyu açtım.” (364)

kulağında bulunmak: Bir öğüt ya da söylemi aklında tutmak.

“Kara sinekler içeriye üşüştü mü, bundan böyle **kulağında bulunsun.**” (30)

kulağını bükmek: Önceden uyarmak.

“Sen benim dediğimi yap. Doktorun **kulağını büküver.**” (364)

kulak asmak: Önem vermemek.

“İyi ama uçarının, yarınına **kulak asmayan** düşüncesizin birine benziyordu o avukat.” (262)

kulak kesilmek: Dikkat ile dinlemek.

“Kaç gündür öğle, akşam haberlerinin okunması başlamadan az önce gelip radyoya **kulak kesilmesini** izliyorlardı onun. (32)

kulak vermek: Anlama gayesi ile dinlemek.

“Bak dinle, (sözüne ara verdi biraz, dışarıya **kulak verdi**) Allah’ım sen bize acı!” (306)

kulakları çınlamak: Anıldığını hissetmek.

“Bizim çardaktan çıkmazdınız, **kulakları çınlasın**, ablanla ikiniz.” (328)

kulp takmak/uydurmak: Bahane üretmek.

“Ne kadar kendi kendine açıklamaktan çekinse de **kulp takmaya** çalıştığını görüyordu kıza.” (141)

küçük düşmek: İtibarın zedelenmesi, kötü hissetmek.

“...Nihat o güne kadar gösterdiği cesaretsizlikle **küçük düşmüş** duydu kendini.” (111)

küçük görmek: Değersiz gözü ile bakmak.

“Usta sevinmedi: “Sonra gün gelir **küçük görürsün** kızımı.” (425)

kökünü kazımak: Bir şeyi tümden yok etmek.

“Kendisinden önce başlayan sıtma savaşını hızlandırmış, nerdeyse sıtmanın **kökünü kazımişti**, yörede.” (65)

meydanı boş bulmak: Engelleyici bir şey olmamasından dolayı istediğini yapabilmek.

“Ticaret bize yasak olacak, biz bu bilgimizle uğraşmayacağı, elin okuması yazması kıt hödikleri, **meydanı boş bulup** keselerini dolduracaklar!” (266)

mide bulandırmak: Kuşu uyandırmak, yapılan bir işte şüphe uyandırmak.

“Bunun sonu kötü, demişti karısına bakalım ne çıkacak? **Benim de midemi bulandırdın...**” (42)

naza çekmek: Yapacağı şeyi yapmayacak gibi davranmak.

“...aynı otelde kalamayız, gibilerden uzun bir süre **naza çekerti** kendini.” (163)

ne uzayıp ne kısalma: Aynı derecede kalmak.

“Baksanız ya bizim Urla’nın hâline. **Ne uzar ne kısalır.**” (446)

ödü kopmak: Aşırı korkmak.

“Oh yahu dedi, kötü bir haber çıkacak diye her gün benim de **ödüm kopuyor** onunla birlikte.” (32)

öfkesi kabarmak: Çok sinirlenmek.

“Az önce **kabaran öfkesi** gelip geçmişti.” (26)

önünü almak: Bir durum gerçekleşmeden önce engel olmak.

“Elbette bu sarkıntılığın **önünü almak** düşerdi ona.” (388)

öteye davul çalmak: Bir şeyi olur olmaz her yere duyurmak.

“Hepsi bu kadar... Ondan **öteye davul çalmak** yok.” (381)

para yemek: Yerli yersiz çok para harcamak ya da rüşvet almak.

“Gece kulüplerinde Avrupa’nın kaldırım yosmalarıyla **para yemesine.**” (58)

pay çıkarmak: Olaylardan kendisine ait bir şeyler bulmak.

“Senin dediğin gibi düşündüğüne inanmak ya da kendini öyle düşünüyor göstermek, kendine **pay çıkarması** içindir onun.” (276)

peşkeş çekmek: Ahlaken uygun olmayan bir şeyi çıkar karşılığında karşıdakine vermek.

*“Neden bu yabancı sermayeye petrol kaynaklarını, madenlerini **peşkeş çekmeye** hazır olduklarını bağır bağır bağırmaları?” (361)*

pot kırmak: Söylenmemesi gereken bir şeyi söylemek, ya da yapılmaması gereken bir şeyi yapmak.

*“Ben pot üstüne **pot kırıyorum**. Küçük düşürüyorum kendimi.” (170)*

rahatını bozmak: Bir sebepten huzuru kaçmak.

*“Bey, dedi, **rahatını bozdumsa** kusura bakma.” (44)*

renk vermemek: Belli etmemek.

*“Korktu, **renk vermemeye** çalıştı.” (388)*

sabrı tükenmek: Dayanamaz hâle gelmek.

*“Bazen **tükeniyor** sabrım.” (278)*

sapsarı kesilmek: Kötü bir haber karşısında fiziksel ve ruhsal olarak kötü duruma düşmek.

*“Beklediği gibi **sapsarı kesildiğini** gördü Nihat’ın. Bir şey diyememişti.” (368)*

satırı yemek: Büyük bir darbe almak.

*“Koyunlar kurtuldu ama tütünler ortada kaldı. Tütüncüler **satırı yedi**.” (292)*

sırtı yere gelmek: Gücü tükenmek, yenilmek.

“Sırtının yere gelmediği söylenirdi seyirciler arasında.” (33)

söze karışmak: Konuşulan bir konuya dahil olmak.

“Köylü söze karıştı: -Eh tamam!” (29)

sözü dolaştırmak: Söylenmek istenilen şeyi direkt söyleyememek, söylemeye çalışırken başka konulardan bahsetmek.

“Perihan dolaştırdı sözü. Ya ben de beni tanıyınca kadar senin neler yaptığını sorarsam?” (169)

sözünü kesmek: Konuşan kişinin söylediğini, söz ya da bir hareketle durdurmak.

“Nihat Bey’in kendisine hak vermesi, karşısına alıp kahve ısmarlaması, sözünü kesmeden dinlemesiydi.” (23)

surat asmak: Yüzüne hoşnut olmayan bir ifade yerleştirmek.

“Elimde değil. Surat asmalarına dayanamıyorum.”

şakaya vurmak: Gerçek bir konuyu şaka gibi kabul etmek.

“Şakaya vurarak güldü: Annene anlat istersen!” (168)

tadını çıkarmak: Zevk alarak istediği gibi kullanmak.

“Bırak şimdi canımı sıkmayı da bu güzel havanın, bu görüntünün tadını çıkaralım.” (73)

tası tarağı toplamak: Gitmek amacıyla tüm eşyayı toplamak.

“Siz artık kalamazsınız bu okulda. Şimdiden tasınızı tarağınızı...” (122)

taş atıp kolu yorulmamak: Emek harcamadan kazanç sağlamak.

“Taş atıp da kolu yorulmadı ya keratanın.” (249)

tepeden bakmak: Kendisini diğerlerinden yüksek görmek.

*“Başkası olsa gene aldırılmazdım ya, siz öyle ikiniz de insana **tepeden bakan** burnu büyüklerden değilsiniz.” (424)*

tepesi atmak: Çok sinirlenmek.

*“Yalçın’ın birden **tepesi attı**.” (39)*

toz kondurmamak: Hiçbir kötü sıfat yüklememek.

*“...üç dört kişi birden savunmasını üstüne alıyor, **toz kondurmuyorlardı**.” (64)*

üstüne düşmek: Çok ilgilenmek.

“Üstüne düşmesem iyi olacak gibi bir duyguya kapıldım.” (172)

vakit çalmak: Vakti değersiz uğraşlarla geçirmek ya da buna sebep olmak.

*“Hem uygarlığın bütün nimetlerini sağlar oturana hem de **vaktini çalmaz**, eritmez insanın.” (217)*

yan gözle bakmak: Göz ucu ile, fark ettirmeden bakmak.

*“Hala **yan gözle** denize **bakıyordu**.” (423)*

yerin dibine batmak: Çok utanılacak bir duruma düşmek.

*“...onurumu koruyamadığım için **yerin dibine batıyor**, tiksiniyor, iğreniyorum kendimden kahroluyorum.” (309)*

yoluna koymak: Bir işe istenilen düzen ve biçimi vermek.

“Öyleyse her şeyi **yoluna koyabilirsiniz** aranızda.” (273)

yolunu gözlemek: Bir kişiyi hasret ile beklemek.

“O kareyi tamamlamak için **yolunu gözleyen** yargıcın, Hayri Bey’in...” (109)

yolunu kesmek: Bir kimsenin hareketine, yürümesine engel olmak, karşısına çıkmak.

“Çağırın basının hayrına **yolunu kesmezdi** onun. (27)

yumuşak davranmak: Ilımlı davranmak, oluruna gitmek.

“O **yumuşak davrandıkça** Sezai sırtıyordu.” (39)

yüreği ağzına gelmek: Aniden korkmak.

“Gökte el kadar mendil kadar bir bulut görse milletin **yüreği ağzına gelir.**” (53)

yüreği ezilmek: Kaygı ve üzüntü hâlinde bulunmak.

“**Yüreği ezilerek** yazın bittiğini görüyordu ne yana baksa, hüznleniyordu.” (16)

yüreği parçalanmak: Kötü durumdaki bir kişiye çok üzülmek, acımak.

“Seni böyle karşımda yalnız gördükçe **yüreğim parçalıyor.**” (78)

yüreğini geniş tutmak: Korku ve kuşkuya kapılmamak.

“Sen **yüreğini geniş tut** dedi yaşlı köylüye.” (409)

yüreğini yerinden oynatmak: Aniden heyecan ya da korkuya kapılmak.

“...gri pardesülü kadınlar elinde olmadan **yüreğini yerinden oynatıyordu.**” (128)

yüz ağartmak: Yaptığı iş ile övünülecek dereceye gelmek.

“Reşat Ilgaz damat adaylarının kendilerinin **yüzünü ağartan** bu davranışının altını çizmeden edemedi.” (279)

yüz bulmak: İlgi, alaka görmek.

“Ağabey dedi, açık açık söyle sen **yüz buldun mu** karşılık gördün mü Perihan öğretmenden?” (389)

yüz buruşturmak: Bir şeyi beğenmemek.

“Yüzecekse soğuk ya da sıcak diye kirli ya da bulanık diye mırın kırın etmez, **yüz buruşturmaz.**” (144)

yüz göz olmak: Aradaki saygı ya da mesafeyi kaybetmek.

“Ölümler **yüz göz** olmuşlardı. Silahını kapamı dağa çıkıyordu.” (154)

yüz kızartmak: Utanılacak bir durum olduğunu bilerek yapmaya devam etmek.

“**Yüz kızartmanın** bütün güçlüğü adımlarına yüklenmiş gibi ağırlaşan yürüyüşleriyle dağıldılar mahalle aralarına.” (405)

yüzüne gözüne bulaştırmak: Yapılan işin kötü sonuçlanması ya da mevcut hâlimden daha da kötü olması.

“Ben tutulurum hakimim karşısında, ilk günden davamı **yüzüme gözüme bulaştırırım.**” (49)

yüzüne vurmak: Bir kimsenin hata ya da yanlışını direkt yüzüne söylemek.

“...otomobildeki çiftle karşılaşmak garipliklerinin **yüzlerine vurulmasıydı bir bakıma.**” (49)

yüzünün rengi uçmak: Korku ya da heyecan anında solgunlaşmak.

“Behzat, bu karşılaşmaları, aklından her ne türlü kuşkular geçiyorsa **yüzünün rengi uça uça izledi.**” (435)

2. 2. 5. Kalıp Sözler

2. 2. 5. 1. Dua ve İyi Dilek Kalıpları

Allah ayırmasın: “Nihat Bey bugün yine bir aradayız, **Allah** bizi birbirimizden **ayırmasın**” diye takıldı.” (349)

Allah gönlüne göre versin: “**Allah** senin de **gönlüne göre versin.**” (87)

Allah göstermesin: “**Allah göstermesin** ama bir kaza bela gelirse başına ...” (87)

Allah kavuştursun: “**Allah kavuştursun** Perihan Hanım dedi yanı başında.” (283)

Allah kolaylık versin: “Nihat söz bulamadığından: -**Allah kolaylık versin** dedi. (194)

Allah korusun: Yok be beyim **Allah korusun.** (84)

Allah razı olsun: “**Allah razı olsun** diye hayır duaları ediyor, ertesi sabah daha gün doğarken... (404)

Allah sonunu hayretsin: “Behzat durgundu: **Allah sonunu hayretsin.** (330)

Allah yardımcıları olsun: “...bir bulut görse milletin yüreği ağzına gelir. **Allah yardımcıları olsun.** (53)

bereket versin: “**Bereket versin**” derken dudakları arasında yanan cigarası kımıldadı. (138)

darısı başına: “**Darısı** senin **başına**. Hadi bu akşam Adalet’i sevinerek tebrik et.” (296)

geçmiş olsun: “Kolay gelsin, **geçmiş olsun**, diyerek Zeynel’in gönlünü almak istedi.” (83)

hayırlar göresin: “**Hayırlar göresin** inşallah.” (49)

hayırlısı neyse o olsun: “Ne diyelim? Senin için **hayırlısı neyse o olsun.** (428)

kolay gelsin: “**Kolay gelsin**” dedi iki kardeşe. Büyük sırtladığı çuvalın altında, pek başını kaldırmadan sağ ol diye karşılık verdi. (247), 83

nurlar içinde yatsın: “Her biri **nurlar içinde yatsın**, başka adamlardı onlar. (149)

sağlık olsun: Eh ne yapalım? **Sağlık olsun!** Bizim işler böyle.” (194), 402

2. 2. 5. 2. Beddua ve Kötü Dilek Kalıpları

Allah kahretsin: “**Allah kahretsin!** Gene öyle konuşmuştun! (189)

beter olsun: “Düşüncelerinin burasında “**Beter olsun**” diye mırıldandı. (395)

burunlarından gelsin: “Burunlarından **gelsin** inşallah. (147)

canı cehenneme: “Ama Cengiz Girne ile evlenecekse **canı cehenneme.**” (300)

yüzünü güldürme: “Bizim gibi fukaraları böyle mahkeme kapılarında süründürenlerin **yüzünü güldürme.**” (13)

2. 2. 5. 3. Karşılama, Selamlaşma ve Uğurlama Kalıpları

Allah rahatlık versin: “*Hadi Allah rahatlık versin.*” (82)

Allah selamet versin: “*Allah selamet versin diye mırıldandı yavaşça. İlk bu akşam tanımadım ki babanı.*” (152)

Allah’a emanet ol: “*Hayra yormamıştı bu selamı. Allah’a emanet ol bey.*” (41)

Allahaismarladık: “*Allahaismarladık, sonra da gene görüşeceğiz diyorlardı.*” (67)

görüşürüz: “*Akşama görüşürüz.*” (221)

güle güle: “*Soğuk soğuk mırıldandı: Güle güle.*” (15)

günaydın: “*Günaydın dedi, uyandırdık mı seni?*” (383)

hayırlı akşamlar: “*Hayırlı akşamlar Nihat Bey, hayırlı akşamlar doktor.*” (430)

hayırlı yolculuklar: “*Uğurlar olsun, hayırlı yolculuklar.*” (104)

hoş geldin: “*...onu görmeye değil de o kendisini görmeye gelmiş gibi: Hoş geldin bey dedi.*” (83)

hoşça kalın: “*Çıkarken durumunu kurtarmak için Hoşça kalın beyler diye bir daha selamladı.*” (431)

iyi yolculuklar: “*O zaman mutlaka beklerim, diye iyi yolculuklar diledi.*” (260)

merhaba: “...neredeyse burun buruna geldikleri sırada belli belirsiz bir **merhaba** diyerek yanından...” (27)

selametle: “Keyifsizce mırıldanmıştı: **Selametle.**” (42)

selamünaleyküm: “**Selamünaleyküm**” dedi. Nihat ayağa kalktı, selamını alarak...” (8)

uğurlar ola: “Yanına gelince atını yavaşlattı: **Uğur ola** Behzat Efendi”. (41)

2. 2. 5. 4. Teşekkür ve Rica Kalıpları

çok şükür: “**Çok şükür** dedi, bugün de kurtuldu. (31)

eyvallah: “İnerken karşılık verdi: Razi olursa... Hadi **eyvallah.**” (221)

sağ ol: “...pek başını kaldırmadan “**sağ ol**” diye karşılık verdi. (247)

teşekkür ederim: “**Teşekkür ederim.** İçmeyeyim.” (113)

rica ederim: “Rahatsız olmayın. **Rica ederim.**” (113)

2. 2. 5. 5. Özür Dileme Kalıpları

af edersin: “**Af edersin** be beyim, hakkımı korumayayım mı? (47)

kusura bakma: “Bunun **kusura bakacak** yanı mı kaldı gayrı.” (15)

özür dilemek: “Ama o ne açıklamalarda bulunmayı severdi ne de **özür dilemek** gereğini duyardı.” (35)

2. 2. 5. 6. Kutlama Kalıpları

aferin: “**Aferin.** Allahısmarladık.” (341)

gözün aydın: *Aralarından biri seslendi: **Gözün aydın** Şevket Bey. (161)*

hayırlı olsun: *“Haberı hiç de hoş karşılamamıştı ama kendini tuttu: **Hayırlı olsun.** (42)*

tebrikler: *“Hadi hayırlısı. **Tebrikler.** (295)*

2. 2. 5. 7. Tanışma Kalıpları

memnun oldum: *“**Memnun oldum** dedi sadece. (113)*

2. 2. 5. 8. Onaylama Kalıpları

hayırlısı: *“Eh **hayırlısı** neyse o olsun.” (143)*

hay hay: *“Hafifçe gülümseyerek: **Hay hay** dedi”. (26)*

pekala: *“**Pekala** dedi, başlayalım öyleyse.” (134)*

2. 2. 5. 9. Reddetme Kalıpları

Allah versin: *“Doktor, “**Allah versin**” diye fısıldadı yavaşça.” (111)*

o sağ ben selamet: *“Bittii! **O sağ ben selamet!**” (174)*

2. 2. 5. 10. Dini İnanç Bildiren Kalıplar

Allah büyük: *“Arabacı tekrarladı: **Allah büyük!** (31)*

Allah rızası için: *“Kapılarını açınca **Allah rızası için** demelerine sıra bırakmadan bir topan...” (405)*

Allah’ın emriyle: *“Kızını **Allah’ın emriyle** şimdi istiyorum senden.” (425)*

Allah’ın izniyle: *“Hepsinin altından kalktık **Allah’ın izniyle.**” (414)*

Allah'tan kork: “*Allahtan kork be Abdurrahman Efendi. Sen her yıl görmez miydin benim...*” (435)

maşallah: “*İyisin iyisin maşallah. Hiç ses etme iyisin.*” (8)

vallahi: “*Temiz adamsın vallahi.*” (87)

yukarıda Allah var: “*Yukarıda Allah var. Elbet bildiğimizi söyleyeceğiz...*” (435)

2. 2. 5. 11. Duygusal Tepki Bildiren Kalıplar

Allah aşkına: “*Beni bu kadar yabancı tutmayın Allah aşkına diye...*” (95)

Allah seni inandırısın: “*Ne bu? Allah seni inandırısın, ağlamaklı oldum.*” (306)

Allah'ını seversen: “*Çocuk olma baba, Allah'ını seversen.*” (152)

günahı boynuma: “*Nasıl kötüleyeyim? Nasıl alayım günahlarını boynuma?*” (294)

hayırdır inşallah: “*Ne o bey? Dedi. Hayırdır inşallah?*” (308)

la havle ve la kuvvete: “*La havle ve la kuvvete! Sen sabır ver ya Rabbim. Gel de karşına al konuş böyle karıyla.*” (152)

sabır ver ya Rabbim: “*Sen sabır ver ya Rabbim! Gel de konuş böyle karıyla.*” (152)

tövbe tövbe: “*Tövbe tövbe! Hani insan neye dağa çıkar bugün anladım.*” (48)

tüh tüh: “*Tüh tüh yazık oldu, senin de ikiye bölündü uykun.*” (81)

vah vah: “*Vah vah, ben de gece fırtına ile uyandım.*” (89)

2. 2. 6. Argo ve Kaba Sözcükler

abazan: Uzun süre cinsel ilişkide bulunmadığı için doyumsuz olan kimse.

*“Yalnızlık, **abazanlık** öldürüyor insanı.” (69)*

Allahsız: Acımasız, merhamet etmeyen.

*“Bütün moral değerlerden yoksun hatta **Allahsız** bir aracı sınıfı.” (59)*

anasını satmak: O anda bir şeyin önemsiz olduğunu belirtmek için kullanılan sözcük grubu.

*“Çekmesin **anasını sattığım**, dedi.” (242)*

anasının gözü: Fena olan, olayları her türlü kendi lehine çeviren.

*“Üstelik öyle fettan öyle hergele öyle **anasının gözü** ki.” (70)*

angarya: Boş iş.

*“Parasız kalmadıkça da para getirecek başka işlerle ilgilenmek bir yük bir **angaryaydı** onun için.” (245)*

ayartmak: Baştan çıkarmak.

*“Yasak aşkları yani başkalarının karılarını da **ayartmayı** sevmezdi.”*

azgın: Cinsel istekleri çok olan.

*“Hani **azgın** kadınlar vardır, kocaları doyuramadı mı eve adam alır...” (396)*

bacak kadar: Tip olarak birini aşağılamak.

“Bir otelin zavallı bir gece nöbetçisi ile **bacak kadar** kapı bekçisini kandırmak zorunda değilim.” (213)

bunak: Yaşlanmış, akli bazı şeylere ermeyen kişi.

“ **Bunak!** Dedi kızgınlıkla. Sonra ekledi: Aldırmayın siz onun dediklerine.” (16)

caka: Havalı ve gösterişli davranış biçimi.

“ ...İskele’de yazlık ev tutan bir DP milletvekilinin **cakasından** söz ettiler.”

çatmak: Birine sataşmak, kavga çıkarmak.

“İyi ama ne diye bana **çatıyorsunuz?**” (145)

dalgacı: Ciddiye almayan, alay eden.

“Sanki yaşlanmadan önce başka türlüydün; **dalgacı** oğlu **dalgacı**.” (422)

dalkavuk: Yalaka, çıkarıcı kimse.

“Neresine burnunu tutsan **dalkavukluk** tutar.” (146)

deyyus: Karısının ya da yakınından bir kadının namussuzluğunu görüp bir şey demeyen erkek.

“Sen aç davayı, burnu bir daha sürtülsün **deyyusun**.” (12)

dilli düdük: Çenesi düşük.

“Ah seni **dilli düdük**. Kızım sen ne zaman cin oldun da adam çarpmaya kalktın?”
(280)

düşüp kalkmak: Bir kadın ve erkek için ahlak değerlerine uygunsuz olarak birliktelik yaşamak.

*“Orospularla **düşüp kalkmaktan** hoşlanmazdı. (127)”*

efelik: Kabadayılık.

*“Bana **efelik mi** bu yani?” (389)*

enayi: Kolayca kandırılan, dolandırılan kimse.

*“Gel de böylesine acı! Sen kimsin a **enayi?**” (40)*

fettan: İşveli kadın.

*“**Fettan mı fettan** tatlı mı tatlı güzel mi güzel bir kız var diyeceğim.” (168)*

fino: Birinden bir köpek gibi ilgi bekleyen, dilenen; söz dinleyen.

*“Cengiz’in o anda görülecek şeydi bakışları. İki küçük **fino** oluyordu sanki.” (262)*

haydut: Kaba insan.

*“Hadi dedi, bu **haydutun** karşısında yalnız bırakmayayım seni.” (375)*

hayta: Serseri.

*“Savaşın yarattığı karaborsa babalarını zengin ettiği ölçüde **haytalaştırıyordu** çocukları.” (253)*

hergele: Terbiyesiz, görgüsüz.

*“Üstelik öyle fettan öyle **hergele** öyle anasının gözü ki.” (70)*

hödük: Görgüsüz ve anlayışsız kimse.

*“...elin okuması yazması kıt **hödükleri** meydanı boş bulup keselerini dolduracaklar.” (266)*

kafir: Vicdansız olan güzel kadın.

*“İtalyan sinema yıldızları gibi **kafir**.” (70)*

kapak atmak: Çok istenmemesine rağmen bir yere yerleşmek, kendini dahil etmek.

*“Ya da başka bir yere **atmalıyız kapağı**.” (366)*

kapışmak: Seviyesizce kavga etmek.

*“Ne olacak dedi **kapışmışlardır**.” (38)*

kaykılmak: Uygunsuz oturmak, yayılmak.

*“...arka ayakları üstünde ileri geri sallanarak **kaykılmış** oturan iri yarı bir arabacı...” (31)*

kelleşmek: Zamanla çirkinleşmek, kötü görünmek.

*“Yağmurlar üstten kaymağını alıp götürmüş yukarlardan getirdikleri taşları yaymışlardı **kelleşmiş** kepirleşmiş toprağın üstüne.” (244)*

kerata: Aldatılan kişi.

*“**Keratalar** nasıl da bilirler oturdukları yerden kırlarda bir dirhem ot kalmadığını!” (194)*

kıç: Kaba et.

*“Yemenisinin sağ tekini çıkarıp oturduğu koltukta bacağını **kıçının** altına aldı.”*

kırıştırmak: Karşı cinsten biriyle seviyesiz ilişki yaşamak.

*“Niyetleri apaçık **kırıştırmak**...” (69)*

kısrak: Güzel kadın.

*“Bir iki kadın var tay gibi **kısrak** gibi şeyler.” (69)*

kodaman: Parası çok olan görgüsüz.

*“Hele **kodamanlık** taslayanlardan neredeyse midesi bulanıyordu.” (26)*

köpek: Aşağılık olan.

*“Bak **köpeğe** demişti içinden. Kimin kapısında doyarsa onun için havlar.” (43)*

kütür kütür: Yeni gelişmiş, kadınsal özelliklerini yeni kazanmış genç kız.

*“O ne **kütür kütür** şey kardeş!” (70)*

lan, ulan: Nefretle seslenme.

*“Duydunsa duydun **lan**. Çevir başını, bak önüne hadi.” (39)*

numara: Dalavere, hile.

*“Bırak **numarayı**! Hadi uzatma.” (219)*

orospu: Ahlaksız kadın.

*“Ben gösteririm o **orospuya**.” (122)*

oynaşmak: Fingirdemek, cilveleşmek.

*“İncecik bir çift su sineği, tenekenin boşluğunda oradan oraya uçuşarak **oynaşıp** duruyorlardı.” (124)*

pezevenk: Ahlak kurallarına göre uygunsuz olan tek gecelik bir ilişkiye aracılık eden kimse.

*“Halası da yaman **pezevenk** çıktı.” (363)*

pısırik: Sünepe.

*“Bu sorulara karşılık veremeyecek kadar sıkıştırılmış suçlu **pısırik** buldu kendini.” (290)*

piliç: Çekici ve güzel kadın.

*“Bilsen neler var elimde! Ne **piliçler**.” (213)*

pirelenmek: Bir şeyden şüphelenmek.

*“Onlar Nuri Bey **pirelenmesin** diye Kenan’ın ortada görünmemesini uygun gördüler.” (388)*

sarkıntılık: Seviyesizce rahatsız etmek.

*“Elbette bu **sarkıntılığın** önünü almak düşerdi ona.” (388)*

tonga: Hile, tuzak.

*“Ya da burada şehir kulübünde kendisini **tongaya** bastıran açığözlere kaptırıyor.” (216)*

yosma: Oynak kadın.

“Üstelik öğrendiği dil ne işe yarıyor: Gece kulüplerinde Avrupa’nın kaldırım yosmalarıyla para yemesine.” (58)

züğürt: Beş parasız olan.

“Güldü: O kadar züğürt müyüm?” (231)

2. 2. 7. Tütün Zamanı 2 Tahlil Sonucu

Yağmurlarla Topraklar, “Tütün Zamanı” adlı üçlemenin ikinci kitabıdır. Eser, Urla kasabasında görev yapan avukat, doktor ve öğretmenin hayatları üzerinden anlatılır. Yazar kendi avukatlık yaptığı yılları, büyüdüğü toprakları ve halkın sıkıntılarını bir avukatın aldığı davalar ve ekiciler ile yaptığı konuşmalar üzerinden okuyucuya yansıtır.

Romanda toplam 83.059 adet sözcük kullanılmıştır. En sık kullanılan sözcük 2304 kez tekrarı ile “bir” sözcüğüdür. Daha sonra sırasıyla “ol-” sözcüğü 1540, “o” sözcüğü 1200 ve “de-” sözcüğü ise 1030 kez tekrar edilmiştir.

Eserde geçen alıntı sözcüklerin toplam sayısı 13.811’dir. Bu sözcüklerin 1163’ü tekrarsız kullanılmıştır. Bunlardan en sık kullanılanları Arapça, 440 adet tekrarıyla “kadar”, 249 adet tekrarıyla Farsça “her”, 169 adet tekrarıyla Fransızca “doktor” ve 80 adet tekrarıyla İtalyanca “lira” sözcüğü olmuştur. Diğer alıntı yapılan diller ise sırasıyla Rumca, İtalyanca, İngilizcedir. 4 adet Bulgarca, 3 adet Ermenice, 2 adet Venedikçe, 2 adet Almanca ve 1’er tane de Çince, Soğdca, Latince, İspanyolca, Macarca, Moğolca, sözcük tespit edilmiştir. Alıntı sözcüklerin tamamının tekrar sayıları çoktan aza doğru sıralanmış hâlde aşağıda verilmiştir.

Eserde tekrarsız 556 adet Arapça kökenli sözcük, 7344 kez tekrarlı kullanılmıştır. Bir diğer alıntı oranı yüksek olan dil ise Farsçadır; 227 tane Farsça sözcük 3590 kere tekrarlı kullanılmıştır. Fransızca 227 sözcük ise 1514 kez tekrar edilmiştir.

Romanda bir diğer kullanım oranı yüksek dil, Fransızcadır. Eserde “doktor” sözcüğü 169, “avukat” sözcüğü ise 69 kez tekrar edilen sözcükler olmuştur. Bu iki kelime romanın ana karakterlerinin meslekleri olması sebebiyle ilk sıradadır.

Romanda belirtili- belirtisiz isim tamlaması ve sıfat tamlamalarının toplam sayıları 6051’dir. Romanımızdaki kullanım sayısı bu kalıpların önemini ve cümle kurmadaki vasfını bir kez daha görme fırsatı sunmuştur. Birbirinden farklı 221 adet deyim, tekrarları ile birlikte 343 defa kullanılmıştır. Kalıplaşmış kelime gruplarında ise 70 farklı kullanım belirlenmiş, bunların tekrarlı kullanımları ise 258 olarak tespit edilmiştir. 50 adet argo ve kaba söz olarak nitelendirilebilecek tespit edilmiştir. Eserde toplam 565 adet ikileme belirlenmiştir. Bunlardan en sık kullanılanı 41 tane olan “bir iki” ikilemesidir. Devamında 22’şer tane “üç beş” ve “sık sık”, 21 tane “doğru dürüst”, 19 tane “uzun uzun”, 18 tane ise “iki üç” ikilemeleri kullanılmıştır. Eserde Türkçe kelimelerin genele oranı %83 civarındadır.

Liste 2	ders 42	acaba 26	keyif 19 ad
Arapça alıntı	elbet 42	belediye 26	ah 18
sözcükler	sahip 42	beygir 25	harcamak 18
kadar 440	tekrar 42	camî 25	sofa 18
ama 317	cadde 41	hesap 25	aksi 17
şey 263	kadeh 41	kusur 24	aşık 17
kasaba 173	keşif 40	sınıf 24	devir 17
zaman 161	aşk 39	taraf 24	işaret 17
adam 150	hayır 37	temiz 24	kabul 17
saat 147	mektup 37	dükân 23	kaymakam 17
hava 140	sandalye 37	isim 23	merhaba 17
kahve 138	merak 35	rakı 23	mutlaka 17
dava 125	hatır 34	şükür 23	resim 17
akıl 118	adliye 33	acele 22	tatil 17
sokak 117	bazen 33	falân 22	vallahi 17
rahat 105	an 32	hatta 22	fen 16
insan 104	mal 32	hayat 22	defa 15
zeytin 90	mal 32	hayırlı 22	elbette 15
sabah 87	sabır 32	kayıt 22	hak 15
hafif 79	dünya 31	teşekkür 22	hayvan 15
karar 73	inşallah 31	umursamak 22	memleket 15
haber 68	razı 31	zarar 22	memnun 15
fakat 66	dakika 30	adalet 21	sınır 15
mahkeme 63	kalabalık 30	hikâye 21	ceza 14
kitap 61	hakim 29	kira 21	devam 14
hazır 55	müdür 29	cesaret 20	lazım 14
hâlâ 54	niyet 29	eylül 20	mübaşir 14
memur 52	cuma 28	fakir 20	şubat 14
selam 52	halk 28	hükümet 20	bakkal 13
bazı 47	hukuk 28	kafa 20	ciddi 13
hal 47	tabii 28	muhtar 20	daima 13
fazla 46	kalem 27	asker 19	galiba 13
cep 43	vakit 27	hala 19	kasım 13

kısmet 13	ücret 9	hapis 7	vücut 6
pay 13	bereket 8	hata 7	yahu 6
şiiir 13	cins 8	ihtiyar 7	davet 5
arsa 12	dua 8	kabahat 7	emanet 5
devlet 12	eşya 8	lokma 7	entari 5
haziran 12	fal 8	misafir 7	fırsat 5
kalp 12	ilaç 8	namus 7	gayri 5
mavi 12	illa 8	sefer 7	hakaret 5
mevlid 12	kanun 8	sel 7	hamal 5
mutfak 12	kelime 8	set 7	harçlık 5
ömür12	kırmızı 8	tedbir 7	helal 5
sayfa 12	müsaade 8	tespih 7	herif 5
tabak 12	mermer 8	tıpkı 7	ihtisas 5
vekil 12	mezar 8	ticaret 7	inat 5
daire 11	nöbet 8	akraba 6	iskân 5
kuvvet 11	sahi 8	defter 6	katip 5
mendil 11	şeytan 8	eczacı 6	kısım 5
nisan 11	tüccar 8	emir 6	kule 5
dikkat 10	zahmet 8	eyvallah 6	mide 5
elbise 10	zaten 8	hasır 6	muharebe 5
fiyat 10	zeki 8	hüzün 6	sanat 5
kale 10	aile 7	imza 6	satır 5
vatan 10	aman 7	mülkiyet 6	şehit 5
zavallı 10	asıl 7	meslek 6	şemsiye 5
zayıf 10	ayar 7	miras 6	tabaka 5
fena 9	ayıp 7	neşe 6	tövbe 5
heves 9	bayır 7	özür 6	zafer 5
heyecan 9	bela 7	rica 6	abartmak 4
iktidar 9	cahil 7	ruh 6	bakır 4
maliye 9	derece 7	sebep 6	buhar 4
nikâh 9	enayi 7	şart 6	cilt 4
sofra 9	fark 7	temmuz 6	dolap 4
şarap 9	garip 7	tuhaf 6	edebiyat 4

etraf 4	hediye 3	basit 2	makas 2
findık 4	heykel 3	budala 2	mangal
fincan 4	ibadet 3	buhran 2	masal 2
haram 4	icra 3	cephe 2	masraf 2
hareket 4	ilam 3	cümle 2	masraf 2
haydut 4	işkence 3	davul 2	mimar 2
hırs 4	izin 3	din 2	muhakkak 2
idare 4	keder	divan 2	musalla 2
kalfa 4	kıymet 3	esnaf 2	Mülk 2
Küfür 4	kibrit 3	faiz 2	Nur 2
millet 4	mesele 3	felaket 2	levha 2
mühendis 4	mevsim 3	fikir 2	lütfe 2
münasebet 4	mübarek 3	gayret 2	meclis 2
nasır 4	nalın 3	gurur 2	meydan 2
nefis 4	nüfus 3	had 2	nafile 2
okka 4	adet 3	hamam 2	nakış 2
rahmet 4	arazi 3	harbiye 2	nal 2
ramazan 4	cehennem 3	harp 2	raf 2
rezalet 4	cüppe 3	havuz 2	ressam 2
rutubet 4	çeyiz 3	hazine 2	rezil 2
sahan 4	ezan 3	heybe 2	rıza 2
seyir 4	fettan 3	hıyanet 2	rüya 2
silah 4	mahalle 3	hiza 2	semt 2
surat 4	macun 3	ihtiyaç 2	simit 2
şeref 4	mandal 3	iman 2	sohbet 2
taksit 4	Müslüman 3	imkân 2	şerit 2
telaş 4	müşteri 3	insaf 2	şerit 2
yemeni 4	müvekkil 3	iştah 2	şüphe 2
zar 4	kumaş 3	kafir 2	tahıl 2
fukara 3	kurabiye 3	kahr 2	tahmin 2
gazi 3	lüzum 3	kahpe 2	tebrik 2
harf 3	ameliyat 2	kanaat 2	tembih 2
hayran 3	badana 2	kasap 2	tuhafiye 2

ahiret 1	hurç 1	nabız 1	sakin 1
ahşap 1	huzur 1	kimya 1	sebat 1
ait 1	hüküm 1	kispet 1	seda 1
alem 1	ısrar 1	kürsü 1	senet 1
asil 1	idadi 1	leylak 1	sevda 1
bez 1	ifade 1	maaş 1	sırf 1
bina 1	iftar 1	melek 1	siyaset 1
cemre 1	ihracat 1	mercan 1	şahsiyet 1
cenaze 1	ikmal 1	merhamet 1	şair 1
cennet 1	ilan 1	merhem 1	şiddet 1
cevap 1	ilham 1	merkez 1	şifa 1
ceviz 1	imam 1	mesela 1	şube 1
cinayet 1	istiklal 1	milliyet 1	takvim 1
coğrafya 1	istimlak 1	minare 1	talih 1
deyyus 1	ithalat 1	minnet 1	talim 1
edep 1	kader 1	muhabir 1	tasavvur 1
ehliyet 1	kadir 1	musevi 1	teceddüt 1
enfes 1	kadife 1	mübadil 1	tehdit 1
esas 1	kafes 1	müdahale 1	teklif 1
esmer 1	kahkaha 1	müfettiş 1	temsil 1
evlat 1	kasıt 1	müftü 1	tencere 1
eziyet 1	katil 1	mükafat 1	teneffüs 1
fasıl 1	kına 1	nazır 1	terbiye 1
fesat 1	kibir 1	nehir 1	tesadüf 1
fıkra 1	mahkum 1	nemrut 1	vaaz 1
gurbet 1	mahzun 1	nimet 1	velet 1
hakikat 1	makam 1	resmi 1	verem 1
ham 1	maksat 1	rüşvet 1	vesile 1
hararet 1	malum 1	rütbe 1	veyl 1
hat 1	manevi 1	sabun 1	yallah 1
hece 1	marifet 1	sadık 1	zalim 1
hedef 1	maskara 1	saf 1	zaptiye 1
hile 1	mümkün 1	sakat 1	zarif 1

zelzele 1	göl 34	şeker 12	baca 5
zilyet 1	parça 33	çamaşır 12	çadır 5
ziyan 1	pazar 33	çare 12	çırak 5
ziyaret 1	çuval 31	günah 12	çitçi 5
Farsça	köşe 31	hoca 11	çiflik 5
alıntı sözcükler	merdiven 30	oruç 11	hor 5
her 249	usta 30	bahar 10	kahraman 5
hep 173	çünkü 29	bari 10	kilit 5
hiç 166	hasta 29	çardak 10	leke 5
para 158	dost 28	çirkin 10	meşe 5
köy 138	yaban 26	çoban 10	meyhane 5
pencere 115	sert 24	kese 10	naz 5
hafta 108	tane 24	nem 10	paça 5
can 103	zengin 23	tohum 10	sersem 5
kahya 102	şişe 21	zil 10	tahta 5
zor 87	şehir 20	peş 9	ayna 4
hem 85	badem 19	sarhoş 9	berbat 4
hemen 82	çanta 19	hastane 8	cambaz 4
hoş 82	laf 19	namaz 8	cömert 4
beraber 77	nişan 18	pahalı 8	Çarşamba 4
henüz 61	düşman 16	peynir 8	çember 4
çabuk 58	çift 15	serbest 8	hemşire 4
herkes 54	pişman 15	tasa 8	meyve 4
bahçe 48	çeşit 14	taze 8	rast 4
duvar 47	kavga 14	ısmarla- 7	rihtim 4
dürüst 46	ateş 13	perde 7	tava 4
sanki 43	çarşı 13	perşembe 7	bakla 3
renk 42	çene 13	sebze 7	berber 3
rüzgâr 40	çeşme 13	azar 6	beter 3
sade 39	siyah 13	çile 6	birader 3
bağ 38	terzi 13	çorap 6	çınar 3
cam 37	ümit 13	hizmet 6	destek 3
dert 36	damat 12	keşke 6	erguvan 3

hergele 3	sermaye 2	leğen 1	garson 31
incir 3	sitem 2	marpuç 1	vapur 30
işkence 3	şadırvan 2	mert 1	otomobil 29
kenar 3	tav 2	mumya 1	salon 29
kilim 3	tembel 2	nankör 1	kolej 28
köşk 3	terazi 2	nar 1	şoför 27
mintan 3	tezgâh 2	nohut 1	lise 24
nacak 3	tıraş 2	padişah 1	roman 24
nam 3	tiryaki 2	perişan 1	balkon 18
nargile 3	zehir 2	peşin 1	demokrat 18
pembe 3	abdest 1	peşkeş ?	park 18
reçel 3	astar 1	piç 1	şose 18
sepet 3	bahçıvan 1	poşu 1	fakülte 17
serüven 3	bahşiş 1	rehber 1	kamyon 17
aferin 2	bedava 1	sahte 1	doktora 16
ciğer 2	beste 1	serseri 1	taksi 16
çengel 2	civanperçemi 1	sıpa 1	dosya 15
çevik 2	çapraz 1	sincap 1	dans 14
eyvan 2	çeyrek 1	siper 1	depo 14
geveze 2	çöp 1	şeftali 1	fayton 14
harman 2	demle- 1	tarçın 1	film 13
hurda 2	derman 1	yahut 1	paket 13
karpuz 2	divane 1	yasemin 1	ceket 12
kayısı2	dürbün 1	zemberek 1	hoparlör 12
kemer 2	eyvah 1	zurna 1	kilo 12
kükürt 2	ferda 1	Fransızca	seans 12
leylek 2	gavur 1	alıntı sözcükler	palto 11
orospu 2	havan 1	doktor 169	pantolon 11
pençe 2	hovarda 1	avukat 96	elektrik 10
pirinç 2	kepaze 1	otobüs 71	müzik 10
pul 2	kereste 1	sinema 46	onur 10
saray 2	keşiş 1	kulüp 40	sosyalist 10
saz 2	lacivert 1	otel 38	atak 9

bulvar 9	konyak 4	alkol 2	gübre 2
koridor 9	parti 4	apartman 2	adres 1
matematik 9	plan 4	aspirin 2	akademi 1
pardösü 9	rapor 4	atlet 2	albüm 1
bilet 8	sosyalizm 4	barbar 2	antrepo 1
fuar 8	tenis 4	baro 2	asit 1
kumandan 8	ton 4	bej 2	avans 1
panjur 8	as 3	bezik 2	barmen 1
şans 8	atölye 3	blöf 2	benzin 1
dam 7	döper 3	burjuva 2	beton 1
fotoğraf 7	enflasyon 3	büro 2	bisküvi 1
gri 7	eşarp 3	çiklet 2	bohem 1
kare 7	fondan 3	encümen 2	broşür 1
kordon 7	gazoz 3	enerji 2	burs 1
panter 7	grup 3	jartiyer 2	büfe 1
poker 7	kadastro 3	kazak 2	bülten 1
staj 7	kanepe 3	kravat 2	bürokrat 1
gaz 6	kapitalist 3	külot 2	centilmen 1
spor 6	kapitalizm 3	maske 2	dekor 1
telefon	kart 3	milyon 2	dekoratör 1
akasya 5	kolye 3	not 2	desinatör 1
kasket 5	konsol 3	palmiye 2	disiplin 1
kilometre 5	kroki 3	panik 2	dispanser 1
lastik 5	kurs 3	patron 2	eksper 1
pist 5	maki 3	problem 2	enstitü 1
servis 5	organ 3	ray 2	espri 1
şezlong 5	plak 3	reform 2	etiket 1
telgraf 5	program 3	test 2	file 1
uvertür 5	sömestr 3	romatizma 2	garaj 1
üniversite 5	tayyör 3	santral 2	garanti 1
empermeablin 4	turist 3	smokin 2	garsoniyer 1
fizik 4	turizm 3	tip 2	granit 1
kombinezon 4	vale 3	vestiyer 2	grip 1

idealist 1	pelerin 1	kaldırım 13	fiçı 2
iskambil 1	petrol 1	palamut 12	kerata 2
istasyon 1	play 1	efendim 10	kilise 2
kauçuk 1	polis 1	fırın 10	kümes 2
klasik 1	porcelain 1	kutu 10	liman 2
kolon 1	portakal 1	mayıs 10	mendirek 2
kompozisyon 1	portföy 1	lodos 9	pırnal 2
kontrol 1	postal 1	anahtar 8	yalı 2
konsomatris 1	potasyum 1	iskemle 8	anafor 2
kontak 1	pratik 1	kiremit 8	angarya 2
kooperatif 1	romantik 1	poyraz 8	dogma 1
kredi 1	sek 1	temel 8	egemen 1
krem 1	sinyal 1	körfez 5	ızgara 1
liberal 1	somya 1	küpeşte 5	kenevir 1
likör 1	şat 1	çipura 4	kupa 1
lüks 1	teknik 1	demet 4	limon 1
mağaza 1	tekstil 1	fasulye 4	marul 1
makyaj 1	telepati 1	filiz 4	mil 1
manto 1	teori 1	halat 4	moloz 1
marş 1	totem 1	kerevet 4	paçavra 1
mayo 1	traktör 1	manav 4	papaz 1
metelik 1	vals 1	ahlat 3	paydos 1
metres 1	vestibül 1	domates 3	pirinç 1
mikrop 1	vizon 1	fırça 3	roka 1
modern 1	Rumca	ırgat 3	sinarit 1
moral 1	alıntı sözcükler	karides 3	yulaf 1
motor 1	masa 94	konken 3	İtalyanca
möble 1	fidan 27	kulp 3	alıntı sözcükler
mürebbiye 1	avlu 24	mersin 3	lira 80
müze 1	alay 20	nadas 3	gazete 34
Ortodoks 1	lamba 20	semer 3	fırtına 16
papyon 1	efendi 18	biber 2	iskele 14
pardon 1	küfe 18	fener 2	lokanta 12

makine 12	posta 1	slogan 1	vazgeç 13
politika 12	propaganda 1	slov 1	başkatip 11
balya 8	salça 1	Soğdca alıntı sözcükler	kaybolmak 11
bavul 7	Ermenice alıntı sözcükler	kent 13	kahvaltı 8
bira 7	prafa 4	Almanca alıntı sözcükler	seyretmek 8
kundura 7	cacık 1	kuruş 10	postane 6
kalça 6	pezevenk 1	vermut 2	zeytinyağı 6
liste 5	Çince alıntı sözcükler	Latince alıntı sözcükler	pazartesi 5
piyasa 4	Çay 35	Mart 9	affet 3
tiyatro 4	Bulgarca alıntı sözcükler	İspanyolca alıntı sözcükler	devretmek 3
kadro 3	kuluçka 2	palavra 1	kahverengi 3
karyola 3	pulluk 2	Venedikçe alıntı sözcükler	mahvetmek 3
bano 2	şapka 2	sigara 36	pastane 3
çimento 2	gocuk 1	salata 7	hayrola 3
fino 2	İngilizce alıntı kelimeler	Macarca alıntı sözcükler	Müslüman 3
kamara 2	tramvay 17	soba 18	eczane 2
marka 2	futbol 9	Moğolca alıntı sözcükler	herhangi 2
piyango 2	gol 5	ulus 6	kahrolmak 2
reçete 2	pas 5	Rusça alıntı sözcükler	nalbant 2
tavla 2	cips 3	votka 1	tereyağı 2
tempo 2	hol 3	Karışık kökenli sözcükler	çöpçatan 2
banka 1	remi 3	belki 96	halkevi 2
banyo 1	spiker 3	yazıhane 95	ademelması 1
baza 1	briç 2	hiçbir 55	ahdetmek 1
caka 1	tank 2	kaybetmek 29	buzdolabı 1
çikolata 1	egzoz 1	cumartesi 24	emretmek 1
güverte 1	flört 1	herhalde 22	fedakar 1
ıskarta 1	ful 1		heykeltıraş 1
kola 1	kek 1		hükmetmek 1
korna 1	pikap 1		kahretmek 1
limonata 1	raunt 1		kumarbaz 1
martı 1			küfretmek 1
pırlanta 1			methetmek

milletlerarası 1	sonra 426	baş-224	çalış- 150
pekala 1	ile 405	önce 224	iç- 148
rastgele 1	ver- 399	sıra 224	ses 146
sabret 1	çok 398	bırak- 221	anne 144
seferber 1	karşı 380	kız 219	güzel 144
sonbahar 1	için 371	yap- 218	oda 144
tahsildar 1	aç 371	yıl 217	göz 143
vatansever 1	el 369	üç 216	in- 142
halletmek 1	bil- 365	baş 211	kalk 142
havadar 1	dur- 349	yaş- 208	ara- 139
En sık tekrar edilen Türkçe sözcükler	et- 335	düşün- 207	kadın 139
bir 2304	doğru 334	çek- 206	sor- 139
ol- 1540	konuş- 332	otur- 203	son 135
o 1200	nasıl 332	öyle 198	yaz- 133
de- 1030	üst 332	kapı 197	iste- 129
bu 1012	ara 326	sık- 196	beş 128
ne 886	duy- 320	bekle- 195	getir- 128
gör- 691	ev 315	gir- 190	geri 127
sen 660	bul- 312	gün 188	küçük 127
ben 639	değil 306	bütün 184	san- 126
gel- 626	sev- 290	biri 181	sız- 126
gibi 556	iş 289	biz 181	nere 125
kendi 550	yüz 276	tanı- 181	oku- 122
geç- 529	bey 267	kim 173	yargı 123
yer 527	kes- 254	yeni 171	neden 117
bak- 507	gül- 251	yet- 170	uza- 117
git- 481	iyi 250	başka 169	bit- 116
al- 480	yok 246	yol 168	tarla 115
anla- 459	dön- 245	art- 166	sana 114
iki 440	ön 243	yağmur 164	az 111
çık- 434	tut- 243	çocuk 157	dinle- 111
var 434	iç 237	yan 157	hanım 111
	söz 230	at- 155	oğlan 111

2. 3. Tütün Zamanı 3 “Acı Tütün” Romanının Tahlili

2. 3. 1 Tamlamalar

2. 3. 1. 1. Belirtili İsim Tamlamaları

Asmalı Kahvenin kaldırımı (5), kaldırımın kıyısı (5), gözünün gördükleri (5), kaldırımın üstü (5), dükkânın alnacı (5), kapının bölümü (6), berberin aynası (6), birinin farları (6), farların ışıkları (6), dükkânının içi (6), kaldırımın önü (6), elinin parmakları (6), cıgarasının ateşi (6), Asmalı Kahvenin girişi (6), kapının üstü (6), spikerin söyledikleri (6), haberlerin konusu (6), kişilerin ağzı (6), spikerin dedikleri (6), dükkânın camlığı (7), köftelerin kokusu (7), köftelerin cızırtısı (7), ızgaranın olukları (7), tezgâhının üstü (7), dükkânın duvarı (7), köftecinin kaşları (7), yaşının çizgileri (7), köftecinin önü (8), caddenin ağzı (8), dinlediklerinin etkisi (8), kasabanın caddesi (8), köprünün üstü (9), kahvenin gerisi (9), kasabanın ustaları (9), esnafının dükkânları (9), kahvenin önü (9), derenin yakası (9), köprünün üstü (9), caminin izdüşümü (9), korkuluğun önü (9), derenin dibi (9), partinin adamları (9), adamın işi (9), başkanın hesabı (9), kahvenin müşterileri (9), kasabanın pazarı (10), kollarının gücü (10), kahvenin önü (10), köftecinin önü (10), onun kahyası (10), köftecinin önü (10), kahvenin dirseği (10), onun kararları (11), kendisinin ekmeği (11), alışkanlıklarının buyruğu (11), akrabalarının önü (11), Binnaz’ın annesi (11), annesinin evi (11), tanıdıklarının dükkânları (12), kasabanın kıyısı (12), evlerinin sırası (12), kasabanın parkı (12), sokağın ortaları (12), evin önü (12), evin kapısı (12), evin duvarı (12), çocuğun yüzü (12), sokağın ortası (12), evin duvarı (14), kapının önü (14), kulağının dibi (14), Binnazların kapısı (15), Binnaz’ın kucağı (15), Binnaz’ın yanı (15), Binnazların evi (15), avlunun taşları (15), kadının sesleri (15), Binnaz’ın annesi (15), kapının önü (15), Binnaz’ın babası (16), kahyanın dediği (16), anasının gözü (16), onun yüzü (16), dudaklarının hareketi

(16), arıkçının gündeliği (16), kasabanın çıkışı (16), ikisinin bakışları (17), dudaklarının kıyısı (17), diyaazonun titreşimleri (17), sabahın altısı (17), akşamın altısı (17), kollarının ağrısı (17), Binnaz'ın önü (17), fabrikanın önü (17), herkesin payı (17), tarlanın kıyısı (17), ağacının gölgesi (17), molanın sonu (18), tarlanın kıyısı (18), kısırağın sağrısı (18), Binnaz'ın annesi (18), gözünün önü (19), Binnaz'ın gözü (19), Binnaz'ın babası (19), karısının aksisi (19), oraların efendisi (19), yağının kokusu (19), elinin ucu (19), fabrikanın önü (19), bakışlarının gizi (19), kızın yolu (19), ikisinin tepkileri (19), Binnaz'ın anası (20), İzzetimin ağabeyi (20), Muhammed'in aşkı (20), ağzının ucu (21), Ferit'in yanı (21), Ferit'in elleri (20), Ferit'in ayakları (20), Ferit'in bakışları (20), Binnaz'ın yüzü (21), Binnaz'ın annesi (21), kadının yüzü (21), omzunun üstü (22), bağın içi (22), küfecinin biri (22), yabancıların arası (22), babasının adı (22), Murat'ın kızı (22), kadınların gözü (23), ırgatın kızı (23), geminin izi (23), niyetlerinin kokusu (23), kasabanın kıyısı (23), sahibinin karısı (23), onun güzelliği (23), Kavalalı'nın oğlu (24), kızının soluğu (24), ailenin baskısı (24), mektuplarının konusu (24), Ferit'in annesi (24), yüzbaşının anası (24), Allah'ın emri (24), peygamberin sözü (24), kasabanın taksisi (25), fenerinin ışığı (25), öküzün boyunduruğu (25), Ferit'in eniştesi (26), Ferit'in annesi (26), Hatice Hanım'ın eli (26), caddesinin başı (26), kahvelerin önü (26), erkeğin elleri (26), çavuşun kızı (26), Eda Algan'ın kahvesi (26), Binnazların evi (26), evin köşesi (26), kahvenin önü (26), annesinin eli (27), örtüsünün ucu (27), konuklarının arası (27), ellerinin sıtmasını (27), Ferit'in yaşayışı (27), Binnaz'ın adı (27), cenderenin altı (27), yağmurların kararı (28), evinin avlusu (28), caddenin yanı (28), köftecinin önü (28), kahvenin köşesi (28), onların önü (28), çukurun derini (29), sakallarının arası (29), Ferit'in yaşı (30), Binnaz'ın annesi (31), sigarasının izmariti (31), kaldırımın betonu (31), Ethem Keskin'in gölgesi (31), Ethem'in yüzü (31), gecenin ayazı (32), ırgatların bakışları (32), doğrunun üstü (32), insanın eksiği (32), demokratların kahveleri

(33), ikiliklerinin tarihi (33), derenin batısı (33), Rumların yeri (33), Balkanların bölgeleri (33), Cumhuriyet'in yılları (33), memurların tümü (33), kimsenin fırını (34), ampullerinin camları (34), Hasan Sakarya'nın masası (35), insanların devinimleri (35), müşterilerin istekleri (35), garsonun arkası (35), Ferit'in dizi (35), kahvenin havası (35), tüccarın eli (36), sigarasının dumanı (36), umutsuzluğunun nedeni (37), kendilerinin eli (37), tüccarın eli (37), onların akli (37), tütünün alıcısı (37), arkadaşlarının yüzü (38), arkadaşlarının sesi (38), yılın yarısı (37), ekicinin ürünü (39), DP'nin ağzı (39), eksperin notu (40), partinin harfleri (40), sobanın yanı (40), nargilesinin marpucu (41), kahvenin uğultusu (42), halkçıların kahvesi (42), Enver Bezci'nin başı (42), kahvenin önü (43), pencerenin pancurları (44), gecenin karanlığı (44), bulutların arası (44), gecenin karanlığı (44), yatağının soğukluğun (44), ağacının dalları (44), yorganının soğukluğu (44), yorganın dışı (44), saçlarının dibini (44), odanın soğuğu (45), adımlarının sesi (45), kapılarının arkası (45), evlerinin avlusu (45), avlunun ucu (45), babasının horultuları (45), ayaklarının ucu (46), Ferit'in adımlarının sesi (46), adamın kolu (46), taşığın solu (46), odanın bitişiği (47), Ferit'in karısı (47), sofanın ucu (47), pencerenin pancurları (47), avlunun taşları (48), Ferit'in kolları (48), kuşklarının doğrusu (49), Eda Algan'ın yumruğu (49), Eda Algan'ın kızı (49), Ferit'in adımlarının sesi (50), adımlarının sesi (50), sofanın penceresi (50), erkeğin kolları (50), aldıklarının karşılığı (50), kapısının önü (50)...

2. 3. 1. 2. Belirtisiz İsim Tamlamaları

Cumartesi gecesi (5), akşam haberleri (5), berber dükkânı (5), tarım ürünleri (5), yaz ayları (5), üst bölümü (6), deniz kıyısı (6), kasaba taksileri (6), odun sobası (6), açılış hazırlıkları (6), tepe noktası (6), tütün piyasası (6), pazartesi sabahı (6), akşam yemeği (6), dere boyu (8), pazartesi sabahı (8), Cumhuriyet Alanı (8), araba ustaları (9), demirci esnafı (9), Yunan yapıları (9), batı yakası (9), rıhtım caddesi (9), güney kıyısı (9), kavak ağacı (9),

rıhtım boyu (9), kavak ağaçları (9), belediye başkanı (9), yaz ayları (10), ırgat pazarı (10),
 akşam yemeği (10), yatsı namazı (10), tarım işçileri (10), akşam yemeği (10), toprak
 sahipleri (10), işçi grupları (10), toprak sahipleri (10), ırgat pazarı (10), yatsı ezanı (10), ırgat
 pazarı (10), pazartesi sabahı (10), tütün piyasası (10), baş devinimi (10), toprak sahipleri
 (10), nikâh memuru (11), nikâh şekerleri (11), düğün giderleri (11), tütün satımı (11), sıla
 hastalığı (11), özlem acısı (11), binek taşı (12), baş devinimi (12), ev kılığı (13), su kıyısı
 (13), avlu duvarı (14), kadın sesi (14), iç sıkıntısı (14), takunya sesleri (14), ırgat pazarı (15),
 iç sıkıntısı (15), takunya sesleri (15), tütün ekicileri (16), baş devinimleri (16), batı çıkışı
 (16), yağ fabrikası (16), iş sahibi (17), öğle yemeği (17), tarhana çorbası (17), öğle yemeği
 (17), incir ağacı (17), su testisi (17), göz hapsi (18), karpuz büyüklüğü (18), pazar günleri
 (18), Topkapı Sarayı (18), kavak ağacı (19), kuyruk yağı (19), can sıkıntısı (19), gençlik
 anıları (20), erkek kısmı (20), el şakası (20), beyin sarsıntısı (20), yük hayvanı (20), yük
 hayvanı (21), sergi yeri (22), yüz çizgileri (23), kır tanrısı (23), erkek bakışları (23), çürük
 kokusu (23), bağ sahibi (23), yaz günleri (23), avlu duvarı (24), yaşama koşulları (24),
 mahkeme kararı (25), tuvalet kutusu (25), oğlan evi (25), otomobil paraları (25), oğlan evi
 (25), el tarlaları (25), gemici feneri (25), kasım ayı (25), kendi tarlası (25), nişan hediyeleri
 (25), tütün satışı (25), şubat başları (25), el tarlaları (25), ikindi üstü (25), gaz bezleri (26),
 mahalle araları (26), Şehit Kemal Caddesi (26), Mısır kabartmaları (26), tören yürüyüşü (26),
 oğlan evi (26), nişan hediyeleri (27), nişan yüzüğü (26), baş örtüsü (27), yürek çırpıntıları
 (27), nişan yüzüğü (27), yaz sonu (27), gemici feneri (27), nikâh parası (27), nikâh memuru
 (27), şarap fabrikası (27), kasım başları (27), ekim sonu (27), asit kokusu (27), yağ fabrikası
 (28), ırgat pazarları (28), tütün piyasası (28), yük odunu (28), yatsı namazı (28), acıma
 duyguları (28), yaşama umutları (29), kına gecesi (31), cigara paketleri (31), rıhtım caddesi
 (31), Etem Keskin'in gölgesi (31), Cumhuriyet Alanı (32), din bezirganları (32), geçim yolu

(32), Cumhuriyet Alanı (33), düşman kampları (33), kasaba halkı (33), Hristiyan ayrılığı (33), Kurtuluş Savaşı (33), Rumeli Türkleri (33), piyade taburu (33), hayvan bölüğü (33), göçmen ikiliği (34), Kurtuluş Savaşı (34), askerlik çağı (34), İskan davaları (34), toprak anlaşmazlıkları (34), hükümet kapıları (34), savaş yılları (34), elektrik ampulleri (34), cigara dumanı (34), tütün paraları (35), dikiş makinesi (36), din kuralları (38), tütün piyasası (38), tekeli bakanı (38), tütün piyasası (39), yürek rahatlığı (39), tütün piyasası (39), Tekel İdaresi (39), değer fiyatı (39), futbol takımları (40), baş harfleri (40), din kardeşi (40), pazartesi sabahı (41), yönetim kurulu (42), baş devinimleri (42), Halk Partisi (42), pazartesi sabahı (42), yüz çizgileri (42), erik ağacı (44), kış gecesi (44), minder örtüsü (44), kapı tokmağı (44), tavan arası (45), ayak sürüyüşleri (45), ocak çekirgesi (45), sokak kapısı (46), malta taşları (46), oturma odası (46), saman yastıkları (46), aile fotoğrafları (46), sirke küpleri (46), merdiven boşluğu (46), arpa çuvalları (46), asit kokuları (46), tahıl küfü (46), merdiven boşluğu (46), erik ağacı (47), küpe çiçekleri (47), merdiven sahanlığı (47), oturma odası (47), çiçek tenekeleri (48), oturma odaları (49), kadınlık onuru (50)...

2. 3. 1. 3. Sıfat Tamlamaları

Bir anlam (5), rahat bir görünüş (5), belli bir düşünce (5), beton kaldırım (5,) üç beş çubuk (5), üç pencere (6), bir gece (6), bir çubuk (6), üçgen kaldırım (6), iki adım (6), birkaç gün (6), yetkili kişi (6), iyi koşul (6), bu haber (6), bu güvensizlik (6), bir ses (6), üçgen kaldırım (7), iriyarı şişman köfteci (7), sac ızgara (7), bir sofrası (7), yarım somun (7), bol biber (7), bir düzine köfte (7), dip duvar (7), yüksekçe bir raf (7), çatık kaş (7), bir çocuk (7), çatık kaş (7), gülen bir çocuk (7), korkulu bir rüya (7), ağlayacak, bir çocuk (8), sert bir tepki (8), sağ el (8), bu masal (8), beyaz mermer (8), çıplak masa (8), gurbetçi ırgat (8), evsiz barksız ekiciler (8), kısa bir an (8), bir tepki (8), küçük açıklık (8), üç ırgat (8), üç beş adım (8), yaşlı iki ırgat (8), bu palavralar (8), bir yokuş (8), derin bir dere (9), büyük bir kahve (9),

ana cadde (9), büyük kahve (9), beş on adım (9), sert bir dirsek (9), güney kıyı (9), demir parmaklık (9), yüksek kemerli taş köprü (9), demir pancur (9), iki sıra (9), ak sıvalı sağlam evler (9), on yedinci yüzyıl (9), güzel bir camii (9), ince çizgili izdüşüm (9), aylı gece (9), ak yeşil yaprak (9), güzel görüntü (9), güney yaka (9), tek katlı bir yapı (9), anlamsız yapı (9), yeni belediye başkanı (9), eski kahve (9), yeni kahve (9), yeni müşteriler (9), ertesi gün (10), eski kahve (10), yeni kahve (10), dört yol (10), bu küçük alan (10), erkek işçi (10), küçük işçi (10), ertesi sabah (10), o akşam (10), bir hafta (10), üç gün (10), eski kahve (10), alçak ses (10), iki üç kelime (10), çekingen bakış (10), çok hafif baş devinimi (10), nemli soğuk (10), bir süre (11), üç beş kuruş (11), her akşam (11), tuhaf bir durum (11), dört ay (11), telli duvaklı gelinlik (11), iki yıl (11), bir süre (11), yakıcı bir özlem (11), bir adres (11), hiçbir yer (11), sekiz dönümlük bir tarla (12), dört beş gün (12), bir iki gün (12), üçüncü gün (12), işsiz günler (12), her zaman (12), boş bir arsa (12), bir sokak (12), sıvasız ev (12), üç dört yaş (12), bir çocuk (12), bir kedi (12), bir pençe (12), bir baş (12), dört beş adım (12), tatlı sert bir ses (13), çevik bir hareket (13), bir canlılık (13), bir uğultu (13), bir şeyler (13), bu söz (13), yeşil göz (13), kalın dudak (13), bir kız (13), bir türlü (14), iki üç saniye (14), bir gecikme (14), içli bir duyarlık (14), az zaman (14), iki yıl (14), bu söz (14), sinirli bir kadın (14), bir görüntü (14), az zaman (14), o görüntü (14), dalga dalga ışıltılar (14), her zaman (15), açılan kapı (15), bir şeyler (15), her gün (15), ertesi gün (15), boyasız tahta pancur (15), kısa adım (15), bir kadın (15), bütün gün (15), bu sıkıntı (15), o akşam (15), birkaç gün (15), o günler (15), taban tarlalar (15), o kalabalık (16), büyük tütün ekicileri (16), bir süre (16), öte taraf (16), kısa baş devinimi (16), her zaman (16), ilk üstünlük (16), usta bir pokerci (16), o günler (16), on beş lira (16), usta bir arıkçı (16), bir neden (16), kaç gün (16), altı gün (16), her gün (16), başka bir tarla (16), ertesi sabah (16), on sekiz işçi (17), küçük çukur (17), ufak taşlar (17), her sarsıntı (17), düz yol (17), yeni bir sarsıntı (17), beş

gün (17), her sarsıntı (17), birer baş soğan (17), birer çeyrek ekmek (17), büyük bir incir ağacı (17), iki halka (17), büyük bir sahan (17), kocaman bir su testisi (17), iki sofra (17), on dakika (17), yarımşar saat (17), bir cigara (18), ilk gün (18), geniş bir halka (18), iki yıl (18), iki büyük sefer (18), geniş kalça (18), çoğu asker (18), büyük park (18), bir zümrüt (18), kaba çizgili anı (19), gezmiş görmüş biri (19), kurumuş kavak ağacı (19), incecik yapı (19), bu laf (19), boş hikâye (19), ilk sabah (19), yan göz (19), o yaş (20), beş gün (20), bitişik komşu (20), o yıl (20), beş yaş (20), büyük kız (20), aslan oğlum (20), talihsiz yavru (20), iri el (21), iri ayak (21), kocaman baş (21), hantal bir çocuk (21), bir süre (21), bu bakış (21), bu tatsızlık (22), biraz sevap (22), çok küçük yaş (22), tatlı söz (22), güzel kız (22), okşayan insanlar (22), iki küfe (22), üçüncü bir küfe (22), boylu poslu bir adam (22), güçlü kuvvetli bir adam (22), on yaş (22), güçlü delikanlı (23), kırışan yüz (23), garip bir topraksız ırgat (23), genç kız (23), bu bakış (23), başka kadınlar (23), boş umutlar (23), gerçek niyet (23), bir adam (23), küçük bir ev (23), on dönümlük bir bağ (23), üç kız (23), güneşi bol tarlalar (23), uzun yaz (23), ilk kız (23), on yaş (24), bu olay (24), bir menenjit (24), üç gün (24), bu acı (24), tek civciv (24), hırçın bir kuluçka (24), beş gün (24), bu yasak (24), ilk mektup (24), ilk soru (24), uygun bir kısmet (24), bir hafta (24), her şey (25), ağır bir mahkeme (25), bir çift altın (25), iki yazlık (25), iki kışlık (25), bir tuvalet kutusu (25), bir büyük kutu (25), yüz kişi (25), yeni taksi (25), bir gün (25), iki gün (25), bir çift öküz (25), dondurucu soğuk (25), yağmurlu hava (25), genç bir güneş (25), kırmızı kadife örtü (26), pembe gaz bezleri (26), kırmızı kurdele (26), yakın arkadaşlar (26), bayramlık giysi (26), oturan erkekler (26), beşer adım (26), altı erkek (26), altı tepsi (26), üç gün (26), ters yön (26), dik yürüyüş (26), güneşli bir gün (26), meraklı bakış (26), bir koşu (27), açık hava (27), ertesi gün (27), her iş (27), tek değişiklik (27), her gün (27), yama bir pantolon (27), yama bir gömlek (27), iki vardiya (27), iki keçe (27), her akşam (27), soğuk su (27), çürüyen prina (27), o keskin asit (27), yeni

ürün (27), geçici işçi (28), üç gün (28), iki üç gün (28), üç dört yük (28), her zaman (28), varlıklı kişiler (28), uykulu kuşlar (28), ertesi gün (28), beş kişi (28), salt sevap (28), bir tutum (28), ne zaman (28), yabancı işçi (28), iki yerli işçi (28), üç beş lira (28), her gün (28), topraksız işçiler (29), ertesi gün (29), hiçbir akşam (29), her akşam (29), tasalı yüz (29), bir çukur (29), bir bardak çay (29), her akşam (29), çok kolay (30), iki yakın duygu (30), bir hafta (30), on on beş gün (30), sekiz balya (30), beş yüz kilo (30), üç buçuk dört lira (30), bu şubat (30), bir hafta (30), üç lira (30), sekiz balya tütün (30), iki balya (30), her gün (30), dört beş lira (30), her zaman (30), tek taşlı bir yüzük (30), dört yüz beş yüz lira (30), susuz erkek (31), iki bin lira (31), bu giderler (31), iki yıl (31), beş yıl (31), geçen yıl (31), hafif kambur (31), bu akşam (31), kaç gün (31), her yıl (32), bu yıl (32), birer çay (32), aldatıcı bir umut (32), sessiz bakış (32), yetişkin insan (32), uyarıcı ses (32), ağzı kalabalık satıcılar (32), saçma sapan inanç (32), kötü romancılar (32), yetişkin insan (32), akıl almaz yalan (32), uyuşturucu madde (33), bu gereksinme (33), bir süre (33), değişik bölge (33), uzun yıllar (33), bu ayrılık (33), her zaman (33), yeni grup (33), ilk yıllar (33), sivil ayrılık (33), sivil memurlar (33), çok partili dönem (34), haklı haksız vergiler (34), her fırsat (34), bu ortam (34), bir gün (34), başka avuç (34), kalın bıyıklı yüzler (34), bir izin (34), bir şey (35), uğultulu gürültü (35), iyimser hava (35), iki garson (35), üç kez (35), bir dakika (35), taşkın yaradılışlı (36), üç ay (36), şu tütün (36), başka bir şey (36), üç beş gün (36), bu yıl (36), bir hafta (36), bir misli (36), bir gerçek (37), bu düşünce (37), bir bağlantı (37), bu ışık (37), o ışık (37), bu kazanç (37), bir mal (37), kışlık odun (38), hep beraber (38), her gün (38), bu yıl (39), bu sıkıntılı günler (39), bütün stoklar (39), yersiz kaygılar (39), bütün ürün (39), dört lira (39), bir buçuk dolar (39), bütün çarşı (39), o gün (39), bu gün (39), her şey (39), eski fiyatlar (39), bir misli pahalı (39), o hayırsız halkçılar (39), bu yıl (40), sarı altın (40), atın yüzük (40), bu kasaba (40), baş fiyat (41), o yüzük (41), bu yaş (41), kesilen konuşmalar

(42), eski sesler (42), hep beraber (42), bir kararsızlık (42), bu devinimler (42), bir süre (42), bir kez (42), çok çabuk (42), bir masa (42), tasalı sessizlik (43), bu akşam (43), gurbetçi ırgatlar (43), bütün suskun yüzler (43), bir pencere (44), çıplak dallar (44), kara bulutlar (44), üşüyen yıldızlar (44), donuk bir mavi (44), ağaran bulutlar (44), parçalanmış bulutlar (44), uzunca bir süre (44), hiç eksilmeyen soğuk (44), uzun bir süre (45), kabarık ayakkabı (45), ağır adım (45), bir keçi (45), bir eşek (45), ıslak aksırık (45), sert kısa kanat (45), öbür oda (45), kesik kesik öksürüş (45), bu akşam (46), bir süre (46), her gün (46), her zaman (46), en küçük bir söz (46), kıyasıya bir kavga (46), alt kat (46), iki küçük pencere (46), dantelli patiska örtü (46), yan duvar (46), bir sedir (46), kırmızı siyah yollu kilimler (46), bir konsol (46), bir ayna (46), bir mangal (46), üç sandalye (46), geniş bir merdiven (46), nemli toprak (46), küçük bir kapı (47), kocaman bir erik ağacı (47), boy boy tenekeler (47), çift kanatlı bir kapı (47), üst kat (47), dar bir sofa (47), iki oda (47), bir yüklük (47), ön oda (47), alt kat (47), boyasız tahta pancur (47), bütün gün (47), üst kat (47), dört beş kez (47), üst kat (47), dört duvar (47), iki üç ay (47), bu ev (48), yüreğini saran kuruntular (48), bir iki söz (48), iki laf (49), bir ara (49), bu baskı (49), bütün gürültüler (49), en küçük bir tıkırtı (49), iki kez (50), bu geçişler (50), bir önsezi (50), bir gül (50), bir karanfil (50), o gül (50), o karanfil (50), her gece (50), yeni bir gül (50), bir karanfil (50), bir şeyler (50), geniş anlam (50), bir cömertlik (50), bir dakika (50), çok küçük bir şey (50), bir yardım (50), çok iyi (50), bir gün (50), o an (50)...

2. 3. 2. İkilemeler

2. 3. 2. 1. Aynı Sözcüklerin Tekrarıyla Kurulan İkilemeler

açık açık: “*Açık açık söyleyeyim mi doktor?*” (85)

ağır ağır: “*Ağır ağır ekliyordu anıyarak: ...*” (202)

bile bile: “*Bile bile zehirli şarabı içiyordu sonunda.*” (265)

bir bir: “*Çevresindekilere baktı bir bir.*” (176)

bütün bütün: “*Belki de bundan öteye, kendini bütün bütün Ferit’e verebilmesi için...*” (51)

çok çok: “*Çok çok olmadı, tutar bileğinden çeker alırsın evine.*” (93)

doğrudan doğruya: “*...doğrudan doğruya yüzüne bakmasa da anlattıklarına kulak kesildiğini biliyordu.*” (18)

güle güle: “*Güle güle! Su gibi aksın gitsin işlerin.*” (133)

hemen hemen: “*Bölgede hemen hemen her ilçede depolar kiralaması, eksper görevlendirmesi...*” (144)

kendi kendini: “*Bakıyor, görüyor, uyarmaya çalışıyordu kendi kendini.*” (228)

kolay kolay: “*...bütün uyuşturucu maddeler bir daha kolay kolay vazgeçemeyeceği kadar bağlanarak yalana alıştır.*” (33)

koşa koşa: “*... sevince benzer, coşkuya benzer duygular, bir yerlerinden koşa koşa geliyordu işte.*” (288)

olsa olsa: “*Olsa olsa romantik saymak gerekirdi bu gibileri.*” (138)

sarsıla sarsıla: “*...sarsıla sarsıla gülerek takılır dururdu sağına soluna.*” (18)

sık sık: “*Öbür odada soluk alışlarının sık sık daralması ile tekleyen horultularından babasının uyuduğunu anlıyordu.*” (45)

sıkı sıkıya: “*...kendileri için sıkı sıkıya tuttukları anlaşılincaya kadar onlara bağlı kalacaktı umutlar.*” (34)

sonra sonra: “*Sonra sonra sırasız yağan yağmurların, taşkınların, doluların ya da uzayan kuraklığın verdiği zararlar konu alınırdı.*” (58)

topu topu: “*Topu topu üç saatten fazla.*” (159)

uzun uzun: “*Ava çıkmadan önce uzun uzun çarşığı, pazarı dolaşmış, av elbiselerini, yün kazağını...*” (136)

uzun uzun: “*Fotoğrafa baktı uzun uzun.*” (277)

yan yana: “*Yan yana oturdukları sandalyelerde, birlikte oturdukları masalarda...*” (200)

yarı yarıya: “*...ya da topraklarını kendilerinden daha fakirlere, topraksızlara yarı yarıya işletiyorlardı.*” (76)

yavaş yavaş: “*... yerli firmaların üstüne yıkmış yavaş yavaş gelişen sendikalarla ...*” (143)

yeni yeni: “*Yeni yeni sarhoş olmuş gibiydiler, birbirlerine tutunarak yalpalıyorlardı.*” (254)

yer yer: “...bulutlar **yer yer** ağararak alacalı bir görünüş aldılar.” (44)

2. 3. 2. 2. Eş veya Yakın Anlamli Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

beş on: “... rıhtım caddesi ile dikine olarak kesişir, **beş on** adım daha ilerledikten sonra sert bir dirsekle sağa dönerek ...” (9)

bir iki: “Ekicilerin direnişi üzerine söylediği **bir iki** cümleyi dinleyerek kısa bir bağlantı kurdu adamlar...” (190)

birer ikişer: “Böyle böyle **birer ikişer** düşünüyordu ekicilerin kaleleri.” (250)

doğru dürüst: “Fakat daha önce ne söylediğini **doğru dürüst** aklında tutmadığı için değişik aylarda, değişik köy...” (102)

dört beş: “Günde **dört beş** kez o kapıyor, kızı üst kata fırlayıp açıyor ardına dayayıp...” (47)

iki üç: “Yağmurların kararını bulduğu son **iki üç** gündür de yaklaşan tütün piyasası.” (28)

ikişer üçer: “...üç ayda biriktirdiğini, **ikişer üçer** günde aldı götürdü.” (73)

itip kalkmak: “Kafası kızdı mı yüzüne vurur. Horlar **iter kalkar.**” (48)

on on beş: “...görüşmelerini yürütürken ortaklığın öbür odalarında kendisinden **on on beş** yaş daha büyük ortaklığın...” (141)

ölçüp biçmek: “Yeni yeni **ölçüp biçebiliyordu** kendi durumunu.” (214)

sessiz sedasız: “...şenlenen benlikleri geri dönmüş gövdelerinin **sessiz sedasız** kalıplarına kapanmıştı.” (115)

söven sayan: “...bugün ardından **söven sayan** o öfkeli ekicileri, tütünleri satabilmek için...” (187)

üç beş: “...ayaküstü sabahtan beri olanları karılarına evdekilere **üç beş** dakika içinde anlatıyordu.” (215)

üç buçuk dört: “... birbiri üstüne kilosu **üç buçuk dört** lira eder elindeki tütünler.” (103)

üç dört: “Piyasa **üç dört** saat geç açılacak.” (192)

2. 3. 2. 3. Karşıt Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

alt üst: “Hani o uğursuz 7 Eylül kararları **alt üst** etmişti bütün çarşığı.” (39)

aşağı yukarı: “**Aşağı yukarı** üç liraya getirmişti sattığı tütünün kilosunu.” (103)

az çok: “...bağında bahçesinde her zaman gördürecek işi olan **az çok** varlıklı kişilerden biri...” (28)

büyük küçüklük: “Her sayfa **büyük küçüklük** dikdörtgenlere, dar kolonlara bölünmüş, eski harflerle...” (66)

düşüp kalkmak: “Geçen yaz tütün ektirdiğini yaydı **düşüp kalktıklarına**.” (102)

gece gündüz: “...Ferhat’a döndü Ferit. **Gece gündüz** demeden çalıştı.” (25)

giden gelen: “**Giden gelen** iktidarlardan yararlanmasını bilmeyen önce oydu.” (63)

ileri geri: “...meraklı bakışlarla izledikleri hediyelere değer biçtiler, **ileri geri** sözler ettiler.” (26)

inip kalkan: “...yukarı aşağı **inip kalkan** masa saatlerine baksa saat ikiydi.”
(124)

irili ufaklı: “Eyere, hamuta dizili **irili ufaklı** zilleriyle, yumuşak yankılar bırakarak geçer giderler boş kır yollarında.” (91)

iyi kötü: “**İyi kötü** bir merhabamız var.” (246)

karı koca: “Dört ay önce, belediyede nikâh memuru, Binnaz’la onun **karı koca** olduklarını...” (11)

öte beri: “... dökülen **öte beri**yi gagalayarak ayaklar arasında dolanıyorlardı.”
(107)

sağ sol: “... geçinebilmek için **sağa sola** avuç açması, yüz kızartması, borcu faizi dertti.” (201)

uzak yakın: “Öldürme olayı ile **uzak yakın** bir ilişkisi olmadığını saptayarak Ferit’i serbest bıraktı.” (295)

yanlış doğru: “**Yanlış doğru** yaşanmış yaşamları denkleştirecek, eşit kılacak olan ölüm.” (276)

yatıp kalkmak: “O da Tekel Memurluğunda kendisine ayrılan bir odada **yatıp kalkıyor** ...” (57)

2. 3. 2. 4. Biri Anlamalı Biri Anlamsız Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

boy pos: “...bağın içinden sergi yerine doğru ilerleyen **boylu poslu** bir adama bakarak...” (22)

çarpık çurpuk: “...toprak sokakları **çarpık çurpuk** bir kenar mahallede...” (131)

çoluk çocuk: “Bütün yaz tarlanızda ter döktüm, **çoluk çocuğumla** belim üstümde iki büklüm çalıştım.” (80)

çürük çarık: “...toz tutmuş bakkal dükkânları, **çürük çarık** tahtalardan kurulu sergilerinde...” (61)

eğri büğrü: “...teller üstüne serilmiş **eğri büğrü** üç beş çubuk gibi duruyordu.” (5)

evsiz barksız: “...gurbetçi ırgatların, **evsiz barksız** ekicilerin, ekmeklerini koparışlarını...” (8)

iri yarı: “**İri yarı** şişman köftecinin dükkânın camlığı önüne yerleştirdiği kararmış ızgarada...” (7)

konu komşu: “Seni kapıda, pencerede gören **konu komşu** ne der bir düşünsene.” (48)

saçma sapan: “...din bezirganlarına; köksüz **saçma sapan** inançlarıyla başkalarını buyruğuna almaya çalışan ülkücülere...” (32)

yarım yamalak: “**Yarım yamalak** alkışlar, bir iki yardakçının, söz veriyoruz bekleyeceğiz diye cılız çıkan ...” (183)

zar zor: “Öbür hindi de **zar zor** Faik Efendi’nin bacakları arasında yuttu cevizini.” (108)

2. 3. 2. 5. Yansımalı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

gulu gulu: “Çırpınması, *gulu guluları* boşunaydı hayvanın.” (108)

oflayıp puflamak: “Daha ilk günlerden *oflayıp puflamaya* annesine uzun uzun mektuplar yazmaya başladı.” (72)

tik tak: “Saatin bir topallamayı andıran *tik takları* geliyordu kulağına.” (125)

vah vah: “Faik Efendi dalgınlaşarak kendini geriye bıraktı sandalyesinden: -*Vah vah* çok da gençti.” (239)

zıp zıp: “... en ufak taşların üstünden geçerken *zıp zıp* zıplayan römork gövdelerini ...” (17)

2. 3. 2. 6. Başına /m/ Türetilerek Kurulan İkilemeler

belkisi melkisi: “*Belkisi melkisi* yok! Yeni zeytinlik yetiştiriyorum...” (220)

sirke mirke: “*Sirke mirke* değil şarap ama o biçim.” (253)

zorlayan morlayan: “*Zorlayan morlayan* olmadı seni!” (101)

2. 3. 3. Alıntı Sözcüklerin Köken ve Anlam Bilgisi

abdest almak (Far. + T.): İslam dininde, ibadetten önce belli kurallar ile bir çeşit temizlik yapmak.

“...şadırvanda *abdest* alırken baktım tespihin imamesi cebinden...” (97)

acaba (Ar.): Şüpheli ve emin olunmayan.

“Hala kahvede mi *acaba* Ferit?” (52)

acemi (Ar.): Tecrübesiz.

“İkiniz de gençsiniz, **acemisiniz...**” (49)

acele (Ar.): Çabuk, hemen, acil.

“**Acele** giyindiler.” (294)

adalet (Ar.): Hak ve hukuk çerçevesinde gerekli ve doğru olanın herkes için sağlanması.

“Sen ki **adaletine** inanmamızı istedin, inandık.” (290)

adam (Ar.): Erkek.

“...dinlerken âdeta çocuklaştığı görülmüyordu **adamın.**” (7)

âdet (Ar.): Aybaşı.

“Görgülerine göre evlerinden bir koşu getirdikleri **âdet** bezleriyle sardılar...”
(263)

âdeta (Ar.): Sanki hemen hemen. “Bolluk içinde yaşamayı da kendisi için bir hak bellemişti **âdeta.**” (72)

adliye (Ar.): Hukuk ve adalet işlerinin tümünün görüldüğü resmi kurum.

“PTT’de çalışanlar, özel saymanlar, **adliye**, mal müdürlüğü...” (58)

adres (Fr.): Yaşanılan veya bulunulan yerin açık tarifi.

“...ana babasının, kardeşlerinin **adreslerini** yitirir.” (128)

affedersiniz (Ar. + T.): Rahatsızlık verildiğinde söylenen söz.

“Af edersiniz doktor bey.” (62)

aferin (Far.): Takdir etmek amacı ile kullanılan söz.

*“...bu yaşayışa katlanamadığını söylüyordu polisteki ifadesinde. **Aferin** kadına!”*
(98)

afiş (Fr.): Tanıtım amacıyla hazırlanmış duvar ilanı.

*“...salonun ortasında durup bir duvardaki sağlık **afişlerine**...” (56)*

afiyet (Ar.): Sağlık.

*“Doktorcuğum **afiyet** olsun.” (230)*

afyon (Ar.): Bir çeşit uyuşturucu.

*“Eh, fındık kadar da **afyon** karıştırdılar mı.” (253)*

ağlama nöbeti (T. + Ar.): Şiddetli ağlama atakları.

*“Geceleri, **ağlama nöbetleri** tutturdu.” (72)*

ağustos (Lat.): Yılın sekizinci ayının ismi.

*“...temmuz, **ağustosta** taksit taksit sürüyor, tütün satışlarına kadar tamamlanıyordu.” (76)*

ahır (Far.): Büyükbaş hayvanların beslendiği kapalı alan.

*“...hafif eğrilen avlu kapısından girince sağda bir oda, bir sofa, bir **ahır** ile samanlıkları.” (131)*

ajans (Fr.): Haber kurumu.

“...orada ekicilerle görüştükten sonra İzmir’e dönüşünde Anadolu Ajansı’nın muhabirine...” (209)

aile (Ar.): En küçük birimini, karı koca ve çocuğun oluşturduğu toplumsal yapı.

“Kaldı ki İzmir’in çoğu tüccar **aileleri** gibi...” (70)

akademi (Fr.): Yüksekokul.

“Harp Akademisi öğrencisiydi.” (105)

akıl (Ar.): Anlayabilme yetisi.

“Akıllarından geçeni anlamak güç değildi adamların.” (8)

akraba (Ar.): Soy ve kan ile birbirine bağlı kişiler.

“...Binnaz’la onun karı koca olduklarını, tanıdıkların, hısım **akrabaların** önünde...” (11)

akran (Ar.): Yaş veya herhangi bir durumda birbirine eşit olan.

“Akranları on beşinde on altısında kocaya vardıkları halde ...” (23)

alay (Rum.): Bir kişiyi ya da bir şeyi, küçümseme, eğlenme.

“Bu söz masalarda, karamsar bir **alayla** karışık çağrışımlar yol açtı.” (99)

albüm (Fr.): Fotoğraf, pul ya da farklı özel şeyleri saklamak için kullanılan defter çeşidi.

“...bir fotoğraf **albümünü** karıştırır gibi kimliğini...” (142)

alkol (Fr.): Bazı bitki ve yiyeceklerin farklı yöntemler ile elde edilmiş yanıcı ve uçucu sıvı hâli.

*“...alçak basınç merkezleri **alkolün** gelişini ete kemiğe acı veren bir sabırsızlıkla, istekle bekler.” (250)*

alimallah (Ar.): İnanırcılık sağlamak için Allah bilir anlamında kullanılan söz.

*“...bir tabaka tütün kıyıp içecek olsa sürüm sürüm süründürürler **alimallah.**” (206)*

alo (Fr.): Telefonda konuşurken seslenme için kullanılan söz.

*“**Alo** Seferihisar.” (160)*

alüminyum (Fr.): Gümüş parlaklığında olan bir element.

*“**Alüminyum** bir sefer taşı içinde, evinde gelen öğle, akşam yemeklerini...” (77)*

ama (Ar.): Çelişkili ya da şartlı iki ifadeyi birbirine bağlamak için kullanılan bağlaç.

*“...bu kadarını yeterli sayıyordu **ama** Binnaz’ın annesi...” (11)*

ambar (Far.): Ürün depolama yeri.

*“...Tekel **ambarının** kapısını candarmaların tutmasını isteyecekti.” (122)*

ameliyat (Ar.): Tıpa alanında uygulanan cerrahi işlemler.

*“**Ameliyattan** dört ay sonra yeniden görünmüştü hastalık.” (236)*

ampul (Fr.): Işık veren küçük cam.

“...çıplak elektrik **ampullerinin** camlarındaki buğuyu...” (34)

an (Ar.): Zaman birimi.

“Her **an** kalkmaya hazır Fehmi Albayrak’a: -Kahve içtiniz mi dedi.” (191)

anahtar (Rum.): Kilitli veya kapalı olanı açan şey.

“...elektrik lambasının **anahtarını** döndürdü.” (63)

antrepo (Fr.): Gümrüklere gelen eşyaların konulup korunduğu yer.

“...kasabanın ana caddesi üstünde üçer dörder yapı arayla sıralanırdı bu **antrepolar.**” (55)

apartman (Fr.): Birden fazla katı olan ve içinde farklı birden çok daire olan bina.

“...kültür park yakınlarında modern bir **apartman** dairesi...” (75)

aptal (Ar.): Zeka yoksunu.

“Fakat çok kişinin **aptalca** bulacağı bir duyguyla kaçmaya başladı kızdan.” (274)

arsa (Ar.): Tarım dışı yapı için ayrılmış alan.

“Boşnak Nuri’nin, **arsanın** sağında kalan evinden çıktığını gördü.” (133)

asitli (Fr. + T.): İçinde hidrojenli birleşik olan.

“...yağ tenekelerinin rutubetle karışık **asitli** kokuları gelirdi.” (67)

asker (Ar.): Yurdunu korumak için orduda görev yapan, er.

“**Askerden** yeni döndüğü günlerde, yazıp da üstünde taşıdığı...” (11)

aspirin (Fr.): Ağrı kesici ilaç, hap.

*“En iyisi ağrılar arttıkça **aspirin** derdi.” (107)*

aşık (Ar.): Bağlanan aşırı seven.

*“Daha her zaman oturduğu kahveye varmadan **aşıktı**.” (15)*

ateş (Far.): Cisimlerin tutuşması ile çıkan ısı ve ışık.

*“Yusuf sigarasını **ateşinden** yaktıktan sonra geri verdi Salih’e.” (135)*

avlu (Rum.): Herhangi bir yapının etrafındaki üstü açık ve etrafı duvar ile çevrili olan alan.

*“Odası **avlu**ya bakan bir pencereden ışık alıyordu.” (44)*

avukat (Fr.): Hukuka bağlı olarak, adalet için yardımına başvurulmuş meslek grubuna mensup kişi.

*“İzmir onlarla, onların doktorlarının, **avukatlarının**, onların daha başka...” (188)*

ayar (Ar.): Seviye.

*“...hiçbir zaman kendi **ayarında** görmemişti onu.” (77)*

ayıplamak (Ar. + T.): Ahlak kurallarına uygun olmayan durum.

*“**Ayıplayan** yoktu Bilal’i.” (104)*

ayna (Far.): Ona karşı tutulan her şeyin görüntüsünü veren cam çeşidi.

*“Bir çift bilezik, bir beşli, iki yazlık, iki kışlık entari, **aynası**, tarağı...” (25)*

azarlamak (Far. + T.): Ters konuşmak, haddini bildirmek.

*“Neymiş o tabii olan? diye **azarlayacak** kendisini.” (192)*

baca (Far.): Dumanı çeken düzenek.

*“Deniz kıyısındaki yağhanenin **bacası** görünüyordu.” (91)*

badanalamak (Fr. + T.): Boyamak.

*“...küpe .içekleri dikili, kireçle **badanalanmış** boy boy tenekeler...” (47)*

bagaj (Fr.): Taşıtların eşya konulabilen kısımları.

*“Taksinin **bagajı** bavul bavul hediyeler doluydu.” (104)*

bahar (Far.): Kış ve yazdan sonra gelen ılık geçen mevsim.

*“**Bahara** doğru tezkere alıp askerden dönmüştü Ferit.” (11)*

baharat (Ar.): Yiyecek ve içeceklerle çeşitli aroma ve koku vermesi için kullanılan ürünler.

*“Türlü **baharat** çeşitleri, yağ, konserve, hazır yiyecek kutuları...” (67)*

bahçe (Far.): Bitki yetiştirilen topraklı alan.

*“Göztepe’de yalıdaki evin geniş **bahçesinde**, teraslarında...” (71)*

bahis (Ar.): Kazananın bir şey talep etmesi üzerine girilen iddia.

*“Erkekseniz **bahse** girin.” (40)*

bahriyeli (Ar. + T.): Deniz kuvvetlerinde asker olan.

“O **bahriyeli** adımlarıyla, yaklaştıkça yaklaşıyordu, ayak sesleri.” (53)

bahşiş (Far.): Gerekli olan karşılık dışında fazladan verilen para.

“...geline otomobil tutacak çalgıcılara, köçeğe **bahşiş** verecek...” (30)

bakkal (Ar.): Yiyecek içecek satılan küçük dükkân.

“...toz tutmuş, **bakkal** dükkânları, çürük çarık tahtalardan...” (61)

balon (Fr.): İçi hava ile dolu kauçuktan yapılan küre.

“Elinde **balonuyla** dolanan bayram çocukları gibi...” (86)

balya (İt.): Demir teller ile bağlı ticaret eşyası.

“Arada bir sekiz **balya** tütününden bir iki ya da iki balyasını...” (30)

banka (İt.): Para veya belge saklanabilen, faiz ile para alınan ve biriktirilen kuruluş.

“...**bankalardan** sağlayacakları kredileri, işleme giderlerini...” (127)

baraj (Fr.): Akarsu üzerine, elektrik üretmek ve su toplamak amacıyla kurulan set.

“**Barajın** bütün bütün yıkılması, çökmesi için o delikleri büyütmek...” (197)

bari (Far.): Hiç olmazsa anlamında kullanılan zarf.

“Binnazların kapısı önünde ser **bari**.” (86)

basit (Ar.): Kolay.

“Yöntemleri **basitti**.” (96)

baston (İt.): Yürürken dayanmak için elde taşınan sopa.

*“Ayağında lastikleri, kolunda **bastonu**, siyah melon şapkası...” (81)*

battaniye (Ar.): Yatarken kullanılan kalın örtü.

*“**Battaniyesi** kırıışık kalmıştı.” (109)*

bavul (İt.): Yolculukta yanına eşya alabilmek için kullanılan büyük ve geniş çanta çeşidi.

*“Taksinin bagajı, **bavul** bavul hediye doluydu.” (104)*

bazen (Ar.): Kimi zaman.

*“**Bazen** ılık havalarda kapıyı açık bırakıyor...” (107)*

bazı (Ar.): Kimi zaman ya da kimisi.

*“**Bazı** ekiciler ise doğrudan doğruya gelip kasabada...” (76)*

bej (Fr.): Çok açık kahverengi.

*“...gri çizgili, lacivert yünlü, yaz ayları **bej** fresko bir elbiseyle görünürdü.” (74)*

bekâr (Ar.): Evli olmayan.

*“Evliler, **bekârlar**, çocuklar yorganlarının altına sığınıp bir arada yatıyorlardı.” (203)*

belki (Ar. + Far.): Bir ihtimal.

*“Hatta **belki** de iş bulamayacaklarını düşünmezlerdi bile.” (29)*

bela (Ar.): Sonu zarar olan sıkıntılı hâl.

“...ha, söyle ne istiyorsun, Allah’tan **belanı** mı?” (185)

belediye (Ar.): Kalabalık oluşuna göre il, ilçe vb. diye ayrılan yerlerin tüm kamu hizmetini yürüten ve sorumlu olan kurum.

“...tek umutmuş gibi kopardı **belediye** parkından gülünü.” (117)

beraber (Far.): Birlikte, bir arada.

“Önce hep **beraber** seni bırakacağız eve.” (258)

berbat (Far.): Çok kötü olan.

“**Berbat!** Kıyım! Biliyoruz.” (161)

berber (Far.): Saç sakal tıraşı yapılan yer.

“depo ile **berber** dükkânı arasında gerili teller üstünde...” (5)

bereket (Ar.): Bolluk, çokluk.

“Sabri Beyaz Demokrattı: -**Berekettir**, dedi.” (63)

beter (Far.): En kötüsü.

“Herkesten daha **beterim** hatta.” (232)

beton (Fr.): Çimento ile suyun karışımıyla oluşan sert yapı malzemesi.

“Cigarasının izmaritini kaldırımın **betonu** üstünde ezerken...” (31)

beyaz (Ar.): Ak.

“Köftecide üstü **beyaz** mermer çıplak masalarda...” (8)

beygir (Far.): At.

“...ya da **beygiri** ile arabasının gölgesine bakması yeterdi.” (125)

bez (Ar.): Pamuk vb. şeylerden dokunan kumaş parçası.

“Kış ortasında hala kauçuk altlı beyaz **bez** ayakkabılar vardı ayağında.” (78)

bezirgan (Far.): Tüccar.

“Politikacılar ağzı kalabalık satıcılara, din **bezirganlarına**...” (32)

biberli (Rum. + T.): İçinde biber olan.

“...yarım somun ekmeğe doldurulmuş soğanlı, bol **biberli**, domatesli...” (7)

bidon (Fr.): İçine bir şeyler doldurmak amacıyla, çeşitli maddelerden yapılmış kap.

“Ekici, boş **bidonlara** bakıyordu.” (232)

billahi (Ar.): İnandırma anlamı için kullanılan yemin

“Şart! Vallahi de şart. **Billahi** de şart.” (248)

bilhassa (Ar.): Özellikle.

“...piyasanın açılacağı saati, huzurlu kalple beklemelerini **bilhassa** ve önemle rica etti.” (99)

bisküvi (Fr.): İnce olan tuz ya da şekerli kuru pasta türü.

“...giyindi, iki **bisküvi** ile ağzının pasını aldıktan sonra cigara yaktı.” (121)

birader (Far.): Erkek kardeş ya da ahabap.

“...duymuyorum **birader** ne dediklerini...” (245)

boks (Fr.): Yumruklu dövüş oyunu.

“Uzun bir **boks** karşılaşmasında rauntlar ilerledikçe açılan...” (195)

boksör (Fr.): Boks yapan kimse.

“...rauntlar ilerledikçe açılan bir **boksörü** andırıyordu.” (195)

bomba (İt.): Dikkat çekici olan.

“Olan belli oldu. Haberler **bomba**.” (36)

borsa (İt.): Tüccarların devlet denetimi ile iş yaptıkları kurum.

“Ona eşit kuvvetler vardı henüz **borsada**.” (138)

bot (Fr.): Kapalı, kışlık ayakkabı.

“...çoraplarını, su geçmez **botlarını** yenilemiş, av çantası, çiftesi hazır...” (136)

boykot (Fr.): Bir sebepten yapılan işi bırakma.

“**Boykotun** birçok yerlerde sona erdiğinin bölgede duyulması içten değildi ondan sonra.” (197)

budala (Ar.): Aptal olan.

“İki cins arasındaki gizli savaşta, en **budala** kadının...” (215)

buhran (Ar.): Bunalım.

“1931 **buhranından** sonra üzüm dünya piyasasında değerini yitirdi.” (55)

buzdolabı (T. + Far.): Yiyecek içecekleri, bozulmaması için soğukta muhafaza etmeye yarayan motorlu araç.

*“...bir iki kilo elma ile portakal bulundururdu hastanenin **buzdolabında**.” (270)*

bülten (Fr.): Özerk kurumların yayımladığı duyuru, dergi.

*“Tütün ilk haberi **bültenin**.” (63)*

büro (Fr.): Çalışma alanı, iş yeri.

*“O da **bürosunda** uykusuz geçirecekti bu geceyi.” (136)*

cadde (Ar.): Ana yol.

*“Bütün **caddeyi** Cumhuriyet alanını geçtiler.” (26)*

cadı (Far.): Kötülük yapan kadın. “

*Görürsün sen! Koca **cadı**.” (52)*

cahil (Ar.): Herhangi bir konuda yeterli bilgi ve tecrübesi bulunmayan.

*“Kızım sen **cahilsin**, bilemezsin ileride başına gelecekleri.” (48)*

cam (Far.): Kumun eritilmesi ve işlemlerden geçmesi ile meydana gelen saydam ve kırılabilir cisim.

*“...kapının üstü bölümünün **camları** ile içeride, arka duvara asılı berberin...” (6)*

cambaz (Far.): At, eşek alıp satan kimse.

*“Pes, bizim dere boyundaki at, eşek **cambazlarının** yüzü tutmaz bu kadarına.”*

(165)

camî (Ar.): Müslümanların ibadethaneleri.

“...güzel bir **caminin** ince çizgili izdüşümü görülür.” (9)

can (Far.): İnsan ve hayvanların yaşamını sürdürmesini sağlayan soyut varlık.

“...kendi yaşındaki kızlara özgü bir **canlılıkla** doğruldu.” (13)

canavar (Far.): Acımasız olduğuna inanılan yaratık.

“Kadın değil **canavar** diye düşünüyordu hastaneden dönerken.” (226)

cehennem (Ar.): Öldükten sonra günahkar olanların ceza çekmek üzere gönderileceği yer.

“Herkesin canı **cehenneme**.” (130)

ceketli (Fr. + T.): Ön kısmı düğmeli ve kolları uzun olan bir giysi giymiş kişi.

“...cam bölmelerle ayrılmış yazıhanelerde, çizmeli, spor **ceketli** kasketli eksperler...” (55)

cenaze (Ar.): İnsan ölüsü ve törenine verilen ad.

“Yusuf bağırdı: -**Cenazemizi** kaldırmaya mı?” (181)

cendere (Far.): Arasına konulan malzemeyi sıkıştırarak yağın ya da suyunu çıkarmak için kullanılan araç.

“**Cenderenin** altına içi zeytin dolu iki keçeden çuvallar sürüp çıkıyordu.” (27)

cep (Ar.): Kıyafet ya da çantanın iç kısmına astar ile yapılan bölme.

“...başlarını, omuzları arasına çekmiş, elleri **ceplerinde**...” (28)

cephe (Ar.): Savaş yapılan bölge, taraf.

“...geri çekilişler yönetiyordu **cepheyi**.” (250)

cesaret (Ar.): Kendine güven ile atılganlık.

“Neredeyse yitirmişti söyleyeceğini söyleyebilmek **cesaretini**.” (78)

cevher (Ar.): Değerli olan.

“Ulan ne **cevhermişsin** sen?” (100)

ceviz (Ar.): Ceviz ağacının yemişi.

“Kırk gün birer **cevizden** kırık ceviz yutturacaktı hindilerine.” (107)

ceza (Ar.): Yanlış bir davranış sonucu uygulanan yaptırım.

“Hatice Taşçı ile Mürüvvet **cezaları** ağır bir mahkeme kararı gibi...” (25)

cibre (Rum.): Meyve posası.

“Soluğuna kadar **cibre** kokuyordu.” (27)

ciddileşmek (Ar. + T.): Şakasız bir ifadeye bürünmek.

“**Ciddileşti:** -Yanılacak yanılmayacak bir durum yok ortada.” (193)

ciğer (Far.): Solunum organının kısaltılmış ismi.

“...**ciğerlerinin** derinlerini sızlatan o keskin o acı kokuyu...” (126)

cins (Ar.): Çeşit.

“Üç beş yılda bir değişirdi tütünlerde görülen bu hastalığın **cinsi**.” (59)

cip (İng.): Arazi taşıtı.

*“Amerikan arabaları ile kurbağa renkli **cipler** duruyordu yine.” (55)*

coğrafya (Ar.): Yeryüzündeki fiziksel ve beşeri yönlerden inceleyen bilim dalı.

*“...Balıkesir Lisesinden İzmir Kız Lisesine **coğrafya** öğretmenliğine atanınca...” (70)*

cuma (namazı) (Ar.): Cuma günleri kılınan namaz.

*“**Cuma** namazından sonra kahvede, yine böyle...” (96)*

cumartesi (Ar. + T.): Cuma gününden sonraki gün.

*“...**cumartesi** gecesiyle pazar gününü İzmir’de çocuklarıyla beraber geçiriyordu.” (70)*

cumhurbaşkanı (Ar.+ T.): Cumhuriyet ile yönetilen bir ülkenin devlet başkanı.

*“**Cumhurbaşkanına**, başbakana, tekel bakanına...” (166)*

cumhuriyet (Ar.): Milletin egemen olduğu yönetim biçimi.

*“**Cumhuriyetin** ilk yıllarında bir piyade taburu ile...” (33)*

cümle (Ar.): Tümce.

*“...uzadıkça anlaşılması güçleşen **cümlelerin** daha bilgili...” (99)*

cüzdan (Ar. + Far.): Para taşımak için kullanılan küçük çanta.

*“Doktor beş lira vermek için para **cüzdanını** çıkardı.” (80)*

çabuk (Far.): Hızlı olan.

“Arkadaşının güzel kız kardeşine de **çabuk** aşık oldu.” (70)

çakal (Far.): Kurttan küçük yaban hayvanı.

“Karanlıkta dolanan aç **çakallara** benzemiyor muyuz?” (211)

çamaşır (Far.): Giysi.

“Avluda **çamaşır** asar ateş yakarken...” (49)

çardak (Far. + Ar.): Tarla, bahçelere yapılan barınak.

“...sağa sola gönderip **çardağında** kalan genç karısına sulanan...” (83)

çare (Far.): Çözüm yolu, derman.

“...ırgat pazarlarında dikilmekten başka **çaresi** kalmamıştı.” (28)

çarşı (Far.): Genelde merkez alanlarda olan ve alışveriş için dükkânların sıralı olduğu alan.

“Her zaman **çarşıya** indiği sokağı izleyeceğine...” (12)

çay (Çin.): Nemli iklimlerde yetişen ağaç ve bu ağacın kurutulan yapraklarının demlenmesi ile hazırlanan içeceğin ismi.

“...bir bardak **çay** içmeyi bile kendilerine çok görerek beklerlerdi yine...” (29)

çember (Far.): Aşılması zor durum.

“Kim kurtardı onları Kunuri’de **çemberden**?” (40)

çene (Far.): Çok konuşmak, gevezelik.

“Zorlayan morlayan olmadı seni! Hadi kes kapa **çeneni**.” (101)

çengellemek (Far. + T.): Ucu eğri ve sivri olan bir demirle bir şeyi tutturmak.

“...kızı üst kata fırlayıp açıyor, ardına dayayıp duvara **çengelliyordu**.” (47)

çerçeve (Far.): Kenarlık.

“Kuruyup süngerleşen pencere **çerçevelerinin**, tavan arasında biriken tozun...”
(125)

çeşit (Far.): Tür.

“...ellerinin, ağızlarının her deviniminde bir **çeşit** tedirginlik duyarak...” (222)

çeyiz (Ar.): Bir kızın evlenirken yanında götürmek üzere hazırladığı her türlü eşya.

“Karısı, **çeyiz** takımları, danteller işler geçimlerine yardımcı olurdu.” (142)

çeyrek (Far.): Bir bütünün dört parçaya ayrılmış hâli.

“...bির baş soğan, bির **çeyrek** ekmekti kuşlukta yedikleri.” (17)

çıra (Far.): Tutuşmaya meyilli ağaç parçası.

“Sanki iki **çıra** fırlayıp söndü.” (211)

çırak (Far.): Ustanın yanında öğrenmek ya da yardım etmek için çalışan kimse.

“**Çıraklar** kısaca merhaba deyip çalışmalarını sürdürdüler.” (217)

çift (Far.): Toprak ekim dikimi ile ilgili olan.

“Dört beş gün içinde **çiftini** sürdü...” (12)

çifte (Far.): Av tüfeği.

“...elinde babasından kalma av **çiftesiyle** evlerinin penceresindeydi.” (86)

çile (Far.): Sıkıntı.

“...zenginlikleri ile övünür tutumları büsbütün **çileden** çıkarıyordu.” (73)

çimento (İt.): Killi kalkerlerden oluşan ve harç malzemesi olarak kullanılan toz.

“...kimi kükürt kimi **çimento** dağıtıcısı oldu...” (175)

çirkinleşmek (Far. + T.): Hoş olmayan bir üsluba bürünmek.

“Konuşmaya başlayınca daha da **çirkinleşirdi**.” (138)

çiriş (Far.): Bu isimdeki otun öğütülmesiyle elde edilen toz.

“...soluk tenli yüzleri, **çirişin**, verniğin, sert çivi başlarının çizik çizik ettiği...”
(217)

çorapsız (Far. + T.): Ayağa giyilen giyeceği olmayan.

“Ama kız aradan sekiz yıl geçtikten sonra **çorapsız**, nalınlarla dolaştığı mahallesinde...” (104)

çorba (Far.): Pek çok çeşit yiyecek ile hazırlanan sulu yemek.

“Tarhana **çorbasıyla** birer baş soğan, birer çeyrek ekmekti kuşlukta yedikleri.”
(17)

çöp (Far.): Herhangi bir sap, dal.

“Sonunda süpürge **çöpüyle** karıştırmaya kalkmıştı orasını.” (262)

çuvallamak (Far. + T.): Başarısız olmak.

“İşte şimdi **çuvalladın** Bilal Ağa diye fırladı.” (175)

daima (Ar.): Her zaman.

“Doğrusu **daima** borçlu yaşıyorlardı.” (76)

daire (Ar.): Konut olarak yapılmış bir binadaki ayrılmış bölümlerden her biri.

“...modern bir apartman **dairesi** kiralamıştı buna karşılık.” (75)

dakika (Ar.): Bir saatin atmışta biri olan zaman birimi.

“**Dakikalar** geçtikçe emirde olmayan bir şeyi tehlikeli bir şey yapmayı göze aldı.”
(122)

damat (Far.): Evlenen erkek.

“Oğlu olmayınca doktor bir **damadı** olmasıydı en çok istediği.” (70)

dantel (Fr.): İplikle örülmüş ince örgü.

“...saçakları **dantel** patiska örtülerle örtülü bir sedir uzanırdı.” (46)

dava (Ar.): Herhangi bir sebepten, adaleti sağlamak amacıyla yargıya başvurma.

“İskan **davaları**, göçmenlerin yerleşmesinden doğan toprak anlaşmazlıkları kapanmıştı artık.” (34)

davul (Ar.): Bir kasnağa deri geçirilerek yapılan ve tokmak ile çalınan bir çalgı türü.

“...gelini kaçmış, konukları dağılmış, **davulu** patlatmıştı düğün evinin.” (214)

defter (Ar.): Yazı yazmak üzere aynı hizada bir araya getirilmiş kağıt parçaları.

“...alı al moru mor **defterden** memurun parmak basarak önlerine ittiği yeri imzaladılar.” (27)

demokrat (Fr.): Demokrasiden yana olan.

“**Demokratlar** daha aradan iki yıl geçmeden bir misli artırmışlardı rakı, cigara fiyatlarını.” (31)

depo (Fr.): Ardiye.

“Bir berber dükkânı ile büyük bir tarım ürünleri **deposu** arasında...” (5)

derece (Ar.): Süreç içindeki her bir basamak.

“Bir bir görmüş saptamışlardı kasabanın tütünlerinin **derecelerini**.” (127)

ders (Ar.): Öğretmenin belli bir süre içinde verdiği bilgi.

“Okulda ilgilendiği tek **ders** İngilizceydi.” (142)

dertli (Far. + T.): Üzüntülü, hâlde olan.

“Bu acı daha da **dertli** etti kadını.” (24)

desinatör (Fr.): Mesleği desen yapmak olan kimse.

“...NATO birliklerinde **desinatör** olarak çalışıyordu.” (98)

desteklemek (Far. + T.): Birinin arkasında olmak.

“Çuval Ali’yi **destekledi** Bahriyeli Muammer’ karşı.” (159)

devam (Ar.): Bitmeyen sürüp gitme hâli.

“Hepimizin yaptığı sanki ne? diye **devam** etti Yusuf.” (94)

devlet (Ar.): Millet ya da milletlerden oluşan siyasi bir örgütlenmeye ve toprak bütünlüğüne sahip varlık.

“Devlet radyosu zaman zaman yayınlardı bu haberleri.” (59)

devretmek (Ar. + T.): Aktarmak.

“Tüccar aldığı tütünü daha ekiciye tam bedelini ödemedi ona devredecek...” (144)

deyyus (Ar.): Yakın çevresinden bir kadının iffetsizliğini görmezden gelen.

“Ah dedi, iki tokat aşk edecektim ki deyyusa.” (207)

dikkat etmek (Ar. + T.): Özen göstermek.

“...çok uzak ilçelere gönderilmesine dikkat ediyorlardı.” (57)

dikiz (Rum.): Gözetleme.

“Boynunu uzatıp dikiz aynasına baktı.” (186)

din (Ar.): Her türlü inancın kendine göre sistemleştiği kurallar bütünü.

“...İzzetimin ağabeyi, kardeşi sayılırsın, dinin Muhammed’in aşkı için...” (20)

direksiyon (Fr.): Kullanılan aracı istenilen yöne sürebilmek için var olan düzenek.

“DP İzmir milletvekili Alagöz, direksiyonu bırakarak arabadan indi. (179)

dispanser (Fr.): Sağlık ocağı.

“Dispanser saatlerinin dışında günde en az otuz paralı hasta bakmak zorunda kalıyordu.” (72)

diyapazon (Fr.): Titreşimle ses veren araç.

*“...bir **diyapazonun** titreşimleri gibi dinen gülüşleriyle...” (17)*

doçent (Alm.): Öğretim üyeliğinde bir derece.

*“Üniversitede bir kadın **doçent** vardı.” (227)*

doğru dürüst (T. + Far.): Tam olarak, istenildiği gibi.

*“**Doğru dürüst** hatırimi bile sormadı.” (220)*

doktor (Fr.): Hekim.

*“**Doktorun** açık duran oda kapısını posta dağıtıcısının tıkırdattığını gördü.” (223)*

domatesli (Rum. + T.): İçinde domates bulunan.

*“...bol biberli, **domatesli** bir düzine köfteyi canının isteyişi değildi şimdi.” (7)*

dost (Far.): Çok yakın arkadaş.

*“Bakın siz **dostumsunuz**, anlayışlı, aydın insansınız.” (110)*

dosya (Fr.): Belgeler bütünü.

*“Kalktı, hastane çalışanlarının sicil **dosyaları** arasından...” (277)*

duacı (Ar. + T.): Yalvaran, dua eden.

*“İyiym, çok şükür **duacıym**.” (141)*

dut (Far.): Ilık iklimlerde yetişen bir ağacın beyaz, pembe mor renklerdeki sulu meyvesi.

“Çocukları her yıl ilk yaz ayları sevindiren kocaman bir **dut** ağacı...” (131)

duvar (Far.): İç bölümlerini dışarıya karşı koruyan ve ayıran yapı.

“...salonun ortasında durup bir **duvardaki**...” (56)

dükkân (Ar.): Esnafın satış yaptığı ve çalışılan yer.

“Bir berber **dükkânı** ile büyük bir tarım ürünleri...” (5)

dümen (İt.): Hile.

“Benim bu türlü **dümene** aklım ermez.” (103)

dünya (Ar.): Üzerinde yaşanan yeryüzünün tümü.

“İşte sevdikleri dargın olmadıkları da vardı **dünyada**.” (134)

düşman (Far.): Birinin kötülüğünü isteyen.

“...birbirine **düşman** kamplara ayrılırdı kasaba halkı.” (33)

düzine (İt.): On iki adetten oluşan.

“...domatesli bir **düzine** köfte canının isteyişi değildi şimdi.” (7)

edebiyat (Ar.): Duygu, düşünce ve olayların belli biçimlerle sözlü ya da yazılı şekilde ifade edilmesi.

“Yine o son yaprak **edebiyatına** dayanan demeçleri sıraladı.” (114)

efendi (Rum.): Görgülü, nazik, kibar.

*“Doktor, iyi adam, **efendi** adam...” (82)*

efkarlı (Ar. + T.): Kaygılı düşüncelere sahip olan.

*“Adam **efkarlı** oldu mu...” (254)*

ekonomik (Fr.): Ekonomi ile alakalı olan.

*“...savaş yıllarının **ekonomik** baskısından bıkmış olanlar vardı.” (34)*

eksper (Fr.): Bilirkişi.

*“...ıskartaya ayırabileceklerini aklından geçirmeye başladı **eksperlerin**.” (30)*

ekstra (Fr.): En iyi olan.

*“Birinci 180 olursa **ekstranın** olacağı ne 210, bilemedin 220!” (151)*

elbet (Ar.): Şüphe bulunmayan, tabii ki anlamı taşıyan zarf.

*“...oğullarına isteyecek değildiler **elbet** kızını.” (24)*

elbise (Ar.): Giysi.

*“...eskimek bilmeyen iki **elbisesi** her zaman ütülü, kırışksızdı.” (74)*

elektrik (Fr.): Maddedeki parçacıkların hareketi ile ortaya çıkan enerji.

*“...çıplak **elektrik** ampullerinin camlarındaki buğuyu...” (34)*

emir (Ar.): Talimat, istek.

*“...Allah’ın **emri**, peygamberin sözüyle...” (24)*

emretmek (Ar. + T.): Talimat vermek.

“Buyur, şimdi **emret.**” (35)

endişe (Far.): Kaygı.

“...mahal, **endişe**, itibar gibi hoşlandığı besbelli sözcükleri döküp saçtı.” (99)

entari (Ar.): Tek parça elbise.

“...dizleri üstüne çıkan **entarileri** altında...” (13)

esnaf (Ar.): Küçük sermaye ile çalışan zanaat sahibi.

“...saygıyla karşılayan **esnafın** selamlarını çekingenlikle alarak...” (84)

eşya (Ar.): Taşınan, her türlü cansız nesne.

“...üç sandalye tamamlardı odanın **eşyasını.**” (46)

etraf (Ar.): Çevre.

“...kancaların **etrafındaki** siva döküntüleri çizikler belirsizleşen rengiyle...” (67)

evlat (Ar.): Sahip olunan çocuk.

“Oğlum, kardeşim... Aslan **evladım.**” (246)

evelallah (Ar.): Allah’a olan güveni belirtmek için kullanılan söz.

“...**evelallah** sen bu işin üstesinden gelirsin.” (183)

eylül (Ar.): Yılın dokuzuncu ayı.

“**Eylülde** nikâh parası hazırды.” (27)

eyvallah (Ar.): Teşekkür etmek ya da razı gelmek anlamlarında kullanılan söz.

“Beygire yol verdi: **Eyvallah.**” (132)

ezan (Ar.): Müezzinin namaz için yüksek sesle yaptığı çağrı.

“Pazar tenhalaşır; yatsı **ezanı** okunurken kapanır.” (10)

ezberlemek (Far. + T.): Söz ya da cümleleri akılda tutmak.

“Çünkü daha ilk okuyuşta **ezberlemişti** telgrafta yazılı olanları.” (121)

eziyet (Ar.): Sıkıntı, güçlük.

“Senin maksadın bana işkence bana **eziyet!**” (48)

fabrika (İt.): Üretim yapılan sanayi kuruluşu.

“Kasım başlarında bir zeytinyağı **fabrikasına** geçti.” (27)

faiz (Ar.): Verilen para karşılığında alınan kâr.

“...sonunda **faizini** almış olsa bile yetişmişti imdadına.” (134)

fakat (Ar.): Ama.

“**Fakat** bildiği bir yararı varsa karısı ile...” (64)

fakirleşmek (Ar. + T.): Yoksullaşmak.

“...avcundakini daha tüketmiş daha **fakirleşmiş** olarak.” (60)

fakülte (Fr.): Üniversitede uzmanlık konusuna göre ayrılan her birim.

“**Fakülteden** sevdiği bir arkadaşının kız kardeşiydi karısı.” (70)

falan (Ar.): Kelimeden sonra gelerek benzerleri anlamını taşıyan kelime.

“Doktor, Demokrat **falan** değildi.” (63)

falçata (İt.): Kunduracı bıçağı.

“...masanın üstündeki çekiçler, **falçatalar**, bal mumu topaçları...” (217)

far (Fr.): Taşıtların ön kısmındaki ışık düzeneği.

“Taksi yaklaşırken **farların** ışıkları gittikçe güçlenerek...” (6)

fasulye (Rum.): Fasulyegillerden gelen bitki.

“...tepeleme tür tür şeker, pirinç, kuru **fasulye**, mercimek...” (66)

fatura (İt.): Satılan bir ürünün fiyat bilgisinin bulunduğu belge.

“...aklına estikçe yenilediği ev eşyalarının **faturalarını** ödemek için mi?” (276)

fazla (Ar.): Çok olan.

“Hadi ben daha **fazla** oyalanmayayım, Allahısmarladık.” (241)

fedakâr (Ar + Far.): Büyük zarara sebep olan durum.

“...arkadaşının karısına gösterdiği **fedakârlığı** o karısına gösteriyordu.” (272)

felaket (Ar.): Büyük zarara sebep olan durum.

“Halimiz **felaket!** Duman! (179)

felç geçirmek (Ar. + T.): Vücudun bir yerinde hareket ve hissetme kalmamak.

“**Felç geçiren** babasının İzmir’deki kendi kenevir mağazasını yönetmeye başladı.” (70)

fena (Ar.): Kötü, istenilmeyen.

*“Uğrasa **fena** olmazdı.” (109)*

fener (Rum.): Aydınlatma aracı.

*“...koşum takımı parçaları, süpürgeler, gemici **fenerleri** sarkardı.” (67)*

fesleğen (Rum.): Çiçekli ve güzel kokulu süs bitkisi.

*“Duvarı dibinde ortanca, karanfil, **fesleğen**, ıtır...” (47)*

fıçı (Rum.): Yuvarlak, şişkin kap.

*“...dayarlar **fıçıyı** musluğun altına.” (253)*

findık (Ar.): Kayıngillerden olan uzun bir ağaç ve bu ağacın yemişi.

*“Eh **findık** kadar da afyon karıştırdılar mı?” (253)*

fırın (Rum.): Ekmek vb. şeylerin pişirilip satıldığı dükkân.

*“Sağımdaki **fırın** desen öyle. Günde beş fırın ekmek çıkarırdı eskiden.” (69)*

fırsat (Ar.): Değerlendirilebilecek imkân.

*“...halkı her **fırsatta** bölmeye, birbirine karşı arkalarından sürüklemeye hazır kişiler vardı.” (34)*

fidan (Rum.): Küçük taze ağaç.

*“Aldığı hep **fidanın** en iyi yapraklarıydı.” (102)*

fide (Rum.): Tohumdan yetişen, başka bir yere dikilmeye hazır çiçek.

*“Daha **fideler** çapalanırken bir başlık uzardı...” (59)*

film (Fr.): Sinemalarda gösterilen bir konu bütünlüğü olan eser.

*“...kovboy **filmlerinden** fırlamışa benziyordu.” (100)*

firma (İt.): Ekonomik birim.

*“Üstüne kahverengi boyayla yerli **firmaların** markaları basılı...” (55)*

fişek (Far.): Hafif ateşli silah cephanesi.

*“...çiftesi hazır, **fişekleri** dolu avcılarını andırıyordu.” (136)*

fitil (Ar.): Lamba ya da mumun yanmasını sağlayan, ortasındaki madde.

*“Ocağın içinde duran gaz lambasının **fitilini** biraz açtı.” (130)*

fiyat (Ar.): Herhangi bir şeyin para olarak karşılık geldiği değer.

*“Ama kendileri beş yıl önceki **fiyatlarla** satıyorlardı hala yetiştirdikleri tütününü.” (31)*

fizik (Fr.): İnsanın dış görünüşü.

*“Güzellik deyince kızın **fizik** yapısı yanında, huylarının...” (274)*

fotoğraf (Fr.): Kullanılan araçlar ile anlık bir görüntüyü yakalama, sabitleme.

*“...bir konsol üstüne duvara dayalı, kenarına aile **fotoğrafları** yerleştirilmiş...” (46)*

fötr (Fr.): İnce, yumuşak keçe.

*“Kalın kıyafet, göbek, **fötr** şapka yerindeydi tüccarda.” (205)*

fren yapmak (Fr. + T.): Aracı aniden durdurmak.

*“Kasabanın ana caddesi, otomobillerin inerken **fren yapmak**, çıkarken...” (8)*

fresko (İt.): Madeni boya ile yapılan resim.

*“...yaz ayları bej **fresko** bir elbise ile görünürdü.” (74)*

futbol (İng.): On bir kişilik iki takımın bulunduğu ve topu kaleye atma gayesi güdülen, kendi kuralları olan oyun.

*“**Futbol** takımı gibi hastaları vardı Demokrat Parti’nin.” (40)*

galiba (Ar.): Zannetme, sanma.

*“Bir şeyler olacak **galiba**?” (212)*

gangster (Fr.): Yasadışı iş yapan.

*“...sınıf sinemalarında oynayan kovboy, **gangster** filmlerinde dinlediği...” (142)*

garaj (Fr.): Taşıtların park edildiği yer.

*“...Santral **Garaj**’dan taşraya, ilçelere taşınan haberler...” (167)*

garip (Ar.): Zavallı.

*“Kendi halinde **garip** bir topraksız ırgattı sadece.” (23)*

garson (Fr.): Yiyecek-içecek hizmeti veren yerlerde servis ve hizmet eden kişiler.

*“... iki **garson** zor yetişebiliyordu müşterilerin isteklerine.” (35)*

gavur (Far.): Acımasız.

“*Sen ne **gavur** ne dinsiz ne imansızsin sen, diye ekledi.*” (96)

gayret (Ar.): Çalışma isteği, çaba.

“*...o türlü değerlendirmeye **gayret** ediyorlardı.*” (200)

gayri (Ar.): Bundan gayri.

“*O kadarı olur **gayri**.*” (20)

gaz bezi (Fr. + Ar.): Yaraları sarmak için kullanılan ince tıbbi malzeme.

“*...şişkin, pembe **gaz bezleriyle** sarılıp kırmızı kurdelelerle bağlanan hediyeleri...*” (26)

gazete (Fr.): Genel olarak günlük olan ve güncel, farklı alanlardaki konularda bilgi vermek için çıkarılan yayın.

“*...görüşmelerde bulundukları öğrenilirdi **gazetelerden**.*” (59)

gazinocu (İt. + T.): Yemek eşliğinde müzik dinlenen eğlence mekanlarını işleten kimse.

“*Bir başka masada **gazinocuyu** çekiştiriyorlardı.*” (102)

gazoz (Fr.): Asitli, meyve aromalı ve basınçlı olarak şişelere doldurulan içecek.

“*Kahvemiz yok dedi. Çay? **Gazoz?***” (35)

gişe (Fr.): Bilet, para alıp verilen küçük yer.

“*...telgrafçılar, **gişe** memurları bütün konuşmalarını dinliyorlardı eksperlerin.*” (58)

gri (Fr.): Kül rengi.

*“Beş yıldır kış ayları **gri** çizgili lacivert yünlü, yaz ayları...” (74)*

grup (Fr.): Belli sayı ve özelliklere göre sınıflanma.

*“...yeni yeni bölünmeler, yeni **gruplar** yaratırdı.” (33)*

gurbetçi (Ar. + T.): Doğduğu memleketten uzakta yaşayan.

*“...köfteyle karın doyuran **gurbetçi** ırgatların, evsiz barksız ekicilerin...” (8)*

gübre (Rum.): Toprak için kullanılan hayvan dışkısı.

*“**Gübre** mi alıyorsunuz?” (149)*

gül (Far.): Gülgillerden olan kat kat ve kokulu çiçek.

*“...yeni bir **gül** bir karanfil atmasını bekleyerek uyurdu.” (50)*

günah (Far.): Vebal, suç.

*“Söyleyemem, **günahı** bana düşmesin.” (103)*

haberli (Ar. + T.): Herhangi bir durumda bilgisi olan.

*“Binnaz’ın **haberli** olduğunu sezmekte gecikmedi.” (24)*

hacizli (Ar. + T.): Borç karşılığında el konulan mal, mülk, para vb.

*“...gecikmiş düğünlerin, **hacizli** kilimlerin, bir yere gelip de sonlarının dayandığı...” (114)*

had (Ar.): Sınır, derece.

“Heyecan, son **haddini** bulmuştu.” (99)

hafif (Ar.): Miktar olarak az olan, yorucu olmayan ya da ağırbaşlı olmayan.

“Adamlar, kadınlar durur, tatlı sözler ederler, o da başı **hafif** yana, biraz da öne eğik...” (22)

hafta (Far.): Yedi günlük zaman dilimi.

“Bir **haftadır** işler durmuş, bağlar, tarlalar unutulmuştu kasabada.” (10)

hak vermek (Ar. + T.): Doğru bulmak.

“Arkadaşları **hak veriyorlardı.**” (251)

hâl (Ar.): Durum.

“Doktor içeri girince karaltılar **hâlinde** seçerek selamladılar birbirlerini.” (62)

hâlâ (Ar.): Henüz.

“Kız dört aydır annesinin evindeydi **hâlâ.**” (11)

halk (Ar.): Aynı kültürel özelliklere sahip olan aynı uyruktan insan topluluğu.

“...kim varsa tütünle ilgiliydi **halk** arasında.” (58)

halka (Ar.): Çember şeklinde olan.

“...yakın iki **halka** olarak ortalarındaki büyük bir sahandan yiyorlardı yemeklerini.” (17)

halt (Ar.): Uygunsuz iş.

“...oralarda ne **haltlar** karıştırdın, kimlerin canını yaktın onu anlat.” (19)

hamlaşmak (Far. + T.): Gücsüz hâle gelmek.

“...romatizmanın **hamlaştırıp** çürüttüğü bir ağrılar sızılar yığınıydı adam.” (134)

hançerlenmek (Ar. + T.): İhanete uğramak.

“Sırtımdan **hançerlenmiş** gibi oldum.” (182)

hap (Ar.): Yutulabilen topak ilaç.

“Gerilen sinirlerini yatıştırabilmek, uyuyabilmek için uyku **hapları** alırdı geceleri.” (273)

hapis (Ar.): Yasalara göre suçlu olanların ceza için kapatılmaları.

“...bıçaklanır ya da bıçak çeker **hapis** yatarlardı.” (199)

hapishane (Ar. + Far.): Cezaevi.

“**Hapishaneleri** birbirlerini vurarak dolduran onlardı.” (116)

harlamak (Ar. + T.): Ateşi kuvvetlendirmek.

“Sanki iki çıra **harlayıp** söndü.” (211)

haram (Ar.): Dinen yasak olan, helal olmayan.

“**Haram** yemedik, çok şükür.” (155)

harç (Ar.): Masraf.

“...gündüzleri el tarlalarında çapaya gitti, yapılarda **harç** çekti.” (25)

hareket (Ar.): Vücut ya da cisim devinimi.

“Sağ elinin çevik bir **hareketiyle** başındaki tülbent gerisinden çekip aldı.” (13)

harf (Ar.): Alfabe sesi karşılayan işaretler.

“...gittikçe büyüyen kara kara **harflerle** sütundan sütuna taşarak...” (58)

harita (Ar.): Belli bir yerin, alanın belli oranlar ile küçültülerek taslağının kağıda aktarılmış hâli.

“...illerini içeren **haritanın** önünde arada bir durdu.” “(139)

harp (Ar.): Savaş.

“**Harp** Akademisi öğrencisiydi.” (105)

hasır (Ar.): Örme örtü.

“...kilimleri, **hasırları**, yorganları ile boşanan yağmurdan korumuşlardı bu satmak için didindikleri tütününü.” (201)

hasret (Ar.): Özlem.

“Her yılın yarısı çoluk çocuğuma **hasret** geçer.” (110)

hastalık (Far. + T.): Aşırı düşkünlük, tutku, özlem.

“...askerliği süresince sıla **hastalığına** tutulmuştu o da.” (11)

hastane (Far.): Hastaların tedavi edildiği yer.

“**Hastaneye** gitmek için aşağıya doğru inmeye başladı.” (84)

hat (Ar.): İletişimi sağlayan kablo sistemi.

“**Hat** bağlanıyordu: -Beyefendi hayırlı akşamlar.” (104)

hata (Ar.): Doğru olmayan, kusur.

*“Gün gelir anlar **hata** ettiğini ama geç olur.” (231)*

hatır kırmak (Ar. + T.): Birini üzme, gücendirmek.

*“Arkadaşları **hatırını kırmadılar.**” (74)*

hatta (Ar.): Üstelik hem de.

*“...Girit adasında **hatta** Girit göçmenlerinin yayıldığı Ege bölgesinde...” (77)*

hava (Ar.): Solunumu sağlayan gaz karışımı ya da meteoroloji olayları.

*“**Hava** fena değil bugün, güneşli.” (192)*

havale (Ar.): Postane, banka vb. aracılığıyla para göndermek.

*“...daha çabuk para isteyen karısına yüklü **havaleler** postalamak...” (74)*

havuz (Ar.): Temeli beton ya da mermer gibi sert malzeme ile döşeli olan ve içine su doldurulan yer.

*“...bahçenin ortasındaki **havuzun** kıyısını dolanıp geride Tekel ambarına doğru ilerlediğini gördüler.” (146)*

hayat (Ar.): Yaşam ve yaşam şartlarının tümü.

*“Ne yapacaksın derdi, **hayat** böyle.” (107)*

hayır (Ar.): Olmaz anlamında bir söz.

*“Aralarında oyunbozanlık eden yok ya? -**Hayır.**” (141)*

hayranlık (Ar. + T.): Birini beğenme, hayran olma durumu.

“...önünde **hayranlıklarını** gizleyemediklerini açığa vurarak...” (22)

hayrola (Ar. + T.): Ne oluyor anlamındaki ünlem.

“Tekel memuru sordu: **-Hayrola?**” (145)

haysiyet (Ar.): İtibar.

“Ulan sen önce kendi **haysiyetini** koru!” (185)

hayvan (Ar.): İçgüdüsel hareket eden canlı yaratık.

“Bir yük **hayvanı** gibiydi çocuk.” (20)

hazır (Ar.): Her şeyin tam, son hâle uygun olması.

“...yetişkin insanın, bu avunmaya **hazır** yanıdır.” (32)

haziran (Ar.): Yılın altıncı ayı.

“Mayıs başında son tütünlerin çapalandığı, **haziranda** kırıldığı...” (76)

hediye (Ar.): Armağan.

“Onlar da üstlerine düşen uygun **hediyeleri** vereceklerdi karşılığında...” (25)

hela (Ar.): Tuvalet.

“Hemen solda mutfak, geride ahır ile **hela**, ortasında kocaman bir erik ağacı vardı avlunun.” (47)

helal etmek (Ar. + T.): Hak iddia etmeden bağışlamak.

“Bugün artık hak senindir dedim, hepimize hakkını **helal et.**” (97)

helva (Ar.): Un, şeker, yağ ile pişirilen tatlı.

*“Bidonların gerisindeki yüksek camlığı peynir, **helva** çeşitleri doldururdu.” (66)*

hem (Far.): Anlam güçlendirici, bağlayıcı söz.

*“**Hem** oldu hem olmadı anlamına hafifçe geriye attı elinin tersini.” (20)*

hemen (Far.): Çabuk.

*“Gerçek niyetlerinin çürük kokusunu **hemen** alıyordu burnu.” (23)*

hemşehri (Far.): Memleketli.

*“Tekel’de az önce yüzlerini ak çıkaran **hemşerilerini** almışlardı ortalarına.” (174)*

hendek (Ar.): Çukur.

*“Bütün yaz köşe bucak, samanlık, **hendek** seviştiler.” (129)*

henüz (Far.): Yeni, yakın zaman.

*“Bakkal **henüz** arabanın borcunu ödeyemediğini biliyordu oysaki.” (133)*

hep (Far.): Daima, sürekli olan.

*“Ama neden **hep** geçmiş?” (228)*

her (Far.): Önüne geldiği tüm isimleri genelleyen sıfat.

*“...**her** gün biraz daha uzuyor, genişliyordu haberler.” (6)*

herhalde (Far. + Ar. +T.): Anlama göre ihtimal değeri belirten söz.

“Herhalde dedi yine yavaşça.” (64)

herhangi (Far. + T.): Rastgele.

“Herhangi bir yerde piyasanın açılması yeterdi onun için.” (197)

herkes (Far.+ T.): Bütün insanlar.

“...pazartesi sabahı, açılacak tütün piyasasını bekliyordu herkes.” (10)

hergele (Far.): Terbiyesiz kimse.

“Pazarlıkta ilk üstünlüğü sağlamayı kolluyordu hergele!” (16)

hesaplaşmak (Ar. + T.): Tüm yönleri düşünüp sonuca varmak.

“...kendi kendine hesaplaşmaları sonunda, vardıkları sonuç birdi.” (290)

hevesli (Ar. + T.): İstekli olan.

“Pek o kadar okumaya hevesli görünmüyordu.” (70)

heyecan (Ar.): Ruhi coşkunluk.

“Heyecan son haddini bulmuştu.” (99)

heykel (Ar.): Taş, alçı vb. maddelerin yoğrulup kalıba dökülerek ya da pişirilerek biçimlendirmesiyle ortaya çıkan eser.

“Arabasının içinde dimdikti, heykel gibiydi.” (299)

hısım (Ar.): Evlenme sonucu oluşan akrabalık bağı.

“...hısım akrabalarının önünde açıklamış, nikâh şekerleri dağıtılmıştı gelenlere.

(11)

hiç (Far.): Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren söz.

“...**hiç** yemek yememiş gibi her zaman doyduğu damarlarındaki açlık...” (7)

hiçbir (Far. + T.): Söz edilen varlıktan bir tane bile bulunmaması.

“**Hiçbir** dil, bu yılgın bu kaçak güneş kadar yansıtamazdı onların üzgünlüğünü.”
(198)

hikâye (Ar.): Öykü.

“...sen askerden yeni geldin, sende **hikâye** çoktur şimdi.” (18)

hindi (Ar.): Büyük kümes hayvanı.

“Faik Efendi’nin özel **hindi** besleme yöntemiymiş doktoru en çok eğlendiren.”
(107)

hizaya gelmek (Ar.): Doğru yola gelmek.

“Hah şöyle, **hizaya gel.**” (248)

hizmet (Ar.): Gerekli olan iş veya görevi yerine getirme.

“...yeter bu kadar yıl devlete **hizmet** ettiğiniz.” (111)

hoparlör (Fr.): Ses yükselten alet.

“Kapının üstüne yerleştirilen **hoparlörden** Ferit duyabiliyordu, spikerin söylediklerini.” (6)

horozlanmak (Ar. + T.): Birine çıkışmak.

“İte bak dedi, nasıl da **horozlanıyor!**” (156)

Hoşuna gitmek (Far. + T.): Beğenmek.

“Duyarsanız **hoşunuza gitmez ama.**” (100)

hoşgörü (Far. + T.): Bir durum karşısında anlayış gösterme.

“...**hoşgörü** tanımayan öfkesiyle bağırır, çağırır...” (32)

Hristiyan (Rum.): Hazreti İsa’nın dininden olan kimse.

“...Müslüman ile **Hristiyan** ayrılığı vardı aralarında.” (33)

hukuk (Ar.): Yasaların tamamı ve bu yasaları konu alan bilim dalı.

“Ekicilerin tütün koçanları, **hukuk** açısından bir değer taşımasa bile...” (196)

huy (Far.): Kişinin mizacı.

“...korunma içgüdüleriyle karısından saklamayı **huy** edinmişti doktor.” (75)

huzur (Ar.): Gönül rahatlığı, iyi hissetme hâli.

“Ah barış insanydı o. **Huzurdu** aradığı.” (273)

hüküm giymek (Ar. + T.): Cezalandırılmak.

“...attığı ters zarla **hüküm** giydiği yazgısına katlanıyordu.” (75)

hükümet (Ar.): Devlet yönetimi.

“Ama karakollarda itilip kakılmaktan, **hükümet** kapılarında süründürülmekten...” (34)

hüner (Far.): Beceri.

“**Hüneri** ne sanatı ne, ne işe yaradı ki?” (134)

hüzün (Ar.): Üzgün olma hâli, keder.

“Şimdi, içinde kalan **hüzündü** yalnız.” (86)

ırgat (Rum.): Toprak işçisi ve ağır işlerde çalışan.

“...topraksız, kalabalık bir **ırgat** ailesini nerdeyse boğaz tokluğuna...” (187)

iskarta (İt.): Bir sebepten değerini yitiren mal.

“...bir ya da iki balyasını **iskartaya** ayırabileceklerini aklından geçirmeye başladı eksperlerin.” (30)

ispanak (Rum.): Yaprakları kullanılan bitki.

“Altın yetiştirdik biz, sarı altın. Gübre değil. **Ispanak** değil.” (151)

ıtır (Ar.): Güzel kokulu çiçek.

“...karanfil, fesleğen, **ıtır**, sardunya, küpe çiçekleri dikili, kireçle badanalanmış...” (47)

ızgara (Rum.): Parmaklıklı kafes biçiminde araç.

“...önüne yerleştirdiği kararmış saç **ızgarada** elindeki maşa ile...” (7)

iblis (Ar.): Şeytan.

“...dağda taştta süründürülecek bir **iblis** bir lanetli gibi görür bizi...” (110)

idare (Ar.): Belirli ve gerekli işlerin bütününe yürütme.

“İyi **idare** ettiniz.” (153)

ifade (Ar.): Anlatım, söyleme.

“*Ifadeleri doğrudan doğruya savcı aldı.*” (295)

iflas (Ar.): Batmak, yenilgiye uğrama.

“*Her gün küçük tüccarlardan birisi iflasa sürükleniyordu...*” (138)

ihbarname (Ar. + Far.): Haber veren bildirim kağıdı.

“*Gitti. İhbarnameyi bana imzalattı.*” (121)

ihtiras (Ar.): Tutku.

“*...geride kalmaya hükümlü, yeteneklerinin üstünde ihtiraslar besleyen gençlerle...*” (188)

ihtiyaç (Ar.): Gerekli olan.

“*Acele olan ne? Hangi ihtiyacın?*” (267)

ikramiye (Ar.): Maaş dışı verilen ücret.

“*Onlarda aylık, ödenekler, ikramiye, prim, gezi giderleri...*” (111)

iktidar (Ar.): Yönetimi elinde bulundurma yetkisi.

“*...ucuzluk vaat ederek iktidara gelmişti.*” (31)

ilaçlamak (Ar. + T.): Herhangi bir rahatsızlığı geçirmek ya da başlamasına engel olmak için karışım olarak hazırlanmış maddeleri kullanmak.

“*Tek çare hastalık yayılmadan ilaçlamaktı fidanları.*” (59)

ilahi (Ar.): Şaşırtma ifadesi.

“İlahi, Eda abla, güzele bakmanın sevap olduğunu bilmez misin sen?” (22)

imame (Ar.): Tespihin başındaki uzun kısım.

*“...abdest alırken baktım tespihin **imamesi** cebinden başını uzatıyor.” (97)*

imansız (Ar. + T.): Acımasız.

*“Sen ne gavur ne dinsiz, **imansız** sen.” (96)*

imdat (Ar.): Yardım isteme anlamındaki ünlem.

“İmdat dedikleri geliyor mu kulağımıza?” (251)

imzalamak (Ar. + T.): Resmî olarak bir belgeyi sembollerle onaylamak.

*“...İsmet Tezcan’ın **imzaladıkları** bir tutanakla...” (145)*

inatlaşmak (Ar. + T.): Karşılıklı olarak birbirinin fikrine karşı çıkmak.

*“Seninle **inatlaşmanın** sırası mı şimdi?” (159)*

incir (Far.): Dutgillerden olan geniş yapraklı ağaç ve o ağacın meyvesinin adı.

*“Üzümlün, **incirin**, tütünün rezili çıkmıştı.” (71)*

insafsız (Ar. + T.): Adalet ve vicdana göre davranmayan.

“İnsafsızlık, inatçılık örneğiymiş adam.” (104)

insan (Ar.): Duygu- düşünce ve fikir üretme yetisine sahip canlı, ademoğlu.

*“Hiç **insan** mı görmedin a ayı!” (21)*

inşallah (Ar.): Allah izin verirse anlamındaki söz.

“İnşallah yüziüm kızarmaz sana.” (65)

intikam (Ar.): Öç.

*“Bir **intikam** kılıcı vardı şimdi elinde.” (182)*

ipotekli (Fr. + T.): Borç karşılığında garanti gösterilmiş olan mülk.

*“**İpotekli** tarlalarını nasıl kurtarabileceklerini.” (201)*

isim (Ar.): Ad.

*“Sorulanların aklına gelecek bir başka **isim** savaş yılları içinde...” (137)*

iskân (Ar.): Sürekli olarak bir yere yerleştirme.

*“Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Bayındır’da **iskân** görmüşlerdi.” (128)*

iskemle (Rum.): Arkası olmayan sandalye.

*“...hemen yanındaki boş **iskemleye** oturdu.” (233)*

ispirto ocağı (İt. + T.): İspirto yakan küçük ocak.

*“Küçük bir **ispirto ocağı** yanıyordu pencereye yakın bir sehpanın üstünde.” (109)*

isyan (Ar.): Başkaldırma.

*“Kamil Efendi, **isyanla** sağ kolunu havada doğrulttu.” (169)*

işaret (Ar.): Gösterge.

*“Ferit sadece olumlu bir baş **işaretiyle** karşılık verdi.” (92)*

işkence (Far.): Eziyet, azap.

“...her geçen dakika artan bir **işkenceydi** artık.” (115)

iştah (Ar.): Açlıkla yeme isteği.

“...yumuşak görünmeye çalışsalar artan **iştahları**, açlıkla belliydi.” (291)

itibar (Ar.): Saygınlık.

“...**itibar** gibi hoşlandığı besbelli sözcükleri döküp saçtı.” (99)

izin (Ar.): Yapılacak bir şey için verilen müsaade.

“...diye bir **izin** çıkmış gibi kayıtsızlıkla kendilerinden koptu...” (35)

izmarit (Rum.): Sigara artığı.

“Cigarasının **izmaritini** kaldırımın betonu üstünde ezerken...” (31)

jandarma (İt.): Güvenlik ve düzenden sorumlu askerî kuvvet.

“...**jandarma** komutanı, mal müdürü ile öğretmenler gibi...” (58)

kabahat (Ar.): Uygun olmayan hâl ve hareket.

“Tütün geçmişte para etmemiş, değerini bulamamışsa geçmişteki hükümetlerdeydi **kabahat**.” (38)

kabul etmek (Ar. + T.): Razi olmak.

“Ferit, pazarlığı **kabul etmek** için bir neden bulmak zorundaydı.” (16)

kadar (Ar.): Dek anlamında.

“...bir dereceye **kadar** bağışlanabilirdi bu iş ama...” (276)

kadeh (Ar.): Ayaklı içki bardağı.

“...kristal **kadehler**, Bavyera porselenleri, gümüş takımlarla kurulu sofralarda ağırlanıyorlar.” (113)

kadife (Ar.): Parlak, yumuşak kumaş.

“...nakışlı, gümüş görünüşü veren tepsilerinde: Kırmızı **kadife** örtüler...” (26)

kafası kızmak (Ar. + T.): Sinirlenmek.

*Olur böyle şeyler, insanın **kafası kızdıktan** sonra.”* (82)

kâğıt (Far.): Genel olarak yazı yazılan ya da başka işlerde kullanılan, bitkisel maddelerin yoğrulmasıyla yapılan çok ince yaprak.

“Çok geçmeden **kâğıt** oyunlarına alıştı.” (72)

kahırlı (Ar. + T.): Sıkıntılı, eziyetli olan.

“İki yıl sonra emekliye ayrıldım mı kurtulacağım bu **kahırlı** işten.” (110)

kahkaha (Ar.): Sesli gülme.

“...yerli yersiz **kahkahaları** da çok geçmeden büsbütün...” (72)

kahrolmak (Ar. +T.): Çok üzülme.

“**Kahrola** kahrola içine çekti sigarasının dumanını.” (36)

kahvaltı (Ar. + T.): Uyandıktan sonraki günün ilk öğünü.

“...bir maşrapa su ile **kahvaltı** etti.” (131)

kahve (Ar.): Kırathane.

“Gündüzleri açık havalarda **kahvenin** dışarıya çıkarılan masaları ile...” (5)

kahvehane (Ar. + Far.): Çay kahve gibi içeceklerin olduğu bazı oyunların oynandığı yer, kiraathane.

“Eski antrepoların bazıları sinemaya **kahvehaneye** çevrilmişti.” (55)

kahverengi (Ar. + Far.): Kahvenin renginde olan.

“Üstüne **kahverengi** boyayla yerli firmaların markaları...” (55)

kahya (Ar.): Bir konak ya da çiftlik gibi büyük yerleşim yerlerinin işlerini düzenli olarak çekip çeviren kimse.

“...onun **kahyasından** iş bulan işçiler ortadan çekildikçe...” (10)

kalabalık (Ar. + T.): Çok kişi olan alan.

“Pazar **kalabalıktı.**” (16)

kalbur (Ar.): Elek.

“Bir kucak taze ot, bir **kalbur** yulaf ile kendisi ahıra girerken...” (126)

kale (Ar.): Kalın duvarlı, korunaklı yapı.

“**Kalelerinin** içinde suskundular.” (198)

kalem (Ar.): Yazma işlemi için kullanılan araç.

“**Kalemi** arar gibi bıraktı mermer tezgâhının üstüne.” (232)

kaliteli (Fr. + T.): Nitelikli.

“...fakat daha **kaliteli** tütün yetiştirilmesine önem verileceğini...” (210)

kalp (Ar.): Gönül.

“...piyasanın açılacağı saati, huzurlu **kalple** beklemlerini bilhassa...” (99)

kalsiyum (Fr.): Bir element.

“Kanı durdurmak için **kalsiyum** iğnesini hazırladı.” (280)

kamp (Fr.): Görüş çevresinde birleşen topluluk.

“... birbiriyle geçinemeyen birbirine düşman **kamlara** ayrılırdı.” (33)

kanal (Fr.): İletişimi sağlayan yol, hat.

“Durmadan Çeşme **kanalının** kapağı düşüyordu santralde.” (160)

kanca (İt.): Çengelli demir çubuk.

“...**kancaların** etrafındaki sıva döküntüleri, çizikler, belirsizleşen rengiyle...”
(67)

kanun (Ar.): Yasa.

“**Kanunların** baskısından bunalmış, savaş karaborsacılarına, yeni zenginlere...”
(188)

kanser (Fr.): Kontrolsüz hücre bölünmesiyle ortaya çıkan hastalık.

“İlerlemiş **kanser** acıları çekiyordu.” (233)

kaparo (İt.): Güven için önceden ödenen belli bir miktar.

“...balya başına beş lira **kaparo** ödemek durumundaydı alıcılar.” (144)

karaborsa (T. + İt.): Piyasada kıtlığı yaşanan malın yüksek fiyatlarla gizli ticareti.

“...karaborsacıya kanat geren yöneticilerine tahıllarını yok fiyatına...” (38)

karanfil (Ar.): Güzel renkli süs çiçeği.

*“...sümbül, **karanfil** ya da nar çiçeği ile gül kıvrım dallıdır.” (91)*

kararsızlık (Ar. + T.): Düşünerek bir sonuca varamama durumu.

*“Ferit Taşçı umutsuzluk, **kararsızlık** içinde...” (5)*

karpuz (Far.): Kabakgillerden olan dışı yeşil içi kırmızı meyve.

*“...bির **karpuz** büyüklüğündeki göğüsleri, besili bir kısırağın...” (18)*

karyola (İt.): Üzerine yatak konulan demir ya da tahtadan yapılmış eşya.

*“Odanın bir köşesinde bir portatif **karyolası** vardı sadece toplanacak.” (242)*

kasa (İt.): Değerli eşya ya da para saklanan çelik dolap.

*“...veresiye defteri dolacak bu **kasaya** peşin kırk para düşmeyecek.” (67)*

kasaba (Ar.): Köyden daha gelişmiş ancak şehirden daha küçük olan yerleşim yeri.

*“**Kasabayı** güneyinden gelip kuzeyinden çıkararak...” (8)*

kasap (Ar.): Eti yenilen hayvanların kesilip satıldığı dükkân.

*“...kahveci teslim oldu **kasap**, fırıncı teslim oldu demek.” (232)*

kasım (Ar.): Yılın on birinci ayı.

“...**kasım** ayının dondurucu soğuğuna katlanarak kendi tarlasını sürdü.” (25)

kasketli (Fr. + T.): Önü siperli başlık takan.

“...spor ceketli, **kasketli** eksperler ile yardımcıları olan ustabaşılar...” (55)

kauçuk (Fr.): Çeşitli ağaçlardan veya petrol artıklarından yapılan esnek, dayanıklı madde.

“Kış ortasında hala **kauçuk** alıtlı bez ayakkabılar vardı ayağında.” (78)

katil (Ar.): Öldüren, ölüme sebep olan kimse.

“Kolaylıkla **katil** olabilirler.” (211)

kavanoz (Rum.): Cam veya plastikten yapılmış kap.

“...camlıkta ise turşu, zeytin, salça **kavanozları** sıralanırdı.” (66)

kavga (Far.): Söz veya davranış ile yapılan dövüş.

“En sevmediği şey **kavgaydı** didişmekti.” (80)

kayıp (Ar.): Görülmeyen ve bulunmayan.

“İçinde iki aydır **kayıp** sarı kehribar tespihini görünce...” (96)

kaybetmek (Ar. + T.): Yitirmek.

“Benim bir kuru itibardan başka neyim var bu dünyada **kaybedecek?**” (176)

kaybolmak (Ar. + T.): Görünür olmaktan çıkmak.

“Ne oldu bu bakana? **Kaybolmadı** ya?” (98)

kayınbirader (T. + Far.): Bir erkek için karısının erkek kardeşi.

“Kayınbiraderi varlıklı bir ailenin kızı ile evlenerek yeniden düzeltmişti durumunu.” (74)

kayınvalide (T. + Ar.): Evli kişiler için birbirlerinin annesi için kullanılan terim.

“Kayınvalidesinin düşlerinin, umduğundan da çabuk gerçekleşeceğine inanmaya başladı doktor.” (72)

kayıtsızlık (Ar. + T.): Umursamama durumu.

*“...babasının adı geçtikçe gösterdikleri **kayıtsızlıktan**...” (22)*

kaymakam (Ar.): Bir ilçede devlete bağlı en üst düzey yönetim makamı.

*“Doçenti, **kaymakamın** karısını özlemle anabiliyor, gözünün önüne getirebiliyordu.” (228)*

kaza (Ar.): Beklenmeyen ve kasıtsız olarak ortaya çıkan zarar veren durum.

*“Sonunda elinden **kaza** çıkacağı belliydi onun.” (292)*

kehribar (Far.): Bir çam türünün reçinesi olan süs ve takı yapılan rengi sarı ve kırmızı tonlarda olan taş.

*“İçinde iki aydır kayıp sarı **kehribar** tespini görünce...” (96)*

kelime (Ar.): Sözcük.

*“Henüz bulamadığı bir **kelimeyle**...” (227)*

kemerli (Far. + T.): İki sütunu birbirine bağlayan bağlantısı olan.

“...yüksek **kemerli** taş köprüler, dere boyunca karşılıklı yükselen...” (9)

kenar (Far.): Bir şeyin ucu, kıyısı.

“Yatağın **kenarına** ilişti.” (121)

kenef (Ar.): Tuvalet.

“**Kenefe** as! Taharet alırsın.” (149)

kent (Soğd.): Şehir.

“...daha başka hizmetlerinde olanların **kentiydi**.” (188)

kerata (Rum.): Sevgiyle karışık sitemli tabir.

“Cezasını bulsun **keratalar**...” (98)

kerim (Ar.): Cömert.

“Sonrası Allah **kerim**.” (215)

kese (Far.): Kumaştan küçük torba.

“**Kesesinden mi** ödeyeceğini sandı aldığı tütünlerin parasını?” (182)

keyifli (Ar. + T.): Tasasız olan.

“...Galatasaray- Fenerbahçe karşılaşmasının sonucunu soracak kadar **keyifliydi** yemekte.” (136)

kına gecesi (Ar. + T.): Düğünden önceki gece gelene kına yakılarak düzenlenen eğlence.

“Ya **kına gecesi** o kadar kişiye verilecek yemek?” (31)

kırmızı (Ar.): Al.

“Yerde **kırmızı** siyah yollu kilimler, yan duvarda bir konsol...” (46)

kısım (Ar.): Bölüm.

“İnsan **kısmı** ekmeğini yediği efendisinin iyiliğini kolay kolay unutur mu?” (19)

kismet (Ar.): Nasip, evlenme talihi.

“...yirmisine kadar çıkan **kismetlerini** beğenmedi Eda.” (23)

kıt (Ar.): Yetersiz olan.

“Toprağı **kıt** kasabalılar, yaşlanan bağlarını yenileyemedikleri gibi...” (55)

kıyafet (Ar.): Giysi.

“Kalıp **kıyafet**, göbek, fötr şapka yerindeydi tüccarda.” (205)

kıyameti koparmak (Ar. + T.): Çok kızmak, bağırıp çağırmak.

“Annem **kıyameti koparır**...Rezil oluruz.” (293)

kıymet (Ar.): Değer.

“Ulan ne cevhermişsin sen? **Kıymetini** bilemedik.” (100)

kibar (Ar.): Nazik.

“O kadar **kibar** o kadar efendi bir çocuk ki.” (273)

kibrit (Ar.): Uç kısmı sürtülünce alev alan çubuklar.

“Yusuf’un bir **kibrit** çaktığını gördüler.” (299)

kilim (Far.): Desenli yün dokuma.

*“...**kilim** kırıklıklarını eliyle düzelttiği minder örtüsü...” (44)*

kilitlemek (Far. + T.): Bir şeyi açılmasın diye kapatmak.

*“...biri elimi kolumu tuttu, dilimi **kilitledi** satamadım.” (177)*

kilo (Fr.): Kilogram sözcüğünün halk arasında kısaltılmış hâli. Bin grama denk gelen ağırlık birimi.

*“...birbiri üstüne **kilosu** üç buçuk dört lira eder elindeki tütünler.” (103)*

kilometre (Fr.): Bin metreye denk gelen uzunluk birimi.

*“Yedi **kilometre** uzaktaydı gidecekleri tarla.” (17)*

kira (Ar.): Kullanma bedeli.

*“Otuz dönümlük bir **kira** sözleşmesi göstermişti Tekel’e.” (101)*

kireç (Far.): Bazı taş çeşitlerinin özünü oluşturan bileşen.

*“...çivit ile karışık **kireç** kokusu, badanadan geliyordu.” (125)*

kiremit (Rum.): Çatı malzemesi olarak kullanılan kızıl topraktan levhalar.

*“...kum ile **kiremit** yığımından oluşan ruhsuz, ölü bir yere dönerdi ortalık yapısı.” (139)*

kirizma (Rum.): Toprağın altını üstüne getirme.

*“...kırdığı tütünü dizerlerken o başkalarına **kirizma** kazdı...” (27)*

kitap (Ar.): Bir konuda yazılmış ciltli ya da ciltsiz basılmış ya da yazılmış eser.

*“Bu **kitapların** adlarını ilk kez duyuyordu dinleyenler.” (98)*

kolej (Fr.): Yabancı dile önem veren okul.

*“...Amerikan kız **kolejini** bitirmiş görgülü kadınlar...” (73)*

kolera (Fr.): Belirtileri ishal ve kusma olan bulaşıcı salgın hastalık.

*“Fakat veba, **kolera** gibi bulaşıcı yaygın hastalıklardı hepsi.” (59)*

kolon (Fr.): Mermer sütun, direk; boylamasına olan.

*“...dar **kolonlara** bölünmüş eski harflerle sık satırlarla yazılmış...” (66)*

koma (Fr.): Bir hastalık, rahatsızlık sonucunda gelişen bilinç kaybı.

*“Ertesi sabah açılacak tütün piyasasının merakıyla bir çeşit **komaya** girmişlerdi artık.” (61)*

komünist (Fr.): Kişiyi özel mal varlığı sistemine karşı çıkan bir siyasi ideolojinin savunucusu.

*“Hep **komünist** kundağı.” (117)*

konkordato (İt.): Bilinçli iflas.

*“İzmir piyasasına olan borçlarını **konkordato** ile ödedi.” (71)*

konserve (Fr.): Uzun zaman muhafaza edebilmek amacıyla belli bir sıcakla hazırlanan ve kapağı ya da kutusu hava almayacak şekilde kapatılan yiyecek.

*“Türlü baharat çeşitleri, yağ, **konserve**, hazır yiyecek kutuları...” (67)*

konsol (Fr.): Dolaplı salon mobilyası.

“...yan duvarda bir **konsol** ile üstünde duvara dayalı...” (46)

kontak (Fr.): Motorlu araçları çalıştıran sistem.

“**Kontağı** açtı. Homurdandı araba.” (183)

kopya (İt.): Taklit şeklinde aynısı olan.

“...onun geride bıraktığı yaşamın bir **kopyasıydı** olsa olsa.” (265)

kordon (Fr.): Elektrik kablosu.

“...prizden tıraş makinesinin **kordonunu** çekip aldı.” (191)

koridor (Fr.): Odaların çıkışlarının birleştiği alan.

“Kadın yemekhaneye geçen **koridora** sapmadan dönüp geriye bakarken...” (227)

kovboy (Fr.): Bu türdeki Amerikan filmlerindeki erkek başrol.

“...geniş palaskası ile **kovboy** filmlerinden fırlamışa benziyordu.” (100)

koz (Far.): Herhangi bir durumda karşıdakini alt etmek için kullanılan şey.

“Tüccarla onu **kozlarını** paylaşmakta yalnız bıraktılar.” 8205)

köfteci (Far. + T.): Köfte satan kişi.

“...köşede bir **köfteci** dükkânı vardı.” (7)

kösele (Far.): İşlenmiş hayvan derisi.

“...ıslak **kösele** kokan dükkânda deri önlükleri altında...” (217)

köşe (Far.): İki şeyin kesiştiği nokta, sivri uç.

“...evin baş **köşesinde** duran nişan hediyelerini, yüzüğünü...” (26)

köşk (Far.): Bahçeli, geniş ev.

“Doktor, telefon **köşkünün** camlı kapısından baktı.” (266)

köy (Far.): Genel olarak tarım ve hayvancılık ile geçinilen nüfus yoğunluğu olarak az, belediye birimi olmayan yerleşim alanı

“Kasabadan kasabaya **köyden** köye koşarak...” (188)

kravat (Fr.): Boyun bağı.

“El oğlu boynuna bir **kravat** taktı diye...” (248)

kredi (Fr.): Ödünç para.

“Doktor ise tarla kiralyor, **kredi** anlaşmalarıyla ortak oluyordu ekicilerle.” (68)

kristal (Fr.): Kesme cam.

“Her gün lüks lokantalarda, iyi döşenmiş tüccar evlerinde **kristal** kadehler...” (113)

kulplu (Rum. + T.): Tutulacak yeri ya da sapı olan eşya.

“...doğumlarda sunulmuş yüzükler, küpeler, **kulplu** Reşat altınlarının...” (114)

kuluçka (Bul.): Cıvciv çıkarmak için yumurtaya yatmış kümes hayvanı.

“... tek cıvciviyle kalmış hırçın bir **kuluçka** gibiydi şimdi.” (24)

kulübe (Far.): Küçük ev şeklindeki barınak.

“...konuşmasını bitirip telefon **kulübesinden** çıkmasını bekleyerek...” (56)

kulüp (Fr.): Üyelerinin belli bir aktivite için toplandıkları yer.

*“...fakat geceleri şehir **kulübünde** kasabanın memurlarıyla bir arada görünmekten çekinmiyordu.” (57)*

kumar (Ar.): Sonucuna göre para kazanma ya da ya da kaybetme durumu olan oyun.

*“İçerdi, **kumarda** para kaybederdi, eve haberli habersiz geç giderdi...” (271)*

kundak (Rum.): Fitne, fesat.

*“Hep kötü maksatlı bozguncu palavrası bunlar. Hep komünist **kundağı**...” (117)*

kundura (İt.): Bağırsız, kaba işli ayakkabı.

*“**Kundura** hazırlıyor geceli gündüzlü...” (92)*

kurban (Ar.): Feda edilecek olan.

*“Bir intikam kılıcı vardı şimdi elinde. Saplayacak **kurban** arıyordu.” (182)*

kurdele (İt.): İpek şerit.

*“...kırmızı **kurdelelerle** bağlanan hediyeleri Ferit’in eniştesiyle...” (26)*

kuruş (Alm.): Liranın yüzde biri değerinde birim.

*“Birikmiş üç beş **kuruşuna** el atmadan, evinin...” (11)*

kusursuz (Ar. + T.): Noksansız, tam olan.

*“Öylesine dürüst, **kusursuz**, açık bir koca olmuştu ki.” (272)*

kutu (Rum.): Sert malzemelerden yapılan kapaklı kap.

“...yeni rendeden çıkmış tahta **kutuları** içinde üzümünü...” (55)

kuvvetli (Ar. + T.): Güçlü olan.

“...Ege’nin en **kuvvetli** adamı, hiçbir gazetede adı geçmeyen...” (138)

küfe (Rum.): Yük taşınılan sağlam sepet.

“Bel, çapa, dikicilere su taşımak, **küfe** çekmek gibi...” (21)

küfür (Ar.): Sövmek, çirkin söz sarf etme.

“...ağzı dolu dolu basardı içinden gelen **küfrü**.” (36)

kükürt (Far.): Sarı renkli element.

“... ağaran bulutlar **kükürt** serpilmiş gibi sarardılar ... (44)

külöt (Fr.): Üstü geniş pantolon.

“Adam kahverengi çizmeleri açık renk **külöt** pantolonu ile...” (56)

labirent (Fr.): Karışık durum.

“...bu kokunun **labirentlerinde** dolanmak istiyordu.” (126)

laboratuvar (Fr.): Deneysel çalışma yapılması için donatılmış yer.

“...başhemşirenin arkasından **laboratuvara** geçti.” (263)

lacivert (Far.): Koyu mavi renk.

“... göğün **laciverti** donuk bir maviye dönüştü ...” (44)

laf (Far.): Söz.

“Kız Binnaz, kapının önünde kiminle **lafa** daldın yine?” (14)

lale (Far.): Uzun süs çiçeği.

“Kenar suları karışık, dolamalı, ortaları ya üç iplikli **lale**...” (91)

lamba (Rum.): Düşük basınçlı cam.

“...bekler gibiydi kendisini, o binlerce mumlu **lambanın** altında.” (170)

lanetli (Ar. + T.): Tanrı’nın merhametinden yoksun olan.

“...bir iblis, bir **lanetli** gibi görür, bizi her gün selamlaştığımız ekiciler.” (110)

lastik (Fr.): Esnek olan kauçuktan yapılmış ayakkabı.

“**Lastikleri** ayağında, bastonu koluna asılı erkenciydi yine.” (133)

lavaj (Fr.): Bir organı yıkama.

“Leğeni, lastik boruyu, **lavaj** şişesini aldı.” (281)

layık (Ar.): Hak etme.

“...Ülgen’e **layık** görmüyordu kendini, üzüldü yedi kendi kendini.” (274)

lazım (Ar.): Gerekli.

“Kendisine yalnız bir kişi **lazım** olduğunu söylüyor...” (28)

leğen (Far.): Bir şey yıkamak için kullanılan plastik ya da demir geniş kap.

“...şırınga şişesini, **leğeni**, masanın üstünde duran iğne kutusunu...” (281)

leke (Far.): Mevcut olan renkte olmayan iz.

“...küçük **lekeler** olarak ortaya çıkardı hastalık.” (59)

leş kargası (Far. + T.): Birinin üzerinden çıkar sağlayan.

“...akbabaları, **leş kargalarını** andırdıklarını görüyorlardı onların.” (291)

levha (Ar.): Asılmak üzere yapılan resim, yazı.

“Koşum takımları, madensel **levhalar** geniş başlı kopçalar...” (91)

liberal (Fr.): Serbest ekonomi.

“...hem de aşağıdaki **liberallerle**, tutucular halkı ayaklandırmakta...” (188)

lira (İt.): Türk para birimi.

“...ona da bir **lira** göndermeyi çok görürdü.” (105)

lise (Fr.): İlköğretimden sonra gelen dört yıllık ortaöğretim kurumu.

“...liseyi özel bir okulda, ancak beş yılda tamamlayabilmişti.” (187)

liste (İt.): Alt alta sıralanmış, dizelge.

“**Listeleri** eline verdi. Saymanı kapıya gönderdi.” (147)

litre (Rum.): Sıvı ölçü birimi.

“Evet. Şimdi yedek iki **litre** kan var elimizde.” (270)

lokanta (İt.): Yemek yenilen ticari yer.

“Kasabanın dört **lokantasının** dördünü de doldurdular.” (250)

lokma (Ar.): Ağza alınan yiyecek parçası.

*“Ben herkesin gözü kalsın istemem yediğim **lokmada**.” (173)*

lokum (Ar.): Şeker ve nişastanın pişirilmesi ve içine isteğe göre çeşitli kuruyemişler eklenmesiyle hazırlanan küçük küpler hâlindeki tatlı.

*“Şerbeti, **lokumu**... Ya kına gecesi, o kadar kişiye...” (30)*

lüks (Fr.): Gösterişli olan ve yaşam standartlarını yükselten şeyler.

*“Her gün **lüks** lokantalarda, iyi döşenmiş tüccar evlerinde...” (112)*

lütfen (Ar.): Rica ifadesi.

*“Dinleyelim **lütfen!**” (180)*

maç (Fr.): Mücadele.

*“Bakalım bizim **maçtan** elimizde ne kalacak?” (99)*

madde (Ar.): Bir şeyi oluşturan ögeler bütünü.

*“...bütün uyuşturucu **maddeler** gibi bir daha kolay kolay vazgeçemeyeceği kadar...” (33)*

madenselleşmek (Ar. + T.): Madensel özellik kazanmak.

*“Hoparlörlerde daha da **madenselleşen** ses uğulduyordu, kasabanın her köşesinde.” (162)*

madem (Ar.): Değil mi ki anlamına gelen bağlaç.

*“Ama **madem** dayanıyorlar, onlarla beraber biz de dayanacağız işte.” (232)*

mağaza (Fr.): Geniş dükkân.

“...kundura **mağazalarında**, satıcılıktan yukarıya yükselebilmesi güç bir erkekti.”
(273)

mahal (Ar.): Lüzum, gerek.

“...**mahal**, endişe, itibar gibi hoşlandığı besbelli sözcükleri döküp saçtı.” (99)

mahalleli (Ar. + T.): Bir şehir, belediye ya da köyün, muhtarlığına bağlı olarak yaşayan.

“...misafirlikten dönen **mahallelilerin** kalabalık ayak sürüyüşleri...” (45)

mahkeme (Ar.): Hukuki yargılamanın yapıldığı yer.

“...**mahkeme** yoluyla nafaka bağlatmıştı kendine.” (105)

mahmuz (Ar.): Binek hayvanının hareketlerini kontrol etmek için kullanılan demir.

“...arka kapağın **mahmuzları** üstüne yıkarak bıraktığı yük arabasının...” (125)

mahpus (Ar.): Hapis edilme, kapatılma.

“Dört duvar arasına kapanmak için suçum ne? **Mahpus** muyum?” (47)

makarna (İt.): Un ya da irmik ile hazırlanan hamurun, kesilip kurutulmasıyla yapılan yiyecek.

“...hazır yiyecek kutuları, cigara, **makarna**, temizlik gereçleri...” (67)

makine (İt.): Çark ve dişlilerden oluşan mekanizmalar bütünü.

“...rehinde bekleyen dikiş **makinelerinin**, bileziklerin...” (114)

maksat (Ar.): Amaç.

*“Senin **maksadın** bana işkence, bana eziyet!” (48)*

makyaj (Fr.): Çeşitli malzemelerle yüzü renklendirme.

*“**Makyajını** silmiş bir sirk palyaçosunun yüzü kadar üzgündü şimdi.” (152)*

mal (Ar.): Satılacak olan şey.

*“**Malımızı**, elimizde bekletecek gücümüz kuvvetimiz olsa...” (37)*

manastır (Rum.): Rahip ve rahibelerin dünyevi zevklerden arınarak kendilerini kapatıp yaşadıkları yer.

*“Henüz genç ama **manastıra** kapanmış gibi yaşıyor.” (231)*

manav (Rum.): Meyve sebze satılan dükkân.

*“...pırasa ve ıspanaktan başka bir şey kalmamış **manavlar**...” (61)*

mangal (Ar.): Bir metalden yapılan içinde ateş yakılabilen ayaklı ocak.

*“ortada bir **mangal**, dipte üç sandalye tamamlardı odanın eşyasını.” (46)*

manzara (Ar.): Beğenilen görüntü.

*“Görüyorsun nasıl **manzara**.” (66)*

marka (İt.): Ticari bir ürünün farkını belirlemek üzere konulmuş özel ad.

*“...yerli firmaların **markaları** basılı...” (55)*

marpuç (Far.): Nargilenin borusu.

“Pos bıyıklı, Bilal Gülcü, nargilesinin **marpucunu** ayırdı dudakları arasından.”

(41)

masa (Rum.): Ayakları olan yerden yüksek mobilya.

“...dışarıya çıkarılan **masaları** ile iskemleleri, akşamdan içeriye...” (5)

masal (Ar.): Boşa söylenen söz.

“Çok dinledik biz bu **masalları!**” (8)

maske (Fr.): Sahte davranış ve görünüş.

“Alagöz, çeşitli maskelerinden Hazreti İsa **maskesini** seçti.” (181)

maşa (Far.): Karşılıklı iki kollu metal araç.

“...sağ eliyle **maşasını** kapıyor, ızgaranın üstündeki köfteleri çevirip...” (8)

maşallah (Ar.): Beğenme ifade eden söz.

“İnşallahı **maşallahı** yok, dediğim gibi.” (32)

maşrapa (Ar.): Küçük kap.

“**Maşrapada** kalan suyu kendi içti.” (130)

mavi (Ar.): Deniz ve bulutsuz gökyüzünün rengi; yeşil ve mor arası.

“...göğün koyu laciverti, donuk bir **maviye** dönüştü...” (44)

mavzer (Alm.): Tüfek çeşidi.

“...yan duvarda asılı **mavzerini** almış geri gelmişti.” (202)

mayıs (Rum.): Yılın beşinci ayı.

“Mayıs başlarıydı. Uzamıştı günler.” (204)

medet (Ar.): Yardım.

*“Çektikleri telgraflardan **medet** umuyorlardı”. (195)*

mektuplaşmak (Ar. + T.): Haber ya da duyguları ifade etmek amacı ile birbirine yazmak.

*“...bir **mektuplaşma** kalmıştı eski arkadaşıyla arasında.” (70)*

melek (Ar.): Güzel ahlaklı kimse.

*“Öyle ya **melek** gibi adam dedi.” (104)*

melon (Fr.): Yuvarlak, bombeli şapka.

*“...kolunda bastonu, siyah **melon** şapkası...” (81)*

memleket (Ar.): Yurt.

*“...başka bir şey bilmeyen bir **memleketin** halkına ne söylerdi bu sayfalar?” (99)*

memnun (Ar.): Bir durum ya da olaydan razı olma.

*“Üstelik Binnaz’ın annesinin pek de **memnun** kalmadığını...” (31)*

memur (Ar.): Bir devlet dairesinde hizmet veren oradan maaş alan kişi.

*“Dört ay önce belediyede nikâh **memuru**...” (11)*

mendil (Ar.): El, yüz, burun silmek için tek kullanımlık kağıt ya da kumaştan olan küçük bez parçası.

“... gözünün önünde oyalı yeşil **mendilimi** atacağım Ferit’e.” (52)

menenjit (Fr.): Beyin zarı iltihaplanması.

“... doktorun hemen belirleyemediği bir **menenjit** üç gün içinde aldı elinden.”
(24)

meram (Ar.): İstek.

“...ben dayanmasına dayanırım ama evdeki karı **meram** anlamıyor...” (215)

merak (Ar.): Bir şeyi öğrenmek ya da anlamak için duyulan istek.

“Radyolar, gazeteler bu konudaki **merakını** gidermeye yardımcı olamıyordu ekicilerin.” (58)

mercimek (Far.): Baklagillerden, sarı kırmızı yeşil renkte olan bir bitki.

“...pirinç, kuru fasulye, **mercimek**, nohut gibi yiyeceklerle doluydu.” (66)

merdiven (Far.): Yüksek bir yere çıkmak, ulaşmak için kullanılan basamaklı eşya.

“**Merdivenin** başında annesinin seslendiğini duydu.” (53)

merhaba (Ar.): Selamlaşmak için kullanılan söz, hitap.

“...kulübeden çıkarken yarım yamalak bir **merhaba** diyordu ona.” (56)

merkez (Ar.): Bir yer ya da bölgenin ortası.

“...Avrupa’nın büyük ticaret **merkezlerinde**.” (55)

mermer (Ar.): Kireç taşı.

“...tezgâhlarının **mermerleri** zamanla kararmış fırınlar...” (61)

meşele (Ar.): Çözüme ulaştırılması gereken sorun, problem.

“**Mesele** yok öyleyse.” (140)

meslek (Ar.): Bir kimsenin para kazanmak amacı ile devamlı yaptığı iş.

“Bizim **meslekte** para, asıl bundan sonra.” (111)

meşin (Far.): İşlenmiş koyun derisi.

“Bu kadarına **meşin** gibi surat ister dedi.” (165)

metelik (Fr.): Az para, çeyrek kuruş.

“Benim bildiğim bir şey varsa son **meteliğimize** kadar tükettik.” (100)

mevsimlik (Ar. + T.): Yalnızca bir mevsim süren.

“...misafirliği, öbür eksperler gibi bir **mevsimlikti** kasabada.” (57)

meyve (Far.): Bitkilerde çiçeğin döllenmesi ile oluşan yemiş.

“Az sonra hasta bakıcı kadın **meyvelerini** getirdi.” (270)

mezar (Ar.): Ölen kimsenin gömüldüğü yer.

“Yeter artık yeter, **mezara** döndürdün bu evi!” (48)

mezbaha (Ar.): Hayvan kesim yeri.

“Ne piyasası? Piyasa değil **mezbaha!**” (161)

mide (Ar.): Karın boşluğunun üst kısmında bulunan ve yenilen şeylerin sindirilmesini sağlayan organ.

“...biri **mide** kanamasından öbürü akciğerlerinin su toptamasından...” (230)

miktar (Ar.): Ölçü.

“...tütünün yarısına karşılık bir **miktar** da faizsiz borç para veriyordu yarıcıya.”
(76)

millet (Ar.): Aynı soydan gelen; aralarında dil, din, ırk, kültür birliğı olan toplum, ulus.

“**Millet** tütün paralarını alınca borcunu öder.” (34)

milletvekili (Ar.): Mecliste bulunan halk temsilcisi.

“...tanıdıkları İzmir **milletvekillerine** telgraflar çekmeyi uygun gördüler.” (166)

milyon (Fr.): Bin tane bin.

“...**milyonlarca** tütün ekicisinin emeğini değerlendiren oydu.” (138)

minnet (Ar.): Yapılan iyiliğı karşı kendini borçlu hissetme.

“**Minnet** dolu bakışları, hayır duaları, gösterişsiz sevinci.” (265)

miras (Ar.): Ölen birinin arkasından yakınlarına kalan mal, mülk, servet.

“...düşman bakışlarından **miras** kalmıştı onlara.” (115)

misafirlik (Ar. + T.): Konuk olma durumu.

“Çoluk çocuk sinemadan, **misafirlikten** dönen mahallelilerin...” (45)

misil (Ar.): Kat, fazla.

*“Yediğimiz, içtiğimiz ne varsa 46’dan bir **misli** pahalı alırız şimdi.” (39)*

model (Fr.): Biçim.

*“Hem de İzmir’den tuttuğu son **model** Amerikan arabalarından bir taksiyle.” (104)*

modern (Fr.): Zamana uygun olan, çağdaş.

*“...**modern** bir apartman dairesi kiralamıştı bun karşılık.” (75)*

mola (İt.): Dinlenme arası.

*“Yarımşar saatlik **molanın** sonuna kadar su dökecekler...” (17)*

motif (Fr.): Bir araya gelerek bir bütün oluşturan her bir öge.

*“...birbirinden güzel **motifleri**, alların morların şenlendirdiği renklerle boyanmıştır.” (91)*

motor (Fr.): Enerjiyi mekanik enerjiye dönüştüren düzenek.

*“Maskesi, **motordan** gelen sese uyarak değişmişti.” (183)*

muayene (Ar.): Bir kimsenin sağlığını kontrol etme.

*“...İzmir’de kendi özel **muayenesinde** hastalarına baktığı için...” (222)*

muhabbet (Ar.): Sevgi barındıran sohbet.

*“Bırakalım bu **muhabbeti** bozan sözleri de kendimizden konuşalım.” (176)*

muhabir (Ar.): Basın-yayın organlarına haber toplayan kişi.

“...Anadolu Ajansı’nın **muhabirine** özel bir demeç vermişti.” (209)

munluk (Far. + T.): İçine mum konulan eşya.

“...bekler gibiydi kendisini o binlerce **munluk** lambanın altından.” (170)

mutasarrıf (Ar.): Kullanım hakkını elinde bulunduran.

“...yargıçların, sancak beylerinin, **mutasarrıfların**, kaymakamların...” (115)

mutfak (Ar.): Yiyecek- içeceklerin muhafaza edildiği ve yemeklerin hazırlandığı yer.

“Hemen solda **mutfak** geride ahır ile hela...” (47)

mutlaka (Ar.): Kesinlikle.

“...o yitirdiği adresi bulmak için **mutlaka** içinde durmadan...” (12)

müdürlük (Ar. + T.): Herhangi bir bölümün, işin başında olma konumu.

“...deniyordu, bölge **müdürlüğünden** gelen telgrafta.” (121)

mühürlü (Far. + T.): Damgalı, kaşeli.

“...bir tutanakla **mühürlü** zarf, İsmet Tezcan’a teslim edildi.” (145)

münasebet (Ar.): Alaka, sebep.

“Ne **münasebet**? Ben dilenmedim.” (80)

müsaade (Ar.): İzin.

“**Müsaade** isteyip sıyrıldı çevresini saranlardan...” (81)

Müslüman (Ar. + Far.): İslam dinine mensup olan.

“...Müslüman ile Hristiyan ayrılığı vardı aralarında.” (33)

müşteri (Ar.): Belirli bir hizmet ya da ürün karşılığında ücret ödeyen taraf.

“...müşterisi oldukları kahvelerde oturup kalamıyorlardı.” (61)

müze (Fr.): Bilim, sanat ve kültürel eserlerin sergilendiği yapı.

“...o da müzelerini, büyük parklarını, camilerini gezmişti İstanbul’un.” (18)

nabız (Ar.): Kalp atışının dakikadaki hızı.

“Doktor, nabzını dinledi hastanın.” (263)

nafaka (Ar.): Bakmakla yükümlü olunan kimselerin ihtiyaçlar bütünü.

“...çocuklarının nafakasını çıkarmak, başkalarına kaptırmamak içindi.” (134)

nakış (Ar.): Kumaş üzerine iplikler ile yapılan işleme.

“...içi dövme nakışlı gümüş görünüşü veren tepsilerinde...” (26)

nal (Ar.): Yük hayvanlarının ayaklarına çakılan demir.

“Nalları, avlunun taşlarında yankılanan beygir...” (131)

nalın (Ar.): Tahtadan tek parça ayakkabı.

“...çorapsız, nalınlarla dolaştığı mahallesine anasını, babasını görmeye gelmişti geçen yıl.” (104)

namaz (Far.): Müslümanların beş vakit ibadeti.

“...yatsı **namazından** sonra, Köprübaşı'nda evine dönerken...” (28)

namlu (Far.): Ateşli silahların ucundaki parça.

“Çiftenin **namlusu** iki yana döndükçe...” (294)

namus (Ar.): Toplumsal ahlak kurallarına uyumu sağlayan manevi yön.

“...evet, şerefim **namusumla** temin ederim...” (182)

nankörlük etmek (Far. + T.): Yapılan iyiliğin kıymetini bilmemek.

“...küfre sapmadık **nankörlük etmedik**, verdiği nimetlerle yetindik.” (290)

nar (Far.): İri çiçekli koyu kırmızı küçük ağaç ve bu ağacın yemişi.

“...sümbül, karanfil ya da **nar** çiçeği ile...” (91)

nara (Ar.): Bağırma.

“Ferit'in **narası** sokaklarının bir ucundan bir ucuna havada asılı kalmış gibisine geliyordu.” (285)

narenciye (Far. + Ar.): Turuncgiller.

“...büyük **narenciye** bahçeleri, zenginlikleri ile övünür...” (73)

nargile (Far.): Tütün dumanının sudan geçerek içimini sağlayan düzenek.

“İşte **nargilesini** içen Bilal Gülcü öyleydi.” (42)

nasırına basmamak (Ar.): Kişinin çıkarının olduğu konuyu engellemek.

“...tütün alıcılarının **nasırına** basmamak, gölgelerini bile çiğnemedi...” (188)

nefer (Ar.): Asker.

*“Son **nefer** kalıncaya kadar.” (100)*

nefes (Ar.): Soluk, yaşamsal faaliyetlerin sembolü olarak kullanılan söz.

*“Son **nefesimize** kadar.” (100)*

nefret (Ar.): Öfkeyle tikslenme hissi.

*“...aralarındaki bağlantıdan birbirinden ne kadar **nefret** ettikleri.” (268)*

nem (Far.): Su buharı.

*“...kiremitlerden gelen **nemin** yıkanıp ovulmaktan aşınmış taban tahtalarının kokusunu hep alıyordu.” (126)*

nikâh (Ar.): Erkek ve kadının evlenmesini sağlayan yasal işlem.

*“Önce nişan sonra **nikâh** sonra da düğün.” (25)*

nimet (Ar.): İyilik, gerekli olan şeyler bütünü.

*“...sahip olduğu bu **nimetlere** benim bu kadar kahra katlanarak...” (122)*

niyetli (Ar. + T.): Bir şey yapmaya niyeti olan.

*“...bir şeyler yapmaya **niyetli** olduğu anlaşıyordu.” (231)*

nohut (Far.): Baklagillerden olan bir bitki ve bu bitkinin nişastalı tanesi.

*“...mercimek, **nohut** gibi yiyeceklerle doluydu.” (66)*

nokta (Ar.): Yer.

“Kendisinin bulunduğu, uç **noktasına** gelinceye kadar...” (137)

not (Fr.): Kısa yazı ya da öğrencilere verilen başarı derecesi.

“... kasabanın tütünlerini görüyor, **notlar** alıyorlardı.” (56)

numune (Far.): Örnek.

“Para sayacağım tütüne. **Numune** almayayım mı?” (205)

nutuk (Ar.): Söylev.

“Çocuk büyüdükçe radyolarla, **nutuklarla** okuyup dinledikleriyle ...” (32)

nüfus (Ar.): Kişinin evinde yaşayan ve sorumluluğunda olan kişi sayısı.

“...ilk kocasından doğan kızını da kendi **nüfusuna** geçirmişti.” (129)

ofis (Fr.): İş yeri.

“...tahıllarını yok fiyatına ellerinden alan **ofisine**...” (38)

onur (Fr.): Kişisel haysiyet.

“Yaralı **onurlarıyla** karşılık veriyorlardı saldırılara.” (155)

operatör (Fr.): Cerrah.

“Dürnev Hanım daha şimdiden ünlü bir **operatör** olarak gördüğü...” (71)

orospu (Far.): Hayat kadını.

“Bu seferlik para almasın **orospu**.” (256)

otobüs (Fr.): Yolcu getirip götürən büyük motorlu taşıt.

“...bir **otobüsün** sıraları arasında dikilir gibi sokaklarda dolanıp duruyorlardı.”

(95)

otomobil (Fr.): Dört tekerlekli ve motoru olan insan taşıtı.

“...gelinliği ile **otomobil** paralarını hep oğlan evi ödeyecekti.” (25)

ömür (Ar.): Yaşam.

“Annemin ölümüne sebep olursam **ömürümün** sonuna kadar yüzüm gülmez bir daha.” (51)

öreke (Rum.): Çatal değnek.

“Ne ananın **örekəsi** var gene bu bokun içinde?” (95)

özür (Ar.): Kusur, mazeret.

“...eksik kalan isteklerini tamamlayamadığı için **özürlerini** sıraladığı...” (74)

pabuç bırakmamak (Far. + T.): Yapacağından vazgeçmemek.

“Hoş, kimse desteklemese de karşısındakine **pabuç bırakacaklardan** değildi o.”

(206)

paça (Far.): Alt giyimde ayağın geçirilmesi için açık bırakılan kısım.

“Ne sarıyorsun köpek gibi **paçama?**” (185)

padişah (Far.): Hükümdar, taht sahibi.

“**Padişahların** Topkapı Sarayı’nda bir zümrüt var, yumruğum gibi.” (18)

pahalı (Far. + T.): Ederi fazla olan.

“...bir misli **pahalı** alırsız şimdi.” (39)

paket (Fr.): Kağıt, karton vb. şeylerden yapılmış, içine herhangi bir malzeme, nesne konulup taşınan şey.

“...bir **paket** Bafra’yı uzattı adama.” (234)

palaska (Mac.): Askerlerin bel kayışı.

“... askerden kalma **palaskasıyla** kulplarından birbirine bağlayarak ...” (22)

palavra (İsp.): Aslı olmayan şeyler konuşmak, atıp tutmak.

“Herkesin yüreğine kurt düşürme, bu **palavralarınla**.” (101)

paltosuz (Fr. + T.): Hava soğukken giyilen, kalın üst giysisi olmayan.

“Dükkâna bir ekici girdi o sırada. **Paltosuz**, kasketliydi.” (65)

palyaço (İt.): Etrafindakileri güldüren, yüzünde boyalar sürülü olan komik kostümlü kişi.

“Her zaman gülen yüzü, makyajını silmiş bir sirk **palyaçosunun** yüzü kadar...”
(152)

pamuk (Far.): Sıcak iklimlerde yetişen, koza şeklindeki bir bitki.

“**Pamuk**, üzüm piyasası elindeydi.” (137)

panik (Fr.): Aniden çok telaşlanma durumu.

“...patronu ekiciler arasında **panik** yaratsın diye işlemiş, doldurmuş muydu onu?” (101)

panjur (Fr.): Pencereleere takılan değişik malzemelerden yapılmış, sıcak ve soğuk kesmesi amaçlanan düzenek.

*“...rıhtım boyunca sıralanan demir **pancurları** yeşil boyalı...” (9)*

pantolon (Fr.): Belden başlayan her iki bacak için de ayrı paça bölümü bulunan alt giysisi.

*“...yama yama bir **pantolon**, kolları sıvalı yama yama bir gömlekle...” (27)*

para (Far.): Devlet tarafından bastırılan ve üzerinde miktarı yazan, alım satımlarda kullanılan nakit.

*“...artırdığı **paraya** tütün satışından eline geçen parayı ekledi.” (25)*

para pul (Far.): Eskiden kullanılan metal para tabiri.

*“Dürnev Hanım, **para pul** konusunda uzun uzun konuşulacak bir şey göremiyordu.” (71)*

parazit (Fr.): Cızırtı.

*“O sırada bir gök gürültüsü ile **parazitlenen** sesi kıstı.” (62)*

parça (Far.): Bir bütünün ayrılan parçası.

*“...tütün tarlalarından bir **parçaymış** gibi...” (105)*

pardösü (Fr.): Paltodan ince olan üstlük.

*“...düğmeleri hep ilikli koyu **pardesüsüyle** ayaklı bir banka gibi dolaşırdı kasabada.” (81)*

pardon (Fr.): Özür dilemek anlamında kullanılan söz.

*“**Pardon** Yusuf! Ben darılmadım sana!” (183)*

park (Fr.): Belli bir amaçla düzenlenmiş olan bahçe.

*“...o da müzelerini, büyük **parklarını**, camilerini...” (18)*

parsa (Far.): Bir izlenme sonrası etraftakilerden toplanan para.

*“**Parsayı** topladı dedi iç bulantısıyla.” (184)*

patates (Rum.): Bir bitkinin yenilebilen nişastalı yumruları.

*“...kurulu sergilerinde kuru soğanla **patatesten** biraz da...” (61)*

parti (Fr.): Fırka.

*“...**partinin** adamlarından birine kahve olarak kiraladı.” (9)*

patiska (İt.): Pamuktan sokunmuş bez.

*“Alt yarısını **patiska** bir perdenin kapattığı oda...” (125)*

patron (Fr.): İşveren, işyeri sahibi.

*“...ağzı bol laf yapan **patronun** bu gelişlerinden.” (83)*

paydos (Rum.): Ara verme.

*“Şimdi sabah bir fırın akşam yarım fırın çıkarıyor ötesi **paydos.**” (69)*

pazar (Far.): Haftanın yedinci günü.

“Günlerden **pazar** olduğu halde, kasabanın bütün erkekleri erkenden sokaklara dökülmüştü.” (61)

pazartesi (Far. + T.): Haftanın ilk günü.

“...**pazartesi** sabahı açılacak piyasada...” (6)

pehlivan (Far.): Güreşçi.

“...*elini, kolunu kollayan* **pehlivanlar** gibi konuşmadan yolun ortasında kaldılar.” (78)

pembe (Far.): Kırmızı ve beyaz karışımı ile ortaya çıkan renk.

“...*şişkin, pembe* gaz bezleriyle sarılıp...” (26)

pencere (Far.): Bulunduğu yapıyı ya da yeri aydınlatan cam, çerçeve vb. malzemelerle düzenlenmiş açıklık.

“Odası avluya bakan bir **pencereden** ışık alıyordu.” (44)

pençe (Far.): Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmak ve tırnakları.

“...*dişlerini göstererek ya bir pençe ya da bir baş devinimiyle...*” (12)

perde (Far.): Örtmek, kapatmak amacıyla bir yere gerilen kapatılan örtü.

“Alt yarısını patiska bir **perdenin** kapattığı oda penceresinin üst yarısından...” (125)

perişanlık (Far. + T.): Çok kötü hâlde olma durumu.

“Hâlimizi, **perişanlığımızı** görmeye mi?” (181)

personel (Fr.): Çalışan.

“Bütün işletme **personelinin** merkeze bağlı yakın ilçelerde...” (139)

pes (Far.): Yenilgiyi kabul etmek manasına gelen ünlem.

“...radyolarda baş fiyatı 370 de! **Pes...**” (165)

peş (Far.): Arka.

“Bundan sonra onlar düşün bizim **peşimize** diyordu...” (197)

peşin (Far.): Alınan şeyin karşılığının anında verilmesi, veresiye olmayan.

“...ekicilerden tütün topluyordu **peşin** parayla.” (102)

peşkir (Far.): İnce havlu.

“...tepsinin içinde bir **peşkirle** örtülü ekmek...” (287)

peygamber (Far.): İnsanları dine davet için gönderilen kişi, elçi.

“...Allah’ın emri, **peygamberin** sözüyle...” (24)

peynir (Far.): Sütün mayalandırılması ile elde edilen besin.

“Bidonların gerisindeki yüksek camlığı, **peynir**, helva çeşitleri doldururdu.” (66)

pezevenk (Erm.): Ahlaken uygun olmayan bir kadın-erkek ilişkisine aracılık eden kişi.

“Aferin kadına! Oh olsun **pezevenge!**” (98)

pırasa (Rum.): Çok yıllık bir kış sebzesi.

“...*kuru soğanla patatesten biraz da **pirasayla** ıspanaktan...*” (61)

piramit (Fr.): Tepeleri ortak bir noktada birleşen tabanları da herhangi bir çokgenin birer kenarı olan birtakım üçgenlerden oluşmuş cisim.

“***Piramidin** dört köşe geniş tabanından başlayarak...*” (137)

pirina (Rum.): Hayvan yemi olarak kullanılan zeytin küspesi.

“...*çürüyen **prinanın** o keskin asit kokusu sinmişti üstüne.*” (27)

plan (Fr.): Tasarlanmış olan.

“...*Ege’de hazırladığı **planlara** göre yürütülecekti...*” (136)

plaster (İng.): Tıbbi amaçla kullanılan yapışkan.

“*İğneyi, **plasterlerle** kola tutturdu.*” (281)

pirinç (Far.): Buğdaygillerden olan ve çokça su içinde yetişen bitki türü.

“...***pirinçle**, kuş üzümüyle doldurup fırına vereceğiz...*” (108)

pişmanlık (Far. + T.): Yapılan bir şeyden üzüntü duyma hâli.

“***Pişmanlıkla:** -Aksilik işte dedi.*” (83)

piyade (Far.): Yaya asker sınıfı.

“*Cumhuriyet’in ilk yıllarında bir **piyade** taburu ile...*” (33)

piyasa (İt.): Alışverişteki geçerli fiyatlar.

“***Piyanın** açılması yaklaştıkça her gün biraz daha uzuyor, genişliyordu haberler.*” (6)

plakalı (İt. + T.): Numara levhası bulunan.

“...İzmir **plakalı** uzun kuyruklu Amerikan arabaları ile...” (55)

pokerci (Fr. + T.): Poker oynayan.

“...usta bir **pokerci** gibi kolluyordu dudaklarının hareketini.” (16)

polis (Fr.): Şehirlerin güvenliğinden sorumlu kamu memuru.

“Üçüncüsü ise **polisin** öteden beri izlediği tehlikeli bir solcuydu.” (98)

politikacı (İt. + T.): Siyaset ile uğraşan.

“...kendisi gibi gösterişli, gözü pek genç **politikacılar** gerekliydi.” (188)

porselen (Fr.): Kaolinden yapılan üzeri sırlı kap kacak.

“...Bavyera **porselenleri**, gümüş takımlarla kurulu sofralarda ağırlanıyorlar.”
(113)

portakal (Fr.): Turunçgillerden olan sert bir ağaç ve o ağacın meyvesi.

“Bana bir elma ile **portakal** gönderseniz yeter.” (270)

portatif (Fr.): Taşınabilir olan.

“Odanın bir köşesinde, bir **portatif** karyolası vardı sadece toplanacak.” (242)

posta (İt.): Bir yerden bir yere, emanet olarak taşınması ve yerine ulaştırılması amacıyla verilen mektup ya da eşya.

“**Posta** memuru Halil açıkladı.” (165)

postane (İt. + Far.): Gönderilen postaların ayırım ve dağıtımının yapıldığı yer.

“Kasaba **postanesinin** dağıtıcılarından biri neredeyse...” (56)

prafa (Fr.): İskambil kağıtları ile oynanan bir oyun.

“Bir hafta sonra **prafa** oynarken Ali Uçar çekip aldı yavaşça onun cebinden.”
(97)

pratisyen (Fr.): Mesleğinde uzmanlığını almamış olan doktor.

“...Tarsus hükümet doktorluğuna atandı. İyi bir **pratisyendi** artık.” (73)

prim (Fr.): İşçiye yapılan ek ödeme.

“Onlar da aylık ödenekler, ikramiye, **prim**, gezi giderleri...” (111)

priz (Fr.): Fişin, elektrik alması için takıldığı yuva.

“Koltuğunun gerisindeki **prizden** tıraş makinasının...” (191)

propaganda (İt.): Bir inanç ya da fikri yaymak için çaba sarf etme.

“...işçileri patronlara karşı kışkırtan **propagandalar** yaptığını...” (98)

prova (İt.): Deneme.

“Her yıl yinelerlerdi bu **provaları**.” (212)

radio (Fr.): Dalgaları sese çeviren alet.

“Bu akşam dinlemedin mi **radıyoyu**?” (31)

raf (Ar.): Dolap içine ya da duvara tutturulmuş tahta ya da metal bölme.

“Boşalan bakkal **raflarının** bakkallarda, fırınlarda, kahvelerde...” (114)

rağmen (Ar.): Karşın.

“...açık yeşil renkli gözlerine **rağmen** yine de güzel demeyeceğiniz...” (138)

rahatlık (Ar. + T.): Sorunsuz olma hâli.

“Karısının bütün yargılarına karşı gelmemekte **rahatlık** bulduğu...” (63)

rakı (Ar.): Bazı meyvelerin alkol ile mayalanması ve damıtılması sonucu elde edilen içki.

“Ah anasını sattığım, birer kadeh **rakı** içebilseydik üstüne.” (252)

razı (Ar.): Kabul.

“...yarı uyur yarı uyanık **razı** olmuş sevmeye.” (203)

rehin (Ar.): Geri alabilme durumu ile borç karşılığı bırakılan şey.

“Şu tütününü satıp da onları bir **rehinden** kurtarsam başka bir şey istemem.” (36)

rekolte (İt.): Tarımda bir yılda derlenen ürünlerin bütünü.

“Her yıl **rekolte** bir önceki yıldan yüksek, kalite ise bir önceki yıldan düşük olurdu.” (212)

rende (Far.): Tahtaları pürüzsüzleştiren araç.

“...yeni firmaların markaları basılı yeni **rendeden** çıkmış tahta kutular içinde üzümünü...” (55)

resim (Ar.): Herhangi bir şeyin kağıt ya da bez üzerine benzerine çizme sanatı.

“...tebeşirle orak-çekiç **resmi** çizerken yakalanmıştı.” (98)

rezil (Ar.): Aşağılık.

*“Halkçıların önünde **rezil** etmeyecektin bizi.” (185)*

rıhtım (Far.): Deniz kenarının sonradan doldurulmasıyla yapılan gemilerin yükleme yapabileceği alan.

*“...derenin batı yakası boyunca uzayan **rıhtım** caddesi ile dikine olarak kesişir...” (9)*

rica (Ar.): Dilek.

*“...beklemelerini bilhassa ve önemle **rica** etti.” (99)*

romancı (Fr. + T.): Roman yazan kişi.

*“...hatta kötü **romancılara** geçim yolu sağlayan...” (32)*

romantik (Fr.): Duygusallığın davranışlara yansıması.

*“Olsa olsa **romantik** saymak gerekirdi bu gibileri.” (138)*

romatizmalı (İt. + T.): Vücutta eklem ağırlı olan kısım.

*“...ısıttığı elleriyle pabuçsuz **romatizmalı** ayağını ovarı.” (107)*

römork (Fr.): Başka bir taşıt tarafından çekilen motorsuz taşıt.

*“**Römork** düz yola girince hat çekici yeni bir sarsıntıya...” (17)*

ruh (Ar.): Vücudun canlı olmasını sağlayan öz.

*“**Ruhları** umutsuzluğun işlemediği bir zırhla kaplı sanki.” (265)*

rutubet (Ar.): Ortamlardaki görülmeyen su buharı, nem.

“...yağ tenekelerinin **rutubette** karışık asitli kokuları gelirdi.” (67)

rüya (Ar.): Düş.

“...karabasan olarak ekicilerin **rüyalarına** girerlerdi”. (59)

rüzgârlanmak (Far. + T.): Hissedilen bir duygu neticesinde vücuttaki tüyleri kabarmak.

“Emekli Kamil Efendi sırtındaki bütün tüylerin **rüzgârlandığını** duydu.” (173)

saat (Ar.): Yirmi dört saatlik bir günün, yirmi dörtte birine denk gelen zaman dilimi.

“**Saat** ilerledikçe aralanan bulutların arasından kış gecesinin üşüyen göğü...”
(44)

sabah (Ar.): Güneşin doğuşu ile öğle vakti arasındaki zaman dilimi.

“Spiker, yetkili kişilerin ağzından pazartesi **sabahı** açılacak piyasada...” (6)

sabır (Ar.): İnsanın, onu üzen ve yıpratın olaylar karşısındaki dayanma gücü.

“...açıldı açılacak diye bende **sabır**, sinir mi kaldı?” (82)

sabretmek (Ar. + T.): Sıkıntı karşısında dayanma gücü göstermek.

“Niye **sabretmediniz?**” (184)

sabun (Ar.): Köpükleyerek yıkamak için kullanılan; alkalilerden oluşmuş temizlik maddesi.

“O ısınmış sağlıklı ten kokusunu, gür saç diplerinden gelen **sabunla** karışık dişi kokuyu...” (128)

sadaka (Ar.): İhtiyacı olan kişilere yapılan yardım.

“Ben **sadaka** mı istedim sizden?” (80)

sadece (Far. + T.): Yalnızca.

“Kendi hâlinde garip bir topraksız ırgattı **sadece**.” (23)

saflık (Ar. + T.): Art niyetsiz olma hâli.

“Hasan Savaş **saflığa** vurdu.” (159)

sahan (Ar.): Alüminyum bakır vb. malzemelerden yapılan içinde yemek pişirilir, ısıtılan çok derin olmayan kap.

“...ortalarındaki büyük bir **sahandan** yiyorlardı yemeklerini.” (17)

sahi (Ar.): Gerçek.

“**Sahi** nesi oluyordu o kadın onun?” (275)

sahip (Ar.): Bir şeyin bir kimseye ait olma durumu.

“Bir çiftlik **sahibinin**, yanında aylıkçıydı on iki yıl önce.” (128)

sahne (Ar.): Gösteri yapılan alan.

“Bir **sahned**e, bir alanın ortasında binlerce...” (170)

salça (İt.): Yemeklere renk ve tat vermesi için kullanılan domates, biber ezmesi.

“...turşu, zeytin, **salça** kavanozları sıralanırdı.” (66)

salep (Ar.): Bir bitkinin köklerinden elde edilen toz ile hazırlanan sıcak içecek.

*“Gezici köfteciler, **sahlep**, ayran başka yiyecek içecek satıcıları...” (99)*

salon (Fr.): Ev veya farklı yapılarda bulunan geniş alanlı oda.

*“...**salonun** ortasında durup bir duvardaki sağlık afişlerine bir kulübeye baktığını görüyordu.” (56)*

sanat (Ar.): Zanaat.

*“...Türk bezeme **sanatının** usta bir boyacının elinden çıkmış birbirinden güzel...” (91)*

sandal (Ar.): Kürekler ile hareket ettirilen deniz taşıtı.

*“Bir **sandal** alıp balık takımlarını uydurdum mu her gün balığa çıkacağım orada.” (111)*

sandalye (Ar.): Tek kişilik olan ve oturmak için kullanılan, sırt yaslamak için arkılığı olan eşya.

*“...Hasan Savaş, bileğinden tutup **sandalyesine** çekti Çuval’ı.” (41)*

saniye (Ar.): Bir dakikanın atmışta biri.

*“Bekledi bir iki **saniye** çok uzun geldi.” (280)*

sanki (T. + Far.): Güya anlamındaki zarf.

*“Düğün isteyen ben miyim **sanki**?” (52)*

santral (Fr.): Telefonların bağlı olduğu merkez.

“Duyuyorlardı **santral** memurunun konuşmasını.” (160)

saray (Far.): Devlet başkanı, hükümdarın oturduğu ve kamu işlerinin sürdürüldüğü genişçe olan yapı.

“Padişahların Topkapı **Sarayı’nda** bir zümrüt var...” (18)

sardunya (İt.): Pembe çiçekli süt bitkisi.

“...karanfil, fesleğen, ıtır, **sardunya**, küpe çiçekleri dikili...” (47)

sarhoş (Far.): Alkol tükettikten sonra, konuşma ve davranışlarını bilmez hâle gelme.

“En ucuzundan **sarhoş** olabilecekleri şarabı ödemelerine...” (250)

satır (Ar.): Acımasız bir zulmü ifade etmek için kullanılan tabir.

“Halk tüccarın **satırı** altına itildi.” (161)

sayesinde (Far.): Aracılığıyla, yardımıyla.

“...hükümetin aldığı tedbirler **sayesinde** yine de geçen yılki fiyatların korunabileceğini...” (210)

sayfa (Ar.): Yazı yazılan kağıdın her bir yüzü.

“...korkuların gölgeleri gibi gazete **sayfalarını** karartırlar...” (58)

sebze (Far.): Genel olarak pişirilen veya çiğ yenen bitkilerin genel adı.

“Her gün et, **sebze** falan almak için iniyordu kasabaya.” (102)

sedir (Ar.): Arkalıksız ve minderli olan eşya, divan.

“...saçakları dantelli patiska örtülerle örtülü bir **sedir** uzanırdı.” (46)

sefa sürmek (Ar. + T.): Eğlenmek, neşelenmek.

“...kimlerin milletvekili olup **safa süreceğini** düşünmeyi de kendimizi düşünelim...” (166)

sefer (Ar.): Askerî hareket.

“...öbürü İskenderun’a kadar uzanan iki büyük **sefere** çıkmıştı.” (18)

sekreter (Fr.): Bir çalışma alanında görevi, bir kişiye yardımcı olmak, işlerini düzenlemek ve görüşmeleri sağlamak olan personel.

“**Sekretere** en saygın sesiyle.” (139)

selamlamak (Ar. + T.): Selam vermek.

“...ellerini başlarına götürerek onları **selamlayanlar** oldu.” (35)

sele (Ar.): Sepet.

“...çekmecedeki bölmeli **sele** boştu hemen hemen.” (67)

sendika (Fr.): Çalışan haklarını korumak için kurulan topluluk.

“Komünistlerden biri Yaprak Tütün İşçileri **Sendikası** yöneticisiydi.” (98)

serbest (Far.): Özgür ve kurlsız.

“...ilişği olmadığını saptayarak Ferit’i **serbest** bıraktı.” (295)

sert (Far.): Katı olan, eğilmeyen.

“...yoğun cigara dumanı gerisinde **sert** sakallı, kalın bıyıklı yüzler...” (34)

serüven (Far.): Macera.

“...anlattı sarı kehribar tespihin iki aylık **serüvenlerini**.” (97)

sersem (Far.): Düşüncesiz davranışlar sergileyen.

“...ağabeysinin kayını olan o **sersemle** aldatıyordu onu.” (274)

servet (Ar.): Varlık.

“...bütün **servetini** yitirmiş soylu bir ailenin kızını...” (77)

sessiz sedasız (Ar. + T.): Sessiz, gürültüsüz.

“...sessiz **sedasız** geçer giderdi kasabanın ana caddesinden.” (74)

sevap işlemek (Ar. + T.): Hayırlı davranışta bulunmak.

“...ona da salt **sevap işlemek** için iş vermek istemiş gibi bir tutum takınıyordu adam.” (28).

sevdalı (Ar. + T.): Çok seven, aşık olan.

“**Sevdalılar** bir arada çalıştıktan beş gün sonra...” (24)

sıla (Ar.): Gurbetteki kişi için özlem duyduğu memleketi.

“...askerliği süresince **sıla** hastalığına tutulmuştu o da.” (11)

sınıf (Ar.): Niteliğe göre ayrılmış kategori.

“İzmir’in ikinci üçüncü **sınıf** sinemalarında oynayan...” (142)

sınırsız (Rum. + T.): Sınırı olmayan, hudutsuz.

“Sonunda o **sınırsız** uysallığıyla yazgısına boyun eğmekten...” (277)

sicil (Ar.): Görevlilerin çalışma durumları.

“Kalktı, hastanede çalışanların **sicil** dosyaları arasından...” (277)

siftah etmek (Ar. + T.): Esnaf için ilk satışı yapmak.

“Hele hayırlısıyla bir **siftah** edelim de.” (169)

sigara (İsp.): İnce kağıda sarılmış, sarılan ve dumanı çekilerek içilen tütün

“...yaktığı **sigarasını** yeni yarılamıştı...” (5)

sigorta (İt.): Herhangi bir zarar ihtimaline karşın önceden ödeme.

“...düşük ücret, **sigorta** gibi sorunlar açmasın, çıkarmasın başlarına.” (212)

silah (Ar.): Saldırmak yaralamak ya da öldürmek amacıyla kullanılan alet.

“Yunanlılar bırakıp kaçarken **silahlarını**, biz can verdik cepheyi tutmak için!”

(40)

simsar (Ar.): Komisyoncu.

“Kısacası daha o yıllarda doymak bilmez oy **simsarlarının** elinde acınacak bir duruma düşmüştü başbakan.” (137)

sinema (Fr.): Film gösterimi yapılan yapı.

“Eski antrepoların bazıları **sinemaya**, kahvehaneye çevrilmişti.” (55)

sirk (Fr.): Cambaz ve hayvanların gösteri yaptıkları yer.

“...bir **sirk** palyaçosunun yüzü kadar üzgündü şimdi.” (152)

sirke (Far.): Üzüm, elma vb. ürünlerin kurularak suyunun ekşi hâle getirilmesi.

“Sirke mirke değil, şarap ama o biçim.” (253)

sitem (Ar.): Öfkelenmeden kırıldığını ifade etme.

*“Fakat yine ağlama nöbetleri, **sitemleri** artmıştı karısının.” (73)*

sivil (Fr.): Askerî olmayan, üniformasız.

*“Subaylarla **sivil** memurlar iyi geçinemezlerdi.” (33)*

siyah (Ar.): Kara.

*“Yerde kırmızı **siyah** yollu kilimler, yan duvarda bir konsol...” (46)*

siyasi (Ar.): Siyaset ile ilgili olan her şey.

*“...yeni doğan bu **siyasi** güç içinde bir yer kapabilirse...” (188)*

soba (Mac.): Isınmak için kullanılan, içinde odun kömür yakılan eşya.

*“...odun **sobasından** düşmüş küçük bir çubuğun ucu gibi kızara kızara yanıyordu.” (6)*

sofa (Ar.): Oda kapılarının ortak bulunduğu yer, hol.

*“Kala kala yukarıda **sofanın** ucundaki pencere kalıyordu başa çıkamadığı.” (47)*

sofralık (Ar. + T.): Sofrada yenecek şeyler.

*“Her biri büyüdüğü bu bir **sofralık** malın getirdiği ile bir arada kalamayacaklarını anladılar.” (128)*

sokak (Ar.): Evlerin arasında kalan kısa yol.

“...ansıyamıyordu, adımlarının bütün hızıyla **sokağı** aşarken.” (286)

somun (Rum.): Yuvarlak ekmek.

“Biraz peynir, biraz zeytin, bir **somun** ekmek...” (251)

spiker (Fr.): Televizyon ya da radyoda haber sunan kimse.

“**Spiker**, yetkili kişilerin ağzından, pazartesi sabahı açılacak piyasada...” (6)

spor (Fr.): Kurallar ile yapılan hareketleri konu alan gazete bölümü.

“...gazetelerin son sayfaları olduğu gibi **spora** ayrılmıştı.” (98)

stadyum (Lat.): Spor ve oyunların düzenlendiği, izleyiciler için etrafında oturma alanlarının bulunduğu alan.

“...kışa aldirmeden **stadyumun** gişeleri önünde kuyruğa girmişti meraklılar.” (99)

staj (Fr.): Meslek edinme öncesi belli bir süre devam eden yerinde öğrenme.

“...İzmir’de uzmanlık **stajını** yapardı.” (71)

stok (Fr.): Depolanmış, biriktirilmiş.

“...Tekel’in depolarında bir yıllık tütün **stoku** bulunduğu gibi...” (59)

sultani (Ar.) Çekirdeksiz bir üzüm çeşidi.

“... dünyanın en güzel **sultani** üzümünü yetiştirmekle tanınırdı ...” (55)

suratsız davranmak (Ar. + T.): Mutsuz, memnuniyetsiz bir yüz ifadesi ile durmak.

“...her günkü gibi **suratsız davranmadı**  of r  ile kapıcıya.” (139)

sümbül (Far.): Çok renkli süs bitkisi.

“...   iplikli lale, **sümbül**, karanfil ya da nar çiçeği...” (91)

sütun (Far.): Sayfa içinde, yukarıdan aşağıya ayrılmış bölüm.

“...gittikçe büyüyen kara kara harflerle **sütundan** sütuna taşarak...” (58)

 adırvan (Far.): Cami bahçesinde bulunan çevresinde musluklar olan fiskiyeli havuz.

“Gerilerde caminin ** adırvanı**  n nden bir ses:” (151)

Şans (Fr.): Bir kimsenin rastlantı sonucu ulaştığı iyi durum.

“Aralarından biri eksildikçe iş bulma ** ansları** artmış...” (32)

Şapka (Rus.): Farklı malzemelerden yapılan başlık.

“Geniş kenarlı ** apkası**, kısa kon lu çizmeleri, yeleği, k ste i...” (100)

Şarap (Ar.): Meyve sularının mayalandırılmasıyla yapılan alkollü içki.

“Nik htan hemen sonra bir ** arap** fabrikasında i  bulmuştu.” (27)

 art (Ar.): Koşul.

“Vallahi de ** art** billahi de şart.” (248)

 efkat (Ar.): Sevgi gösterme hâli.

“Karısının esirgediği ** efkati** sağlamak için döner dolanırdı doktorun yöresinde.”

(106)

şehadet (Ar.): Tanıklık.

*“Faik Efendi kelimeyi **şehadet** getirdi mırıldanarak.” (236)*

şehvet (Ar.): Cinsel çekim gücü.

*“Dişileri erkeklerini, erkekleri dişilerini sağlıklı bir **şehvetle**...” (199)*

şeker (Far.): Bazı bitkilerin nişasta ya da öz sularından elde edilen tatlı madde.

*“...kırka yakın beyaz bidon, tepeleme tür tür **şeker**...” (66)*

şemsiye (Ar.): Güneş ve yağmurdan korunmak için kullanılan, tutmak için sap bölümü olan kumaş eşya.

*“Bir dakika çantamı, **şemsiyemi** tutar mısınız?” (50)*

şerbet (Ar.): Şeker ile yapılan meyveli içecek.

*“Toplantılarda bol bol kuru yemişler, çörekler yiyerek çaylar, **şerbetler** içiyorlar...” (72)*

şeref (Ar.): İyi şöhret, haysiyet.

*“Kismetse biz de **şerefine** hora teper oynarız.” (31)*

şey (Ar.): Doğadaki bütün nesne ve varlıklar yerine kullanılabilen belirsiz kelime.

*“...gibilerden bir **şeyler** söylüyordu kız.” (13)*

şeytana uymak (Ar.): Doğru yoldan çıkmak.

*“**Şeytana** uymayacağınız ne belli?” (49)*

şırınga (İt.): Enjektör.

“Gaz lambasının ışığında **şırınga** şişesini, leğeni, masanın üstünde duran iğne...”
(281)

şiddet (Ar.): Kaba güç.

“...gözünde haklı çıkacak bir ataklık, bir **şiddet** göstermesini bekliyordu Ferit’in.” (51)

şifa (Ar.): Bir hastalık ya da derde bulunan çare.

“Öldürücüydü, **şifası** yoktu.” (59)

şikâyetle bulunmak (Ar. + T.): Memnun olunmayan bir şeyden yakınmak.

“Bir **şikayette bulunup** bulunmadığını sordu.” (278)

şilep (Alm.): Yük gemisi.

“... Kopenhag’a taşıyan yabancı **şilepler** uğrardı limanına.” (55)

şişe (Far.): Cam ya da plastik olan, içine sıvı konulan kap.

“...akşam yemeğinde bir **şişe** şarap içti.” (120)

şoför (Fr.): Arabayı süren kimse.

“**Şoförler** yolda koşarken, yürürken gördükleri çocuğu durur alırlardı çoğunlukla.” (105)

şose (Fr.): Taş parçaları üstüne kum dökülerek yapılan yol.

“Bağlar, tarlalar arasından denize doğru inen **şosede**...” (186)

şubat (Ar.): Yılın ikinci ayı.

“Geçen **şubat** başlarında kapalı, yağmurlu havaların ardından...” (25)

şükür (Ar.): Bir durumdan memnun olma ve yaratıcıya minnet duyma.

“Haram yemedik, çok **şükür**.” (155)

tabak (Ar.): Çeşitli birçok malzemeden yapılmış, sofrta hazırlarken kullanılan ve yiyecekleri servis etmeye yarayan içi çukur ya da yayvan kap.

“Bir **tabak** domates çorbası bir tabak yoğurt vardı tepside.” (283)

tabaka (İsp.): Sigara kutusu.

“...cebinden çıkardığı tütün **tabakasını** Bilal Gülcü’nün önüne doğru sürdü...”
(95)

tabii (Ar.): Onaylama ifadesi.

“Albayrak düşünmeden karşılık verdi: -**Tabii**.” (192)

taharet (Ar.): Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra yapılan temizlik.

“**Taharet** alırsın.” (149)

tahta (Far.): Ağaçtan yapılan düzeltilmiş parça.

“...yatağın altındaki taban **tahtalarının** sertliğini duya duya sokuldu.” (53)

takdir (Ar.): Beğenme.

“Siz **takdir** edin durumumu.” (150)

taksi (Fr.): Ücret ile yolcu getirip götüren otomobil.

“**Taksinin** bagajı, bavul bavul hediyeler doluydu.” (104)

taksit taksit (Ar.): Bir borcun, belli zamanlara bölünerek parça parça, kısım kısım ödenmesi.

“...ağustosta **taksit** taksit sürüyor, tütün satışlarına kadar tamamlanıyordu.” (76)

takunya (Rum.): Genellikle ıslak alanlarda giyilmesi tercih edilen tahtadan terlik.

“Avludan kısa adımlarla avlunun taşlarını yıkayan bir kadının **takunya** sesleri...”
(15)

talih (Ar.): İyi, kötü başa gelen her şey, şans.

“**Talihine** boyun eğiyor, attığı ters zarla hüküm giydiği yazgısına katlanıyordu.”
(75)

tampon (Fr.): Herhangi bir sorunun dozunu azaltan şey.

“...yeni **tampon** firmalar kurulmasını sağlamıştı bölgede.” (143)

tane (Far.): Adet.

“Beş on zeytin **tanesi**, bir parça ekmek, bir maşrapa su ile kahvaltı etti.” (131)

taraf (Ar.): Her bir kısım.

“Size işin püf **tarafını** söyleyeyim mi doktor?” (111)

tarhana (Far.): Yoğurt, bulgur ve çeşitli malzemeler ile yapılan kurutulmuş hamur ve bu kuru hamurdan yapılan çorba.

“Ben de **tarhana** çorbası soğan ekmekle büyüdüm.” (181)

tarih (Ar.): Yer, zaman, neden-sonuç ilkelerine bağlı kalınarak anlatılan geçmiş.

“Kasabasının **tarihi** bir bakıma ikiliklerinin tarihiydi.” (33)

tartar (Fr.): Tortu.

“Kese kağıtlarını doldurur, **tartar** ağızlarını kırarak kapatırken para alır...” (78)

tarz (Ar.): Davranış biçimi, kendine has olan.

“İşin doğrusu, karılarının yaradılışından, yetişme **tarzlarından** geliyordu...”
(272)

tas (Ar.): Metal kap.

“...tezgâhının gerisinde oturmuş, sefer **tasıyla** evden gelen yemeğini yiyordu.”
(268)

tatıl (Ar.): Dinlenme süresi.

“Onu izleyen kış **tatili** ile ertesi yaz iyice tazelandı ilk gençlik dostlukları.” (70)

taze (Far.): Bayatlamamış, kurumamış olan.

“Peynir, zeytin, bol **taze** soğan.” (252)

tebeşir (Far.): Sürtülen yere tozu ile kara tahtaya yazı yazmak için kullanılan ince uzun beyaz renkli gereç.

“...boş yük vagonlarından birine **tebeşirle** orak-çekiç resmi çizerken yakalanmıştı.” (98)

tecavüz (Ar.): Başkasına ait olana zorla el uzatma.

“Haddini bil! **Tecavüz** ediyorsun.” (205)

tedbir (Ar.): İstenilmeyen bir durum gerçekleşmeden önce alınan önlem.

*“Kendi almıştı satışların iyi geçmesi için bütün **tedbirleri**.” (38)*

tehlikeli (Ar. + T.): Sonucunda tehlikesi bulunan.

*“Üçüncüsü ise polisin öteden beri izlediği **tehlikeli** bir solcuydu.” (98)*

tekrar (Ar.): Bir şeyin yeniden gerçekleşmesi.

*“Adam yine **tekrar** tekrar teşekkür etti.” (270)*

telaşlanmak (Ar. + T.): Kaygılanmak.

*“**Telaşlanacak**, merak edecek bir şey yok ortada.” (193)*

telefon (Fr.): Uzaktaki kişilerin konuşmalarını birbirine ileten düzenek.

*“Saat 2’den sonra eksperler birbiri ardından postaneden **telefonla** çağrılmaya başladılar.” (117)*

telgraf (Fr.): Bir merkezden bir merkeze, yazılı belge gönderimi sağlayan haberleşme sistemi.

*“...diye bir **telgrafla** İzmir’e çağrılıveriyordu bazen bir eksper.” (58)*

tembihli (Ar. + T.): Uyarı alan.

*“Hatice Taşçı ile Mürüvvet **tembihliydiler**.” (25)*

temel (Rum.): Başlangıç.

*“Yılın yarısında **temelden** bozuk olarak almıştı bütün işleri.” (38)*

temin etmek (Ar. + T.): Gerçekleştirme sözü vermek.

“Sizi **temin ederim** arkadaşlar...” (182)

temizlemek (Ar. + T.): Kirinden arındırmak.

“**Temizledim.** Bak, pırıl pırıl.” (87)

temmuz (Ar.): Yılın yedinci ayı.

“...tütünlerin çapalandığı haziranda, kırıldığı **temmuz** ağustosta...” (76)

temsilcilik (Ar. + T.): Kişi ya da toplum adına davranma görevi.

“...kasaba **temsilciliğini** ele geçiren Hasan Savaş...” (117)

tenhalaşmak (Far. + T.): Issızlaşmak.

“...işçiler, ortadan çekildikçe pazar **tenhalaşır**, yatsı ezanı okunurken kapanır.”
(10)

teras (Fr.): Evin son katındaki üstü açık geniş alan.

“Göztepe’de yalıdaki evin geniş bahçesinde, **teraslarında** İzmir’in tanınmış...”
(71)

terazi (Far.): Sağ ve solunda iki kefesi olan tartı.

“Necmi, **teraziyi** kıyıya itmiş, tezgâhın üstüne açarak yaymış öte beriyi.” (252)

teslim almak (Ar. +T.): Teslim edilen bir şeyi almak.

“...gece bekçisinin görevini **teslim alacak** odacının bulunduğu...” (145)

tespih (Ar.): Allah’ı zikir etmek için veya elde oynamak için bir ipe dizilmiş belli sayıdaki boncuklar bütünü.

“...kehribar **tespihini** görünce üniversitede okuyan oğluna...” (96)

tespit (Ar.): Belirleme.

“...bizim işler pek değişmez, **tespitleri** soruyorlar gibi ipucu vermeyen karşılıklarla...” (57)

testi (Far.): Toprak su kabı.

“Kocaman bir su **testisi** elden ele dönüyordu iki sofranın arasında.” (17)

teşekkür (Ar.): Bir durum ya da yapılan bir şey karşısında minnet ve memnuniyet duygusunu ifade etmek için kullanılan söz.

“...zahmet etmeyin. **Teşekkür** ederim.” (69)

tezgâhlamak (Far. + T.): Uygunsuz olanı planlamak.

“Piyasanın açılışı ile ilgili hazırlıkları aylardır **tezgâhlayan** oydu.” (136)

tezkere (Ar.): Kişinin askerliği bitirdiğini belirten belge.

“Bahara doğru **tezkere** alıp askerden dönmüştü Ferit.” (11)

tılsım (Ar.): Doğaüstü güç, enerji.

“Her nasıl bir **tılsım** varsa müdür tek söz tek işaret etmeden...”

tıraş (Far.): Kesme, kazıma işi.

“Elinden bırakmadığı **tıraş** makinesini çalıştırdı, tıraşını sürdürdü.” (190)

tırpan (Rum.): Önemsiz.

“Ya gerisi? -Gerisi **tırpan!**” (164)

tıp (Ar.): Hastalıklar konusunda çalışmalar yapılan, iyileştirmek ve önlemek için tedavi yöntemleri bulan; insanların ruh ve fiziksel sağlıkları ile ilgilenen bilim dalı.

*“Ne gelir elinizden? -**Tıp** ne yapabilecekse.” (235)*

ticaret (Ar.): Belli bir kar oranı güdülerek yapılan alım satım.

*“...Avrupa’nın büyük **ticaret** merkezlerinde.” (55)*

ton (Fr.): Bin kilogramlık ağırlık birimi.

*“Ekim sonuna kadar **tonlarca** üzüm ezdi.” (27)*

tövbe (Ar.): Yapılan kötü bir davranıştan, bir günahdan pişman olmak ve af dilemek.

*“**Tövbe** ya rabbim, canının burnundan geldiği yetmezmiş gibi...” (22)*

trafik (Fr.): Yollardaki taşıt ve yayaların tümü.

*“Büyük kentlerde bayram önceleri, yılbaşı önceleri görünen bir **trafik** sarmıştı sokaklarını.” (61)*

trahom (Fr.): Göz altında kabarcıklarla ortaya çıkan bir göz hastalığı.

*“Sıtma, **trahom** çeşitli bağırsak hastalıkları yaygındı bölgede.” (72)*

traktör (Fr.): Motorlu iş makinesi.

*“...sürdüğü **traktöre** bağlı römorka doldular.” (17)*

tramvay (Fr.): Şehir içinde ray üzerinde gidip gelen yolcu taşıtı.

“Tramvaylarına, vapurlarına binip kentin bir ucundan bir ucuna gitmişti.” (18)

tren (Fr.): Demir yolu taşıtı.

*“Bir kez bir **tren** yolculuğunda karşılaştığı bir başka kadın...” (228)*

tribün (Fr.): Herhangi bir spor karşılaşmasında ya da bir gösteride seyircilerin oturdukları alana verilen ad.

*“**Tribünlerde** yer bulamayan seyircilerin...” (167)*

tuhaf (Ar.): Anlaşılamayan ve şaşırılan şey.

*“Bir **tuhaf** tarlası.” (171)*

turşu (Far.): Bazı sebze meyvelerin limon, tuz ve sirkeyle bekletilerek yapısının değişiminin sağlanması.

*“...**turşu**, zeytin, salça kavanozları sıralanırdı.” (66)*

tüccar (Ar.): Ticaret yapan kimse.

*“**Tüccar**, zeytinyağını bekletiyor, beklettiği için de para kazanıyordu.” (37)*

tülbent (Far.): İnce kumaştan yapılmış başörtüsü.

*“... hareketiyle başındaki **tülbenti** gerisinden çekip aldı.” (13)*

usta (Far.): Zanaatçılar için öğretici niteliğindeki unvan.

*“...**usta** bir boyacının elinden çıkmış birbirinden güzel motifleri...” (91)*

ustabaşı (Far. +T.): Çalışılan yerdeki tüm ustalardan sorumlu kişi.

“Yusuf’un büyük eniştesinin **ustabaşı** olduğu bir yaprak işleme fabrikasında çalıştılar.” (129)

ücret (Ar.): Herhangi bir işi için verilen karşılık.

“...iş saati, en düşük **ücret**, sigorta gibi sorunlar açmasın, çıkarmasın başlarına.” (212)

ümran kılmak (Ar. + T.): İmar etmek, zenginleştirmek, donatmak.

“...dünyamızı **ümran kılmamızı**, bayındır tutmamızı istedin, taşını toprağını yeşerttik gönendirdik.” (290)

üniversite (Fr.): Yüksek seviyede eğitim veren, fakülte, yüksekokul, enstitü gibi kuruluşları bünyesinde bulunduran kurum.

“...**üniversitede** okuyan oğluna, kasabaya dönüşlerinde kavuştuğu zaman...” (96)

vaat (Ar.): Söz.

“...büyük işler, Amerika gezileri **vaat** etmiş olabilir.” (113)

vagon (Fr.): Lokomotifin arkasına takılan, yük ve yolcu aracı.

“...karısını Antep’te yataklı **vagondan** inerken karşıladı.” (73)

vali (Ar.): Bir ilin yönetimdeki en üst derecedeki kişi.

“Erol koş oğlum İzmir’e telefon et. **Valiye** söylesinler.” (206)

valiz (Fr.): Küçük bavul.

“**Valizini**, el çantasını kapatmıştı.” (242)

vallahi (Ar.): Yaraticıyı tanık tutarak yemin etme.

“Vallahi Allah acısın hâlimize doktor.” (68)

vapur (Fr.): Buhar gücü ile hareket eden gemi.

“Tramvaylarına, vapurlarına, binip kentin bir ucundan bir ucuna gitmişti.” (18)

vardiya (İt.): Gün içindeki çalışma dilimlerinden her biri.

“...bir gömlekle yalın ayak günde iki vardiya çalıştığı oldu.” (27)

vatandaş (Ar. + T.): Yurttaş.

“...yanlış haberlere itibar edilmemesini sayın ekici vatandaşlarına hatırlatarak...” (99)

veba (Ar.): Farelerden insanlara geçmesiyle yayılan bulaşıcı hastalık.

“Fakat veba kolera gibi bulaşıcı yaygın hastalıklardı hepsi.” (59)

vernik (Rum.): Parlak kaplama malzemesi.

“...çirişin, verniğin, sert çivi başlarının çizik çizik ettiği...” (217)

vites (Fr.): Taşıtların hızını düzenleyen sistem.

“...çıkarken vites büyütmek zorunda kaldıkları bir yokuşla...” (8)

voltlu (Fr. + T.): Elektromotor gücün bulunduğu cisim.

“Düşük voltlu çıplak ampullerin aydınlatıldığı duvarları isli...” (61)

yabancı (Far. + T.): Bilindik olmayan.

*“Duygusuz, **yabancı**.” (57)*

yağhane (T. + Far.): Çeşitli yağlar üretilen yer.

*“...**yağhaneden** gidip kendi yağlarını almasını istemişti annesinden.” (90)*

yalı (Rum.): Deniz kıyısına inşa edilmiş geniş ve gösterişli evler.

*“O yaz, arkadaşının Göztepe’de **yalıdaki** evine sık sık akşam yemeklerine...” (70)*

yazıhane (T. + Far.): Yazı işlerinin yürütüldüğü büro.

*“...cam bölmelerle ayrılmış **yazıhanelerde** çizmeli, spor ceketli...” (55)*

yemekhane (T. + Far.): Yemek yeme alanı.

*“Kadın **yemekhaneye** geçen koridora sapmadan dönüp geriye bakarken...” (227)*

yemin etmek (Ar. + T.): Ant içmek.

*“**Yemin** ederlerse başları ağrımasın diye.” (165)*

yulaf (Rum.): Buğdaygillerden olan otsu bitki.

*“...bir kalbur **yulaf** ile kendisi ahıra girerken...” (126)*

zaaf (Ar.): İradesiz davranma.

*“Allah beni korusun o **zaafı** göstermekten.” (112)*

zahmet etmek (Ar. + T.): Çaba harcamak, yorulmak.

*“Kahve için henüz erken, **zahmet etmeyin**.” (69)*

zaman (Ar.): Herhangi bir şeyin süresi, algılanması açısından soyut olan vakit kavramı.

*“Her **zaman** çarşıya indiği sokağı izleyeceğine...” (12)*

zarar (Ar.): Bir olayın kötü sonucu.

*“...kuraklığın verdiği **zararlar** konu alınırdı.” (58)*

zarf (Ar.): İçine kağıda yazılı mektup ya da belge konulan kağıttan kese.

*“...bir tutanakla mühürlü **zarf** İsmet Tezcan’a teslim edildi.” (145)*

zaten (Ar.): Esasen anlamı taşıyan zarf.

*“Sar pişman olmazsın, **zaten** hak senindi.” (96)*

zehirlemek (Far. + T.): Vücuda alınınca insana zarar veren ve müdahale edilmezse ölümle sonuçlanabilen bir madde ile canlıları öldürmeye teşebbüs etmek.

*“Belediyenin **zehirlediği** sokakta can çekişen bir köpeği...” (199)*

zenci (Ar.): Siyahi kimse.

*“...aynasındaki **zencinin** gözlerinin akı sağa sola kayan...” (124)*

zengin (Far.): Maddi gücü yüksek kimse.

*“...İzmir’in tanınmış **zenginlerini** bir araya getiren bir törenle...” (71)*

zevk (Ar.): Haz duygusu, hoşlanma.

*“O ise bu **zevki** bağışlamamıştı karısına.” (272)*

zeytinlik (Ar. + T.): Zeytin ağaçları ile kaplı alan.

*“...tarlalarda, **zeytinliklerde** çalışmak için kollarının gücünü kiralamak isteyen...” (10)*

zeytinyağı (Ar. + T.): Zeytinden elde edilen yağ.

*“...dört yüz kilo **zeytinyağını** kasabaya getirmek için ne isteyeceklerini.” (90)*

zımpara (Far.): Aşındırarak düzleme işlemi yapan pütürlü kağıt.

*“Sözünü tamamlarken elindeki kundurayı sağındaki çırağa uzattı: **Al zımparala.**” (218)*

zırh (Far.): Koruma kalkanı.

*“Ruhları, umutsuzluğun işlemediği bir **zırhla** kaplı sanki.” (265)*

zıl (Far.): El ya da başka bir düzenek ile çalışan haber vermek ya da uyarmak amacıyla kullanılan, ses çıkaran alet.

*“...**zillerinin** uyumlu şingirtıları ile önlerinden geçerken dostça çocuklara baktı.” (131)*

zindan (Far.): Cezalıların kapatıldığı karanlık oda.

*“Yeter artık yeter, mezara döndürdün bu evi! Bana **zindan** ettin!” (48)*

zor (Far.): Sıkıntılı olan, gücükle yapılan şey.

*“...otomobillerin inerken fren yapmak, çıkarken vites büyütmek **zorunda** kaldıkları...” (8)*

zulüm (Ar.): Eziyet.

“Olmaz öyle şey! **Zulüm** bu! Soygun.” (118)

zurna (Far.): Ağaçtan yapılmış, ince uzun nefesli çalgı aleti.

“Bir davul bir **zurna** yapıverin gitsin.” (52)

zümrüt (Ar.): Yeşil renkteki değerli taş.

“Padişahların, Topkapı Sarayı’nda bir **zümrüt** var...” (18)

2. 3. 4. Deyimler ve Anlamları

açığa vurmak: Bir durumu ortaya çıkarmak.

“... anladığını **açığa vurarak** suçüstü yakalanmış gibi yüzünü boynunu allar basmıştı.” (229)

adamdan saymak: Önemsemek, kıymet vermek.

“Hâlâ da **adamdan sayayım** istiyorsun o cimriyi.” (220)

adı çıkmak: Hakkı olmayan bir ün kazanmak.

“Emin Bey, Emin Bey dedikleri neydi sanki. **Adı** beye **çıkmişti** bir kez.” (134)

ağır basmak: Üstün gelerek geçerli olmak.

“... iyi geçinmek zorunda olan Amerikalı müdürdü kişiliklerinin işte **ağır basan** değerlerine göre.” (141)

ağırdan almak: Bir işi bilerek uzatmak, tamamlamamak.

“**Ağırdan alan** Allah bilir kaç gün sürünür Tekel kapılarında.” (101)

ağızından çıkmak: İstemsizce konuşmak.

*“Birden **ağızından çıkıvermişti** dedikleri.” (247)*

ağızından kaçırmak: Farkında olmadan bir şeyi söyleyivermek.

*“... sonra yüksek sesle **ağızından kaçırıyordu** düşündüklerini.” (201)*

ağızını kapatmak: Karşıdakini bir şekilde susturmak.

*“Ama bir de dayattık diye **ağzımızı kapatmak** isterlerse bakarsın aksi olur ...” (238)*

ağzının pasını almak: Kahvaltıdan önce bir şeyler atıştırarak ağızdaki kötü tadı gidermek.

*“Giyindi, iki bisküvi ile **ağzının pasını aldıktan** sonra cigara yaktı.” (121)*

akıl danışmak: Bir konu hakkında fikir almak.

*“Kimseye **akıl danışmadan** hepimizden önce o satmadı tütününü.” (177)*

akıl vermek: Başka kimseleri kendi fikirleri doğrultusunda yönlendirmek.

*“Etrafındaki köylülere **akıl vereceğine** onların ...” (267)*

aklı ermek: Anlamak.

*“Benim bu türlü dümene **aklım** ermez.” (103)*

aklı kesmek: Bir şeyin olma ihtimaline inanmak.

*“Senin **aklın** daha iyi **keser**. Sen benden daha iyi bilirsin işini.” (130)*

aklına esmek: Düşünülmeyen bir şeye bir anda karar vermek.

“... **aklına estikçe** yenilediği ev eşyalarının faturalarını ödemek için mi?” (276)

aklına gelmek: Hafızasında belirlemek, anımsamak.

“... yerine getirmeyi her **aklına gelişte** biraz daha geciktirerek akşama kadar oyalandı.” (15)

aklına uymak: Bir başkasına göre hareket etmek.

“... onların **aklına** uyuyorsun.” (267)

aklında kalmak: Zaman geçse de unutmamak.

“Ama dinledikleriniz **aklınızda kalsa** bile benim iyiliğim için ...” (112)

aklında tutmak: Unutmamak.

“Fakat daha önce ne söylediğini doğru dürüst **aklında tutamadığı** için ...” (102)

aklından geçmek: Düşünmek.

“... iki balyasını ıskartaya ayırabileceklerini **aklından geçirmeye** başladı eksperlerin.” (30)

alaya almak: Ciddiye almamak, dalga geçer bir tepki ile karşılık vermek.

“İçlerinden olayları **alaya alacak** kadar bilinçlenenler vardı.” (158)

altından kalkmamak: Bir işin bir durumun gerekliliklerini yerine getirememek.

“İki bin liradan aşağı **altından kalkamıyordu** bir türlü giderlerin.” (31)

altta kalmak: Bir karşılaşmada başarısız olmak.

“Bundan sonra onlar düşün peşimize diyordu, bakalım kim **altta** kalacak.” (197)

ateşe (yangına) körükle gitmek: Gergin ya da sıkıntılı bir ortamda, bu durumların daha da artmasına sebep olmak.

“Hiç beklemedikleri bir şey varsa o da karılarının ateşe körükle gidişi, gözlerini kırpmadan desteklemeleriydi direnişlerini.” (215)

atıp tutmak: Büyük işler yapacağını iddia etmek.

“Nerede bu particiler be? Nerede o atıp tutanlar?” (243)

avuç açmak: İhtiyaç sahibi olarak yardım istemek.

“Ona avuç açacak kadar küçülmedim ben.” (220), 116

bakışlarını (gözlerini) kaçırmak: Göz göze gelmemek için başını çevirmek.

“Bakışlarını kaçırdı. Ekicinin küskün uzaklara daldığını gördü.” (211)

baş kaldırmak: Karşı çıkmak.

“... öfkeye, yadsımaya, baş kaldırmaya iterler yetişkin insanı.” (32), 48

baş çıkarmak: Üstüne düşen görevi yerine getirememek.

“Başa çıkamıyordu: Tütüne mi ev işine mi, çamaşıra mı yetişsin? (262)

baş kalkmak: Yapılan bir iyiliği imalı olarak dile getirmek.

“... kara günde yalnız bırakmadığını bir kez daha kakacaktı başlarına.” (187)

başına iş açmak: Kendisini ya da bir başkasını zor duruma düşürmek.

“Sarhoşsun, başına iş açacaksın.” (256)

baştan çıkarmak: Doğru olmayan bir şeye ikna etmek.

“... hadi demesi yeter birbirlerini **baştan çıkarmaları**, sürüklemeleri için. (250)

bel bağlamak: Güvenmek.

“... kendisine sağlayacağı geleceğe daha öğrenciyken **bel bağlamamış**, liseyi özel bir okulda ancak beş yılda tamamlayabilmişti.” (187)

belini doğrultmak: Maddi olarak yeterli bir seviyeye gelebilmek.

“Malımızı, elimizde bekletecek gücümüz kuvvetimiz olsa elbet biz de biraz **belimizi doğrulturuz.**” (37)

bir deri bir kemik kalmak: Aşırı zayıflamış olmak.

“... hastalığından **bir deri bir kemik kalmış ...**” (69)

boy atmak: Uzamak.

“Fidanlar **boy atmadı** der, tarla seyrek kaldı der.” (104)

boyunu kıldan ince olmak: Karşıdan gelecek her şeye razı olmak.

“Günah benimse, suç benimse **boyunum kıldan ince.**” (150)

boyun bükmek: Acınası bir hâlde olmak.

“İsmet Tezcan öyle **boyunu bükük** kalmıştı.” (173)

boyun eğmek: Boyunduruk altına girmeyi kabul etmek.

“Ferit, uysallıkla **boyun eğiyordu** onun her dediğine.” (51)

burnunda tütmek: Çok özlemek.

“**Burnumda tütüyor** o kancık.” (256)

can çekişmek: Ölmek üzere bir hâlde olmak.

*“Belediyenin zehirlediği, sokakta **can çekişen** bir köpeği kurtarabilmek için ...”*

(199)

can kulağı ile dinlemek: Dikkatle dinleme hâli.

*“Radyolarda temsilleri **can kulağıyla dinlerler**, yerine göre güler yerine göre ağlardı.” (199)*

can vermek: Ölmek.

*“... ameliyat masasına yatırılırken **can verdiği** duyuldu.” (296)*

can yakmak: Bir başkasını derinden üzmemek.

*“**Canını yaktıklarını** bir yana bırakıp ...” (19)*

canı istemek: Heveslenmek.

*“El belki sonra **canın ister** yersin.” (270)*

canı sıkılmak: Morali bozulmak, sıkıntılı bir hâle bürünmek.

*“Sen **sıkma canını**, o Hasan delidir biraz ama öfkesi çabuk geçer, çabuk yumuşar.” (81)*

canından olmak: Ölmek.

*“Böyle **canından olursun** işte.” (203)*

cebini doldurmak: Çok para kazanmak.

*“... kimi belediyeden kopardı koparacağını, **doldurdu cebini**.” (175)*

çileden çıkmak: Çok sinirlenmek.

“... zenginlikleri ile övünür tutumları, büsbütün **çileden** çıkarıyordu karısını.”
(73)

çok görmek: Yadırgamak.

“... bir bardak çay içmeyi bile kendilerine **çok görerek** beklerlerdi yine her akşamki yerlerinde.” (29), 105

dalıp gitmek: Bulunulan ortamdan bağımsız bir fikirle, düşünceli bir hâl almak.

“İsmet Tezcan’ın **dalıp gittiği** gibi kalmıştı yüzü.” (145)

derdine yanmak: Kendi sıkıntılarına üzülme.

“Halkçılar karşı kahvede kendi **dertlerine yanar**, biz burada.” (166)

dile getirmek: Söylemek.

“Bir şey olursa diye **dile getirdiği**, Ferit’i yitirmek korkusuydu gerçekte onun.”
(285)

dili tutulmak: Bazı sebeplerden dolayı konuşamamak.

“Karşılık verirken **dilinin** neredeyse **tutulduğunu** birden konuşamayacağını sandı.” (13)

dili varmamak: Söylenecek bir şeyi uygun görmeyip söylemekten vazgeçmek.

“**Dilim varmaz**, söyleyemem.” (236)

dilinden düşmemek: Sürekli olarak aynı şeyden bahsetmek.

“Bir Dünder Bey adı **düşmüyordu** karısının **dilinden**.” (273)

diline yerleşmek: Bir şeyi sık sık tekrar etmek.

“Sonunda Z... köyü **yerleşti** diline.” (102)

diş geçirmek: Zor ile istediğini yaptırmak.

“Fakat eski kökleşmiş firmalara **diş geçirecek** gücü yoktu henüz.” (138)

dört dönmek: Bir şeyin ya da bir kimsenin etrafından ayrılmamak.

“Karısı yine **dört dönerdi** yöresinde.” (271)

dudak bükme: Memnun olmamak, beğenmemek.

“**Dudak bükerek** geçıştirdiler bu karşılıkları.” (198), 210

ekmeğini çıkarmak: Geçimini sağlayabilmek.

“... kendisinin günlük **ekmeğini çıkarması** gerekirdi onun.” (11)

el atmak: Bir işi yapmaya başlamak.

“Dizlerini aralayıp **el attığı** balyalarda kokusundan değerlendirmeye başlıyordu gördüğü tütünleri.” (142)

el koymak: Müdahale etmek.

“... telgraflarında Tekel’in kendilerini, tüccarın kucağına ittiğini söylüyorlar, duruma **el koyulmasını** istiyorlardı.” (166)

eli ayağına karışmak (dolanmak): Çok heyecanlanmak, ne yaptığını bilmez bir hâlde davranmak.

“Doktoru görünce telaşlandı, **eli ayağına karışarak** doğruldu yerinden.” (278)

elini çabuk tutmak: Hızlanmak, gerekeni zamanında yapabilmek.

“**Elini çabuk tutan** satar tütününü.” (101)

gönlünü etmek: Razi etmek.

“Bu yaştan sonra kim **gönlünü eder** senin?” (41)

gönül almak: Bir konuda, birini kırdıktan sonra kendini affettirmek, razı etmek.

“Yaralarına eğilir, gücenmeden, kırılmadan **gönül almaya** çalışırlar.” (219)

görmezden gelmek: Yokmuş gibi, görmemiş gibi davranmak.

“... başını bilerek öte tarafa çeviriyor, **görmezden geliyordu** ...” (16)

göz açtırmamak: Müsaade etmemek, baskı kurmak.

“... nişana kadar **göz açtırmadığı** kızını, nikâhtan sonra büsbütün baskı altına almıştı.” (47)

göz altında tutmak: Kontrol etmek, denetlemek.

“... bir yandan da küçük alıcıları **göz altında tutmak**, denetlemek, ürünün değerini doğru saptamak için aldığı tedbirlerdi onun.” (144)

göz dikmek: Bir şekilde ele geçirmeye niyetlenmek.

“Ne öyle **gözlerini dikmiş** yiyecek gibi bakıyorsun kızıma? (21)

göz göze gelmek: Bakışmak.

“Kiminle göz göze gelmek istese bakışlarını kendisinden kaçırmak istediğini gördü.” (170)

göz kulak olmak: Sahip çıkmak, korumak.

“... ne olur göz kulak oluver İzzet’ime.” (20)

gözden çıkarmak: Bir şeyi kaybetmeyi kabullenmek.

“... İran halılarını, incilerini gözden çıkarmasıyla kurtuldu.” (71)

gözden geçirmek: Kabaca, bütünüyle incelemek.

“Eniştesi işlediği kundurayı kaldırdı, önünde tuttu, sağına soluna bakıp gözden geçirdi.” (217)

gözden uzaklaşmak: Görülmeyecek uzaklıkta olmak.

“Sizin gözünüzden uzak kaldıkları köşede, sizi aldattıklarını unutmayın.” (115)

göze almak: Yapılan iş sonucunda oluşacak her ihtimali kabullenip razı olmak.

“Dakikalar geçtikçe emirde olmayan bir şeyi, tehlikeli bir şeyi yapmayı göze aldı.” (122)

gözüne ilişmek: Bir anda görmek, fark etmek.

“... arabası ile yokuşu çıktığı ilişti gözlerine.” (180)

gözüne kestirmek: Bir şeyi beğenmek ve onu kendisi için düşünmek.

“... çağırırdı kendisini gözüne kestiren kadınlar.” (273)

gözünü ayırmamak: Çok dikkatli bakmak.

“... kızının yüzünden **ayıramıyordu gözlerini.**” (278)

gözünü kaçırmak: Göz göze gelmemek için bakmamaya çalışmak.

“Kime baksa **kaçırıyordu kendisinden gözlerini.**” (172)

güçten (kuvvetten) düşmek: Gücünü, dirayetini kaybetmek.

“Yıllar ilerledikçe babası **güçten kuvvetten düşüyordu.**” (22)

günaha sokmak: Birinin, dinen uygun olmayan bir şeyi yapmasına sebep olmak.

“... nasıl **günaha sokar adamı.**” (185)

gününü gecesine (geceyi gündüze) katmak: Gece gündüz demeden sürekli olarak çalışmak.

“Oğlanın nasıl didindiğini, nasıl **gününü gecesine kattığını** görmüyor musun? (48)

hak vermek: Söylenen ya da yapılan bir şeyi doğru bulmak.

“Onu dinleyenler de hep ‘haklısın, olmaz’ diye başlarıyla **hak veriyorlardı.**” (42)

hayrı dokunmak: Yardımı olmak.

“Metelik **hayrı dokunmaz derler adama.**” (92)

hatır (gönül) kırmak: Birini üzecek bir davranışta bulunmak.

“Arkadaşları **hatırını kırmadılar.**” (74)

hır çıkarmak: Kavgaya sebep olmak.

“... hiç değilse yarına kadar tut kendini de başka **hır çıkarma.**” (83)

hizaya gelmek: Uygun davranışlarda bulunmak, doğru yolu bulmak.

*“Hah şöyle, **hizaya gel.**” (248)*

hüküm giymek: Hukukî olarak cezalandırılmak.

*“Talihine boyun eğiyor, attığı ters zarla **hüküm giydiği** yazgısına katlanıyordu.”*
(75)

iç çekmek: Bir olay ya da durum karşısında derin nefes almak.

*“Arada bir dalıp **iç çekiyor**, beraber oturduğu arkadaşlarının anladıklarını ...”*
(15)

içi içini yemek: : İstenilen bir şeyin olmaması durumunda sürekli üzüntü hâlinde olmak.

*“Kalbi darala darala **içi içini yiyerek** durmadan sorup durduğu ...” (285)*

içi rahat olmak (etmek): Bir durumun iyi sonuçlanması ile rahat etmek, huzur bulmak.

*“**İçin rahat olsun** Bilal Ağa dedi.” (180)*

içinden gelmek: Yapma isteğinin olması.

*“... uzaklaşan kadına seslenmek **geldi içinden.**” (227)*

içini dökmek: Dert anlatmak.

*“Ancak **içini dökmesine** yardımcı olabilirdi.” (233)*

içli dışlı olmak: Çok sık iletişim kurmak, samimi olmak.

“Kırlarda yaşamak, doğa ile **içli dışlı olmakla** bilenmiş önsezileriyle...” (291)

insanlık yapmak (etmek): Sonuç ne olursa olsun doğru şekilde davranmak.

“Sen yine **insanlık ettin.**” (81)

ipe sapa gelmemek: Saçma, birbirine uymamak.

“Her aşık kızın, aşık erkeğin kapıldığı **ipe sapa gelmez** şeylerdi kuruntuları.”
(285)

İsa maskesini çıkarmak: Bir elçi gibi iyi niyet gösterip topluluğa, hitap etmek.

“Alagöz çeşitli maskelerinden Hazreti **İsa maskesini** seçti.”

işe yaramak: Elverişli olmak.

“**İşine yarayacakları** seçer ayırır.” (111)

işin üstesinden gelmek: Yapması gerekeni başarmak.

“... evvel Allah sen bu **işin üstesinden** gelirsin ...” (183)

işine gelmek: Çıkar ve beklentilerine uygun olmak.

“... gezin, dolaşın piyasayı, **işinize gelmezse** yarına kadar gelecek yeni emri bekleyin, diyecekti halka.” (123)

kafa tutmak: Söylenenleri kabul etmemek, karşı durmak.

“Hasan haklı haksız **kafa tutuyorsa** bu yüzdendi.” (276)

kafa yormak: Bir konu ile ilgili çok düşünmek.

“Kaç gündür hele Tekel diye **kafa yoruyordu.**” (127)

kafası kızmak: Sinirlenmek.

“... düğün, gelinlik giymek falan değil, **kafası** iyice **kızarak** hadi yeter benimle oynadığın ...” (51)

kanat germek: Korumak, sahip çıkmak.

“... ağır vergilerine, karaborsacıya **kanat geren** yöneticilerine ...” (38)

kanı (cini) tepesine çıkmak: Çok öfkelenmek.

“Ne diye büsbütün **kanımı tepeme çıkarıyorsun?**” (215)

kanı çekilmek: Bir haber karşısında aşırı şaşırarak.

“... dudaklarının zarında kaçak bir elektrik akımı gibi dolanan acılarıyla **kanları çekilmişti.**” (210)

karşı koymak: Engel olmak.

“... hiç **karşı koymaya** kalkışmadan alışkanlıklarının buyruğuna giriyordu.” (11)

olduğunu anlatmaya çalışmak.

kaş göz etmek: Kaş ve göz işaretleriyle konuşmadan gizlice bir şey anlatmaya çalışmak.

“Bize de ses etmeyin diye **kaş göz edip** duruyordu.” (97)

kendini yemek: Bir durum sebebi ile sürekli kendisini üzme, suçlamak.

“Acaba ne zaman? Nereye gelirler? diye **kendini yiyip** duruyordu.” (240)

kılını kıpırdatmamak: Hiç tepki göstermemek.

*“Nasıl başına ne gelse, **kılını kıpırdatmadan** karşılırsın?” (235)*

kısa kesmek: Bir sözü uzatmamak.

*“Fakat müdürü gösterdiği soğuklukla konuşmasını **kısa kesmek** zorunda bırakıyordu onu.” (190)*

kıymet bilmek: Değerinin farkında olmak ve ona göre davranmak.

*“Ulan ne cevhermişsin sen, **kıymetini bilemedik.**” (100)*

korktuğu başına gelmek: Olması tahmin edilen kötü durumu yaşamak.

*“Fehmi Albayrak’ın az önce **korktuğu başına geldi.**” (193)*

köşeye çekilmek: Çalışmadan ve işlere karışmadan yaşamak.

*“Daha çok gençsiniz dedi doktor, emeklilik için, bir **köşeye çekilmek** için.” (111)*

kulak ardı etmek: Duymazdan gelme.

*“İşine geleni dinler, işine gelmeyeni **kulak ardı edersin.**” (102)*

kulak kesilmek: Dikkatli dinlemek.

*“... doğrudan doğruya yüzüne bakmasa da anlattıklarına **kulak kesildiğini** biliyordu.” (18)*

kulak vermek: Anlamaya çalışarak dinlemek.

*“... biraz **kulak verip** dinleyecek olursa saatin kaç olduğunu haber veriyordu ona.” (124)*

kulağı delik: Olaylardan hızlı haberdar olan

“Kulağı delik şoförler, yardımcısıyla, Santral Garajdan taşraya ilçelere taşınan haberler ...” (167)

kulağına gelmek: Bir olayla ilgili haber gelmek.

“... dedikleri kulağına geldikten sonra biliyordu böyle bir emir alacağını ...” (240)

küçük düşmek: İtibarın zedelenmesi, kötü hissetmek.

“... birbirlerinin önünde küçük düşmeden nasıl dönebileceklerini kestiremiyorlardı.” (215)

laf olsun: Bir anlam ifade etmemesine rağmen konuşma ya da bir iş yapma.

“Laf olsun diye giriyor çoğu büyük firmalar piyasaya.” (101)

lafa dalmak: Uzun ve akıcı bir sohbetin içinde olmak.

“Affedersiniz, lafa daldık soramadım. Ne içersiniz?” (69)

nasırına basmamak (Ar.): Kişinin çıkarını engellemek.

“...tütün alıcılarının nasırına basmamak, gölgelerini bile çiğnemedi...” (188)

ne yüzle: Utanmadan.

“Ne yüzle gelmiş bu?” (180)

oldu bittiye getirmek: Bir işi hızlıca yaparak sonucunu değişmez bir hâle getirtmek.

“Sonra da üstünde para var mı diye oldu bittiye getirdi Ferit’i.” (90)

oralı olmamak: Umursamamak, önemsememek.

“... altı aylık bir kızı vardı kucağında. Ama kocası **oralı olmadı.**” (129)

ortada bırakmak: Yardıma ya da desteğe ihtiyacı olan birini yalnız bırakmak.

“Soralım bakalım niye bizi **ortada bıraktılar** böyle.” (158)

oyun bozmak: Yolunda giden bir işi ya da planı ortada bırakarak ayrılmak.

“**Oyun bozanlık** edecek değilim ya dedi ...” (171)

ödü kopmak: Aşırı korkmak.

“Ne diyecek ben bir şey isterim diye **ödü koptu.**” (220)

ölçüp biçmek: Durumun olumlu-olumsuz yanlarını değerlendirmek.

“Yeni yeni **ölçüp biçebiliyordu** kendi durumunu.” (214)

pabuç bırakmamak: İşinden vazgeçmemek.

“Hoş kimse desteklemese de karşısındakine **pabuç bırakacaklardan** değildi o.”
(206)

parsayı toplamak: Bir emeğin karşılığını almak.

“**Parsayı topladı,** dedi iç bulantısıyla.” (184)

pusu kurmak: Yapacağı şeyi gizlenerek planlamak.

“... nerede **pusu kurmuş** yollarını gözler diye beklerlerdi.” (116)

razı olmak: Kabul etmek.

“Açık konuştu, anlayışlı olmasını, Ferit’e varmasına **razı olursa ...**” (24)

sefa sürmek: Mutlu ve eğlenceli yaşamak.

“... iki yıl sonra kimlerin milletvekili olup **sefa süreceğini** düşünmeyi de ...” (166)

sert çıkmak: Kabul etmemek, karşı durmak.

“Kadınlar **sert çıkıp** da bu kapıyı sıkı sıkıya kapatınca ...” (215)

sırt sırta vermek: Birlik olmak.

“Radyoları olanlar da korkuya kapıldıkları zaman boyunları yerde **sırt sırta veren** koyunlar gibi...” (62)

sırtı yere gelmek: Gücü tükenmek.

“Biz hep böyle birlik olsak, beraber davranabilsek **sırtımız yere gelmez.**” (175)

sırtını dayamak: Desteğine güvenmek.

“**Dayamış** elin Amerikalısına **sırtını.**” (156)

sokağa dökülmek: Farklı amaç ve sebeplerle kalabalıkla birlikte dışarıya çıkmak.

“... kasabanın bütün erkekleri erkenden **sokaklara dökülmüştü.**” (61)

söz kesmek: Karar vermek.

“pazarlık eden işçi yalnız kendi adına değil, evindeki kadınlar ile çocuklar adına da **söz keser**, toprak sahibi ...” (10)

söz vermek: Yapılacak olan bir şeyi kesinleştirmek.

“Birbirimize **verilmiş sözümüz** var bizim.” (173)

söze karışmak: Konuşulan bir konuya dahil olmak.

*“Doğru az çok elindedir insanın... diye **söze karıştı.**” (234)*

sözü ağzından almak: Karşıdakinin konuşması bitmeden hemen konuşmaya başlamak.

*“Karısı hemen **alıyordu sözü ağzından.**” (224)*

sözünü kesmek: Konuşan kişinin söylediğini, söz ya da bir hareketle durdurmak.

*“Bir iç çekişi ile **sözünü kesti.**” (69)*

sözünü tutmak: Yapılmak üzere verilen bir sözü yerine getirmek.

*“Sayın ekici vatandaş şunu bilmelidir ki hükümetimiz verdiği **sözü tutmakta kararlı**
dır.” (99)*

surat asmak: Yüzüne hoşnut olmayan bir ifade yerleştirmek.

*“... sonraki gibi **surat asmasını** çekecek durumda değildi bu gece.” (269)*

suyunu çekmek: Sonunun gelmesi, bitmek.

*“Çünkü para artık sıfır, **suyunu çekti** millete.” (67)*

şakaya vurmak: Gerçek bir konuyu şaka gibi kabul etmek.

*“Emine abla yine **şakaya vurarak kesti** bu tatsızlığı.” (22)*

şeytan dürtmek: Sebepsiz, bir anda kötü bir şey yapmak.

*“Ne bileyim ben? **Şeytan dürttü** sanki!” (83)*

şeytana uymak: Doğruluktan ayrılmak.

“Şeytana uymayacağınız ne belli?” (49)

temin etmek: Güvence sağlamak.

*“... şerefim namusumla **temin ederim** dün akşam bakan arkadaşımın söz aldım.” (182)*

tepeden bakmak: Kendisini diğerlerinden yüksek görmek.

“Tepeden bakmıyor, horlamıyordu.” (83)

tepesi atmak: Çok sinirlenmek.

*“İyice **tepesi atmıştı**.-Hiç utanmak sıkılmak yok mu sende?” (205)*

ters düşmek: Karşıt hâle gelmek.

*“... üstelik kendi çıkarlarına **ters düşen** çatışık nedenler olabileceğini düşünebilmeleri için erkendi henüz.” (38)*

uzun lafın kıyası: Özet olarak.

*“Neyse **uzun lafın kıyası** o gün hep beraber atlattık seni.” (97)*

üstüne düşeni yapmak: Kendi görevini, sorumluluklarını yerine getirmek.

*“... Ferit de onun gönlünü etmek için **üstlerine düşeni yerine getireceklerini** söyledi.” (24)*

üstüne düşmek: Çok ilgilenmek.

*“Üstüne **düşüldükçe** söz anlamaz oluyordu.” (255)*

üstüne varmak: Baskıyla bir şey yaptırmaya çalışmak.

“*Sıdika kadınca önsezileriyle **üstüne varmaktan** çekindi kocasının.*” (130)

vakit öldürmek: Zaman geçsin diye gereksiz işlerle oylanmak.

“*... karınlarını doyurmak için değil de biraz **vakit öldürmek** için gittiler.*” (114)

vurdum duymaz: Hiçbir şeye aldırış etmeyen.

“*Kocası **vurdum duymazın** tekiydi.*” (129)

yan gözle bakmak: Göz ucu ile fark ettirmeden bakmak.

“*Memur **yan gözle baktı** telgrafa.*” (241)

yok yok: Her şey var anlamında bir söz.

“*Tütün paraları her yıl kasabaya girdikten sonra **yok yoktu** dükkânında.*” (66)

yol açmak: Sebep olmak.

“*... ilerde yüz göz olmalarına **yol açacağı** düşüncesiyle çok gördüğü ...*” (136)

yol vermek: İşine son vermek.

“*Yıl başına doğru yeni ürünün arkası kesildikçe yağ fabrikası geçici işçilerine birer ikişer **yol veriyordu.***” (28)

yola gelmek: Yanlış davranışları bırakıp doğruya yönelmek, uslanmak.

“*Hani dört buçuk diyordun dedi. **Yola gel** yavaş yavaş.*” (40)

yola koyulmak: Yapılacak olan bir şeye başlamak.

“Ama bir kez dürtülüp de **yola koyuldu mu** durmadan yapardı verilen işi.” (21)

yolunu kesmek: Engel olmak.

“Hele önüme geçmeyi bir dene! Bak bakalım **yolumu kesebilir misin?**” (52)

yolunu tutmak: Bir yere doğru gitmeye başlamak.

“Salih’le yan yana Tekel’in **yolunu tuttular.**” (135)

yufka yürekli: Çok üzülen ve acıyan.

“Şaşılacak şey **yüreklerinin** inanılamayacak kadar **yufka** oluşu ...” (199)

yüreği parçalanmak: Kötü durumdaki bir kişiye çok üzülmek, acımak.

“Allah seni inandırсын **yüreğim parçalandı.**” (285)

yüreğine dokunmak: Üzülmek.

“... Ferit’in durumu **dokundu** görenlerin **yüreğine.**” (258)

yüreğine (içine) kurt düşmek: Endişeye kapılmak, şüphelenmek.

“Herkesin **yüreğine kurt düşürme** bu palavralarınla.” (101)

yüreğini kaptırmak: Birini sevmek, âşık olmak.

“Hatta **yüreğini kaptırdığı** acı çektiği dönemlerde bile.” (272)

yüz bulmak: İlgi alaka görmek.

“... başhemşireden **yüz bulacak** olsa bir şeyler yapmaya niyetli olduğu anlaşılıyordu.” (231)

yüz göz olmak: Aradaki saygı ya da mesafeyi kaybetmek.

*“Söyle zarar yok, ben nasıl olsa ölümle **yüz göz oldum** artık.” (236)*

yüz kızartmak: Utanılacak bir durum olduğunu bilerek yapmaya devam etmek.

*“Kimden borç isteyeceklerini kime **yüz kızartacaklarını** bilemiyorlardı.” (39)*

yüz üstü bırakmak: Henüz bitmemiş bir iş durumunda yarıda bırakmak.

*“Tekel’in, ekicileri **yüz üstü** orada **bırakmasını** Demokrat Parti’nin ...” (209)*

yüz yüze gelmek: Bir olay sonucu hesaplaşmak üzere karşılaşmak.

*“Sabaha piyasayı açacak, ekicilerle **yüz yüze gelecek** cesareti bulamıyordu kendinde.” (120)*

yüzü tutmamak: Haklı bir sebeple dahi olsa kimseyi kırmamak için söyleyeceğini söyleyememek.

*“Varken veresiye vermem demeye **yüzüm tutmuyor**, vereyim desem gücüm yetmiyor...” (68)*

yüzüne vurmak: Bir kimsenin hata ya da yanlışını direkt yüzüne söylemek.

*“Kafası kızdı mı **yüzüne vurur.**” (48)*

zaman kazanmak: Bir süreliğine kendi lehine süreyi uzatmak.

*“Eksper **zaman kazanmıştı**. Kalabalığa döndü.” (169)*

2. 3. 5. Kalıp Sözler

2. 3. 5. 1. Dua ve İyi Dilek Kalıpları

afiye olsun: “*Doktorcuğum, afiye olsun.*” (230)

ağzın dilin var olsun: “*Ağzın dilin var olsun! Yaşa sen, diye coştı.*” (178)

Allah acısın: “*Allah acısın hâlimize doktor. Sonuna geldik.*” (68)

Allah gecinden versin: “*Hani Allah gecinden versin Azrail başına dikilse ...*” (175), 236,

Allah göstermesin: “*Yarın Allah göstermesin işler ters giderse siz bile elinizde ...*” (111)

Allah hepimizi elimizden daha büyük kazalar, ağzımızdan daha büyük küfürler çıkarmaktan korusun: (82)

Allah kolaylık versin: “*Allah kolaylık versin, diye odasının kapısından uğurladı onu.*” (146)

Allah korusun: “*... bir iki söz etsem? -Allah korusun.*” (48)

Allah kurtarsın: “*Senin maksadın bana işkence bana eziyet. Allah kurtarsın beni senin elinden.*” (48)

Allah rast getirsin: “*... Allah rast getirsin. Kapıyı çekti ...*” (221)

Allah razı olsun: “*Hem Allah razı olsun, bir lokma ekmeksiz kaldıkları o sıkışık günlerinde ...*” (134)

Allah yardımcı olsun: “*... üç kez tahtaya vurdu. -Allah yardımcın olsun.*” (235)

Allah yolunu açık etsin: “*Birbirine karışan, hadi Allah yolunu açık etsin.*” (183)

Allah’ın belası: “*... yirmi sekiz yıldır böyle yaşarım bu Allah’ın belası tütün mevsimini.*”

canı cehenneme: “*Canı cehenneme! diyorlardı. Polis bir gün önce üç tehlikeli komünist yakalamıştı ...*” (98)

eksik olmayın: “*Eksik olmayın verdiğiniz ilaçları alıyorum.*” (235)

geçmiş olsun: “*Tekel müdürünün sesini duydu: -Geçmiş olsun.*” (153)

hayır görme: “*Ah deli yaktı kadını. Hayır görme inşallah.*” (294)

su gibi aksın: “*Su gibi aksın gitsin işlerin. Çocuklar güle güle diye bağrıştılar.*” (133)

2. 3. 5. 2. Beddua ve Kötü Dilek Kalıpları

kör olası: “*Hem o kör olası tarlanın yüzünden buralara saplanıp kalmadığımız ne belli.*” (216)

2. 3. 5. 3. Karşılama, Selamlaşma ve Uğurlama Kalıpları

Allahaismarladık: “*Allahaismarladık, iyi geceler gibi sözleri gereksiz görerek kapadı telefonu.*” (141)

buyurmaz mısınız: “*Buyurmaz mısınız bir çay ya da kahve içelim.*” (84)

güle güle: “*... arkasından fırlattı döktü bir kova suyu: -Güle güle!*” (133)

günaydın: “*Günaydın İsmet Bey.*” (146)

hayırlı akşamlar: “*Hat bağlanıyordu: Beyefendi hayırlı akşamlar.*” (138)

hayra karşı: “*Avlu kapısını çekerken annesi ardından yetişti: Peki oğlum sen bilirsin. Hayra karşı ...*” (221)

hoş geldin: “*Hoş geldin Ferit ağabey dedi.*” (13)

hoşça kalın: “*Siz de hoşçakalın Doktor Bey.*” (65)

iyi akşamlar: “*İyi akşamlar. O kadar yormayın kendinizi.*” (138)

iyi geceler: “*... Türk müdürleri hatırlarını sordular, iyi geceler dilediler.*” (140)

kendine iyi bak: “*Hadi Allahımsarladık. İyi bak kendine.*” (226)

merhaba: “*Çıraklar kısa bir merhaba deyip çalışmalarını sürdürdüler.*” (217)

müsaadenizle: “*Bekliyoruz ağabey, sağ ol. Müsaadenizle.*” (248)

2. 3. 5. 4. Teşekkür ve Rica Kalıpları

dinin Muhammed’in aşkı için: “*... kardeşi sayılırsın; dinin Muhammed’in aşkı için ne olur göz kulak oluver İzzetime.*” (20)

teşekkür etmek: “*Bir eksiğiniz var mı diye sordu, doktor teşekkür etti.*” (223)

rica etmek: “*... beklemelerini bilhassa ve önemle rica etti.*” (99)

çok şükür: “*İyiyim çok şükür, duacıyım.*” (141)

sağ ol: “*Bekliyoruz ağabey, sağ ol.*” (248)

2. 3. 5. 5. Özür Kalıpları

affedersiniz: “*Af edersiniz, lafa daldık soramadım.*” (69)

kusura bakma: “*Kusurumuza bakma. Bir hafta Kadir çıkardı tespihin tadını.*” (97)

özür dilerim: “*Bergama özür diledi: -Müsaade, beni Akhisar arıyor.*” (161)

pardon: “*Pardon dedi, Barbaroslu Mehmet Üçok.*” (171)

2. 3. 5. 6. Kutlama Kalıpları

aferin : “*Aferin kadına.*” (98)

gözün aydın: “*Gözün aydın kardeşim, oldu sizin iş.*” (247)

hayırlı olsun: “*Sattın mı? Hayırlı olsun bile diyemedim.*” (298)

2. 3. 5. 7. Onaylama Kalıpları

baş üstüne: “*Pek ortalarda görünmesinler. -Baş üstüne.*” (194)

evvel Allah: “*Evvel Allah sen bu işin üstesinden gelirsin ...*” (183)

eyvallah: “*Yusuf dizginlerini dalgalandırdı. Beygire yol verdi: -Eyvallah.*” (132),
160,

hayırlısı neyse o olsun: “*- Hayırlısı neyse o olsun diyelim. -Evet öyle diyelim.*” (85)

hayırlısı: “*Hele hayırlısıyla bir siftah edelim de.*” (169),

helal olsun: “*Bizden yana o zaman sana helal olsun.*” (246)

kismet: “*Kismet... Muammer güldü...*” (36)

sağlık olsun: “*Sağlık olsun diye iç çekerek gitti.*” (232)

2. 3. 5. 8. Dini İnanç Bildiren Kalıplar

Allah bilir: “*Allah bilir hatim indirmiştir.*” (97)

Allah büyük: “*Nereden buluruz? – Allah büyük.*” (219)

Allah kerim: “*Sonrası Allah kerim. Elimiz kolumuz tutuyor ya aç kalacak değiliz elbet.*” (215)

billahi: “*Şart, vallahi de şart, billahi de şart.*” (248)

din kardeşiyiz: “*Ne de olsa din kardeşiyiz.*” (40)

maşallah: “*Ama bak maşallah kimi kükürt kimi çimento dağıtıcısı oldu ...*” (175)

takdiri İlahi: “*Ee kismet! Takdiri İlahi! Tanrı her ne gün yazmışsa.*” (236)

vallahi: “*Vallahi Allah acısın hâlimize doktor.*” (68)

2. 3. 5. 9. Duygusal Tepki Bildiren Kalıplar

alimallah: “*... içecek olsa sürüm sürüm süründürürler alimallah.*” (206)

Allah Allah: “*Allah Allah ne zaman birlik kurmuşlar?*” (247)

Allah için: “*Yahu Allah için tek cümle doğru yok mu bu haberde?*” (163)

Allah seni inandırсын: “*Allah seni inandırсын ben üçe satamazsam, yarın bir dilim ekmek götüremem eve.*” (118)

Allah’ım: “*Allah’ım! Niye böyle ölüsün?*” (277)

Allah’ın var mı senin: “*Ulan Allah’ın var mı senin?*” (157)

Allah'tan belanı mı istiyorsun: “*Ha söyle ne istiyorsun? Allah'tan belanı mı?*” (184)

Allah'tan: “*Allahtan ki ayağımızdaki donlar para etmiyor yoksa ...*” (36)

alnından öpeyim: “*Yaşa Mehmet Efendi. Alnından öpeyim senin.*” (173)

günahı bana: “*Söyleyemem, günahı bana düşmesin.*” (103)

hakkını helal et: “*Bugün artık hak senindir dedim, hepimize hakkını helal et.*” (97)

ilahi: “*İlahi Eda abla güzele bakmanın sevap olduğunu bilmez misin sen?*” (22)

inşallahı maşallahı yok: “*İnşallahı maşallahı yok dediğim gibi. Ben ne diyorsam sen ona inan.*” (32)

ne münasebet: “*Ben sadaka mı istedim sizden? – Ne münasebet!*” (80), 110,

sevgili: “*Sevgili arkadaşlar, susalım.*” (179)

tövbe ya rabbim: “*Tövbe ya rabbim canımın burnumdan geldiği yetmezmiş gibi ...*” (22)

vah vah: “*Vah vah çok da gençti.*” (239)

2. 3. 6. Argo ve Kaba Sözler

Allahsız: Acımasız, merhamet etmeyen.

“*Elin varıyorsa kendi tütününü sat o fiyata. Allahsızlar!*” (149)

anasının örekesi: Bir davranışın yersizliğini belirtmek için kullanılan söz.

“Ne **ananın örekesi** var gene bu bokun içinde?” (95)

anasını satmak: O anda bir şeyin önem vermemek, boş vermek.

“Anasını sattımını dedi, hepimiz sonuna geldik dayandık.” (36)

anasının gözü: Fena olan, olayları her türlü kendi lehine çeviren.

“**Anasının gözüydü.** Pazarlıkta ilk üstünlüğü sağlamayı kolluyordu hergele.”
(16)

ayı: Medeni insan kriterlerinin dışında kalan, kibarlık bilmeyen.

“Hiç insan mı görmedin a **ayı!**”

bok: Pis durum.

“Ne kadar **boku** çıkarsa o kadar iyi.” (257)

canına yanmak: Sevgi, hayranlık, öfke vb. karmaşık duygularla durumu anlatmak.

“Ah **canına yandığının dünyası.**” (254)

deli: Akli başında olmayan.

“**Delisin** sen be **Hasan.**” (83)

deyyus: Hakaret ifadesi.

“Daha da coşarak basıyordu narayı: **Deyyuslar, Allahsızlar.**” (255)

dinsiz imansız: Acımasız olan.

“Sen ne gavur, ne **dinsiz imansız** sen, diye ekledi.” (96)

dümen: Dalavere, hile.

*“Benim bu türlü **dümene** aklım ermez.” (103)*

düşüp kalkmak: Bir kadın ve erkek için ahlak değerlerine uygunsuz olarak birliktelik yaşamak.

*“Geçen yaz tütün ektirdiğini yaydı **düşüp kalktıklarına**.” (102),*

düzdürmek: Cinsel ilişkide edilgen olarak kullandırmak.

*“Daha da kafamı kızdırırsan entari giyerim. **Düzdürürüm** kendimi.” (41)*

efelik taslamak: Üstünlük göstermek, kabadayılanmak.

*“... hatırlasın da hepimize bol keseden **efelik taslamasın** diyeydi.” (96)*

eşşoğlu eşşek: Hakaret sözü.

*“**Eşşoğlu eşşekler**, diye fırladı yerinden.*

gavur: Merhametsiz, insafsız olan.

*“Ah be Hüseyin sana **gavur** demek de az şeytan demek de diye güldü.” (97)*

halt karıştırmak: Uygunsuz, gizli işler yapmak.

*“...oralarda ne **haltlar karıştırdın** kimlerin canını yaktın?”*

havlamak: Aşağılama yaklaşımı ile konuşmak.

*“Sen git de efendilerinin kapısında **havla**.” (157)*

hay anasını: Şaşkınlık ifadesi.

“Hay anasını, hiç duymadım.” (253)

haylaz: Serseri.

*“Kocası da **haylazın** teki.” (203)*

hergele: Terbiyesiz, görgüsüz.

*“...ilk üstünlüğü sağlamayı kolluyordu **hergele**.”*

hırt: Kaba, sersem.

*“**Hırta** bak, nasıl günaha sokar adamı.” (185)*

horozlanmak: Desteksiz çıkmak.

*“... nasıl da **horozlanıyor!** Dayamış elin Amerikalısına sırtını.” (156)*

iblis: Şeytan gibi görünmek.

*“... dağda taşta süründürülecek bir **iblis** bir lanetli gibi görür bizi ...” (110)*

it oğlu it: Hakaret ifadesi.

*“...kendisini görmezden geliyordu **it oğlu it**.” (16)*

hovarda: Zevkleri uğruna gezen tozan, para harcayan.

*“**Hovarda** görünmeye çalıştı: ...” (16)*

kaç paralık adam: Karşıdaki kişiyi değersiz ve aşağı görmek için kullanılan söz.

*“Anlasın eniştesinin **kaç paralık adam** olduğunu.” (216)*

kancık: Dönek.

“Çıkma^z öyle **kancık** bizim aramızdan.” (155)

kapa çeneni: Susturma, azar ifadesi.

“Zorlayan morlayan olmadı seni. Hadi kes **kapa çeneni**.” (101)

kara diken: Kişileri ayıran, arabozan.

“Koca cadı! **Kara diken**!” (52)

kenefe asmak: Aşağılamak için kullanma, tuvalete layık görme.

“Küfürler karışmaya başladı araya: -**Kenefe as**.” (149)

kerata: Sitem sözü.

“... kimi sorumlu tutacağını kendi de bilmiyordu açık açık. Cimri **kerata**.” (218)

köpek gibi: Aşağılama ifadesi.

“Ne sarıyorsun **köpek gibi** paçama?” (185)

lan, ulan: Nefretle seslenme.

“Uzatma **lan** dediler, işin neyse hepsi oldu bitti, daha ne işin kaldı senin?” (100)

malın kaymağı: Bir şeyin en kıymetli olan kısmı.

“... Tekel tüccara mı bırakıyor **malın kaymağını**?” (150)

metelik: En az.

“**Metelik** hayrı dokunmaz derler adama.” (92), 100,

meşin gibi: Kararmış insan derisi.

“Bu kadarına **meşin gibi** surat ister dedi.” (165)

mezbaha: Kesimhane.

“Ne piyasası? Piyasa değil, **mezbaha**.” (161)

orospu: Ahlaksız kadın.

“Bu seferlik para almasın **orospu**.” (256)

ötmek: Yüksek sesle, hararetlenerek konuşmak.

“Çok **ötme** lan. Efendi gibi konuş.” (157), 157,

palavra: Uyduruk, temelsiz söz.

“Hep kötü maksatlı, bozguncu **palavrası** bunlar.” (116)

para küpü: Çok zengin.

“**Para küpü**, gün görmedik, güneş görmedik altınlar hep onda.” (81)

pezevenk: Ahlak kurallarına göre uygunsuz olan tek gecelik bir ilişkiye aracılık eden kimse.

“Oh olsun **pezevenge**.” (98), 104,

sürtmek: Bir iş yapmadan saatlerce dışarıda vakit geçirmek.

“Sokaklarda başıboş **sürtmesin**.” (20)

tezgâhlamak: Gizlice planlamak.

“Piyasanın açılışı ile ilgili hazırlıkları aylardır **tezgâhlayan** oydu.” (136)

tırpan: İşe yaramaz.

“Ya gerisi? -Gerisi tırpan!” (164)

tıs: Ses.

“Tıs yoktu kalabalık arasında.” (151)

yankesici: Fark ettirmeden el çabukluğuyla hırsızlık yapan.

*“Sakatları, dilencileri, **yankesicileri**, yaşlıları, sağlamlardan...” (264)*

yiyecek gibi bakmak: Rahatsız edecek şekildeki abazan bakışı.

*“Ne öyle gözlerini dikmiş **yiyecek gibi bakıyorsun** kızıma?” (21)*

2. 3. 7. Tütün Zamanı 3 “Acı Tütün” Romanının Tahlil Sonucu

Acı Tütün, üçlemenin son kitabıdır. İlk iki kitapla aynı yörede geçer ve tüm yaşamları yalnızca tütüne, bundan dolayı da yağmura bağlı olan insanların hayatlarının etrafında, dönemin siyasi ve ekonomik koşulları açık bir şekilde anlatılır.

Romanda 52.739 adet sözcük kullanılmıştır. Romanda en sık kullanılan Türkçe sözcük 1726 kez tekrarı ile “bir” sözcüğüdür. Daha sonra sırasıyla “ol-” 881, “ne” 459, ve “son” 383 kez tekrarlanmıştır.

Eserde geçen toplam alıntı sözcük sayısı 8943’tür. Alıntı sözcüklerin 957 kez tekrarsız kullanılmıştır. Bunlardan en sık kullanılanı 298 tekrarı ile Arapça “kadar”, 207 tekrarı ile Farsça “her”, 214 tekrarı ile Fransızca “doktor” sözcüğüdür. İtalyanca “piyasa” 88, Rumca “efendi” 75 kez kullanılmıştır. Diğer alıntı yapılan diller sırasıyla, İngilizce, Latince, Macarca, Almanca, Ermenice, Bulgarca ve Soğdca’dır. Ancak bunlar birkaç örnek

ile sınırlı kalmıştır. Eserde tekrarsız 445 adet Arapça sözcük 4634 kez tekrarlı kullanılmıştır. Devamında 191 adet Farsça sözcük 2083, 173 adet Fransızca sözcük 1115 kez tekrarlı kullanılmıştır.

Romanda belirtili-belirtisiz ve sıfat tamlamalarının toplam sayıları 4093'tür ve sayıca en yüksek sözcük grubudur. Toplam 551 adet ikileme kullanılmıştır ve sırayla en fazla olanları 30 adetle “bir iki”, 18 adetle “üç beş”, 13 adetle “yavaş yavaş” ve 11 adetle “açık açık” tır. Eserde birbirinden farklı 183 deyim 312 defa kullanılmıştır. 82 adet kalıp söz grubu 176 kez tekrarlı kullanılmıştır. 52 adet argo ve kaba söz olarak nitelendirilebilecek sözcük belirlenmiştir. Eserde kullanılan Türkçe sözcüklerin genele oranı diğer iki esere eş değerde %83'tür.

Liste 3	merkez 30	raf 14	şerbet 8
Arapça	cumhuriyet 28	zarar 14	şükür 8
Alıntı Sözcükler	merak 28	hayvan 13	zaten 8
kadar 298	hayır 27	an 12	ayar 7
kasaba 164	dünya 26	hediye 12	falan 7
kahve 162	elbet 26	kismet 12	fırsat 7
saat 145	hatta 26	kuvvet 12	galiba 7
şey 132	tespih 24	müsaade 12	kahya 7
sabah 120	asker 23	zeytin 12	karanfil 7
adam 115	merhaba 22	bazen 11	kayıt 7
zaman 113	hükümet 21	defter 11	maşrapa 7
haber 109	kira 21	mektup 11	memnun 7
ama 106	sahip 21	aşık 10	niyet 7
sokak 100	sandalye 21	ayıp 10	tehlike 7
dükân 75	selam 21	devlet 10	akran 6
tüccar 75	cep 20	fena 10	derece 6
fiyat 74	kafa 19	hatır 10	fakir 6
akıl 62	bakkal 18	hizmet 10	hat 6
kalaba 62	bazı 18	ilaç 10	izin 6
hak 54	mal 18	rezil 10	keyif 6
cadde 51	millet 18	acaba 9	kısım 6
fakat 51	nikâh 18	ceviz 9	kitap 6
hâl 46	acele 17	faiz 9	mavi 6
memur 46	şarap 17	hap 9	maşallah 6
insan 45	af 16	işaret 9	mutlaka 6
beyaz 44	hindi 16	kaymakam 9	müşteri 6
karar 44	inşallah 16	mangal 9	rakı 6
halk 43	bahriye 15	mermer 9	satır 6
rahat 43	belediye 15	milletvekili 9	siyah 6
emir 39	cesaret 15	sofra 9	taraf 6
hala 39	fazla 15	telaş 9	arsa 5
hazır 39	mahalle 15	temiz 9	camii 5
müdür 37	sayfa 15	dikkat 8	ceza 5
hesap 36	teslim 15	halka 8	daima 5
sabır 35	teşekkür 15	kelime 8	esnaf 5
hafif 34	aile 14	ömür 8	eylül 5
hava 31	kahr 14	razı 8	harç 5

hareket 5	madem 4	inat 3	devam 2
iktidar 5	meslek 4	iskân 3	deyyus 2
imza 5	misafir 4	kabahat 3	efkâr 2
iştah 5	mutfak 4	kabul 3	felaket 2
kalp 5	rehin 4	kale 3	felç 2
kırmızı 5	saf 4	kayıp 3	haciz 2
kurban 5	sanat 4	kıymet 3	had 2
mide 5	sınıf 4	kumar 3	hasır 2
misil 5	surat 4	maksat 3	haziran 2
münasebet 5	şart 4	mevsim 3	helal 2
nokta 5	şeytan 4	nabız 3	heves 2
sahan 5	şehit 4	nafaka 3	hikâye 2
sahi 5	talih 4	nara 3	huzur 2
sıla 5	tarih 4	nefret 3	ifade 2
sofa 5	tatil 4	nimet 3	ikramiye 2
tabak 5	tedbir 4	nasır 3	ilahi 2
âdeta 4	vaat 4	rica 3	imdat 2
cehennem 4	vallahi 4	ruh 3	kadeh 2
cümle 4	zahmet 4	sabun 3	kadife 2
din 4	akraba 3	sandal 3	kalem 2
elbise 4	ameliyat 3	saniye 3	kasap 2
entari 4	cephe 3	seda 3	lanet 2
eyvallah 4	cins 3	sefer 3	layık 2
gurbet 4	davul 3	sevap 3	lütfen 2
harf 4	dua 3	şeref 3	mahal 2
hüküm 4	eşya 3	tabii 3	mahkeme 2
idare 4	etraf 3	tespit 3	memleket 2
itibar 4	garip 3	ticaret 3	mendil 2
kanun 4	gayret 3	tuhaf 3	mezar 2
kaza 4	hapis 3	zafer 3	minnet 2
kıt 4	har 3	bahis 2	miras 2
kibrit 4	haram 3	basit 2	muhabbet 2
kusur 4	hasret 3	bela 2	murat 2
küfür 4	havuz 3	budala 2	nalın 2
lazım 4	hendek 3	cevher 2	nöbet 2
lokma 4	heyecan 3	cuma 2	nüfus 2
maden 4	hüzün 3	dava 2	özür 2

rüya 2	evlat 1	kahkaha 1	selam 1
sadık 2	evelallah 1	kalbur 1	sebepe 1
sadaka 2	ezan 1	kasım 1	salep 1
sahne 2	eziyet 1	katil 1	sedir 1
sicil 2	findık 1	kenef 1	sefa 1
sitem 2	fırka 1	kerim 1	sele 1
şiddet 2	fitil 1	kına 1	sevda 1
şubat 2	gayri 1	kıyafet 1	servet 1
takdir 2	gazap 1	kıyamet 1	siftah 1
taksit 2	halt 1	kibar 1	silah 1
tekrar 2	hançer 1	levha 1	simsar 1
temin 2	harita 1	lokum 1	siyasi 1
tıp 2	harp 1	madde 1	sultani 1
zarf 2	hata 1	mahmuz 1	şefkat 1
adet 1	havale 1	mahpus 1	şehadet 1
afiyet 1	hayat 1	maliyet 1	şehvet 1
afyon 1	hayran 1	manzara 1	şemsiye 1
ahret 1	haysiyet 1	masal 1	şifa 1
alimallah 1	hazreti 1	medet 1	şikayet 1
acemi 1	hela 1	melek 1	taharet 1
adliye 1	helva 1	meram 1	şube 1
adalet 1	heykel 1	mesele 1	tarz 1
aptal 1	hısım 1	mezbaha 1	tas 1
baharat 1	hiza 1	meydan 1	tecavüz 1
battaniye 1	horoz 1	miktar 1	tembih 1
bekar 1	hukuk 1	muayene 1	temmuz 1
bereket 1	ıtır 1	muhabir 1	temsil 1
bez 1	iblis 1	mutasarrıf 1	tezkere 1
billahi 1	iflas 1	nakış 1	tılsım 1
buhran 1	ihtiras 1	nal 1	tövbe 1
cahil 1	ihtiyaç 1	namus 1	ücret 1
cenaze 1	imame 1	nefer 1	ümran 1
coğrafya 1	iman 1	nefes 1	vali 1
daire 1	insaf 1	nutuk 1	veba 1
çeyiz 1	intikam 1	rağmen 1	vefa 1
ders 1	isim 1	resim 1	zevk 1
edebiyat 1	isyan 1	rutubet 1	yemin 1

zaaf 1	nişan 17	nem 6	çakal 2
zenci 1	yaban 17	testi 6	çengel 2
zulüm 1	çift 16	cömert 5	çiriş 2
zümrit 1	sert 16	çile 5	çöp 2
Farsça	kavga 15	çirkin 5	damat 2
Alıntı Sözcükler	pişman 15	lacivert 5	ezber 2
her 207	ateş 14	nargile 5	gavur 2
hep 157	çünkü 14	paha 5	işkence 2
para 90	şişe 14	peşin 5	karpuz 2
hiç 72	parça 13	peynir 5	köşk 2
hasta 66	çare 12	azar 4	leğen 2
zor 66	çeşit 11	çember 4	maşa 2
can 64	dürüst 11	çırak 4	mercimek
pencere 61	zengin 11	kilim 4	meşin 2
hemen 49	ayna 10	leke 4	meyve 2
çabuk 44	dost 10	numune 4	mum 2
hemşire 44	kulübe 10	pabuç 4	mühür 2
beraber 40	merdiven 10	perde 4	orospu 2
hastane 34	şeker 10	pirinç 4	paça 2
duvar 31	ambar 9	rıhtım 4	perişan 2
henüz 31	çarşı 9	sirke 4	pes 2
beygir 29	destek 9	taze 4	pul 2
hem 28	renk 9	cadı 3	saye 2
sade 28	tahta 9	çamaşır 3	sebze 2
cam 28	ahır 8	çeyrek 3	serbest 2
dert 27	çorba 8	çorap 3	sütun 2
hoş 27	düşman 8	huy 3	şadırvan 2
pazar 27	günah 8	incir 3	tane 2
çifte 25	kenar 8	kehribar 3	tülbent 2
köy 25	kükürt 8	kireç 3	usta 2
tezgâh 22	zil 8	marpuç 3	zurna 2
bahçe 21	rüzgâr 7	nohut 3	namaz 2
gül 20	sarhoş 7	tarhana 3	abdest 1
hafta 20	zehir 7	baca 2	aferin 1
köşe 19	berber 7	bahar 2	bahşiş 1
köfte 18	çene 6	canavar 2	bari 1
laf 17	kâğıt 6	ciğer 2	berbat 1

beter 1	tebeşir 1	bidon 8	polis 4
bezirgân 1	tenha 1	grup 8	portakal 4
birader 1	teras 1	lise 8	polis 4
cambaz 1	terazi 1	mağaza 8	adres 3
cendere 1	tıraş 1	pantolon 8	ampul 3
çerçeve 1	turşu 1	alo 7	badana 3
çıra 1	zımpara 1	büro 7	dosya 3
dut 1	zırh 1	patron 7	garson 3
endişe 1	zindan 1	sinema 7	komünist 3
fişek 1	parsa 1	maske 7	kolej 3
ham 1	serüven 1	römork 6	kulüp 3
hemşehri 1	sersem 1	salon 6	laboratuvar 3
hergele 1	Fransızca	tampon 6	operatör 3
hüner 1	Alıntı Sözcükler	boykot 5	pardösü 3
kemer 1	doktor 214	ceket 5	portatif 3
kese 1	eksper 95	gişe 5	roman 3
kilit 1	parti 43	kredi 5	staj 3
koz 1	radyo 42	lastik 5	ton 3
kösele 1	depo 38	not 5	üniversite 3
lale 1	telefon 36	otobüs 5	vapur 3
leş 1	telgraf 30	palto 5	milyon 3
nar 1	gazete 25	panjur 5	sekreter 3
namlu 1	kilo 24	spor 5	afiş 2
nankör 1	ekstra 23	stok 5	alkol 2
padişah 1	demokrat 22	şose 5	balon 2
pehlivan 1	şoför 17	asit 4	dantel 2
pembe 1	otomobil 16	avukat 4	direksiyon 2
peş 1	park 15	bagaj 4	film 2
piyade 1	elektrik 12	beton 4	hoparlör 2
pamuk 1	onur 12	bülten 4	ipotek 2
pençe 1	fotoğraf 11	fakülte 4	kolon 2
peşkir 1	spiker 10	far 4	kovboy 2
peygamber 1	taksi 10	gurbet 4	kilometre 2
rende 1	gaz 9	kalite 4	lüks 2
poşu 1	paket 9	kanal 4	makyaj 2
saray 1	santral 9	kasket 4	metelik 2
sümbül 1	antrepo 8	külöt 4	panik 2

pardon 2	kontak 1	tribün 1	kanca 1
piramit 2	kordon 1	tuvalet 1	kopya 1
otel 2	koridor 1	tramvay 1	konkordato 1
trahom 2	kravat 1	volt 1	kurdele 1
tren 2	kristal 1	İtalyanca	makarna 1
vagon 2	labirent 1	Alıntı Sözcükler	marka 1
vites 2	lavaj 1	piyasa 88	mola 1
ajans 1	liberal 1	lira 44	palyaço 1
akademi 1	melon 1	firma 34	plaka 1
albüm 1	menenjit 1	jandarma 19	propaganda 1
alüminyum 1	modern 1	liste 17	prova 1
apartman 1	moral 1	balya 16	rekolte 1
aspirin 1	motif 1	ıskarta 12	salça 1
baraj 1	motor 1	tabaka 12	sardunya 1
bej 1	müze 1	fabrika 10	sigorta 1
bisküvi 1	model 1	politika 8	vardiya 1
boks 1	ofis 1	banka 7	Rumca
boksör 1	personel 1	lokanta 6	Alıntı Sözcükler
bot 1	poker 1	baston 5	efendi 75
desinatör 1	plan 1	kasa 5	masa 65
dispanser 1	poliklinik 1	posta 5	avlu 47
diyapazon 1	porselen 1	romatizma 5	ırgat 18
ekonomik 1	prafa 1	makine 4	fırın 16
fizik 1	pratisyen 1	düzine 3	lamba 13
fötr 1	pirim 1	falçata 3	kerata 8
fren 1	priz 1	gazino 3	kutu 8
gangster 1	rejim 1	karyola 3	alay 7
gazoz 1	romantik 1	patiska 3	fıdan 7
gri 1	sendika 1	bavul 2	yalı 6
kalsiyum 1	sirk 1	borsa 2	fener 5
kamp 1	sivil 1	dümen 2	küfe 5
kanser 1	şans 1	şırınga 2	iskemle 4
kauçuk 1	tartar 1	bomba 1	manav 4
kolera 1	teras 1	çimento 1	gübre 3
koma 1	valiz 1	fatura 1	kulp 3
konserve 1	trafik 1	ispirto 1	temel 3
konsol 1	traktör 1	kaparo 1	anahtar 2

domates 2		çardak 7	ne 459
fasulye 2	Çince	zeytinyağı 7	gel- 446
ıspanak 2	Alıntı Sözcükler	kaybetmek 6	al- 402
kiremit 2	çay 23	pazartesi 6	son 383
kundak 2	Almanca	emretmek 5	kendi 376
litre 2	Alıntı Sözcükler	karaborsa 5	ön 355
mayıs 2	kuruş 24	kahrolmak 4	tütün 353
somun 2	mavzer 3	Müslüman 4	geç- 346
sınır 2	doçent 2	hayrola 3	gibi 346
takunya 2	şilep 1	hoşgörü 3	ben 339
biber 1	Soğdca	kahvaltı 3	daha 321
cibre 1	Alıntı Sözcükler	yağhane 3	bak- 307
dikiz 1	kent 8	cumhurbaşkanı 2	el 307
fesleğen 1	Bulgarca	kahverengi 2	ver- 299
Hristiyan 1	Alıntı Kelimeler	kayınbirader 2	çık- 283
izmarit 1	kuluçka 1	sabretmek 2	aç- 280
kavanoz 1	Macarca Alıntı	yemekhane 2	el 307
kirizma 1	Sözcükler	buzdolabı 1	ara 289
manastır 1	sigara 45	cüzdan 1	kapa- 277
öreke 1	palaska 2	devretmek 1	iç- 276
paydos 1	soba 2	fedakâr 1	ev 266
pırasa 1	İspanyolca	hapishane 1	iki 266
pirina 1	Alıntı Sözcükler	herhangi 1	duy- 265
tırpan 1	palavra 3	hükmetmek 1	kal- 262
vernik 1	Ermenice	ihbarname 1	git- 256
yulaf 1	Alıntı Sözcükler	kahvehane 1	bil- 256
Latince	pezevenk 2	kayınvalide 1	sen 248
Alıntı Sözcükler	Birden Fazla Kökene Sahip Sözcükler	narenciye 1	yer 248
ağustos 3	sanki 51	ustabaşı 1	dur- 242
stadyum 2	belki 43	En Sık Kullanılan Türkçe Sözcükler	gün 241
İngilizce	herkes 42	bir 1726	için 221
Alıntı Sözcükler	hiçbir 33	ol- 881	dön- 220
maç 5	postane 26	o 775	var 220
cip 1	cumartesi 9	de- 722	et- 208
futbol 1	herhalde 9	gör- 680	üst 207
plaster 1	kaybolmak 8	baş- 498	doğru 207
raunt 1			çok 201

bul- 193	ses 161	oda 139	çocuk 114
iste- 184	bekle- 158	göz 139	boş 112
ek- 184	konuş- 153	anne 138	beş 110
iş 179	bırak- 149	sat- 138	gir- 105
değil 177	kız 149	söz 133	öyle 108
iyi 173	bütün 149	kadın 127	araba 108
karı 172	düşün- 140	nasıl 118	sıra 101
kim 171	çek- 140	kes- 115	
biz 163	şimdi 139	çalış- 114	

SONUÇ

Çalışmada Necati Cumalı'nın bir üçleme olarak *Tütün Zamanı* başlığı altında topladığı romanları, söz varlığı açısından incelenmiştir. Romanların söz varlığı; isim ve sıfat tamlamaları, ikilemeler, alıntı sözcükler, deyimler, kalıp sözler, argolar ve kaba sözler başlıkları altında ele alınmıştır. Tamlamalar dışında tüm söz varlığı unsurları için tanık cümlelere yer verilmiştir. Romanlarda pek çok tamlama geçtiği için çalışmanın sınırları da dikkate alınarak romanların ilk 50 sayfasında geçen örneklerle yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda ise tamlamaların toplam sayıları belirtilmiştir. Çalışmada alıntı sözlerin, deyimlerin, argo ve kaba sözlerin anlamları, bağlamlara bağlı kalarak verilmiştir.

Her üç eser de söz varlığı açısından zengin malzemelere sahiptir. Eserlerde en sık kullanılan unsurlar tamlamalardır. Bu durum, tamlamaların Türkçedeki genel kullanımı ile doğru orantılıdır. Toplumsal gerçekleri anlatan bir roman olmasının da etkisiyle ikilemeler, deyimler, kalıp sözler ve argo kullanımlar olarak da zengindir. Hacim olarak diğerlerinden daha fazla olan *Yağmurlarla Topraklar* anlattığı kesim itibarıyla argo söz sayısı olarak diğer iki romanla hemen hemen eşittir. Avukat, doktor, öğretmen üçgeninde anlatılan romanda, kişilerin konumları ile doğru orantılı olarak kaba söz kullanımı daha kısıtlıdır.

Romanlara atasözünü değil ama deyimi çok yakıştırdığını dile getiren Cumalı, romanın doğal akışının ve üslubunun içine deyimleri ustaca yerleştirmiştir. Farklı birçok deyim ve kalıp söz kullanması onun çeşitli kültür birikimine sahip olduğunun da göstergesidir. Romanlarda kullanılan deyimlerin anlamlandırılmasında bağlamdan hareketle TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kullanılmıştır ancak bazı kullanımlar sözlüklerde bulunamamıştır ve anlamları metine göre verilmiştir. Bazı örnekleri şu şekildedir: İsa maskesini çıkarmak: Bir elçi gibi iyi niyet gösterip topluluğa, hitap etmek. (AT, 181) Aynı

bahçenin marulları olmak: Aynı karaktere sahip kişilikler. (YT, 427), Satırı yemek: Büyük bir darbe almak. (YT, 292)

Romanlarda kullanılan söz varlığı öğelerinin tekrarlı hâlleri belirlenmiş ve aşağıdaki tabloda öğelerin toplam kullanım sayıları verilmiştir.

Tablo 1: Romanlarda Geçen Söz Varlığı Öğelerinin Sayıları

	ZELİŞ	YAĞMURLARLA TOPRAKLAR	ACI TÜTÜN
TAMLAMALAR	3855	6051	4093
İKİLEMELER	434	565	551
DEYİMLER	146	343	312
KALIP SÖZLER	117	258	176
ARGO SÖZLER	45	50	52

Tür ayrımı yapılmaksızın belirlenen en sık kullanılan Türkçe sözcükler, her üç romanda da ilk sırada “bir” olarak belirlenmiştir. Devamında ise “ol-“ , “bu”, “o”, “ne” şeklinde devam etmektedir.

Romanlarda geçen alıntı sözler kullanım sıklığına göre her romanın tahlilinin sonunda liste hâlinde verilmiştir. Romanlarda geçen alıntı sözcüklerin ve sık kullanılan söz varlığı unsurlarının anlamları verilirken bağlam dikkate alınmıştır. Bu sebeple Türkçe ek ve yardımcı fiil almış sözcüklerin örnekleri, anlamı tam ifade etmesi amacıyla verilmiştir.

Zeliş’te toplam sözcük sayısının içinde alıntı sözcüklerin tekrarlı toplam sayısı 8198’dir. Tekrarsız sayısı ise 925’tir. Bunlardan en sık kullanılanları, 269 kez tekrarıyla Arapça “kadar”, 113 kez tekrarıyla Farsça “her”, 23 kez tekrarıyla Fransızca “traktör”, 74 kez tekrarıyla İtalyanca “jandarma” ve 39 kez tekrarıyla Rumca “efendi” sözcüğüdür.

Yağmurlarla Topraklar’da geçen alıntı sözcüklerin tekrarlı toplam sayısı 13.811’dir. Bu sözcükler 1163 kez tekrarsız kullanılmıştır. Bunlardan en sık kullanılanları Arapça, 440 adet tekrarıyla “kadar”, 249 adet tekrarıyla Farsça “her”, 169 adet tekrarıyla Fransızca “doktor” ve 80 adet tekrarıyla İtalyanca “lira” sözcüğü olmuştur.

Acı Tütün’de geçen toplam alıntı sözcük sayısı 8943’tür. Alıntı sözcükler, 957 kez tekrarsız kullanılmıştır. Bunlardan en sık kullanılanı 298 tekrarı ile Arapça “kadar”, 207 tekrarı ile Farsça “her”, 214 tekrarı ile Fransızca “doktor” sözcüğüdür. İtalyanca “piyasa” 88, Rumca “efendi” 75 kez kullanılmıştır.

Her üç romanda da en çok kullanılan sözcük, Arapça “kadar” ve Farsça “her” olarak belirlenmiştir. Arapça, Farsça sözcüklerin kullanımının İslamiyet’in kabulüne kadar gittiği dikkate alındığında bu durumu doğal karşılamak gerekir. Çünkü hayatımızın; ilim, bilim, edebiyat, hukuk ve resmî işler gibi pek çok alanında, yüzyıllar boyunca önemli

konumda varlıklarını korumuşlardır. Halkın anlayamayacağı seviyede olan pek çok sözcük Cumhuriyet ile birlikte çıkarılmışsa da Türkçe ile iç içe olmuş ve halkın her kesiminin sorunsuz anlayabileceği pek çok sözcük kullanılmaya devam etmektedir. Kök hâlindeki çok fazla alıntı sözcüğe Türkçe ek getirilmiş, kullanım alanlarını genişletmiş ve yeni bir çok sözcük türeterek Türkçe kullanımlara dahil edilmiştir. Çalışmadaki alıntı sözcüklerin anlam ve köken bilgisi kısmında bu durum net olarak görünmektedir.

Arapça, Farsça dışında en yüksek kullanım oranına sahip olanlar Fransızca, İtalyanca ve Rumca sözcüklerdir. Bu sözcüklerin kullanımını ise Tanzimat ile birlikte hız kazanan Batılılaşma çabamızla birlikte değerlendirmek gerekir. Fransızca ve İtalyanca sözcüklerin kullanım alanına baktığımızda Türk toplum yaşantısına yeni giren araçlar, kılık-kıyafetler, iletişim araçları ve ev eşyaları ile ilgili olduğu görülür. Birçoğunu hâlâ kullansak da bazıları günümüzde kullanımdan kalkmıştır. (empermeabl, fresko, vestibül vb.) Rumca sözcüklerin genel kullanımını ise ekim-dikim, sebze, tarla işleri ve aletlerinde yoğunlaşmıştır. Bunun sebebi ise Türk-Rum mübadelesinin üzerinden henüz yarım asrın geçmiş olduğu bir dönemin yaşandığı bölgenin anlatılıyor olmasıdır.

Üç romanı karşılaştırdığımızda aynı sözcüklerin bir romanda gerçek bir romanda mecaz ya da farklı anlamlarda kullanıldıklarını görmekteyiz. Bu sebeple sade ama zengin bir lisana sahip olduğu kanısına varmak da yanlış olmayacaktır.

Romanlarda kullanılmış tüm alıntı sözcüklerin kök hâlleri belirlenmiş ve toplam sayıları bu hâlleri ile verilmiştir. Çalışmada, karşılaştırmalı olarak tüm romanlarda geçen alıntı sözcüklerin kullanım oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: Romanlardaki alıntı sözcüklerin sayıları

	ZELİŞ	YAĞMURLARLA TOPRAKLAR	ACI TÜTÜN
ARAPÇA	5273	7344	4634
FARSÇA	1771	3590	2083
FRANSIZCA	308	1496	1115
İTALYANCA	174	267	341
RUMCA	267	438	335
KARIŞIK KÖKENLİ	311	940	304
İNGİLİZCE	2	60	9
ALMANCA	11	12	30
LATİNCE	6	9	5
BULGARCA	11	7	1
VENEDİKÇE	-	43	-
ERMENİCE	1	6	2
ÇİNCE	20	35	23
SOĞDCA	7	13	8
MOĞOLCA	-	6	-
İSPANYOLCA	35	1	3
MACARCA	1	18	49
RUSÇA	-	1	-

Büyüdüğü topraklardaki sıkıntıları anlatma gayesi taşıyarak yazdığı bu üçlemede, bolca kültürel unsurlar barındırır. Köy, kasaba halkını anlatmasına rağmen genel olarak ağız ya da şive özellikleri kullanmayan Cumalı, bunun eksikliğini ya da yapaylığını hiç hissettirmemiş, buna rağmen anlattığı insanların samimiyet ve üslubunu okuyucuya başarılı bir şekilde aktarmıştır. Ara ara da olsa abartısız bir şekilde bazı ağız özelliği taşıyan kullanımlardan birkaçının örneği şu şekildedir:

Romanda geçen sigara sözcüklerinin tamamı *cigara* şeklinde kullanılmıştır.

Na kız ana! Na gördüm işte! (Z, 18)

Varacan mı o Boşnağa? (Z, 42)

Siz ağbimin başını yaktınız! (Z, 172)

Siz kasabalılar bi tuaf oluyunuz. (YT, 9)

...hep yalancı, hep namıssız. , ...iki ay olsun dama tiktirmicen mi? (YT, 11)

Bu havalarda mahkemeye gitçek olduktan sonra ben ne diye sayıyom abukata bunca parayı? (YT, 13)

Sen hele getir oğlum benim kayvemi. , O gitçek elbet. , Benim abukatım var. (YT, 13)

...gelsin gitsin diyorum irezil. , Şaka mı ediyon ? , Hadi deyeceksen şunun bir olurunu deyiver de ben de gücüm yeterse he diyem. , Sen şimdçi kırıyon mu beni? (YT, 14)

Ne kakarsın eskileri başıma? (YT, 150)

İlle de onlara göstermeye mi kalkıyorum? (YT, 212)

Vallaha ne bilem. , ...ne diye aklımda tutem. (YT, 248)

Ötesi sizin nenize lazım? (YT, 264)

Çukulata alırdı... (YT, 269)

Nasıl olem istiyorsun? , ...mahkeme kapılarında bekletiyon. (YT, 294)

Neme lazım? (YT, 408)

...o yerler bize verilmez demeye mi getiriyon? , Hiç ümitlenmeyelim mi istiyon? (YT, 418)

Anasını sattımını dedi... , Canına yandımını... (AT, 39)

Hay anasını, hiç duymadımdı. (AT, 253)

Aşı yapar gibi çiziktirdi sivri uca değen eti. (AT, 293)

Necati Cumalı, Türkçeye verdiği kıymet eşliğinde yazın hayatına bir ömür adanmış önemli yazarlarımızdan bir tanesidir. Çalışmaya konu olan romanları Türk edebiyatına miras bırakılmış çok değerli eserlerdir. Dili ve toplumsal değerleri bakımından incelenecek pek çok yönü mevcuttur. Daima duru ve akıcı bir Türkçe kullanımını savunan Cumalı, söyledikleri doğrultusunda eserler yazmıştır. Bir yazarın ve şairin toplumda daima sorumlulukları olduğunu savunan Cumalı, bu bilinç ile eserlerini kaleme almıştır.

Cumalı, her üç romanda 1950 yıllarındaki Türkiye'yi pek çok açıdan gözler önüne serer. Türk aydınını ve köylüsünü bir daire etrafında anlatan yazar, dönemin dilini tüm gerçekliğiyle okuyucuya sunar. Hem avukat ve yazar olarak sade ve etkin bir Türkçe kullanır hem de içinde büyüdüğü insanların tüm söz varlığını abartısız bir şekilde yansıtır. *Zeliş* 'te Zeliş ve Cemal'in arasındaki aşk hikayesinden yola çıkarak etraflarındaki toplumsal olaylar ve sorunlar yansıtılır. *Yağmurlarla Topraklar*'da yazarın kendisi olduğunu bildiğimiz Avukat Nihat'ın Perihan ile olan aşkı ve Doktorun kasabada taşra görevi yapıyor olması esas

konular gibi görünse de siyasî konuların toplumu nasıl etkilediği ve aynı mahalledeki insanların birbirlerine nasıl davrandıkları gözler önüne serilir. Toplumsal, ekonomik kaygılar ve buna karşılık insanların hiç umutlarını kaybetmemesi, ruh sağlıklarının her koşulda sağlıklı kalması, yazarın takdir ederek bize sunduğu çözümlemelerdir. *Acı Tütün*'de ise asıl konu tütün satışı üzerinden siyasiler ile toplumun arasındaki durumlardır. Bunun çevresinde ise aşk hikayesi anlatılmıştır. Tütün piyasasının açılışı için beklenen birkaç günü anlatan romanın ana olayı, her yıl farklı bir sebepten tütün fiyatları üzerinden halkın hayal kırıklığına uğradığını göstermektir. Üç romanda da insanların ümitlerinin doğrudan bağlı olduğu yağmurdan bahsedilir. İnsanların mutlulukları dört mevsim boyunca, yağmurun yağmasına ya da yağmamasına bağlıdır.

Duru Türkçe kullanımının öncülerinden olan yazarın romanlarındaki Türkçe kullanım oranları %80-85 aralığındadır. Halkın çoğunluğunun okurken ya da konuşurken anlayamayacağı sözcüklerin kullanımına tepkili olan yazar, romanların bazı yerlerinde (özellikle *Zeliş*'te) bilinçli olarak manalarını anlamakta güçlük çekebileceğimiz sözcüklere yer vermiştir. Bunun sebebi bir avukat olarak adlî ve resmî durumlarda karşılaştığı yabancı sözcük hayranlığının eleştirisini yapmaktır. Gerek sözlü gerek yazılı her alanda Türkçe kullanımını savunan yazar, savunucusu olduğu konunun daima uygulayıcısı da olmuştur.

KAYNAKÇA

- AĞAKAY, M. A. (1953). İkizlemeler Üzerine, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 16, 189.
- AKAR, A. (2014). Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri, *Dil Araştırmaları*, 14, 31.
- AKÇAOĞLU, S. (2011). *Necati Cumalı'nın Hayatı, Hikâye ve Romanları*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- AKSAN, D. (1977). Köktürkçeden Bugüne, Türkçede Ödünçlemeler Üzerine Bir Sözcük İstatistiği Araştırması, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 313, 345.
- AKSAN, D. (2005). *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, D. (2018). *Türkçenin Sözcük Varlığı*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, D. (1979). *Her Yönüyle Dil*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKSOY, Ö. A. (2018). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- AKTAŞ, Ş. (1989). Necati Cumalı, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 454, 198.
- AKTUNÇ, H. (1998). *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- AKYALÇIN N., AYDOĞAN D. (2020). Atabetü'l-Hakayık'da Yer Alan İkilemeler ve Kalıp Sözler, *Homeros*, 3, 108-109.
- AKYALÇIN, N. (2012). *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*, Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.

AKYALÇIN, N. (2012). *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*, Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.

APAYDIN, M. (2001). Biyografik Romanlar ve Türk Edebiyatında Biyografik Romanın Gelişimi Üzerine Bazı Gözlemler, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* sayı: 7, 174-175.

ARSLAN, M. (2004). *Argo Kitabı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

ARSLAN, N. (2001). Yitirdiklerimiz: Necati Cumalı, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 590, 219.

BANGUOĞLU, T. (1995). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

BAYDAR T., ERTANE BAYDAR A. (2004). Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" Romanındaki Sıfat Tamlamalarının Derin Yapısı ve Öğretimi Üzerine, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 35.

BAYDAR T., ERTANE BAYDAR A. (2018). "İsim Tamlamaları Üzerine", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 74.

BİNGÖLÇE, F. (2011). *Tanıklarıyla Osmanlı Argosu*, Ankara: Altüst Yayınları.

BİNYAZAR, A. (1973). Yağmurlar ve Topraklar, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 265, 205.

BULUT, S. (2012). Anadolu Ağızlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri, *Electronic Turkish Studies*, 121.

CUMALI, N. (1982). Etiler Mektupları Bir Düzeltme, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 364, 203-205.

CUMALI, N. (2019). *Tütün Zamanı 1 Zeliş*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

CUMALI, N. (2019). *Tütün Zamanı 2 Yağmurlarla Topraklar*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

CUMALI, N. (2019). *Tütün Zamanı 3 Acı Tütün*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

ÇORAKLI, Ş. (2001). Türkçenin Yaratma Gücü İkilemeler I, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 17, 54-59.

ÇORAKLI, Ş. (2005). Türkçenin Yaratma Gücü İkilemeler II, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27, 41-42.

ÇOTUKSÖKEN, Y. (2004). *Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Toros Kitaplığı.

DEMİR, C. (2016). Türkçe Eğitim-Öğretim Programları ve Kişisel Söz Varlığı, *Milli Eğitim Dergisi*, 210, 201-214.

DEMİR, N. (2014). *Dil, Tarih, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları- II*, Ankara: Edge Akademi.

DEVELİOĞLU, F. (1980). *Türk Argosu*: Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

DEVELİOĞLU, F. (2015). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

DİZDAROĞLU, H. (1960), Mine ile İshak (Necati Cumalı: Mine; Onat Kutlar: İshak), *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 110, 380-384.

DİZDAROĞLU, H. (1962). Susuz Yaz, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 130, 819.

ENGİNÜN, İ. (2014). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergah Yayınları.

ERCİLASUN, A. B. (2017). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ERGİN, M. (1997). *Türk Dili*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

ERGİN, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

EROL, Ç. (2007). *Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

ERSOYLU, H. (2004). *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler*, İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayınları.

ERTOP, K. (1982). 75. Doğum Gününde Necati Cumalı'yı Kutlarken, *Varlık*, 895, 30.

ERTOP, K. (1982). Necati Cumalı Öykücülüğünü Anlatıyor, *Varlık*, 895, 3.

GÖKBERK, M. (1969). Dil Bayramı'nın 37. Yıldönümü: Necati Cumalı'nın Konuşması, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 218, 155.

GÖKDAYI, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözler, *Bilig*, 44, 92-106.

HATİBOĞLU, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

HENGİRMEN, M. (2007). *Deyimler Sözlüğü*, Ankara: Engin Yayınevi.

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22.06.2022), TDK Güncel Türkçe Sözlük.

https://www.youtube.com/watch?v=r_EPST5KQCK (Erişim Tarihi: 16.08.2021), Necati Cumalı, TRT Röportajı.

IŞIK, İ. (2002). *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, Ankara: Elvan Yayınları.

KAPLAN, M. (1983). *Kültür ve Dil*, 2. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.

KARAAĞAÇ, G. (2009) *Dil Tarih ve İnsan*, İstanbul: Kesit Yayınları.

KARAHAN, L. (2014). *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

KILIÇASLAN, Ö. (2010). Necati Cumalı, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 700, 821-824.

KOLCU, A. İ. (2009). *Cumhuriyet Edebiyatı II Hikâye ve Roman*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

KORKMAZ, Z. (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KURUDAYIOĞLU M., KARADAĞ Ö. (2005). Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 205.

NECATİGİL, B. (2016). *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

OKTAY, A. (1993). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:

ÖNER, M. (1996). Türkçede Dille ilgili Alışverişlerin ve Dil Hareketlerinin Tarihine Toplu Bir Bakış, 536, 142-144.

ÖZBAY, M. (2008). Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 32-33.

ÖZDEMİR, E. (1976). Değıniler-Düzeltiler: Söz Varlığımız Nasıl Değışiyor?, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 296, 345.

- ÖZKAN, N. (1996). Yabancı Dillerin Türk Dili ve Kültürü Üzerindeki Etkileri, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 537, 261.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, A. (2012). *Türkçedeki Yabancı Sözcükler Sözlüğü*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- SALİHOĞLU, M. (1968). İnceleme: Yeni Şiirimiz ve Necati Cumalı, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 203, 506.
- SARI, M. (2014). *Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- SÖNMEZ V. (1996). *Yaşlanmaz Şair Çocuk Necati Cumalı'ya Selam*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürkçü Düşünce Topluluğu.
- ŞEN, S. (2002). *Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler*, Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- TAŞ, İ. (2012). Kutadgu Bilig'de İkilemeler, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 2, 44-92.
- TAŞ, S. (2001). *Necati Cumalı ve Oyunları*, Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TOKLU, O. (2015). *Dilbilime Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- TOSUNOĞLU, M. (2000). Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, 141, 71.
- TUNA, O. N. (1949). Türkçede Tekrarlar, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 2-3, 432.
- VURAL H., BÖLER T. (2012). *Ses ve Şekil Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yayınları.

YALÇIN, M. (Ed.) (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

YILDIZ, H. (2011). Divan-ı Hikmet'te İkilemeler Üzerine, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimleri Dergisi*, 1, 41-46.

YÜCEOL Ö. M. (2001). Türkçe Deyimler Üzerine Birkaç Söz, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 600, 869-879.

